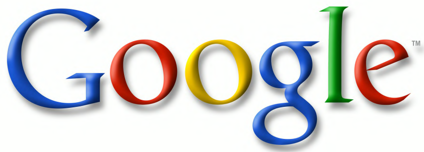
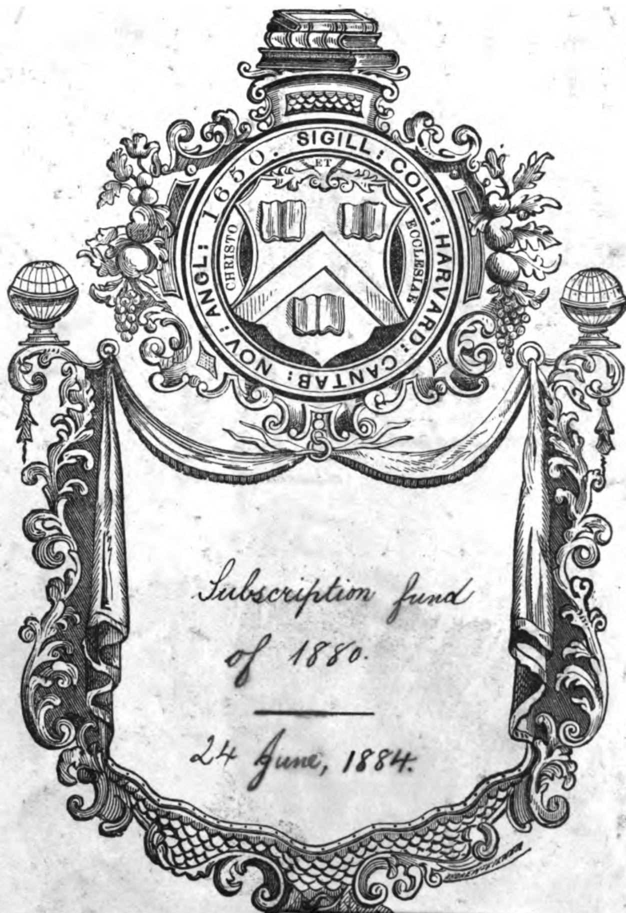

Bd. April, 1885.

MAGYAR

NÉPKÖLTÉSI GYÜJTEMÉNY.

UJ FOLYAM.

A KISFALUDY TÁRSASÁG MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK

ARANY LÁSZLÓ ÉS GYULAI PÁL.

III. KÖTET.

KRIZA JÁNOS, ORBÁN BALÁZS, BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB
SZÉKELYFÖLDI GYÜJTÉSE.

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM R. TÁRS. TULAJDONA.
1882.

MAGYAR

NÉPKÖLTÉSI GYÜJTEMÉNY.

MAGYAR
NÉPKÖLTÉSI GYÜJTEMÉNY.

UJ FOLYAM.

A KISFALUDY-TÁRSASÁG MEGBIZÁSÁBÓL.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK

ARANY LÁSZLÓ ÉS GYULAI PÁL.

III. KÖTET.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRS. TULAJDONA.

1882.

SZÉKELYFÖLDI

GYÜJTÉS.

GYÜJTÖTTÉK

KRIZA JÁNOS, ORBÁN BALÁZS, BENEDEK ELEK
ÉS
SEBESI JÓB.

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM R. TÁRS. TULAJDONA.
1882.

Budapest, 1882. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája

ELŐSZÓ.

A Kisfaludy-Társaság népköltési gyüjteményének harmadik kötetét nyujtjuk az olvasó közönség kezébe. Ez egész gyüjtemény székelyföldi s azt részint boldogult Kriza János hagyatékából, részint Orbán Balázs mesegyüjteményéből, részint pedig Benedek Elek és Sebesi Jób sok nemü és terjedelmes gyüjteményéből szerkesztettük össze. Fogadják a buzgó gyüjtők a Kisfaludy-Társaság s az irodalom nevében hálás köszönetünket.

Kriza hagyatékát nemes lelkü özvegye bocsátotta rendelkezésünkre. Azonban az rendezetlen volt s magában foglalta a *Vadrózsák* anyagát is. Kiválasztottunk belőle minden kiválaszthatót, de a nagy becsü balladákon kivül, melyek egy részét Kriza még életében a lapokban közzétette, nem sok értékest találtunk benne. Az Orbán Balázs mesegyüjteményéből néhány szép mesét válogattunk ki.

A Benedek Elek és Sebesi Jób balladában és dalban egyaránt gazdag gyüjteménye legterjedelmesebb része kötetünknek.

Gyüjteményünk e kötetét is némi tájékozó és felvilágositó jegyzetekkel kisértük, (a balladákat és dalokat Gyulai Pál, a meséket és mondákat Arany László), de ezek nem igénylik magoknak a teljességet. A mint az I-ső kötet előszavában is megjegyeztük, fődolog volt előttünk a beküldött anyag megválasztása és gondos kiadása; a kritikai magyarázatot úgy nyelvi, mint aesthetikai tekintetben nagyrészt mellőztük s csak a legfőbb pontokra szoritkoztunk.

Mellőztük a székely kiejtést is, mert még Kriza hagyatékában is épen nem, vagy hiányosan volt meg — úgy látszik, később akarta kiegésziteni a hely szinén — de különben is Kriza a *Vadrózsák*-ban s a *Nyelvőr* számos adalékban már elég hiven visszatükrözték a székely kiejtést s igy nem volt szükség e leginkább irodalmi czélu gyüjteményben erre is figyelmet forditanunk. Minden egyébben hiven követtük a székely tájszólást.

S most nincs egyéb hátra, mint kérnünk a népköltészet kedvelőit s különösen hazánk lelkes ifjuságát, hogy gyüjtsék népdalainkat és meséinket s küldeményeikkel minél többször örvendeztessék meg a Kisfaludy-Társaságot.

Buda-Pest, jul. 20. 1882.

A szerkesztők.

TARTALOM.

BALLADÁK ÉS ROKONNEMÜEK.

Kriza János gyüjtése.

Benedek Elek és Sebesi Jób gyüjtése.

DALOK.

Kriza János gyüjtése.

Benedek Elek és Sebesi Jób gyüjtése.

Lap.

MESÉK ÉS MONDÁK.

SZÉKELYFÖLDI GYÜJTÉS.

BALLADÁK ÉS ROKONNEMŰEK.

KRIZA JÁNOS GYÜJTÉSE.

1.

FOGARASI ISTVÁN.

Ablakba' könyököl Fogarasi István,
Mellette könyököl az ő testvérhuga.
,Hallottad-e hirit, édes testvérhugom:
Elköteleztelek be Törökországba,
Nagy török császárnak, jegybeli mátkának?'
»Nem hallottam hirit, édes testvérbátyám!
Adjon Isten nekem inkább víg vacsorát,
Víg vacsora után könnyü betegséget,
Szép piros hajnalba' világból kimulást.«
Meghallgatá Isten az ő kévánságát,
Ada Isten neki egy jó víg vacsorát,
Víg vacsora után könnyü betegséget,
Szép piros hajnalba' világból kimulást.

Eljöve, eljöve a nagy török császár,
Kérdezi: »Hol vagyon gyürüsöm, jegyösöm?«
»Virágos kertiben virágokat plántál.«
Oda mene, oda a nagy török császár,
Hát a virágok is mind elhervadoztak,
Az ő szeretője pedig sehol sincsen.
Visszajöve, vissza a nagy török császár,

Kérdezi: »Hol vagyon gyürüsöm, jegyösöm?«
»Leányok házában magát öltözteti.«
Oda mene, oda a nagy török császár,
Hát a leányok is mind gyászba öltöztek,
S az ő szeretője nyujtópadon fekszik.

»Add ide, add ide, Fogarasi sógor,
Add ide én nékem gyürüsöm, jegyösöm!
Csináltatok néki márvánkő koporsót,
Be is behuzatom földig bakacsinnal,
Meg is megveretem arany fejü szeggel,
Meg is gyászoltatom hatvan katonával.«
»Nem adom, nem adom, te nagy török császár,
Csináltatok én is márvánkő koporsót,
Be is behuzatom földig bakacsinnal,
Meg is gyászoltatom hatvan katonával,
Hadd nyugodjék itten apjával, anyjával
Apjával, anyjával szülötte földiben.«

2.

KEREKES IZSÁK.

Hallottad-e hirét a hires Szebennek,
A hires Szebennek s a hires Mohának,
A Mohában lakó Kerekes Péternek,
S Kerekes Izsáknak, ő felnőtt fiának?
Ez egyszer ittason ment az istállóba,
Ott is lefeküvék a lovak jászlyába.

Egyszer csak kimene az ő édes apja
A tornáczba s lenéz onnan a határra.
Hát bizony jödögel nagy fekete sereg,

Úgy látszik messzünnen mint a setét felleg,
Nem tudják, miféle, kurucz-e vagy labancz,
De mégis gondolják: a szebeni ráczok.

Ekkor csak lemene Izsák édes apja
A lovak jászlyához s ilyen szókkal mondja:
»Kelj fel, fiam, kelj fel, jó Kerekes Izsák!
Mert bizony jődögel nagy fekete sereg,
Úgy látszik messzünnen mint a setét felleg,
Nem tudjuk, miféle, kurucz-e vagy labancz,
De mégis gondoljuk: a szebeni ráczok.«

Ekkor megfordula az első álmából,
De mégsem kele fel a lovak jászlyából.
Másodszor kimene az ő édes anyja,
S ilyen szókkal költi igen hamarjába:
»Kelj fel, fiam, kelj fel jó Kerekes Izsák!
Mert bizony jődögel nagy fekete sereg,
Úgy látszik messzünnen, mint a setét felleg,
Nem tudjuk miféle, kurucz-e vagy labancz,
De mégis gondoljuk: a szebeni ráczok.«

Ekkor megfordúla második álmából,
De mégsem kele fel a lovak jászlyából.
Harmadszor kimene szép gyönyörü mátka
A tornáczba s mindjárt lenéz a határra.
Hát jő az ellenség igen hamarjába',
És leszalada ő a lovak jászlyához,
És igy kezd beszélni a kedves urához:
»Kelj fel, szivem, kelj fel; itt van az ellenség,
Nem tudjuk, miféle, kurucz-e vagy labancz,
De mégis gondoljuk: a szebeni ráczok.«

És ekkor felugrék jó Kerekes Izsák,
Igen hamarjába' a lovát kihozák,

Felköté a kardját mindjárt oldalára,
S felfordúla szépen jó barna lovára,
És visszatekinte s ilyen szókkal beszélt:
»Kiontatom vérem apámért, anyámért,
Megöletem magam szép gyürűs mátkámért,
Meghalok én még ma magyar nemzetemért.«

E szók után lovát sarkantyúba kapja,
S az ellenség felé nagy bátran ugratja;
Hát jőnek a ráczok, ő meg előttök van,
Kard-emelve vágtat igen iszonyuan.
»Add meg magad, add meg, jó Kerekes Izsák'.«
— A ráczok előre neki azt kiáltják —
»Látjuk, hogy vitéz vagy, de csak egyedül vagy,
A reménység téged most mindjárást itt hagy,
Akár mint mesterkedj', a mi kezünkbe vagy!«

»Mit adok rajtatok, ha egyedül vagyok!
Kard nem jár meg engem, akár mint vágjatok.«
Mond Kerekes Izsák s vagdal jobbra-balra,
Hullatja a ráczot a kardja egymásra,
Egy elémentébe' gyalog ösvényt vága,
És visszajöttébe szekérutat nyita,
De ekkor megbotlék a lovának lába,
Ő meg a lováról a foldre borúla.

Jó Kerekes Izsák igy járt a lovával,
A ráczok pediglen karddal és dárdával
Vágják, ölik őtet s mindaddig göbődik,
A mig egyet sem rug s nem is vergölődik.

Igy pusztitották el Kerekes Izsákot,
A ki a kardjával levága sok ráczot.

3.

A MEGÉTETT*) JÁNOS.

»Hát te hol jártál, szivem lelkem Jánosom?
»Jaj, én ángyoméknitt, édes anyám aszszony!
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot!«

»Hát ott mit adtak, szivem lelkem Jánosom?«
»Ott négy lábu rákot**) édes anyám asszony,
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot!«

»Hát azt mibe' adták, szivem lelkem Jánosom?«
»Azt egy szép tányérban, édes anyám aszszony
Jaj, fáj szivem, fáj vesd meg ágyamot!«

»Azért vagy tán beteg szivem lelkem, Jánosom?«
Az a földbe viszen édes anyám aszszony.
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot!«

»Hát mit hagysz apádnak, szivem lelkem Jánosom,«
»Jó vasas szekerem édes anyám aszszony,
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot!«

»Hát mit hagysz bátyádnak, lelkem szivem Jánosom?«
»A szép négy ökrömet, édes anyám aszszony.
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot!«

»Hát mit hagysz ecsédnek, szivem lelkem Jánosom?«
»Négy szép hámos lovam, lelkem anyám aszszony,
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot!«

---

*) *Megétni* = megétetni.
**) Négy lábu rákon a nép varasbékát ért mint mérget.

»Hát mit hagysz hugodnak, szivem lelkem Jánosom ?«
Házi rakományom, édes anyám aszszony,
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot!«

»Hát mit hagysz ángyodnak szivem lelkem Jánosom ?«
»Örök kárhozatot, édes anyám aszszony,
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot.«

»Hát mit hagysz anyádnak szivem lelkem Jánosom ?«
»A bút s a bánatot, édes anyám aszszony,
Jaj, fáj szivem, fáj, vesd meg ágyamot!«

4.

SZÉP JULIA.

»Szép Juliám, szép leányom,
Kertemben nyilt tulipánom,
Ne szeresd te jobbágyodat!«

Nem szeretem jobbágyomat,
Csak szeretem az ifiat,
Szép ifiat, a lelkemet!

Jaj kimene öreg király,
Megfogatá az ifiat,
Fölteteté csonka torony,
Csonka torony tetejére.

Hej kimene szép Julia,
Meglátá őt az ifiu:
»Hej Juliám, szép Juliám,
Kertbe' nyiló szép violám,
Menj be te is az apádhoz,

Essél térdre eleibe,
S mondd meg neki ilyen szókkal:
»Atyám, atyám, öreg király!
Vétesse be az ifiat,
Csonka torony tetejéből,
Ne veresse az esővel,
Ne fútassa hideg széllel,
Ne süttesse a napfénynyel.«

Hej bemene szép Julia,
Térdre esék apja előtt
S monda neki ilyen szókkal:
»Atyám, atyám, öreg király!
Vétesse le az ifiat
Csonka torony tetejéről,
Ne veresse az esővel,
Ne fútassa hideg széllel,
Ne süttesse a napfénynyel!«

Jaj kiméne öreg király,
Levéteté az ifiat
Csonka torony tetejéről,
Kiviteté sik mezőre,
Sík mezőnek közepére,
Ott őt mindjárt megöleté,
Szivét, máját kivéteté,
S Juliának haza küldé.

Hogy meglátá szép Julia,
Hogy megölték az ifiat,
Fejét földre csüggesztette,
Magát halni eresztette.

Hogy meglátá öreg király,
Hogy haldoklik Juliája:

»Hej Juliám, szép leányom,
Kertembe' nőtt tulipanom!
Ha én ezt igy tudtam volna,
De hogy megölettem volna,
Fiamnak fogadtam volna,
Királyságom, országomat,
Mind, mind neki adtam volna.«

5.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

A pogány király leánya
Szépen sétál az utczába'
A szép kedves ifiuval.

Azt meglátá pogány király,
Megfogatá szép ifiut,
Betéteté a tömlöczbe,
A tömlöcznek fenekére;
Ott tépeté a békákkal,
Ott szivatá a kigyókkal.

Oda sétál szép Lilia,
Szépen termett szép viola:
»Itt mit csinálsz szép ifiu?«
‚Én bizony csak, mint egy árva,
Ki társától el van válva.'

Haza sétál kis Lilia,
Szépen termett szép viola:
»Atyám király, egyet szólnék,

Ha nehezen nem is esnék,
Azt izente szép ifiu:
Vétesse ki a tömlöczből,
A tömlöcznek fenekéből.
Jaj mint tépik szálkás húsát,
Jaj mint szívják piros vérit.«

Kivéteté pogány király,
Föltéteté a várfokra,
Oda sétál szép Lilia,
Szépen termett szép viola:

»Itt mit csinálsz szép ifiu?«
‚Én bizony csak, mint egy árva,
Ki társától el van válva.'

Haza mene kis Lilia,
Szépen termett szép viola:
»Atyám király egyet szólnék,
Ha nehezen nem is esnék.

Azt izente szép ifiu:
Vétesse le a várfokról,
Ne fúvassa hideg széllel,
Ne veresse az esővel!«

Megfordula pogány király,
Ugy megrugá a leányát,
Vörös szoknya elhasada,
Piros vére megindula
Ahajt szörnyü halált hala.

Húzni kezdék a harangot,
Azt meghallá szép ifiu:
»Vajon kinek harangozank,

Talán az én Liliámnak,
Jaj, hogy ha ő meghalt értem,
Jaj, én is meghalok érte.«

Lefordula a várfokról,
Ahajt szörnyü halált hala.
Fölviteté pogány király,
Egymás mellé nyújtóztatá,
Az egyiknek csináltatott
Fejér márván kő koporsót;
A másiknak csináltatott
Vörös márván kő koporsót;

Az egyiket temettette
Az oltárnak elejébe,
A másikat temettette
Az oltárnak háta mögé;
Az egyiken nevelkedék
Fejér márván liliomszál;
A másikon nevelkedék
Vörös márván liliomszál;
Addig addig nevelkedtek,
A mig öszszekapcsolódtak.

Oda sétál pogány király,
Le akará szakasztani. . . . .
Megszólalék a leánya:
»Atyám, atyám, édes atyám,
Éltünkbe' se hagytál békét,
Bár holtunkba' hagynál békét.«

6.

SZÉP ILONA.

»Isten jó nap, biró gazda, kelmed házában!«
»Hozott Isten szép Ilona az én házamban!
Mért sirsz, mért sirsz szép Ilona az én házamban?«
‚Én elhajtám lúdaimat szép zöld pázsitra,
Oda jöve biró fia, lúdam behajtsa,
Agyon üté kelmed fia szép gunáromat!‘
»Ne sírj, ne sírj szép Ilona szép gunárodért,
Megfizetem szép gunárod, mondsza: menynyit ért?«
‚Minden legkissebb tolláért egy—egy aranyat,
Hátul legyező farkáért arany legyezőt,
A szárnyáért, két szárnyáért két arany tányért,
A lábáért, két lábáért két arany kalászt,
A nyakáért, szép nyakáért hat sing pántlikát.
A fejéért, szép fejéért egy arany almát,
Abban égő két szeméért két égő gyertyát,
Hajnal-visító torkáért, arany trombitát,
Benne lévő költségéért hat font rizskását,
A zúzáért, a májáért, hat fejkáposztát.‘
»Számtalan sok kivánsága szép Ilonának,
Akasztófa helye tehát biró fiának!«
‚Akasztófa olyan legyen, mint kinyilt rózsa,
Két karom két szép karfája, akasztófája.

7.

MAGYARÓSI TAMÁS.

Honnét házasodol Magyarósi Tamás?
»Én is házasodom, aj bé-Barassóból
Vén Vajda Jánosné felnőtt szép leányát,
Vajda Ilonáját!«
Hindógál a hintó, sirdogál a leány,
Vissza-visszatekint Magyarósi Tamás:
»Mért sirsz, mért keseregsz jegybeli szép mátkám?
Te tán azt gondolod, hogy nincsen én nekem
Jó tizenkét ökröm, jó vasas szekerem.«
»Én azt nem gondolom, jól tudom, hogy vagyon.«
— Szóval fölfeleli nagyobbik nyoszolyó:
‚Add ide, add ide Magyarósi Tamás,
Gyönge gyolcs ingedet al-pókaruhának!
»Nem adom, nem adom gyönge gyolcs ingemet
Al-póka-ruhának a beste kurának!«
Hindogál a hintó, sirdogál a leány
Vissza-viszsza tekint Magyarósi Tamás:
»Mért sirsz, mért keseregsz jegybeli szép mátkám?
Te tán azt goudolod, hogy énnekem nincsen
Jó csata ménesem, jó esztena juhom.«
‚Én azt nem gondolom, jól tudom, hogy vagyon!«
— Szóval fölfeleli kisebbik nyoszolyó:
»Add ide, add ide Magyarósi Tamás
Selyem sinór öved al-póka-kötőnek.«
»Nem adom, nem adom selyem sinor övem
Al-póka-kötőnek a beste kurának!«
»Kocsisom, kocsisom, forditsd meg a hintót,
Mond meg az anyjának, az ördög adtának,
Ha igy nevelt leányt, igy is vegye hasznát!«

8.

IHON NEVEKEDÉK.

Ihon nevekedék
Egy arany almafa,
Körül folyta tövét
Gyenge gyopár virág;
Alatta üldögél
Szegény árva leány.
Köti koszoruját,
Siratozza magát:
— »Sem apám, sem anyám,
Sem gondom viselő.«

Az ajtón hallgatja
Egy kevély katona:
»Ne sirj, ne keseregj,
Szegény árva leány,
Leszek apád, s anyád
Mint gondod viselő.«

»Nekem bizony ne légy,
Te kevély katona,
Mert nekem is vagyon
Jegyösöm, gyürüsöm,
Kiért én elvártam
Hét szép esztendeig,
Hét szép esztendeig
Teljes harmadnapig.

De én még elvárom
Hét szép esztendeig,

Hét szép esztendeig,
Teljes harmadnapig;
De ha akkor se jő,
Én aztán elmegyek
Az apáczák közé,
Az apácza földre,
Ott én a mig élek
Istent is szolgálok,
Ha pedig meghalok:
Isten előtt állok.

9.

KIS-GERGŐ-ISTVÁNNÉ.

»Uram édös uram, édös jámbor uram!
Ereszsz el engemet, igen szépen kérlek,
Legkissebb leányod' látogatására;
Hallottam felőle, nem szánja a szegént!«
El is elindula, reá is talála,
Kapuban áll vala legkissebb inassa.
»Inasom, inasom, én édös inasom.
Mondd meg aszszonyodnak, ne sajnáljon tőlem,
Ne sajnáljon tőlem egy szelet kenyeret,
Egy szelet kenyeret, s egy kis pohár vizet.«
»Asszonyom, asszonyom! én édes asszonyom!
Azt mondja egy koldus, ne sajnáljon tőle,
Egy szelet kenyeret, s egy kis pohár vizet.«
»Mint sem kenyeremet egy koldusnak adnám,
Komondor kutyámnak oda hajitanám:
Mintsem a vizemet egy koldusnak adnám
Palotám földjével inkább fölitatnám.«
»Hallod-e hallod-e, te nagyságos asszony!

Mikor leány voltál, ki leánya voltál?«
»Kis-Gergő Istvánné legkissebb leánya.«
»Bizon ha te voltál legkissebb leánya,
Úgy hát én is vagyok az ő hütös társa.«
»Te vagy-e, te vagy-e lelkem édes anyám?
Gyere be, gyere be, sietve jere be!
Csináltatok neked jó köményes levet,
Adok neked, adok, patyolat gyolcs inget,
Neked adom, neked, irott palotámot,
Neked adom, neked, gyontáros hintómot,
Neked adom, neked, hat szép paripámot.
»Köményes levedet egye meg a kutya,
Patyolat-gyolcs inged, fujja el a nagy szél,
Irott palotádot égesse meg a tűz,
Gyantáros hintódot egye meg a rozsda,
Hat szép paripádot verje le döghalál,
Nem kell nekem semmid, te magad sem kelleszsz,
Maradj csak magadnak szép nagyságos aszszony!«

10.

MÓNUSI JÁNOSNÉ.

Ablakba' könyököl Mónusi Jánosné,
Ott himet varr vala fekete selyemmel,
Hol selyme nem éri a könnyivel tölti.
Lábával rengeti kis futkosó fiát
»Beli fiam, beli, Mónusi Samuka,
Beli fiam, beli Mónusi Samuka,
Ha az Isten neked emberkort ad érni,
Ne hidd te apádnak a Mónusi Jánost
Hanem hídd apádnak a dersi főbirót.

Ajtóban hallgatá jó Mónusi János:
»Nyiss ajtót, nyiss ajtót, asszony feleségem!«
»Mindjárt megnyittatom édes, jámbor uram!«
És Mónusi János berugá az ajtót.
»Meg ne tagadd asszony mostan beszédedet!«
»Nem tagadom, uram, a szolgálót hittam.«
»Megtagadád asszony úgy-e beszédedet?
Meghagyom életed, hogy ha nem emlited
A dersi főbirót, de ha megemlited
A fejét vétetem ő neki és neked!«
»Dehogy nem emlitem, el sem is felejtem,
Az eszemből soha, soha ki nem vetem.
Fejem a fejével egy gödörbe hulljon,
Vérem a vérével egy patakot mosson,
Lelkem a lelkével Isten előtt álljon!«

És Mónusi János haragra gyulada,
A dersi főbirót rögtön elhivatja,
A dersi főbiró a mint oda ére
Mind a kettőt egybe állitotta térdre.
És mind a kettőnek fejét elütteté,
És mind a kettőt egy gödörbe teteté.

11.

BETLEN ANNA.

Sárosi Mihály, Betlen János
Egy asztalnál ülnek vala,
Együtt esznek, isznak vala,
Együtt beszélgetnek vala. —
Szóval mondja Sárosi Mihály:
»Hallja-e kend, kedves komám,

Fenyitse meg kend a hugát,
Éjtszakának ideiben
Ne járjon az istálóba.
Kocsisomot szeretgeti
Hiv paripám ébresztgeti.« —
»Hallja-e kend, kedves komám,
Az én hugom jámbor leány.«
Szóval mondja Sárosi Mihály:
»Meg mutatom jámborságát
Két karomnak erejével,
Fényes kardomnak élével.«
Hallja kapu csikorgását,
Magos patkó kopogását,
Selyem szoknya suhogását.
Mindgyárt ment az istálóba,
Az istáló ajtajába.
Szóval mondja kocsissának:
»Nyisd ki kocsis az ajtódat:«
Nem nyithatom, kedves gazdám,
Szabadon van hiv paripám,
Ha kinyitom, elszalasztom,
Tudom soha meg sem fogom.
Úgy megrugá az ajtaját
Hogy két felé esék mindgyárt.
Hát ott vagyon Betlen Anna.
Kardját belé akasztotta,
Selyem szcknya elhasada,
Piros vére kicsordula. —
Haza méne Betlen Anna,
Lefekvék a vetett ágyba.
Reggel oda me .t az ángya:
»Mi lelt, mi lelt Betlen Anna?«
»Aj mi nem lelt, kedves ángyom!
Béhágék a kőkertembe,

Rózsabokor megakaszta,
Selyem szoknya elszakada,
A vér mingyát kicsordula.
Talpig vagyok aludt vérben,
Magam pedig haló félben.«
»Hallod-e te Betlen Anna!
Állj ki te az udvarodra,
Imádkozzál az Istennek,
Bocsássa meg büneidet.«
Ángyom, ángyom, kedves ángyom,
Mossanak meg ürmös borba,
Takarjanak gyenge gyolcsba,
Küldjenek ki Kolozsvárra,
Vegyen minden példát róla,
Az árvának hogy van dolga.

12.

BIRÓ SZÉP ANNA.

Aj Biró szép Anna ablakba ül vala,
Himit varja vala fekete selyemmel,
Hol selyme nem érte, könnyeivel tötte,
De ki es tekinte egyszer az ablakán.
Hát ott sétál vala három hajdu legén;
Szóval felfelelé aj Biró szép Anna:
»Hova valók vagytok három hajdu legén?«
»Aj bizon mi vagyunk mező-madarasi«
Hallottátok hirit az én édösömnek,
Az én édösömnek, Hajdu Benedöknek?«
»Aj bizon hallottuk, igen jó barátunk,
Igen jó barátunk s kinyeres pajtásunk.«
Szóval felfelelé aj Biró szép Anna:

»Ha tü nem bánnátok s ha tü akarnátok,
Magam es elmennék az én édösömhöz,
Az én édesömhöz, Hajdu Benedökhöz.«
Szóval felfelelé nagyobb hajdu legén:
»Jaj de hogy nem bánjuk, igen is akarjuk«
Mindjár' felőtözik aj Biró szép Anna:
Nyakába veté a szép selyem szoknyáját,
Eleibe tette fátyol karinczáját,
Tiz ujjába huzta tiz arany gyürüjét,
Jobb felől zsebibe háromszáz aranyát,
Bal felől zsebibe három száz forintját.
Se szél nem fuvinta, se ág nem csapinta,
Még is elhasada fátyol karinczája.
Szóval felfelelé az ő édes anyja:
»Ne menj el, ne menj el én édös leányom,
Mert nem lösz szöröncsés a te utazásod.«
Mégis csak elmöne aj Biró szép Anna,
Ők is mönnek vala röngetög havason,
Röngetög havason, röngeteg erdőkön.
Szóval fölfelelé aj Biró szép Anna:
»Jaj én úgy ihatnám, hogy szinte möghalok!«
Szóval fölfelelé nagyobb hajdu legén:
»Várj kicsit, nem sokat aj Biró szép Anna!
Elmegyünk, elmegyünk rózsa mezejibe,
Rózsa mezejibe, rózsabokor alá.«
Mindaddig menének, mig oda érének,
S ők es leülének rózsabokor alá.
Szóval fölfelelé aj Biró szép Anna:
»Jaj én úgy alhatnám, hogy szinte meghalok,
Ha tü nem bánnátok, ha tü akarnátok,
Egy csöppöt alunnám rózsabokor alatt.«
Szóval fölfelelé nagyobb hajdu legén:
»Jaj dehogy nem bánjuk, igen is akarjuk.«
Ekkor elaluvék rózsabokor alatt.

Aval fölfelelé nagyobb hajdu legén:
Öljük meg, öljük meg aj Biró szép Annát.
Szóval fölfelelé kissebb hajdu legén:
»Ne öljük meg szegént, hagyjuk meg életét,
Hagyjuk meg életét, hadd jöjön el velünk.«
Szóval fölfelelé nagyobb hajdu legén:
‚Ha őt meg nem öjük, öjünk meg tégedet!«
Meg es csak megölik aj Biró szép Annát,
Róla le es veszik dárága gunyáját.
Ők es mennek vala röngetög havason,
Távulról meglátták Hajdu Benedököt:
Szóval, fölfelelé aj Hajdu Benedök:
»Hova valók vagytok három hajdu legén?«
»Aj bizon mi vagyunk mező-madarasi.«
»Hát ti hol kaptátok dárága gunyákat?«
Szóval fölfelelé nagyobb hajdu legén:
»Hát bizon mi kaptuk Barassó piaczán,
Barassó piaczán kótya-vetyén kaptuk.«
Szóval felfelelé Hajdu Benedök is:
»Hazudtok, hazudtok mert én jól ismerem!«
Fölütte a kardját s belé ereszködött.

13.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Mögállnak mögállnak három hajdu legén,
Biró Jánosnénak kötött kapujába!
Oda leülének, ahajt kisétála
Aj Biró szép Anna s szóval így fölmondja:
»Hova valók vagytok, három hajdu legén?«
Szóval igy fölmondja nagyobb hajdu legén:

»Aj bizon mi vagyunk mező-dētrehēmi,«
»Hát üsmeritök-e Biró Benedököt, az én édösömöt ?«
Szóval igy felmondja nagyobb hajdu legény:
»Üsmerjük, üsmerjük kinyeres pajtásunk«
Szóval igy felmondja aj Biró szép Anna:
»Álljatok mög kissé hadd mönjek veletek,
Az én édösömhöz, Hajdu Benedökhöz.«
Ahajt besétála aj Biró szép Anna,
A nyakába veté kamuka szoknyáját,
Elejibe köté selyöem karinczáját,
A fejire köté feteke fátyolát,
A lábába huzá piros szép csidmáját.
Jobb zsebébe tevé háromszáz aranyát,
Bal zsebébe tevé háromszáz tallérát,
Az ujjába huzá tiz ez arany gyürüt.
Szóval igy fölmondja az ő édös anyja:
»Ne mönj el, ne mönj el édös szép leányom,
Mett bizon megölnek az hajdu legényök.«
»Bizon elmönyök én az én édösömhöz,
Hajdu Benedökhöz, az én édösömhöz.«
El es elindula aj Biró szép Anna. —
Úgy mönnek-ugy mönnek három hajdu legén
Elhagyott utakon, felhagyott utakon.
Egyszer egy szép mezőn mikor mönnek vala,
Se szél nem fuvallék, se meg nem akada,
Még es végig hasadt selyöm karinczája.
»Istenöm, Istenöm! szerelmes Istenöm!
Ma bételik rajtam édös ányám szava,
Mett bizon megölnek az hajdu legényök.«
Szóval igy fölmondja aj Biró szép Anna:
»Üljünk le, üljünk le három hajdu legén!«
Szóval igy fölmondja nagyobb hajdu legén:
»Ne üljünk, ne üljünk, aj Biró szép Anna!
Ehèjt elébb vagyon egy kis csitnye bokor,

Annak árnyékába nyugodjunk meg mü es.«
Oda leülének, oda leülének.
Szóval igy fölmondja nagyobb hajdu legén:
Öljük meg, öljük meg aj Biró szép Ānnát.
Szóval igy fölmondja küssebb hajdu legén:
»Hadd jöjön el velünk az ő édösihöz, Hajdu Benedökhöz.«
Szóval igy felmondja nagyobb hajdu legén:
Ha őtöt nem öljük, megölünk tégedet.«
»Ingöm se öljetök, őtöt se öljétök!«
Szóval igy felmondja nagyobb hajdu legén:
Bizon megöljük mü, bizon megöljük mü,
Aj Biró szép Ānnát! aj Biró szép Annát!«
Szóval igy fölmondja aj Biró szép Anna:
»A fejemön vagyon feteke fátyolom,
A lábamba vagyon piros patkós csidmám,
Tiz ujjomba vagyon tiz ez arany gyűrü,
Jobb zsebembe vagyon háromszáz aranyom,
Bal zsebembe vagyon háromszáz tallérom,
Azt es néktek adom, csak meg ne öljetök.«
Szóval igy fölmondja nagyobb hajdu legény:
»Gyűrünk es elég van, pénzünk es elég van,
Bizon megölünk mü, bizon megölünk mü!«
Szóval igy felmondja, aj Biró szép Anna:
»El ne mocskoljatok, el ne röcsköljetök,
Egyszeri ütésbe szörnyü halált haljak.«
Úgy megüté főbe nagyobb hajdu legén,
Mingyát Biró Anna szörnyü halált hala,
Őtöt es megfoszták sok szép gunyájától, —
Csutakkal s bokorral oda bétákarák.
Úgy mönnek, úgy mönnek három hajdu legén,
Egy küs fogadócskát ők es elérének,
Oda bémönének, s oda bémönének.
Szóval igy felmondja nagyobb hajdu legén:
»Mérjed a bort, mérjed, küs korcsomárosné!

Ha kell, gunyát adunk, ha kell, pénzt es adunk.«
Szóval igy felmondja küs korcsomárosné:
»Hol kaptátok tü es azt a sok szép gunyát?«
Szóval igy felmondja nagyobb hajdu legén:
»Egy szép hugom megholt 's annak a gunyája.«
Szóval igy felmondja küssebb hajdu legén:
»Megölték, megölték aj Biró szép Annát
S annak a gunyája, s annak a gunyája.«
Azon elé szökék Hajdu Benedök es.
»Hol öltétek tü meg, hol öltétek tü meg
Az én édösömöt, aj Biró szép Annát?«
Ő es megfogatá a két hajdu legént.
»Gyere velem, gyere s mutasd meg én nékem:
Hol öltétek tü meg az én édösömöt,
Aj Biró szép Annát, az én édösömöt?«
El es elindulnak, el es elmönének,
Meges meg érköztek hamar arr'a helyre.
Szóval igy felmondja aj Hajdu Benedök:
»Te holtál érettem, s énis halok érted!«
S mingyát ereszködék az élös kardjába
S mingyát szörnyü halált ő es ahajt hala.

14.

SZABÓ ORZSIKA.

»Istenem, Istenem, hát én mért születtem,
Hogy ily szerencsétlen lett az én életem?
Kis Küküllő mellett,
Nagy Küküllő mellett
Nálamnál szebb sem volt,
Nálamnál jobb sem volt,
Még is csuffá leve az én vig életem.
Igy üli, igy üli három királybiró

Elvesztő törvényem a biró házánál,
A biró házánál, Mezei Mártonnál.«

»Hová mégy, hová mégy Szép Szabó Orzsika ?«
Igy kérdi barátja, jó leány barátja.
»Elmegyek, elmegyek a biró házához,
A biró házához, Mezei Mártonhoz.
Ott ülik én nekem elvesztő törvényem!«

Hogy ő elhallgatta, úgy sirt, úgy kesergett....
Szóval igy felmondja egyik királybiró:
»Ne sirj, ne keseregj, szegény Szabó Orzsik,
Mert az én törvényem téged meg nem ölhet.«
Másik királybiró szóval ezt feleli:
»Mert az én törvényem őt meg nem öleti.«
Mit hazudott, mit már a nagy királybiró?
Szóval igy feleli átkozott Pap János:
»Biz' az én törvényem őt meg is öleti!
Mert hosszu szilvásban, aszaló torkában
Hallottam sirását a kicsi gyermeknek.
Ő onnan kivette, csihányba apritá,
S a disznónak adá.
Kiturá a disznó jobb lábát s bal karját!«
Más két királybiró engede ő neki.
Odament a nénje, tisztektől megkéré:
Adnák a kezire, hogy őt elkisérné:
Kezihez vevé a nénje és vezeté,
Nagy sokaság úton Orzsikát kiséré.
Kérdezi a nénjit:
»Aj kedves jó néném, hát mi hova megyünk?«
Az Isten házába, a templomba megyünk,
Édes jó testvérem!«
Mikor addig értek, és mégis csak hitta:
»Édes kedves néném, itt vagyon a templom,

Itt az Isten háza — hát még hová megyünk?«
»Eherré a dombra, a szőlő fejére.«
Mikor kiérének a szőlő fejére,
Aj a gödör készen, tövissel berakva!
Ahajt csak elrémül szegény Szabó Orzsik,
Hol a temetője, az ő vég ideje.
Segesvári hengér a kezét megfogá,
Gödörhöz hurczolá,
S őt a tövis közé tüstént bebocsátá,
Töviset tevének még a fejére is s földet hánytak reá.
Akkor a testvére onnat eltintorga,
Orzsik ott marada tövissel berakva,
Tövissel berakva, földdel betakarva.....
Strázsákat vetének gödör mellékire, erős őrizetre....
Strázsák ott hallgatták, hogy miket kesereg
Szegény Szabó Orzsik, hogy miket panaszol:
»Istenem, istenem, jaj beh nem gondoltam,
Hogy kamuka szoknyám koporsóm is legyen,
Patyolat gyolcs ruhám szemfödelem legyen.
Az én történetem okozta ezt nekem.
De oh én Istenem hallgass meg most ingöm!
De verd meg Pap Jánost mind a mennyen s földön:
A maradékát is, Atyám, eltöröljed,
Nyomóssá e földön de soha ne tégyed!
De oh jó strázsáim most meghallgassatok!
Menjen el az egyik, menjen el oh! haza,
Az édes anyámhoz s a jó testvéremhez,
Nyissák oh nyissák ki a varróládámat,
Vegyék ki, vegyék ki, mi van a fenekén.
Hagyják hazugságba átkozott Pap Jánost,
Mert ott van a gyermek, de halva született!«

Mikoron megkapta ott az ő testvére
Gyaluba takarva a kicsi gyermeket,

Az utczára vitte,
Ottan beszélette
S mindennek mutatta.
Doktort hoztak neki, meg is vizitálták,
Az Orzsik szavait igaznak találták,
Megismerték rajta, hogy halva született.
Akkor az ő nénje lábáról leesett,
Kétségbe is esett,
Hogy halva vették föl ott a hideg földről,
Az édes anyja is abba' pillanatba'
Bujába elindult,
Elment föl Cséjjére,
Hideg csorgón küjjel,
S magát fölakasztá.
Az édes apja is szekérre rakodott,
Innen elbujdosott, elment, elbujdosott,
Hogy soha is senki róla hirt nem hallott,
Jószága, birtoka mind másra maradott.

»Leányim, barátim, igy higy a legénynek,
A hamis hitünek:
Mert a legénynek van három hamis hite,
Egyik hamis hite: a kalap fejében,
Másik hamis hite: a bunda zsebében,
A harmadik pedig: a bocskor orrában.

Ne higy a legénynek, a hamis hitünek,
Mert megcsal ő téged,
Széles pántlikákkal, apró édes csókkal,
Zörgő mogyoróval, csattogó dióval,
Mézes beszédekkel, sürü hazugsággal.
Mert én hittem neki, sürü hazugságnak,
S immár csufja lettem az egész világnak.

'Tudom, hogy fenmarad az emlékezetem,
Meddig a föld s világ, nem felejtnek engem;
Nem vettem én hasznát az én szépségemnek,
Csuffá tett az engem s csuffá az én végem:
Mert a halottnak is hármat harangoznak,
De Szabó Orzsiknak egyet sem konditnak!«

15.

GÁL FERUS, GÁL GÁSPÁR.

Nemes Alfaluban egy özvegy aszszonynak
Vala két szép fia: Gál Ferus, Gál Gáspár.
Dali szép ifiak, mint két szép virágszál.
»Istenem, Istenem, hogy történék dolgunk
A kerek mezőben, a nagy Bodza mellett,
Egy vörös pipáért, egy dészüs*) oláhért!
Isten megfizesse, kedves édes anyám,
Hogy kilencz hónapig a méhedben hordtál,
Kilencz hónap után a világra hoztál.
Mikor förösztgettél gyönge meleg vizbe,
Förösztgettél volna lobogó melegbe;
Mikor takargattál gyönge gyólcss ruhába,
Takargattál volna tüzes parázsába;
Mikor sirdogáltál rengő bölcsőm mellett,
Sirdogáltál volna a koporsóm mellett.
Isten megfizesse, Gál Katalin néném
Ennyi rabságunkban, hogy minket tápláltál,
Étellel, gyertyával, szép fehér ruhával,
Isten megfizesse, Gál Amburus bátyám,
Ennyi rabságunkban még hozzánk se jártál.
Mikor szántogattunk Bodza vize mellett,
Akkor tanitottál, hogy üssük az oláht.

*) dészü = tüszü, tüszö.

Istenem, Istenem, hogy történék dolgunk
A kerek mezőben, a nagy Bodza mellett,
Egy veres pipáért, egy dészüs oláhért!
Megirták már nekünk az úti czédulát,
Hogy ne nyomjuk többé az alfali utczát,
Megkötötték nékünk a végső bokrétát,
Veresből, fehérből, tiszta feketéből.
Látod édes öcsém ezt a töltött tyukot,
Ezt a töltött tyukot, hogy ennek nincs feje:
Holnap nyolcz órakor igy lesz a mi dolgunk.«

16.

JÁNOS URFI.

János úrfi gondolkozik,
Házasodni szándékozik,
Nyergeli is paripáját,
Hogy meglássa a mátkaját.

Nyereg alatt paripája,
Könnyen felül a hátára,
Maga ifju, hosszu lába,
Nem magas a paripája.

János úrfi, János úrfi,
Magát nem kergeti senki,
Kár úgy sietve vágtatni,
Kiért siet, megkaphatni.

János úrfi hamarjába'
A mátkája udvarába',
Ül a mátka az ablakba',
János úrfit rég nem várja.

Szól a mátka az ablakba',
Vigyék lovát a pajtába,
A cselédek ezt megteszik,
Lovát szalmával étetik.

János úrfi palotába',
Borult mátka a nyakába,
Sir, de miért maga tudja,
Hogy miért sir, az ő búja.

János úrfi, jobb lett volna,
Otthon maradni puczokba',
A mátkája azért búsul,
Mért nincs maga tőle távul.

A kit igazán 'szeretnek,
Annak palacsintát sütnek,
Nem marad el a borhozás,
Székelyeknél ez a szokás.

János úrfi haza jöve,
A trektából részt nem vöve,
Panaszolja az anyjának,
Édes anyja szól fiának:

Fiam Jankó, ott nem kellesz,
Keress magadnak mást, jobb lesz;
Ha nem keresz, te bánod meg,
Tudom, sógorod elég lesz.

A tanácsot nem fogadá,
Feléségit haza hozá,
Annyi is már a sógora,
Szerit számát ő sem tudja.

17.

HÁROM TOLVAJ LEGÉNY.

Mind menyen, mind menyen
Három tolvaj legén,
Mind menyen, mind menyen
Rengeteg erdőkön.
Rengeteg erdőkön
Görögöt érének,
Görögöt megölék,
Szekerét fölverék.

Mind menyen, mind menyen
Három tolvaj legén,
Korcsomát érének,
Oda bémenének.
Egyből azt kérdezék:
»Hej korcsomárosné!
Vagyon-e jó borod?«
‚Borom is jó vagyon,
Lányom is szép vagyon,
Magam is vig vagyok.«
Mind eszik, mind iszik
Három tolvaj legén,
De a legifjabbik
Nem eszik, nem iszik.
Nem eszik, nem iszik,
Egyre szomorodik:
»Adta volna Isten,
Hogy a rengő bőcsőm
Lett vóna koporsóm,

Az én póla ruhám
Bizony szemfödelem,
Az én póla-kötőm
Eresztő kötelem!«

18.

A RAB LEGÉNY.

Véremmel irattam
E kis czédulácskám,
De nincs oly követem,
Kitől elküldhessem.
Méhemtől küldeném,
Félek, mezőre száll,
Kedve szerint való
Virágjára talál.
Szarkától küldeném,
De igen cserregő,
Titkos bánatimat
Félek, kicserregi.
Készülj édes fecském!
Vidd el levelecském:
Se nem olyan közel,
Se nem olyan messze
Csak túl a tengeren
Harmincz mérfődnyire,
A hol nevekedik
Egy kerek dombocska.
Egy kerek dombocska,
Egy kicsi falucska,
Tudom megismered
Az én rózsám házát.

Ónos az ablaka,
Üveg az ajtaja,
Az ablak alatt van
Egy édes almafa.
Édes az almája,
Hamis a gazdája,
Adta vóna Isten,
Ne ismertem volna.
Fekete két szemem
Ki nem sirtam volna,
Gesztenyeszín hajam
Meg nem őszült volna.
Ha kérdi: hogy vagyok?
Mondd meg: hogy rab vagyok,
Magam egészségben,
Szivem gyötrelemben!

19.

A SZÉKELY KATONA.

Izend meg, izend meg
József császárunknak:
Hogy hogy' vagyon dolga
Vén katonájának,
Szénája, abrakja
Panaszos, lovának.
Meguntam, meguntam
Németet szógálni,
Még a mundérját is
Nem akarnám látni,
Sótalan kenyerét
Könnyemmel áztatni.

Anyám édes anyám!
Jó nevelő dajkám!
Ki kilencz hónapig
Méhedbe hordoztál,
Tizedik hónapba
A világra hoztál:
Tudom édes anyám,
Hogy te sok kint láttál,
A mikor engemet
E világra hoztál,
S rengő bőcsőm mellett
Gyakran megviradtál!
Mikor feresztettél
Gyenge meleg vizbe,
Feresztettél vóna
Forró lobogóba.
Mikor takargattál
Gyenge ruháidba,
Takartál volna be
Forró parázsába,
S temettél vóna el
A földnek gyomrába!

20.

DANCSUJ DÁVID.

Bodok felett vagyon egy kis sürü berek,
Szegény Dancsuj Dávid a között kesereg,
Nem jó Dávid, nem jó, sirni, keseregni,
Ha meglát valaki, hova tudsz ellenni?..
Az a fekete föld ketté hasadhatna,
Szegény Dancsuj Dávid belé ború'hatna.

De a fekete föld ketté nem hasadhat,
Szegény Dancsuj Dávid belé sem ború'hat.
»Adjon Isten annak ezernyi ezer jót,
Ki az én bölcsőmet megrenditette vót.
Köszönöm apámnak s az édes anyámnak,
Mert jó fiat nevelt bolygó katonának,
Az ország rabjának.
Mennyi égen csillag, iró deák vóna,
Mennyi réten fűszál, mind pennaszár vóna,
Mennyi erdő-lapi, mind papiros vóna,
Veres tenger hobja mind tentalé vóna:
Az én sok bánatim még se' férne réa,
Még se' férne réa.«

21.

GYÖRBIRÓ ÁRON.

Jaj de szépen harangoznak
Az úzoni torony alatt!
Szegény Györbiró Áronnak,
Szegény Györbiró Áronnak.
Áron, Áron, mit gondolál,
Mikor a vizre indulál?
Én egyebet nem gondoltam:
Négy kerekemet megmostam.
Jó barátim! kik valátok,
Kik a viz szélin állátok,
Kezem nyujtám, nem szánátok,
Életem végét várátok.
A gát alól kifogának,
Lepedőbe takarának,
A nagy úton felvivének,

Györbiróni bétevének.
Édes anyám! nyisd kapudot,
Halva hozzák szép fiadot.
Készitsd fel a nyujtó padot,
Öltöztesd fel szép fiadot.
Engem anyám ne sirasson,
Értem könnyet ne hullasson!
Sirasson meg az én mátkám,
Az én Pünkösti Márikám!

22.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Biró Áron, mit gondolál,
Mikor a vizre indulál?
Én egyebet nem gondolék, —
Szerencsétlen úton járék,
Ötön-haton ott valának,
Mégis rajtam nem kapának.
Vas kankókkal kihuzának,
A nagy úton felhozának.
Édes anyám, nyisd kapudot,
Halva hozzák szép fiadot,
Készits elé nyujtó padot,
Öltöztesd fel szép fiadot.
Édes anyám, ne sirasson,
Értem könnyet ne hullasson!
Sirasson meg az én mátkám,
Az én Pünkösti Márikám.

* *

Jaj de szépen harangoznak!
Az úzoni torony alatt.
Azért huzzák olyan szépen,
Hogy a világ keseregjen!

23.

A MEGCSALT LEÁNY.

»Bolyong az én elmém a szerelöm miatt,
Mint kis marti fecske kereng az ég alatt.
Boldog az ifiu világon éltibe',
Kinek szüve nyugszik hótig szerelömbe'.
Az enyim is nyugudt annak idejibe',
De most nem nyughatik, mert nincs módja benne.«

»Ugyan édes rózsám mi bajod érközött?
Talán vig vacsorád nem igen jól esött?
Nesze ez a kulacs, igyál egy keveset,
Talán helyre hozza szomorodott szüved.«

»Nem kell a kulacsod, igyál csak te magad,
Ha te nem sajnáltál, úgy megvetted magad.«

»Sajnáltalak rózsám, mig megcsalhattalak,
De már a jó Isten viselje gondodat.«

Tekénts az egekre s err' a küsdedkére,
A kit most nevelek árva kebelembe.«

»Tekéntöttem rózsám, mig megcsalhattalak,
Tekéntsen a halál, a hol elől talál.«

24.

SZEREDAI FALU VÉGEN.

Szeredai falu végen
Buzog a vér az utszélen.
Ha kérdik, hogy micsoda vér?
Mondjad lelkem: ártatlan vér.

Felsütött a nap a sikra,
Kurom Zsigáné, járj sirva.
Mert a fiad meg van halva,
Most teszik a nyujtó padra.

Kurom Zsiga, nyitsd kapudot,
Halva hozzák szép fiadot.
Keress neki nyujtó padot,
Nyujtóztasd ki a fiadot.

Kurom Zsigáné, járj sirva,
Mert a fiad meg van halva,
Nem tapodja küszöbödöt,
Nem foglalja tüzhelyedöt.

25.

SZAKÁCS GYURI.

Szakács Gyuri mit gondoltál,
Mikor úsztatni indultál?
»Én egyebet nem gondoltam,
Szerencsétlen útra juttam,
Olt vizébe belefultam.«

»Onnét engem kifogának,
Egy szekérre föltevének,
Haza felé inditának.«

Nyisd ki Bartha a kapudat,
Halva hozzák kocsisodat.
Nem eszi meg vacsorádat,
Aprón vágott káposztádat,
Nem vakarja a lovadot,
Sárga szőrü paripádat.

26.

ÁRVA GILICZÉRŐL.

Oh! mint búsul kis gilicze,
A ki társát elvesztette;
Társát egy vad elkergette,
Talán eddig meg is ölte.
Én elmegyek arra helyre,
Hol kiomlott piros vére,
Hol szakgatták szálkás húsát,
Ott rakatok egy kápolnát;
A csontjából kirakatom,
A vérivel föliratom:
Hogy vagyon az árva dolga,
Ki hazáját rég elhagyta!
Én egy igaz árva voltam,
Ki hazámat rég elhagytam,
Viz mentére elindultam
Ha megtalálnám a társam.
A királyné ablakában
Egy kis arany galiczkában

Megtaláltam; de rabságban,
Igy énekel bánatában:
»Hej gilicze, kis gilicze,
Mért jöttél te ilyen mesze!
Menj vissza te arra helyre,
Honnét jöttél ilyen meszsze!«
S visszafordult arra helyre,
Honnét jött ilyen messzire,
Fejét földre csüggesztette,
Szárnyát széjjel terjesztette,
Magát holttá eresztette:
Hogy a társát elvesztette.

27.

Töredékek.

I.

A MADÉFALI VESZEDELEMRŐL.

De hol kerekedék siralom pataka?
Talán kerekedék a kis Fel-Csik felől,
A kis Fel-Csik felől, Madéfalva felől.
Hol vagytok poéták, talán mind alusztok!
Fel-Csik nagy bánatját, hogy le nem irjátok,
Fel-Csik nagy bánatját, Háromszéknek gyászát,
Megemlegethetjük Sivkovics járását:
Sok szép virágszálát, mert mind levágatá,
Kit tüzbe, kit vizbe halomba rakatá,
Ki apját siratja, ki anyját jajgatja,
Ki szép hites társát jajszóval óhajtja:
Sürü könynyeitől patakocskák folynak,
De jaj, még azok is mind vértől áradnak,
Mind vértől áradnak, emberfejet hajtnak.

28.

II.

KICSI NEMES LEGÉNY.

Nagy Törökországban*) kicsi nemes legény
Ártatlan s ok nélkül raboskodik szegény!
Szóval azt kiáltja: »Anyám, édes anyám,
Három kővárad van, válts meg az egyikkel!«
»Nem váltlak, nem váltlak, lelkem kedves fiam,
Mert fiú helyébe fiat ád az Isten,
De kővāram helyett nem ad mást az Isten!«

»Nem bánom, nem bánom, lelkem édes anyám!
Mert koporsóm leszen tengernek két martja,
Szemfödelem leszen tenger sürü habja,
Harangszóm is leszen tengernek zugása.
Eltemetnek engem tengerbe' a halak,
Megsiratnak engem az égi madarak,
Az égi madarak s az erdei vadak.«

*) E helyett egy más változatban, *Barassó* piaczán áll, de ez helyesebb.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

29.

A FOGOLY KATONA.

Leszállott a páva
Tengernek partjára,
Tengernek partjáról
Nagy török császárnak
Dali udvarába.
Onnét szálla páva
— Kényes pávamadár
Tömlecz ablakára:
Ottan fúdogálá
Szomoru énekit
Szomoru fogságban —
Egy székely katona:
»Hej páva, hej páva!
Császárné pávája!...
Ha én páva volnék,
Jó regvel felkelnék,
Folyóvizre mennék,
Folyóvizet innám,
Szárnyim csattogtatnám,
Tollamat hullatnám.
Fényes tollaimat
Szép leány fölszedné,
Az ő édesinek
Kalapjába tenné,
Bokrétába kötné.«

Hát ott üldögéle
Czifra ablakába'
Császár szép leánya,
Gyönge violája.
Ahajt meghallotta
Szomoru énekit
Székely katonának.
»Nyits ajtót, nyits ajtót,
Fegyveres istrázsa!
Császár szép leánya,
Gyönge violája,
Tőled azt kivánja. —
Ki vagy te, ki vagy te,
Énekes katona?«
»Nem látod: rab vagyok,
Térgyig vasba' vagyok.
Székely fiu voltam,
Bátor fiu voltam;
Most semmi sem vagyok
S mégis a strázsának
Számolni kell rólam.«
»Velem jössz te mostan
Énekes katona!«
»Hova menjek én el,
Császár szép leánya?«
»Czifra palotámba,
Éjjeli szállásra.«
»Nem látod: rab vagyok?
Térgyig vasba'vagyok.«
Ottan levéteté
Nehéz vasat róla
Fegyveres strázsával;
Ottan átölelé
Szegény székely legént

Két gyenge karjával.
Onnét elvezeté
Czifra palotába,
Ottan lefekteté
Puha selyem-ágyba.
»Enyém vagy te mostan
Szép fogoly katona!«
»Van nekem szeretőm,
Császár szép leánya!«
Ajtón hallgatózék
A nagy török császár.
»Nyits ajtót egyszerre,
Beste-lélek lánya!«
Jaj, nem nyitá ajtót,
Berugá a császár,
A nagy török császár.
Székely katonának
Ott fejét elvette,
Testét a tengerbe
Belé is vetette.
»Hát te beste-lélek!
Három halál közül
Melyiket választod?
Vizbe vettesselek?
Megégettesselek?
Vagy halálig tartó
Tömleczre vesselek?«

Jaj hiába kéri
Császár szép leánya,
— Gyönge violája —
A nagy török császárt.
Vizbe nem vetteté,
Tüzbe nem vetteté,

Záratá toronyba,
Szomoru fogságba.

Onnét siratozá
Szép fogoly katonát,
Onnét fúdogálá
Szomoru énekit
Székely katonának.

Szomoru énektől
Éjjel sem alhaték,
Nappal sem nyughaték
A nagy török császár.
»Hozzátok elémbe,
Beste-lélek lányát!«
Eleibe vitték.
»Hát te mit énekelsz,
Beste-lélek lánya!?
Éjjel nem alhatom,
Nappal nem nyughatom.«
»Szomoru énekit
Székely katonának.«
»Egyszerre vigyétek
A tüzbe vessétek!«
Egyszeribe vitték,
A tüzbe vetették.
Tüz meg nem égette
Császár szép leányát,
Gyönge violáját.
»Egyszerre vigyétek,
Tengerbe vessétek
Beste-lélek lányát!
Székely katonához!«
Egyszeribe vitték,

Tengerbe vetették.
Tenger béfogadta,
Szépen eltakarta,
Székely katonával
Egy helyre habarta
Császár szép leányát,
Gyönge violáját!

(Csikszék : Csík-Szent-Simon.)

30.

BIRÓ MÁTÉ.

Ne menj el, ne menj el,
Hires Biró Máté!
Maradj a Rikába',
Ne menj a városba,
Király városába
Királylány rabolni.
Király szép leánya
Hej, nem neked való!
Selyem a ruhája,
Halovány orczája;
Liliom dereka
Nem erdőre való!
»Féket a fejébe,
Gyémántköves féket
Legjobbik lovamnak!
Még ma el kell hoznom
Király szép leányát,
Gyönge Ilonáját.«

Ne menj el, ne menj el,
Hires Biró Máté!

Menj legalább este,
Ne menj fényes reggel.
Otthon van a király
Fényes nagy sereggel.
»Nyerget a lovamra,
Legjobbik lovamra,
Szép aranyos nyerget!
Az a fényes sereg
Nem jár a nyomába
Király leányának,
Gyönge Ilonának.«

Jaj, hiába kéri
Tizenkét legénye
Hires Biró Mátét,
Rablók kapitányát.
Sárga paripáján
Aj csak elvágtata
Király városába,
Királylány rabolni.

* *

Ihol jő, ihol jő,
Szép király kisasszony,
Szép selyem-ruhába.
Kinek minden szála
Meg van aranyozva,
Kinek hosszuságát
Három leány hozza.

Fordulj meg, fordulj meg,
Hires Biró Máté!
Nem lesz ma jó dolgod:
Sárga lovad horkol.

»Csak tüszköl a portól.«
Fordulj meg, fordulj meg,
Hires Biró Máté!
Lovad ágaskodik:
Bizony rosszat érez.
»Éles zabbal jól tartották,
Sátés füvel megvakarták,
Azért ágaskodik,
Azért bokrosodik.«

Jaj, nem fordul vissza
Hires Biró Máté.
Vágtat egyenesen
Király lány elébe,
Templom ajtajához.
Szép gyengén fölkapá
Király szép leányát,
Gyönge Ilonáját
Aranyos nyergébe,
S elvágtata véle
Rablók tanyájára,
Rika erdejébe.

* *

»Jó napot, jó napot,
Tizenkét szép legén!«
Neked is jó napot,
Hires Biró Máté!
»Hamar megjártam-e,
Tizenkét szép legén?«
Jó hamar megjárád,
Hires Biró Máté!
Ott szépen levevé
Aranyos nyergéből
Király szép leányát

Szőke Ilonáját.
Szépen lefekteté
Puha moha-ágyra,
Ottan megölelé,
Ottan megcsókolá,
Két erős karjával
Gyengén átkarolá
Király szép leányát,
Gyönge Ilonáját
Hires Biró Máté,
Rablók kapitánya.

Nézz ki csak az utra,
Hires Biró Máté!
»Mért néznék, mért néznék,
Tizenkét szép legén?«
Nem mondók-e neked,
Hires Biró Máté!
Király szép leánya,
Hej, nem neked való.
Selyem a ruhája,
Halovány orczája;
Liliom dereka
Nem erdőre való!
»Mit beszélsz, mit beszélsz,
Tizenkét szép legén?«
Kelj fel az ágyadból
Hires Biró Máté!
Ahajt jő a király
Fényes nagy sereggel.
Hires Biró Máté
Felszökék az ágyból,
Puha moha-ágyból.
Keresi a kardját,

Aj de nem találja;
Keresi a lovát,
Aj! azt sem találja.
»Csak ti ne hagyjatok,
Tizenkét szép legén!«
Aj! az is elfút a
Tizenkét szép legén.

*

Add meg magad egybe,
Hires Biró Máté,
Rablók kapitánya!

* *

Jaj mért nem hallgaték
Legényim szavára!
Mért nem fordulék meg,
Mikor lovam horkolt,
Mikor ágaskodék,
Mikor bokrosodék
Sárig szin paripám!

Szépen közbe vették
Király katonái,
Ott összekötözték,
Nehéz vasba verték,
Király városába'
Mély tömlöczbe vették.
Onnét fúdogálá
Estétől reggelig
Hires Biró Máté
Szomoru énekét:

»Ne menj el, ne menj el,
Hires Biró Máté!

Maradj a Rikába,
Ne menj a városba,
Király városába
Király lány rabolni.
Király szép leánya
Hej, nem neked való!
Selyem a ruhája,
Halovány orczája;
Liliom dereka
Nem erdőre való!«
Ablak alá méne
Király szép leánya,
Gyönge Ilonája.
Onnét meghallgatá
Szomoru énekét
Rabló kapitánynak.
Onnét haza méne
Király szép leánya.
Sirva feküvék le
Szép selyem ágyába,
Zöld selyem vánkosát
Könnyével öntözé
Hires Biró Mátét
El nem feledheté
Király szép leánya,
Gyönge Ilonája.

(Udvarhelyszék: Kobátfalva.)

31.

UGRON JÁNOS.

Hova nyargalsz nyakra-főre
Kevély Ugron János?
»Megyek a városba,
Szitás Kereszturba,
Torma Panna leányasszony
Látogatására.«
Ne menj oda, ne menj
Kevély Ugron János!
Annak a leánynak
Nagy hibái vannak,
Nagy hibája három.
»Nem bánom, nem bánom,
Hogyha harminczhárom
Hibája vagyon is.«
Legelső hibája:
Hogy sánta a leány!

»Nem bánom, nem bánom,
Tőlem lehet sánta.
Csináltatok neki
Magassarkú csizmát,
Hosszu selyem szoknyát;
Egyik kipótolja,
Másik eltakarja
Lába sántaságát.«

Másik nagy hibája:
Haragos a leány.

Mindörökké dúl-fúl.
Neveletlen két árvádat,
Hogyha egyszer megharagszik
Kiűzi a házból.
»Nem bánom, ha haragos is,
Én nem félek tőle,
S neveletlen gyermekeim
Kiállnak előle.«

Harmadik hibája:
Hogy boros a leány.
Hajnalban megkezdi,
Vacsorakor végzi,
Boros feje borosságát,
Fazék, tányér érzi.
»Nem bánom, nem bánom,
Teli van a pincze,
Ha megtelik a kontyalja:
Akár ki is öntse.«
S elment Ugron János
El a szép leányhoz.

Hová nyargalsz nyakrafőre
Kevély Ugron János?
»Nem vagyok már többet
Kevély Ugron János!
Sánta feleségem
Kiűzött a házból.
Megyek már világgá:
Neveletlen gyermekeim
Ha föl nem fogadnak!«

(Udvarhelyszék: Rugonfalva.)

32.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Ne sarkantyuzd Ugron János
Azt a lovat többet,
Mert ha tovább sarkantyuzod,
A kutyák eszik meg.
»Enyém a ló, sarkantyuzom,
Mi bajotok véle?
Tormánéhoz, Kereszturra
Megyek ma ebédre!«
Ne menj oda Ugron János,
A Tormáné lánya
Részeges is haragos is,
Bal lábára sánta.
»Ha részeges, addig igyék,
A meddig csak birja;
Ha haragos, veszekedjék,
Cselédimre fenekedjék.
Ha pediglen sánta,
Csidmát a lábába!
Magas sarkú piros csidmát
A sánta lábába.

Pej-piros szin paripádat
Megsarkantyuznád még,
Ugron János, hites társad
Hej de ott hagynád még! . . .

* *

Én Istenem, az eszemet
De hová is tettem,

Mikor ezt a sánta ringyót
A nyakamba vettem!
Szép orczája, mézes szája
Az eszem elvette,
Hamis lelke, gonoszsága
Ismét megszerezte.

(Udvarhelyszék : Medősér.)

33.

DANIEL IMRE.

Maradj itthon, maradj
Én édes jó uram!
Látod, beteg vagyok,
Könnyen meghalhatok.
Nyitott szempilláim
Nem lesz, ki befogja,
A ki megölelje,
A ki megcsókolja
— Ha már te is elmégysz —
Ujszülött fiamat.
»Jaj, nem maradhatok,
Drága feleségem!
Még a tegnap kaptam
Czitáló levelet
Nagy vörös pecséttel
A fejedelemtől,
Abba vagyon irva:
Egyszeribe menjek.«

Kesereg az asszony,
Jaj de nem hallgatja
Jó Daniel Imre.

Otthon csak azt mondja:
Megyen Fejérvárba;
De nem oda megyen.
A szomszéd faluba
Vagyon egy szép asszony
Ahhoz járogat ő.
Beugrat a kapun,
A szép asszony várja
Tyúkos vacsorára.
Tölti poharába
Piros szinü borát,
Orczájára rakja
Szerelmetes csókját.

Reggelig mulatna
Ott Daniel Imre:
Ha meg nem érkeznék
Puskásan a gazda.
Ott keresztül lőtte,
Testit a Vargyasba,
A Vargyas vizébe
Bele eresztette.

Vágtat a paripa
A Vargyasra inni,
Haj, de nem ihatik.
Vér vagyon a vizbe',
A Daniel vére.
Haldoklik az asszony,
Nyitott szempilláit
Nincs a ki befogja. . .
A ki vigasztalja,
A ki megcsókolja
Most született fiát.

(Udvarhelyszék: Vargyas.)

34.

DANIEL IMRÉRŐL EGY MÁS.

Ihol felöltözék jó Daniel Imre
Sujtásos dolmányba, szép fehér leningbe.
Szép fehér leningét felesége mosta,
Könnyeivel mosta, napon száraztotta.
Könnyeivel mosta, mert előre tudta,
Hogy az ő urának merre lészen utja:
A fekete földbe.

Eleget is mondá: »Édes jámbor társam!
Mintsebb én te néked halálodat lássam,
Béküljön ki, béküljön ki ellenségeidvel.«
»Béküljön a ki fél, béküljön ki nem mer
Szál kardra kiállni három-négy legénnyel!«
Béfut az inasa: »körül fogták házunk,
Add meg magad uram, hanem csufot látunk.«
»Nem adom, nem adom, nyisd ki az ablakot,
Inkább futok, mintsebb megadjam magamat!«

* *

Ablakon keresztül a vizbe leugrott,
Feje felett a viz mingyát összecsapott,
Mingyát összecsapott.

(Csikszék: Szent-Imre.)

35.

NAGY-BIHAL ALBERTNÉ.

Egy szegény asszonynak
Egy árva leánya,
Két karján fölnevelt
Karon ülő lánya;
Azt is megkérették
Mikor fölnevelé,
Bé Törökországba,
Török császárnénak
Dali udvarába.
Mikor szegény mene
Az ő udvarába,
Állott kapujába.
»Asszonyom, asszonyom,
Ne sajnáld kiküldni
Küs vágás kinyered,
Küs pohár vizedet!«
»Mintsebb kiküldeném
Küs vágás kinyerem,
Legrosszabb ebemnek
Inkább oda vetném;
Küs pohár vizemet
Palotám földire
Inkább kiönteném.
Mindjárt fogjátok meg,
Vessétek tömleczbe!«

* *

Egy küs inasocska,
Ki ott söpörgetett,

Mindég hallgatózá,
Mikor mondogatá:
»Ma hét esztendeje,
Teljes harmadnapja,
Hogy estem rabságba,
Szomoru fogságba,
Bé Törökországba.
Kit én fölneveltem
Békáknak nyálával,
Kégyóknak párával
Az tétete vasba.
A ki neköm adná
Kinyerének héjját,
Még az is meglátná
Mennyeknek országát;
A ki neköm adná
Poharának vizét,
Még az is kóstolná
A mennyország ízét!«
»Mingyát fogjátok meg,
Hozzátok elémbe!
Maga édes néném,
Maga hová való?«
»Bé bihalországi,
Nagy-Bihal Albertné!«
»Te vagy nekem, te vagy,
Az én édös anyám!
Csináltatok neked
Gyönge feredőket,
Gyönge leveseket.
Neked adom, neked,
Bársony folyó hintóm,
Hatvan paripával,
Hatvan katonával!«

»Igya fel ház földje
Gyönge feredődet,
Lacscsa fel a kutya
Gyönge levesedet,
Vetné föl tüz langja
Bársony folyó hintód,
Hatvan paripádat,
Hatvan katonádat!

(Szombatfalva.)

36.

KIRÁLYURFI.

Elindula királyurfi
Este későn guzsajosba.
Belé esett a tengerbe,
Tengernek a közepibe,
Annak is a mélységibe.
Várja, várja, király lánya
Búbánattal szeretőjét,
Nem érkezik szereteje,
Helyette jő halál hire.
Úgy sir, úgy sir, király lánya.
Kérdi tőle édes anyja:
»Mért sirsz, mért sirsz, édes lányom?«
‚Sirok, sirok, édes anyám,
Elvesztettem gyöngyös pártám.‹
»Ne sirasd te azt a pártát,
Édes lányom!
Mást veszek én néked.
Vagy ha a' kell, a tengerbe
Vizi buvárt küldök értte.«

Vizi buvárt fogadának,
A tengerbe leszállának,
Épen a fenékre.
Nem kapják a gyöngyös pártát,
Megkapják a király fiát.
Hogy meglátta király lánya
Szeretőjét, ráborula.
De apja eltaszitotta
S a lány szive megszakada.

* *

Eltemették nagy fényesen
A király leányát,
Szeretőjét a tengerbe
Ismét vissza dobták.
Leány lelke, legény lelke,
Mindég találkoznak
Egy virágos réten.
Ölelkeznek, csókolóznak,
Mindétig csak vigan vannak.
Ha eljő az éjfél:
El-elmenegetnek a király ágyához.
Megkinozzák, mért nem adta
Volt őket egymáshoz,
A mikor még éltek.

(Udvarhelyszék: Martonos.)

37.

GÖRÖG ILONA.

»Bizony csak meghalok,
Anyám, édes anyám!
Görög Ilonáér'.
Bizony csak meghalok
Karcsu derekáér';
Karcsu derekáér',
Piros orczájáér';
Piros orczájáér',
Dombos ajakáér';
Dombos ajakáér',
Gömbölyü faráér'
A lenvirág szemü
Görög Ilonáér'.«

»Ne halj fiam, ne halj,
Zetelaki László!
Csináltatok néked
Olyan csudamalmot,
Kinek első köve
Béla gyöngyöt járjon,
A második köve
Sustákat hullasson,
A harmadik pedig
Szép suhogó selymet.
Oda is eljőnek
Szüzek, szép leányok,
Csudamalom látni.
A tied is eljő

Csudamalom látni
— Szép Görög Ilona.«

»Ereszszen el anyám,
Édes lelkem anyám!
Csodamalom látni.«
»Ne menj fiam, ne menj,
Szép Görög Ilona!
Megvetik a hálót,
Megfogják a halat.«

»Bizony csak meghalok
Anyám, édes anyám!
Görög Ilonáér'.
Bizony csak meghalok
Karcsu derekáér';
Karcsu derekáér',
Piros orczájáér';
Piros orczájáér',
Dombos ajakáér';
Dombos ajakáér',
Gömbölyü faráér',
A lenvirág-szemü
Görög Ilonáér'.«

»Ne halj fiam, ne halj,
Zetelaki László!
Csináltatok neked
Olyan csudatornyot,
Kinek szélessége
Dunapartig érjen,
Kinek magassága
Az egekig érjen.
Oda is eljőnek

Szüzek, szép leányok
Csudatorony látni,
A tied is eljő
Csudatorony látni,
Szép Görög Ilona.«

»Ereszszen el anyám,
Lelkem édes anyám!
Csudatorony látni.«
»Ne menj fiam, ne menj,
Szép Görög Ilona!
Megvetik a hálót,
Megfogják a márnát.«

»Bizony csak meghalok
Anyám, édes anyám!
Görög Ilonáér'.
Bizony csak meghalok
Karcsu derekáér';
Karcsu derekáér',
Dombos ajakáér';
Dombos ajakáér',
Piros orczájáér';
Piros orczájáér',
Gömbölyü faráér'
A lenvirág szemü
Görög Ilonának.«

»Halj meg fiam, halj meg,
Zetelaki László!
Oda is eljőnek
Hires szép leányok
Csudahalott látni.
A tied is eljő

Csudahalott látni,
Szép Görög Ilona.«

»Édes lelkem anyám,
Ereszszen el engem
Csudahalott látni,
Csudahalott látni,
Ki érettem meghót.«
»Ne menj fiam, ne menj,
Csudahalott látni;
Megvetik a hálót,
Megfogják a márnát,
Anyjától elviszik
Szép Görög Ilonát.«

* *

Nem hallgat anyjára,
Bémegyen a házba,
Ottan felöltözik
Kék selyem ruhába.
A lábába húza
Piros, patkós csidmát,
A fejére köte
Piros selyem ruhát,
Elejibe köte
Fejér előkötőt.

»Kelj fel fiam, kelj fel,
Zetelaki László!
Kiér' te meghótál,
Az uton jődögél.
Kelj fel fiam, kelj fel,
Zetelaki László!
Kiér' te meghalál,
Belépék a házba!«

* *

Láttam én halottat,
De ilyent soha sem,
Kinek az ő lába
Felszökőleg álljon,
Kinek az ő karja
Ölelőleg álljon;
Kinek az ő szája
Csókolólag álljon,
Ki föl is ébredjen,
Csak én megcsókoljam!

(Udvarhelyszék: Rugonfalva.)

38.

KÁDÁR KATA.

Gyula Márton Kádár Katát,
Jobbágyának szép leányát
Úgy szereti, úgy szereti,
Egész szüvét adja neki.
»Édes anyám, édes anyám,
Gyulainé, édes anyám!
Arra egyre kérem:
Engedje meg nékem,
Hogy vegyem el Kádár Katát,
Jobbágyunknak szép leányát.«
»Nem engedem édes fiam,
Gyula Márton!
Hanem vedd el nagy uraknak
Szép leányát.«
»Nem kell nekem nagy uraknak
Szép leánya,

Egyedül csak Kádár Kata,
Jobbágyunknak szép leánya.«
»Ha nem kell, hát kitagadlak,
Gyula Márton!
Kitagadlak, nem vagy fiam,
Sem egyszer, sem másszor!«

»Inasom, inasom,
Legjobbik inasom!
Huzd elé hintómat,
Fogd be lovaimat,
Megyek a világba!«
Lovakat befogák, el is indultanak.
Egy keszkenőt ada
Neki Kádár Kata.
»Mikor a szényébe' veresre változik,
Tudd meg, életem is akkor megváltozik.«

Megyen Gyula Márton,
Megyen messze földre.
Mikor beérnének
Sürü rengetegbe,
Nézi a keszkenőt.
»Inasom, inasom,
Legjobbik inasom!
Forditsd a hintómat,
Hajtsad lovaimat!
A keszkenő szénye*)
Vörösre változott,
Kata élete is
Tudom, megváltozott.«
Falu végén volt a rüdeg disznó-pásztor.
»Hallod-e jó pásztor,
Mi ujság nálatok?«

*) szény = szin.

»Mi nekünk jó vagyon,
De neked rossz vagyon,
Mert Kádár Katának
Immár rége vagyon.
A te édes anyád
Őtet elvitette,
Feneketlen tóba
Belé is vetette.
Háromszor jöve fel
A viznek szényire,
Három hóhér legény
Esmét bele vette.«
»Inasom, inasom,
Legjobbik inasom!
Forditsd a hintómat,
Hajtsad lovaimat,
Hogy érjünk el hamar
Feneketlen tóhoz.«
Mikor megérkeztek feneketlen tóhoz,
Sirva lekiálta szegény Gyula Márton:
»Itt vagy-e, itt vagy-e,
Kéncsöm Kádár Kata?«
»Itt vagyok, itt vagyok,
Kéncsöm Gyula Márton!«
Hallja Gyula Márton,
Leszökik a tóba,
Feneketlen tóba.
Feneketlen tóba' összeölelkeznek,
Összeölelkeznek,
Aj! ott sem lehetnek,
Onnét is kiveszik.

Egyiket temetik oltár elejébe,
Másikat temetik oltár háta mögé.

A kettőből kinőtt két kápolna-virág,
Az oltár tetején összeölelkeztek.
Az anyjok oda ment,
Le is szakasztotta,
A kápolna-virág hozza igy szólala:
Átkozott légy, átkozott légy,
Gyulainé, édes anyám!
Éltembe' rossz vótál,
Most is meggyilkoltál.

(Udvarhelyszék: Nagy-Galambfalva.)

39.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

»Gyulainé, édes anyám,
Engedje meg azt az egyet,
Hogy kérjem meg Kádár Katát,
Jobbágyunknak szép leányát.«
»Mintsebb azt én megengedném,
Készebb Katát elvesztetném,
Feneketlen tóba vetném.«
»Gyulainé, édes anyám,
Szive ne legyen kőbálvány.
Engedje meg azt az egyet,
Hogy kérjem meg Kádár Katát,
Kádár Katát majoránnát,
Jobbágyunknak szép leányát.«
»Mintsebb azt én megengedném,
Készebb Katát elvesztetném,
Feneketlen tóba vetném.«
»Szolgám, szolgám, édes szolgám,
Nyergeld meg a pej paripám,

Hogy menjek el bujdosásra.«
Kádár Kata észrevevé,
Kapuját nyitani kezdé.
»Ne nyitsd, ne nyitsd, a kapudot,
Mert nem megyek guzsajosba,
Hanem megyek bujdosásra.«
Mene, mene egy erdőbe,
Talála egy kis pakulárt.
»Hallod-e te, kis pakulár!
Mi hir vagyon a városba'?«
»Kádár Katát elvesztették,
Feneketlen tóba vették.«
»Hallod-e te kis pakulár,
Vigy el engem arr' a helyre
Feneketlen tó szélire,
Neked adom pej paripám
Minden nyereg-szerszámostól.«
El is vivé arr' a helyre
Feneketlen tó szélire.
»Élsz-e rózsám vagy meghótál?
Vagy felölem gondolkoztál?
»Se nem élek, se nem halok,
Csak felőled gondolkozom.«
»Hallod-e te kis pakulár!
Vedd kezedre pej paripám,
Minden nyereg-szerszámostól.«
Azzal ő is belészökék,
Ott is összeölelkezék.
Gyulainé azt megtudta,
Mind a kettőt kifogatta.
Az egyiknek csináltatott
Veres márvány kőkoporsót,
A másiknak csináltatott
Fejér márvány kőkoporsót.

Az egyiket temettette
Az oltárnak elejibe,
A másikot temettette,
Az oltárnak háta megi.
Az egyiken nevelkedett
Fejér márvány csemetécske,
A másikon nevelkedett
Veres márvány csemetécske.
Mindakettő addig nőve,
Mig az oltárt megkerülte.
Gyulainé azt meglátá,
Mind a kettőt leszakasztá;
Mind a kettőt haza vivé,
Ablakjába elülteté;
Mind a kettő kivirágzék,
Mind a kettő megszólalék:
»Verje meg az egek ura,
Ki a szeretetet rontja;
Anyám, anyám, én hóhérom!
Éltembe' sem hagytál nyugton,
Holtom után sem nyughatom.

(Karatna. Hszm.)

40.

KŐMIVES KELEMEN.

Elindult, elindult
Tizenegy kőmives,
A tizenkettedik:
Kelemen kőmives,
Hogy felépitenék
Magas Déva várát.

A mit nappal raktak,
Éjjel leduvada;
A mit éjjel raktak,
Leduvadt nappalra.
»Halljátok, halljátok,
Tizenegy kőmives!
— Én mondom ti nektek,
Kelemen kőmives —
Kinek felesége
Hamarább jő ide,
Öljük meg s a vérit
Keverjük a mészbe.
Úgy ha megállitjuk
Magas Déva várát:
Gyönge asszonyvérrel.«

Akkor éjjel láta
Kelemenné álmat:
Hogy vérkút fakada
Az ő udvarába'.
»Kocsisom, kocsisom,
Kedvesebb kocsisom!
Huzd elé a hintót,
Fogd bé a lovakat!
A hintó az enyém,
A ló az uradé,
Tiéd csak az ostor,
Egyiket se kiméld!
Gazdád halálára
Ugyan hajts, ugyan hajts,
Déva vára felé!«
A mikor meglátta
Kelemen kőmives,
Imádkozni kezdett:

»Istenem, Istenem,
Adj egy ragya-hullást,
Hogy a feleségem
Veszeszsze el utját!«
Isten nem hallgatá,
Ujra imádkozék:
»Én édes Istenem,
Sántitsd meg a lovat,
A szekeret törd le,
Hogy soha se jöjön
Dévavár elébe!«
Nem hallja az Isten
Kelemen kérésit,
Közelébb segéjti
Kedves feleségit.
»Jó napot, jó napot,
Tizenkét kömives!«
— Egyik sem fogadja. —
»Ugyan mi dolog e'
Tizenkét kőmives?
Másszor ha köszöntem,
Kétszer fogadtátok,
Most kétszer köszöntem,
S meg sem is halljátok!..«
»Fogadnók, fogadnók,
Édes feleségem,
De a halálodra
Egy nagy törvényt tettünk.«
Kicsi gyermeke volt:
Megijedt az asszony,
Kelemenné asszony.
»Istenem, Istenem,
Kicsi gyermekemet,
Add ide bölcsőstől,

Add ide előmbe!«
Isten meghallgatta,
Eleibe adta.
Ada meleg esőt,
Hogy megfereszthesse,
Ada meleg szelet,
Hogy elrengethesse.

* *

Mikor elbúcsuzék
Kedves jó urától,
Szoptatós fiától,
Megfogá szép gyengén
Tizenegy kőmives,
A tizenkettedik:
Kelemen kőmives —
Gyenge piros vérit
Vékába eresztték,
A kulimász közé
Belé is keverték.
S a mit nappal raktak,
Éjjel megmarada,
A mit éjjel raktak,
Megmaradt nappalra.
Felrakták, felrakták,
Magas Déva várát,
Aj, belé is rakták
Kelemen jó kedvit,
Földi boldogságát.
Házból sem menyen ki,
Még sincs nyugovása,
Éjjel is felveri
Gyermeke sirása.

(Erdővidék: Kis-Baczon.)

41.

NÓTA DAKÓ SÁNDORRÓL.

»Megyek apám, megyek,
Bé Madéfalvára,
Fényes uraságok
Nagy gyülést hirdettek —
Madéfalvi rétre,
Sok vitéz legények
Gyülekeznek oda,
Én is elmegyek hát.«
»Édes jámbor fiam,
Ne menj el te oda!
Német uraságok
Hirdették a gyülést,
Jaj lészen ott nékünk.
Német uraságok
Mindég rosszak voltak,
Szegény székely népre
Mindég terüt hoztak.
Sok anyának szivét
Bánatba keriték,
Kinnal nevelt fiát
Katonának vitték,
Ne menj fiam oda!«
»Édes lelkem apám,
El kell nekem mennem,
Nem szabad én nekem
Hamar megijednem.
Fényes német tisztek
Ha eljesztenének,

Szép szőke leányok
Reám se néznének,
El kell nekem mennem!

* *

Elment Dakó Sándor,
El Madéfalvára.
Fényes német tisztek
Nagy gyülést hirdettek,
Madéfalvi réten
Összegyülekeztek.
Akkor méne oda
Dali Dakó Sándor
Szürke páripával,
Piros tarsolyával.
Dali szép legények
Kiállottak sorba,
Egytől-egyig mindeniknek
Vére hullott porba.
Dali Dakó Sándor,
Mért is jövél ide!?
Anyád fájdalmára,
Magadnak vesztire!
Jobb lett volna neked
Apádra hallgatni,
Otthon megmaradni;
Most a sasok jőnek
Rajtad mullatozni,
Husodból lakozni!

42.

HÁROM ÁRVA.

Diófának három ága,
Az alatt ül három árva.
Hova mentek három árva?
»Hosszu utra, bujdosásra.«
Jertek hozzám három árva!
Adok hárman három vesszőt,
Verjétek meg a temetőt.
»Kelj fel, kelj fel, édes anyánk!
Mer' elszakadt a gyászruvánk.«
»Kelnék, kelnék, de nem tudok,
Mer' a föld moha béfogott.
Vagyon nektek mostohátok,
A ki fehért adjon rátok.«
»Vagyon nekünk egy mostohánk,
A ki fehért adjon reánk.
Mikor fehért ad hátunkra,
Vérrel virágzik az alja.«
Tovább indult három árva,
Hosszu utra, bujdosásra.
Azt mondá a nagyobb árva:
»Menjünk, menjünk, bujdosásra,
Hosszu utra, Molduvába.«
Azt mondá a kisebb árva:
»Ne menjünk el Molduvába,
Hosszu utra bujdosásra,
Inkább öljetek meg engem!
Vegyétek ki szivem, májam,
Takarjátok gyenge gyolcsba,

Tegyétek bé zöld ládába.
Vigyétek bé Barassóba
Tegyétek ki vaskapura:
Vegyen példát minden árva,
Kinek nincsen édes anyja.

(Kis-Baczon.)

43.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Elindula három árva,
Hosszú utra, bujdosásra.
Mostohájok fenyegette,
Hasáb-fával kenegette.

Temetőbe kimenének,
Anyjuk sirján leülének.
»Kelj fel, kelj fel édes anyánk,
Elszakadt már ingünk, gagyánk.«

»Menjetek el három árva,
Mostohátok hajlékába;
Mondjátok meg, azt izentem:
Hitványságát nem felejtem.

Ha megtudom, rosszúl vagytok,
Siromban is megfordulok.
Haza megyek, megszoptatlak,
Éjjel is meglátogatlak.«

44.

KIS ILONA.

Szentmártoni biró
Hajdu Sárit szánta
Kisebbik fiának.
De hiába szánta,
Nem kell neki, nem kell,
Hajdu Péter uram
Festett képü lánya.

Erőlteti apja,
Erőlteti anyja:
Édes fiam vedd el,
Ebb' az egyben kedvünk
Betöltheted egyszer.«
Mind nem használ semmit.
»Nem szeretem apám
Hajdu Péter lányát,
Csak a disznó-pásztor
Szőke kis leányát,
Szőke Ilonáját.«
»Ha e leány nem kell,
Szemem elől menj el!
Akaszd a nyakadba
Csikos tarisznyádat
S vedd magad élébe
Széles ez világot,
Ördögadta fatytya!«

Vette tarisznyáját
S búcsuzatlan elment.

Disznó-pásztor lányát,
Szőke Ilonáját
Kapuban találta.
»Hová édes rózsám?«
Kis Ilona kérdi.
»Még magam sem tudom,
Merre lészen utam?
Aj de jó az Isten!
Megsegít még engem,
S a mint a madárra
Gondot visel rám is.«
»Látlak-e valaha
Szivemnek szerelme,
Lészen-e valaha,
Fordul-e valaha
Neked utad erre?«
»Azt sugja valami,
Hogy soha se lészen,
Mert engem nem soká
A halál elviszen.«
Keserves könnyek közt
Ők elbucsuzódtak,
Összeölelkeztek,
Összecsókolóztak.
Ki se' ment a legény
Falu határából,
Ottan belé esett
Árok mélységibe.
Siratja Ilona
Meghalt szeretőjét,
Átkozza, átkozza,
A ki ezt okozta.
»Verje meg az Isten
A szeretőm házát,

Aj nem is a házát,
A benne lakóját,
Azt se' mindeniket,
Csak az édes apját,
Mér' huzta el tőlem,
Miér' vesztette el
A kisebbik fiát?
Ha neki fia volt:
Nekem szeretőm volt,
Ha neki kedves volt:
Nekem kedvesebb volt!«

(Udvarhelyszék: Oláhfalu.)

45.

KISPÁL IMRE.

»Hallod-e te Kispál Imre!
Hol jártál a tegnap este?«
»Nem jártam én egyfelé sem,
Lefeküdtem az ereszben.«
»Hallod-e te Kispál Imre!
Nem jártál-e föl Kadácsba?
A kadácsi biró fiát
Bunkós bottal leütötték,
Mikor mene haza felé
Kedvesétől, mátkájától,
A kit előbb te szerettél,
A kiért te fenekedtél
A birónak kis fiára —
Te tetted-e Kispál Imre?
»Nem én tettem, nem tehettem,
Réz sarkantyum elvesztettem

Fehér Nyikó gátja fölött,
Azt kerestem az éjtszaka
Ott a gát sörtéi között.«
»Édes anyád azt vallotta,
Két fülével jól hallotta,
A mikor te haza jöttél;
Bunkós botod véres vala,
Piros arczod fejér vala!«
»Bunkós botom nem véres volt,
Agyagos földbe szurtam volt,
Arczom fehér csak azért lett,
Hogy egy farkas megijesztett!«
»Kispál Imre te ölted meg!
Egyszeribe bezáratlak,
Vagy esküdj' meg épen hétszer!«
»Megesküszöm hetvenhétszer!
Úgy áldjon meg a jó Isten,
A milyen igazán éltem!«
S úgy áldotta meg az Isten.
Fehér lova fortélyt kapott,
Véle az árokba ugrott,
S izzé-porrá törött teste. . . .
Igy áldotta meg az Isten.

(Medösér.)

46.

SÁRI ASSZONY.

»Jámbor gazdám, kész az asztal,
Vacsorádat föltálaltam.
Puha ágyam fölvetettem,
Vacsoráljunk s feküdjünk le.«

Sári asszony mondogatja,
Jámbor gazda meghallgatja.
Leülnek a vacsorához,
Piros borát töltögeti,
Jámbor urát ölelgeti.
S mig az urát ölelgeti,
Az altatót beléveti
Jámbor gazda poharába.
Lefekszik a jámbor gazda,
Sári asszony mellé fekszik.
Hogy az ura elaluszik,
Kinyitja az eresz ajtót:
»Jere be te szőke legény!«
Bemegyen a szereteje,
A sok kincset felpakolják,
Jámbor gazdát vérbe hagyják.
Mennek, mennek, mendegélnek.
»Hallod-e te Sári asszony!
Valami zúg a fülembe';
Vagy a gazda lelke kisér,
Vagy a törvény-urak jőnek.«
»Nem jöhet a gazda lelke,
Rég pokolba vagyon a' már;
Törvény-urak sem jöhetnek,
Nem tudják, hogy mi öltük meg.«
Leülnek egy bükkfa alá
Ujra mondja szőke legény:
»Zúg valami a fülembe',
Sári asszony, fáj a lelkem!
Nem birom a vétek terhét
Mért is vettél erre engem?«
Törvény urak megérkeznek
Szőke legény mindent elmond.

(Udvarhelyszék.)

47.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

»Szép jó estét Sári asszony!«
»Adjon Isten, jámbor gazdám!«
»Haza jövék, Sári asszony!«
»Hozott Isten, jámbor gazdám!«
»Meg'jedél-e Sári asszony?«
»Nem 'jedtem meg, jámbor gazdám.«
»Kinek sütéd a sok pánkót?«
»Neked sütém vacsorára,
Piros bort is hoztam mellé;
Egyél, igyál jámbor gazdám,
Pánkó való a bor mellé.«
Sári asszony mondogassa,
Jámbor urát csókolgassa.
»Alhathnál-e jámbor gazdám?«
»Nem alhatnám Sári asszony.«
»Ha alhatnál, lefektetlek,
Puha ágyba bétemetlek.
Jó csergével bétakarlak,
Kebelemen elaltatlak,
El sem hagylak jó hajnalig.«
Sári asszony mondogassa,
Jámbor gazdát csókolgassa.
Mig a gazdát csókolgassa,
Altatót vet poharába,
Jámbor gazda poharába.
Jámbor gazda lefeküvék,
Sári asszony mellé fekvék;

Nagy csergével betakará,
A kebelin elaltatá.

* *

Hallod-e te, Sári asszony,
Dörömbölnek az ereszbe!
»Nyitson ajtót Sári asszony,
Kendhez jöttem, ereszszen be.«
Szőke legényt beereszté,
Jámbor gazda' vérét veszté.
Jámbor gazdát vérbe hagyják,
A sok kincset felpakolják.
Mennek, mennek, mendegélnek,
Sürü rengetegbe érnek.
Rengetegben szálas bükkfa,
Hideg forrás van alatta.
»Álljunk meg itt Sári asszony,
Forrás vizre szomjuhozom.«
»Jól esik-e szőke legény?«
»Jaj, meghalok Sári asszony!
Forrás vize vértől buzog,
Azt bugyogja: gyilkos vagyok!«
»Menjünk innét, szőke legény!«
»Nem megyek én Sári asszony,
Valami zúg a fülembe',
Nem birom a vétek terhét!«
»Hajtsd le fejed az ölembe,
Szőke legény aludjál el!«
»Nem alszom én Sári asszony,
Nagy vétkemtől nem alhatom.«
»Menjünk, menjünk, szőke legény.«
»Nem megyek én ez életben!«
»Szőke legény hol az eszed?
Talán a bor kajditott meg!?«

»Te vetted el, Sári asszony,
Mézes szavad kajditott meg.
Sári asszony nézz a fára,
Készülj velem az halálra!«

(Udvarhelyszék.)

48.

A RAB LEGÉNY.

Elment az én rózsám idegen országba,
Azt üzente vissza, hogy menjek utána.
De menjen a tatár idegen országba,
Inkább meggyászolom selyem gyászruhába'.
Délig feketébe, délután fejérbe,
Este felé pedig lilaszin selyembe'.
Vagy apácza leszek, szomorú apácza,
De még sem megyek el idegen országba!

* *

»Szállj le páva, szállj le, vármegye házára,
Hogy irjak czédolát mindakét szárnyadra.
Vidd a galambomnak vigasztalására,
Mondd: hogy visszatérek innét nem sokára.
Ha kérdi: hol vagyok? mondjad: hogy rab vagyok,
Barassó piaczán térdig vasba' vagyok.
Térdig vasba vagyok, könyökemig lánczba....
Tőlem rosszul telik idegen országba'.

(Udvarhelyszék: N.-Galambfalva.)

49.

A HEGYI TOLVAJ.

»Eleget könyörgék
Apámnak, anyámnak:
Ne adjon engemet
Nagy hideg havasra,
Egy tüzes tolvajnak.
Az a hires tolvaj
Most is oda vagyon
Keresztút-állani,
Egy pénzért, kettőért
Lelket veszeszteni.«
Azonnal az ura
Az ajtóhoz ére.
»Nyits ajtót, nyits ajtót,
Asszony feleségem!«
»Várjon csak, várjon csak,
Édes jámbor uram!
Hogy huzzam lábamba
Piros száru csidmám,
Hogy kössem fejemre
Fehér fátyolomat«
Nem győzheté várni,
Berugá az ajtót.
»Mért sirtál, mért sirtál,
Asszony feleségem?«
»Nem sirtam, nem sirtam,
Édes jámbor uram!
Cserefát égettem,
Cserefának füstje

Huzta ki a könnyem.«
»Készülj a halálra!
Mindent jól hallottam.
Három halál közűl
Melyiket választod:
Azt, hogy megöljelek,
Vagy hogy meglőjjelek,
Hét asztal-vendégnek
Vigon gyertyát tartasz?
»Három halál közül
Én aztot választom:
Hét asztal-vendégnek
Vigon gyertyát tartok.«
Az a tüzes tolvaj
A szép fehér vásznat
Zsirral végig önti,
Lábánál elkezdi,
Fejéig tekeri,
Fejénél elkezdi
Lábáig tekeri,
Hét asztal-vendégnek
Vigon gyertyát tartott.

(Erdövidék.)

50.

SZOLGA MÁRIS.

»Ne ügyelj te arra,
Édes rózsám Sándor!
Gazdag-e a leány,
Ki téged csalogat?
Hanem térj csak vissza.
Régi szeretődhöz,

A ki, ha szegény is
Soha meg nem tagad, —
Maradj meg te nékem!«
Sirva mondja Máris
Győrbiró Sándornak,
A ki hozza jára
Három esztendeig,
Most pedig elhagyta.
Aj, nem ügyel reá
Győrbiró Sándor, mert
Most is oda ballag
El Bibarczfalvára,
A gazdag leányhoz.
»Jere bé, jere bé,
Édes rózsám, Sándor!
Betegedő félben
Vagyok én immáron. . .
Hogyha fiam leszen,
Olyan legyen, mint te;
Ha leányom leszen,
Hétszerte szebb nálad.
Akármilyen kinba'
Legyen nekem részem,
Csak te légy mellettem,
Mosolyogva nézem.«
»Beszólok, beszólok,
Csak elébb felnézek
A czigány kovácshoz:
Ujdon't új ásóim
Már megélezte-e?«

El is mene onnét,
De nem a kovácshoz,
Be Bibarczfalvára.

Gazdag Gáspár Károly
Czifra szép leánya
Győrbiró Sándort már
A kapuba várja.

* * *

Kelj fel Szolga Máris,
Nézz ki ablakon!
Lakadalmas népek
Jőnek le az uton.
»Nem kelek, nem kelek,
Kis fiam szoptatom,
Ha eljő az apja,
Nehogy sikoltozzon.«
Kelj fel Szolga Máris,
Öltözz feketébe,
Most jő a nagy uton
Szeretőd násznépe.
»Nem kelek, nem kelek,
Mért hazudtok nekem?
Nem hagy ő szégyenbe
Engem s a gyermekem!

* * *

Pistaly-ropogásra
Felkel Szolga Máris,
Megyen az ablakhoz
S majd kétségbe esik.
Mer' édes Istenem!
Hat lovas szekéren
Hozza feleségét
Csalfa szeretője.

* *

»Megcsaltál, megcsaltál,
Lássa meg az Isten! . . .

Egy gonosz czifráért
Gyalázatba' hagytál,
Árva gyermekednek
Még nevet sem adtál.
Verjen meg az Isten,
Veretlen se hagyjon,
Te búbánatodnak
Vége ne szakadjon!
Verjen még az Isten
Kurva feleséggel,
Tizenkét gyermekkel,
Pénzen vett kenyérrel!...«

(Erdövidék : Vargyas.)

51.

DÉNE JÓZSI.

Végig menék Angyaloson,
Betekinték egy ablakon:
Szőcs Máris ült ablakába,
Teli torokkal kiálta:
»Józsi, Józsi, Déne Józsi!
Ne menj a rétre takarni.
Ha méssz a rétre takarni,
Ne menj a vizre feredni.«

* *

Kilencz rendet feltakarék,
Tizedikhez hozzá fogék.
Nagy bú ütközék szivembe,
Halál jő ma életemre.
»Jere pajtás, feredjünk meg,

A lovat is usztassuk meg.«
Lehuzatá a csizmáját,
Abaposztó harisnyáját,
Beléugrék a nagy vizbe,
Annak is a mélységibe,
Épen hat öl a mélysége.
»Angyalosi jó barátok,
A viz fenekén hagyátok,
Nincs a viznek rókinczája,
Itt van életem halála.«

* *

Jaj de szépen harangoznak,
Angyalosi torony alatt!
Azért huzzák olyan szépen,
Sok szép leány keseregjen.

(Háromszék: Angyalos.)

52.

SELYÖM SÁRI.

Selyöm Sári azt álmodta;
Hogy a kedvese megcsalta.
Selyöm Sári jól álmodta,
Mert öt biz a rég megcsalta.

Visszamondja erdő, berek,
Selyöm Sári ugy kesereg.
A mikor csak eszibe jut,
Könyeitől ázik az ut.

Kimegyen a zöld erdőbe,
Zöld erdőből buzaföldre,

El akarja felejteni,
Búbánatát elrejteni.

Búza földön kútat ére,
Betekint a fenekére.
Fenekibe magát látja,
Hajh, de nem ismer magára.

»Fejér Imre, értted lészen
Én halálom, kora vesztem!
»Én Istenem verd meg értte,
A ki egygyel be nem érte.«

53.

VÁRADI JÓZSEF.

Tüzet fúj a pej paripa,
Úgy vágtat egy tiszt úr rajta.
»Hová megyen hadnagy uram?
›Lovagolok, édes fiam!‹
»Ez sem igaz, hadnagy uram.
A ki megyen lovagolni,
Egy-két legényt viszen az csak.
Itt pedig van tizenkettő,
Ki kijedet kisérgeti.«
»Egy pajtásom bujdokol itt,
Azt indultam megkeresni.
Nagyot vétett urak ellen,
De én hozom a kegyelmet.
Nem tudod-e, merre leve?
Váradi az igaz neve.«
›Hogy ne tudnám, hogy ne tudnám!

Ott a falu felső végén
Lakik az ő violája,
Leghamarább ott találja.‹
Pásztor-legény uton marad,
Hadnagy uram tovább halad.
A kicsi ház ott fejérlik,
Abba lakik Rofajiné,
A Váradi szeretője,
Most is ott vagyon mellette.
›Szép jó estét, Rofajiné!‹
› ›Adjon Isten, vitéz uram!‹ ‹
›Udvarodon van-e vállu?
Ihatnék a kis pej lovam.‹
› ›Ha ihatnék, megitatom,
Ha ehetnék, abrakolom.‹ ‹
Megy a hadnagy a szobába,
Váradit ott megtalálja.
›Add meg magad, te gazember!‹
A katonák megrohanják,
Kezét-lábát megvasazzák.

* *

Hát ez a fa miféle fa?
Hogy egy betű sincsen rajta.
Ez a fa biz' afféle fa:
Váradit akaszszák rajta.

* *

Ifjak, lányok, ügyeljetek,
A németnek ne higyetek!
Mer' a német csuffá teszen,
Akasztófa alá viszen.

(Udvarhelyszék: Székely-Keresztúr.)

54.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Háromszék be van kerítve,
Váradit keritik benne.
Ha Váradit megfoghatnák,
Hóhérok kezibe adnák.
Háromszéken kiadaték,
Felvidéken béfogaték;
Három zsandár az ajtóba'
Leste, hogy karéjba fogja.
»Ne fogj engemet karéjba,
Elsétálok urfimódra.«
Váradinak szép körhaja,
Gesztenyeszin kondorhaja,
Fel van a vállára csapva.
Azért van az oda csapva,
Hogy a kötél ne surolja.
Váradinak szép körhaja,
Meszes gödör a sirhalma,
Jere Váradi, búj rea.

* *

»Ti legények, ügyeljetek,
A németnek ne higyetek,
Én ha hittem, veszem hasznát,
Viselem a gyalázatját.«

(Háromszék: Karatna.)

55.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Aj de szennyes az úr inge s gagyája,
Megszennyesült a szentgyörgyi stokházba',
Édes rózsám, mossál engem fejérbe,
Holnap visznek az ágyitor elébe.

Ha felvisznek a törvényszék házába,
Leborulok törvényszék asztalára.
Rablánczomot keservesen zergetem,
Jaj, Istenem, most végzik az életem.

Ha kijövök a törvényszék házából,
Elbúcsuzom kerek magyar hazámtól.
Trombitások három troppot fújjanak,
Jaj Istenem, már holnap felakasztnak!

* * *

»Rofajiné én szeretőm,
Áldjon meg az én teremtőm.
Megnyughatol csókjaimtól,
Ölelgető karjaimtól.«

* *

Hát ez a fa miféle fa,
Hogy egy betü sincsen rajta?
Ez a fa biz' afféle fa:
Váradit akaszszák rajta.
Váradinak szép kör haja,
Meszes gödör a sirhalma.

Mindez világ megengedett,
S a kapitány nem engedett.
Neki is vagyon gyermeke,
Juttassa Isten ezekre.

56.

PÁL BORISKA.

Kimenék én az utczára,
Arr'a szerencsétlen sánczra.
Hol két zsandár megtalála:
»Jöjjön Boris kontumáczra.«
»Nem megyek én kontumáczra,
Vizsitáljon meg nagysága.«
Nagysága nem vizsitálja,
Vád alá irást csinálja.
»Arra kérem az urakot,
Ne irjanak hazugságot,
Nézzék az éfijuságot.
Mind sétálnak ők kegyesen,
Szereteikkel ékesen.
Én is igen keservesen,
Fejem lehajtom könnyesen.
Zúg az erdő, törik a fa,
Pál Boriskát verik vasra,
Úgy kisérik Somolyóra;
Somolyóra, törvényházba.
— Valld bé a mit cselekedtél! —
»Vallom, a mit cselekedtem:
Gyermekemet elvesztettem!«

— Tegyétek be a tömlöczbe,
Annak is a mélységibe,
Ott haljon meg keservibe.

* *

Pál Samelné édes anyám,
Mért nem jössz el egyszer hozzám?
Nézzéd meg a rab leányod,
Nézzéd meg a rab leányod.
A raboknak úgy van dolga
Mint a kutyának a kutba',
Ha kinéz is az utczára,
Ott is a szél taszigálja.

(Háromszék.)

57.

VIRÁG JÁNOS.

Hej, Kolozsvár hires város,
Van kapuja kilencz záros.
Ábba' lakik egy mészáros,
Kinek neve Virág János.
Fényes kordovány csidmája,
Sárig sarkantyús a lába.
Kapum előtt összeveri,
Vig szüvemet kesergeti.
»Kapum előtt ne veregesd,
Vig szüvemet ne kesergesd.«
›Az Isten azt úgy végezte,
Hogy örökre váljak este.‹
Virág János megyen haza,
Sok rossz ember megrohanja.

Kést vernek a szive alá,
Bedobják egy bokor alá.
Madár énekel felette,
Fűzfa-lapi beszél vele. . . .
Nem siratják, nincs senkije,
Csak egy árva szereteje.

(Udvarhelyszék.)

58.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Hires város Kolozsváros,
Abba' lakik egy mészáros,
Kinek neve Vidám János.
Sárig sarkantyús csizmáját
Összeveri, megpengeti,
Vig szivemet kesergeti.
»Kapum előtt ne veregesd,
Vig szivemet ne kesergesd.«
›Kapud előtt veregetem,
Vig szivedet kesergetem.‹

* *

Elindulék haza felé,
Gyilkosaim álltak elé.
Mig magamat észrevettem
A kezökben oda lettem.
Vérem ontották a porba
Testem vették a bokorba
Egész nyolczad napok alatt
Testem nyugodt bokor alatt
Hajlik felettem az ág is
Sirat engem a madár is.

(Csikszék.)

59.

SOLYOM ESZTI.

Ne menj Eszti Fehérvárra,
Fehérvári füstös várba,
Katonáknak van ott helye,
Leányoknak kora-veszte.
Fehérvári füstös várba'
Sok szép leány ment már kárba.
Piros orczád, szőke hajad,
Szemet szúr a tiszturaknak.
»Nem maradok megyek, megyek,
Az én dolgom, ha elveszek.
Hozzám nyuljon csak a polák,
Elfelejti Galicziát!«
Elment Eszti Fehérvárra,
Fehérvári füstös várba;
Strázsamester kerülgeti,
Lopva meg is ölelgeti.
»Strázsamester uram, kérem,
Hagyjon békét immár nékem,
Szolgálatra jöttem ide,
Nem a katonák kedvire.«

* *

Fehérvári füstös várba'
Sétál Eszti egy magába'.
Strázsamester kerülgeti,
Csókolgassa, ölelgeti.

* *

A vár alatt kis korcsoma,
Solyom Eszti lakik abba'.

Piros firhang az ablakon,
Tiszturakkal teli vagyon.
Jót mutat a tiszturaknak,
Kesereg, ha elfordulhat.
»Édes anyám, édes anyám,
Sirass engem, elvesztem már. . . .
Hogy szót nem fogadtam egyszer,
Megbántam már ezeregyszer!«

(Csikszék.)

60.

SZŐCS MÁRIS.

Este van, este van, hatot üt az óra,
Minden szép eladó készül a fonóba.
Szegény Szőcs Máris is elindul magába,
Feje felett az ég homályba borula.
Először megütik, leesett a hidra,
Másodszor megütik, megfogott a szava,
Harmadszor megütik, véres lett a foka,
Kicsi balta foka.

A torjai nagy rét körül van sánczolva,
Annak a végibe' fekete pántlika,
Az is a Szőcs Máris gyászos pántikája.
»Leánybarátaim, rólam tanuljatok,
Hogy irigy legénynyel ne barátkozzatok.
Ha fonóba mentek, igy lészen dolgotok,
Szeredán estére megfogyik szavatok.«
Zilahi Pistának két szál bokrétája,
Az egyik muszkáta, másik majoránna,
Az is a Szőcs Máris gyászos bokrétája,

Zilahi Pistának nem kell a bokréta,
Szegény Szőcs Márisnak ő volt a gyilkosa.

* *

»Vérem a véreddel egy patakba folyjon,
Testem a testeddel egy sirba' nyugodjon,
Lelkem a lelkeddel mennybe' vigadozzon!«

61.

TELEKI ÉVI.

Telekiné Évi lánya,
Mind a legényeket várja.
Hej, de mind hiába várja,
Csak nem akad neki párja.
Várja, ha jő piros hajnal. . . .
— S megérkeznek alkonyattal.
Zsebkendejök messze kéklik,
Úgy mennek az utczán végig.
»Édes kedves szülő anyám,
Szemet vetett egy fiú rám.
Haja szőke, kék a szeme,
Palkó Pista igaz neve.«
›Édes lányom, jól ismerem,
Sokat ette a kenyerem.‹
»Édes anyám, fáj a lelkem,
Palkó Pistát megszerettem.
Ereszsz ki a kapu elé,
Mindjárt jőnek erre felé.«
Nem eresztlek, kedves lányom,
Mit is látnál a hitványon?
Apja jobbágy, nem külömb ő,
Hitvány paraszt mindakettő.‹

Telekiné lánya, Évi,
Anyját de hijába kéri.
Fájdalmába', keservibe'
Kimenyen a ház elibe.
Ház elibe, kerek dombra. . . .
Ott zuhog az Olt folyója.

* *

»Édes anyám, jaj én nekem!
Pistát el nem felejthetem.
S mintsább haragodat lássam,
Legyen az Olt hitestársam!«

(Volál.)

62.

KAPITÁNYNÉ LESZEK!

Megyek anyám, megyek,
Kapitányné leszek.«
Ne menj lányom, ne menj,
Eladlak én téged.
»Kihez anyám, kihez?«
Egy kovács legényhez.
»Nem kell anyám, nem kell,
Az a kovács legény:
Fuvónyomogatni,
Patkószeget verni. . . .
Rip, rip, rip! rop, rop, rop
Kapitányné leszek!«

»Megyek anyám, menyek,
Kapitányné leszek.«

Ne menj lányom, ne menj,
Eladlak én téged.
»Kihez anyám, kihez?«
Egy diák legényhez.
»Nem kell anyám, nem kell,
Az a diáklegény:
Könyvet olvasgatni,
Falut tanitani. . . .
Rip, rip, rip! stb. . . .«

Megyek anyám, megyek,
Kapitányné leszek.«
Ne menj lányom, ne menj,
Eladlak én téged.
»Kihez anyám, kihez?«
Egy molnár legényhez.
»Nem kell anyám, nem kell,
Az a molnár legény:
Malomkövet vágni,
Lisztet meregetni. . . .
Rip, rip, rip! stb.«

»Megyek anyám, megyek,
Kapitányné leszek.«
Ne menj lányom, ne menj,
Eladlak én téged.
»Kihez anyám, kihez?«
Egy harangozóhoz.
»Nem kell anyám, nem kell,
Harangozó legény:
Egyet-kettőt kongat,
Mindég csak pufolgat. . . .
Rip, rip, rip! rop, rop, rop!
Kapitányné leszek! . . .

(Nagy-Baczon.)

63.

ÁRVA MÓZI.

Árva Mózi, mit gondolál,
Mikor hazól elindulál?
Én egyebet nem gondoltam,
Csak az uton felindultam.
Csög Éráni*) bekerültem,
Ott egy kupa bort kikértem.
Oda jöve Fábi fiam,
A mig a bort illogattam.
»Kérd ki apám még a társát,
Úgy fizetem meg az árát.«
›Fábi fiam, nem kérem ki,
Mert nem tudok haza menni.‹
»Haza vezetlek én osztán,
Kérd ki csak a társát, apám! . . .«
Csög Éránúl kiindulék,
Bükkös mellett béfordulék.
Bükkös pataknak tövibe
Piros vérem elfecscsene.

* *

Három fertály tizenegyre,
Ülj fel Fábi a gőzösre.
El is viszen Segesvárra,
Holtig tartó nagy fogságra.

* *

Szállj le Fábi a tömleczbe,
Könyökölj le a piricsre,

*) *Éráni* = Erázmusékhoz.

Holtig való testvéredre.
Lement Fábi a tömleczbe,
Lekönyökölt a piricsre.
Ki-kitekint az ablakon,
Sürü könnye hull ki azon.

64.

MOLNÁR GYURI.

Molnár Gyuri, mit gondolál,
Mikor hazól elindulál?
Én egyebet nem gondoltam:
Az halállal kezet fogtam.
Gyilkosaim körül vettek,
Puskaszóval fenyegettek.
Csudálkoztak a csillagok:
Mit csinálnak a gyilkosok.
»Hagyjátok meg életemet,
Nektek adom sok pénzemet.«
Nem kell nekünk a sok pénzed,
Kell nekünk a piros véred.
Elébb kiontjuk véredet,
Osztán elveszszük pénzedet.

* *

Piros vérem folyt a porba,
Testem veték a bokorba.
Vadak elhordák testemet,
Szánjátok bús esetemet!

(N.-Baczon.)

65.

PÉNZES MÁTÉ.

Pénzes Máté mit gondolál,
Mikor hazúl elindulál?
Nem gondoltam én egyebet:
Féltettem az életemet.
Vizaknai bánya mellett
Utólért az éj engemet.
Ellenségim ott várának,
Velem ott találkozának.
Hat katonák megtámadtak,
Kardjaikkal megszabdaltak.
Hetet vágtak a fejemre,
Kilenczet a kebelemre.
Lábom, karom, megszabdalták,
A szivemet épen hagyták.
De eljöve hű szeretőm,
Felemele onnan engem.
Apám, anyám, nyisd kapudat,
Halva hozzák a fiadat.
Szeretője vállán hozza,
Gyilkosait elátkozza.
Édes anyám, sirass engem,
Mért is kellett megszületnem!
Hogy ily átkos véget érjek,
Oh én elkárhozott lélek!

(Vizakna.)

66.

SAJGÓ SÁNDOR NÓTÁJA.

Ezernyolczszáz huszonötbe',
Kimenék a zöld erdőbe
Ott gyilkosom megtalála,
Jajgatásom meg nem szánta.
Torkon ragadott engemet,
Elvégezé életemet.
Vérem porban eleresztė,
Testem bokorba béveté.
Magas felhők induljatok,
A falumban hirt adjatok!
A falumban hirt tevének,
Harangszónál bévivének.
Jó barátim, kik valátok,
— A kik velem vigadátok, —
Mennyben van a ti atyátok,
Viseljen gondot reátok!
Édes apám Sajgó Sándor,
Könnyed hulljon, mint a zápor.
Nem gondolád azt előre,
Hogy halva hoznak elődbe.
Ó borzasztó Cseretetőn
Ártatlan vért kieresztőm!
Jónás Ferencz, a ki valál,
Boszuért boszut állottál!

67.

SZŐKE MIHÁLY.

Szabó Juli, Szőke Mihály,
Úgy szeretik egymást,
A mikor csak találkoznak,
Majd megeszik egymást.

»Hová mégy most gyönge rózsám ?«
— Kérdi Mihály tőle.
›Édes kincsem, Szőke Mihály,
Megyek az erdőre.‹

Elment Julis az erdőre,
De nincs gondja fára,
Három zsandár a cziher közt
Várakozik rája.

Egyik teszi, másik veszi. . . .
Jaj, nem veszik észre!
Szőke Sándor megérkezett
Puskával kezébe.

»Hitvány személy! életemet
Megkeseritetted!
Puska-golyó igazságot
Tegyen most feletted!...«

68.

SOROZÁSKOR.

Letörött a bécsi torony gombja,
Ihatnék a Garibáldi lova.
Szőke kis lány adjál néki vizet,
Garibáldi a csatába siet.

Garibáldi csárdás kis kalapja,
Nemzeti szin pántika van rajta.
Nemzeti szin pántika van rajta,
Garibáldi neve ragyog rajta.

Ess az eső, nagy sár van az uton,
Szőke kis lány sirva ıros az Olton.
Sirva mondja az édes anyjának:
»Szeretőmet viszik katonának.«

›Ne sirj lányom, ne sirj, a faluba'
Marad legény még a te számodra.‹
»Marad anyám, marad, nem szeretem,
Gyász lesz vele az egész életem.«

Szőke kis lány kiment a kis kertbe,
Feltekintett a csillagos égre:
»Jaj Istenem, megölöm magamat!
Viszik katonának a rózsámat.«

Szőke kis lány ne ölje meg magát,
Kérdezte meg a zsandár kapitányt.
A zsandár kapitány is azt mondja:
Egyes fiú nem lehet katona.

(Kis-Baczon.)

69.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Es az eső az árpa-tarlóra,
»Jere rózsám, üljünk fel a lóra!«
›Gyenge vagyok, nem tudok felülni,
Kis pej lovad nem akar megállni.‹

Es az eső, nagy sár van az uton,
Barna kis lány sirva mos az Olton.
Sirva mondja az édes anyjának:
Szeretőjét viszik katonának.

»Ne sirj lányom, ne sirj, a faluba'
Maradt legény még a te számodra.«
›Maradt anyám, maradt, nem szeretem,
Gyászos vele az egész életem.‹

70.

ÉNEK ŐS APÁNK- ÉS ANYÁNKRÓL.

Halljatok ujságot az életben,
Ádámról s Éváról az édenben.

Egykoron megunván magát az úr,
Egy nagy darab sárból Ádámot gyúr.

Hogy Ádám is meg ne unja magát,
Azért gondolá ki az úr Évát.

Azért is az Isten unalmából
Évát szerzé görbe oldalából.

De mihelyest Ádám felhorkantott,
Éva asszony szemébe vigyorgott.

. . . .

»Hó, hó! megálljatok, egy fa vagyon,
A melyről ha esztek, ütlek agyon.«

Az alma szépen piroslék a fán,
És a nemi ösztön győze Éván.

Kigyó tanácsára egy párt lelopa,
S nagy kivánsággal beléharapa.

Monda Ádámnak: »Me, kóstold te is,
Igazán édes még a leve is.«

Ádám a szép szóra megkóstolá,
De torkán akadt, hogy befalá.

Ekkor mindjárt megbánák a lopást,
S jónak láták ők az elillanást.

Éva a bűn után bokorba fut,
Ádám is jettében melléje bútt.

De im jő az Úr nagy haragjába'
Tűz seprűjével paradicsomába.

Szóla: »Hol vagy Ádám? hová lettél?
A tiltott fából miért ettél?

Ádám szepeg, de Éva szaggatja
Füge levelét s bőrére rakja.

Most monda az úr: »fáradság, fájdalom
Lészen számotokra a jutalom.«

Ezzel tüz seprüjét eléveszi,
S parancsolá paradicsomból ki.

DALOK.

SZERELMI DALOK.

KRIZA JÁNOS GYÜJTÉSE.

1.

Ne küldj, rózsám, aratóra,
Gyenge vagyok a sarlóra,
Ha megvágom a kezemet,
Ki süt nekem lágy kenyeret?

Ne küldj, rózsám, a mezőre,
Elég ott az orczám bőre
S ha elvesztem szép képemet,
Csókolsz-e szivből engemet?

Ne küldj, rózsám, a templomba,
Ha nem követsz engem nyomba,
Mert ha szemem fölemelem,
Hát ha más néz szembe velem.

Ne küldj, rózsám, a vásárba,
Sok eladó van ott nyárba'
S ha engem is annak néznek,
Hátha tőled eligéznek?

2.

Sötét pej paripa,
Selyem nyereg rajta,
Most akartam, rózsám,
Hozzád menni rajta.

Most akartam, rózsám,
Veled mulatozni,
Fujják az indulót,
El kell masirozni.

3.

A malomba jártam,
Tiszta buzát vittem,
A szerelem miatt
Meg se' őrölhettem.

Ne haragudj' rózsám,
Hogy szerelmes vagyok,
Az apám is az volt,
S én a fia vagyok.

4.

Elment a galambom,
Üres a galiczka,
Azt izente viszsza,
Viszszajő tavaszszal.
Ha akkorra nem jő,
Búza-aratáskor,

Ha akkorra sem jő,
Szilva-aszaláskor,
Ha még akkor sem jő,
Tudom sohasem jő.

5.

Köszönöm, édesem,
Hogy eddig szerettél,
A többiek között
Hozzám is eljöttél.

Adjon Isten neked
Szebbet, jobbat, mint én,
Kivel a te szíved
Soha se nyugodjék.

Sohase nyugodjék,
Örökké bánkodjék.
Mint a tenger habja
Örökké hánykodjék.

6.

A fekete holló gyászt visel magáért,
Én is gyászt viselek jegybeli mátkámért,
Jegybeli mátkámért mit nem cselekedném,
Tenger sürü habját kalánnal kimerném,
Tenger fenekében gyöngyszemeket szednék,
Jegybeli mátkámnak gyöngybokrétát kötnék.

Küküllő kövecse kalamáris volna,
Tenger sürü habja mind tintalé volna,

Mezön mennyi füszál mind pennaszál volna,
Fán a mennyi levél mind papiros volna,
Bánatom leirni annak is sok volna.

7.

Este vagyon, szürkül be,
A tüzhelyet seperd be,
Mert nem tudod, ki jő be,
Egy szép legény döndül be.

Az este is nálunk volt,
Kilencz almát hozott volt,
Mind a kilencz piros volt,
Ő maga is csinos volt.

8.

Elment a madárka,
Üres a galiczka,
Irja levelibe'.
Viszszajő tavaszra.

Köszönöm édesem,
Hogy eddig szerettél,
S arról sem tehetek,
Ha már megvetettél.

Nálamnál szebbeket,
Jobbakat kerestél,
Adjon is az Isten
Szebbet, jobbat, mint én.

Kivel a te szived
Sohase nyugodjék,
Mint a só a vizbe'
Örökké hánykodjék.

9.

Bár csak én addig ne sirnék,
Mig egy levelecskét irnék,
S azt az erdőn túl küldhetném,
Szép szeretőm tisztelhetném.

Reszket pennám, nem irhatok,
Sir a szemem, nem láthatok,
Olyan bánat a szivemen,
Hogy meghajlik az egeken.

Ha az egek meg nem szánnak,
Könnyhullásim meg nem állnak,
Egek, egek, szánjatok meg,
Könnyhullásim álljatok meg!

10.

Fehér ruha a fejemen,
Fekete gyász a szivemen,
Mert a kit én úgy szeretek,
Azzal együtt nem élhetek.

Édes anyám sok szép szava,
Kit nem fogadék meg soha,
Most ha élne megfogadnám,
Kezét, lábát megcsókolnám.

11.

Istenem, mi lelt engemet,
Járok s nem lelem helyemet,
Erdőt, mezőt öszszejártam,
Egy igazra sem találtam.

Egy hamissal találkoztam,
Azzal összebarátkoztam,
Addig, addig barátkoztam
Mig fejemre bút hajtottam.

Komor fölöttem az ég is,
Elhagyott a reménység is,
A nap is gyászt vont magára,
Nem süt rám piros sugára.

Bús életem, bánat napom,
Fekete gyász alatt lakom,
Fekete gyász, fehér üröm,
Nekem a bánat nem öröm.

Olyan bú van a szivemen,
Két rét hajlott az egeken,
Ha még egy rét hajlott volna,
Szivem ketté hasadt volna.

Feljő a nap, el is halad,
Búban talált s abban is hagy,
Bús anyámnak bús gyermeke,
Én voltam annak egyike.

Úgy elmegyek arra helyre,
Honnat madár se' jön erre,
Fészket rakok egy sürübe'
Bánatfának tetejibe.

12.

Olyan beteg vagyok
Hogy csak alig vagyok,
Ha téged nem látlak
Szörnyü halált halok.

Semmi csontom nem fáj,
Csak a szivem vérzik,
Hogy én beteg volnék
Az sem azért vérzik.

Hanem azért vérzik:
Elhagyott szép virág,
De nem az a virág,
Ki a kertbe' virág,

Hanem az a virág,
Ki az uton sétál,
Lobogós gyolcs ingbe',
Övibe' török sál.

13.

Ha elmégy is, járj békével,
Rólam se felejtkezzél el,
Akkor jussak az eszedbe,
Mikor kenyér a kezedbe.

El akarnak veszejteni,
De az Isten nem engedi,
Csipkebokor a szállásom,
Nincs is sehol maradásom

Én Istenem! tekints reám,
Ne hints több banatot reám,
Ha hintesz is csak vékonyon,
Kit árva szivem elbirjon.

14.

Ki az ő édesit igazán szereti,
Nincsen olyan este, hogy fel nem keresi.
Liliomadta !

Lám én az enyimet igazán szeretem,
Nincs is olyan este, hogy fel nem keresem,
Liliomadta !

15.

A merre én járok
Még a fák is sirnak,
Gyenge ágaikról
A levelek hullnak.

Hulljatok levelek
Takarjatok engem,
Mert az én kedvesem
Sirva keres engem.

Kereshetsz engemet,
Mert meg vagyok halva,
Gyenge falevéllel
Be vagyok takarva.

16.

Bohó az, a ki búsul
Majd minden jóra fordul,
Jer az ölembe,
Nézz a szemembe,
Enyém vagy te már,
Rád szerencse vár.

17.

Barna pej paripa,
Selyem kantár rajta,
Ott a kútnál rózsám
A lovát itatja.

Nem lovát itatja,
Magát fitogatja,
Két piros orczáját
Mással csókoltatja.

18.

Az Olt vize folydogál csendesen,
Az én rózsám zokog keservesen.
Zokoghatsz már, mert elszalasztottál
Egy oly hivet, kit rég ohajtottál.

Engem hinak Búslaki Mátyásnak,
Visznek engem holnap katonának,
Fényes kardot kötnek oldalamra,
Tarka övet karcsu derekamra.

Ha meghalok, ki sirat meg engem?
Vajon kinek marad pergát ingem?
Ha meglőnek, jó lesz a sebemre,
Ha meghalok, eltemetnek benne.

Ha meghalok, szépen temessetek,
A rózsámnak levelet küldjetek;
Ha nem hallja gyönge szavaimat,
Ölelje bár gyászos koporsómat.

Tán magamnak sirt ások elöre,
S lefekszem a sírom fenekére,
Szerelmemet vetem az egekre,
S a rózsámat bizom az egekre.

19.

Mit keressz szarka a szemétben?
Balla-léla, léla!
Szőrszálat szedünk a szemétből.
Balla-léla, léla!
Mit csinálsz szarka a szőrszállal?
Balla-léla, léla!
Szitát kötünk a szőrszálból.
Balla-léla, léla!
Mit csinálsz szarka a szitával?
Balla-léla, léla!
Szilvát szedünk a szitába.
Balla-léla, léla!
Mit csinálsz szarka a szilvával?
Balla-léla, léla!
Disznót hizlalunk a magjával.
Balla-léla, léla!
Mit csinálsz szarka a disznóval?
Balla-léla, léla!
Szekeret kenünk a hájával.
Balla-léla, léla!
Mit csinálsz szarka a szekérrel?
Balla-léla, léla!
Menyasszonyt hozunk véle,
Balla-léla, léla!
Mit csinálsz szarka a menyasszonynyal?
Balla-léla, léla!
Megölelem, megcsókolom!
Balla-léla, léla!

20.

Kapum előtt nincsen árok,
Nem gondoltam, hogy igy járok,
Hogy még tőled elmaradok,
Búbánatban elfonyadok.

Megmondták volt azt énnekem,
Ifju vagyok, legyen eszem,
De nem tudtam meggondolni,
Hogy a világ meg tud csalni.

Ifju voltam, gondolatlan,
Tréfás, nyájas, nyughatatlan,
De az mégis hallhatatlan,
Igy szenvedni nagy ártatlan.

Igy jár a ki egy két szónak,
Könnyen hiszen egy pár csóknak,
Én is hittem szavaidnak
S immár a könnyeim folynak

Széles vizen keskeny palló,
Igazán szeretni nem jó,
Mert én igazán szerettem,
Vig szivemben nagy kárt tettem.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

21.*)

Kereszturi szép menyecske,
Jere, ülj az én ölembe.
Ha ide ülsz az ölembe,
Hozzád megyek holnap este.

Holnap este, holnap után este. . . .
Nem szeretsz te engem, szép menyecske.
Ha szeretnél, szép menyecske, engem:
Ide ülnél az ölembe nékem.

(Székely-Keresztur.)

22.

Kétszer kettő tudom, hogy négy,
Azt is tudom, hogy te elmégy.
Háromszor négy tizenkettő,
Visszahoz még a Teremtő.

(Bikafalva.)

*) (21—84.) Udvarhelyszék- és Keresztur fiuszékben gyüjtettek.

23.

Az a virág, melyet adtál,
El se' hervadt, már elhagytál.
Terem virág még a réten,
Kapok szeretőt a héten.

Kinek szereteje barna,
Nincsen annak semmi búja.
Lám, az enyim csak egy szőke,
Mégsem kapok csókot tőle.

Magasról hull alá a hó,
Rózsafán terem a bimbó.
Fejér, vagy rózsám, mint a hó,
Holdvilágon csókolni jó.

24.

Galambfalvi nagy hegy alatt
Barna legény zabot arat.
Zabot arat, nem vad lencsét. . . .
Leányt szeret, nem menyecskét.

(Nagy-Galambfalva.)

25.

Haj de magas a Reztető!
Ott eprész az én szeretőm.
Utra kelek, felkeresem:
Hol eprész az én kedvesem.

Ketten szedünk egy kosárba,
Majd eladjuk a vásárba'.
Főkötőt veszünk belőle,
— Enyim lesz ő jövendőbe'.

(Szombatfalva.)

26.

Adjon Isten j'écczakát!
Szeretőmnek jobb szokást:
Ne szeressen mindjárt mást,
Mihelyt engemet nem lát.

Ne higy a mézes beszédnek,
Az álnok szivü legénynek,
Mert megölel, megcsókol,
Tovább megyen s kicsufol.

27.

Széles árok, keskeny palló, bel'estem,
A rózsámat éjjel-nappal kerestem.
Megtaláltam eme kis korcsomában,
Bort iszik a jobb kezéből, bújában.

Déltől fogvást estig nyilik a rózsa,
Bárcsak eddig se szerettelek volna.
Jobb lett volna szegény árva fejemnek,
Ha soha sem ismerlek meg tégedet.

(Kis-Kede.)

28.

Száll a felhő napnyugatról keletre,
Gyönge rózsám, jutok-e még eszedbe?
Nem jutok én soha többet eszedbe,
Más legényt zársz immár a kebeledre.

Ha én téged el tudnálak feledni!..
Rajtad kivül mást is tudnék szeretni!..
De én téged nem tudlak elfeledni,
Rajtad kivül nem tudok mást szeretni.

29.

Árva vagyok, mint gerlicze,
Mint a kinek nincs senkije,
Árva vagyok apa nélkül,
De még inkább anya nélkül.

Apám sincsen, anyám sincsen,
Egy igaz barátom sincsen;
Nincsen senkim, ki szeressen,
Csak a rózsám s a jó Isten.

Jaj Istenem! a ki árva,
Még a szél is inkább járja,
Én Istenem! árva vagyok,
Szélfuvatlan nem maradok.

Nincsen senki, ki szeressen,
Csak a rózsám s a jó Isten,
Én is árva, te is árva
Bújunk egymás árnyékába.

(F.-Boldogasszonyfalva.)

30.

Ugyan édes Zsuzsikám,
Szeretsz-e még igazán?
Ha nem szeretsz igazán,
Ne járass magad után.

Még akkor nekem igértek,
Mikor bölcsőben rengettek.
Már most hozzád jussom vagyon,
Hogy az anyád nekem adjon.

(Kis-Kede.)

31.

A jegenye, jegenye,
Jegenyefa levele.
A rózsámnak levele
Későn jött a kezembe.

Irnom kéne a rózsámnak,
Legkedvesebb violámnak.
Reszket kezem, hogyha irok,
Ha nem látom, azért sirok.

32.

Hull a fáról most a virág,
Nem érek haza napvilág
Édes rózsám, arra kérlek szépen,
Este várj meg a kapuba' engem.

Ha zápor lesz, velem van a szokmányom,
Hadd hulljon rám, értted rózsám, nem bánom.
De jere ki, hadd nézzek a szemedbe,
Isten tudja, úgy is mikor látsz még te.

(Bethlenfalva.)

33.

A Nagymező kútja,
Arany vider rajta;
Ott is az én rózsám,
Az én édes rózsám!
A lovát itatja.
A lovát itatja,
Magát mutogatja,
Rózsaszin orczáját
Velem csókoltatja.

34.

Ha a vizre általjössz tisztálni,
Ki fogok én a partjára állni.
S este, mikor aluszik mindenki,
Hozzád megyek, a kapuba állj ki.

Mikor meghal a te édes anyád,
Nem megyek én titokba' te hozzád.
Lesz úgy, a mint kellett volna régen,
Te lészsz az én kicsi feleségem!

(N.-Galambfalva.)

35.

Kalangya van künn a mezőn,
Elbújdosott a szeretőm,
Hogy ne vigyék katonának,
A németek kutyájának.

Künn az erdőn bolyong szegény,
De jó szivvel keresném én!
Jobb szivvel, mint a zsandárok,
Nem tartana föl az árok.

Minek is féltem hiába?
Nem fogják meg hamarjába!
Hej, pedig fárad utána
Három káplár katonája.

(Bethlenfalva.)

36.

A szeretőm elhagyott,
Barna leányra kapott.
Verje meg az Isten őt,
Hogy ne kapjon szeretőt.

Mikor a kert mellett megcsókolt,
Tudom, hogy már akkor hütlen volt.
Azután s az azelőtti este,
Már a barnát a kapuba' leste.

Ha meghalok, tudom, visszagondolsz rám,
Hanem akkor sok föld nyomja az orczám.
Ki-kijársz te akkor a temetőbe,
Búsan mondod: »Rózsám átka most tölt be.«

(Székely-Udvarhely.)

37.

Sir az út előttem, bánkodik az ösveny,
Még az is azt mondja: verje meg az Isten!
Verje meg az Isten a szeretőm házát,
Ott se' mindeniket, csak az édes anyját,
Mért tiltá el tőlem az ő szép leányát!?
Ha neki lánya volt, nekem szeretőm volt,
Ha neki kedves volt, nekem kedvesebb volt!

(Nagy-Galamtfalva.)

38.

Eltelt tőlem minden vigság,
Csillagom nem ragyog immár.
Felsütött a hajnal-csillag,
Nekem soha meg nem virad.

Teremtett az Isten búra,
Anyám szült nyomoruságra.
Jobb lett volna, kis koromba'
Ha az Isten elvett volna.

Jobb lett volna ne születni,
Mint hogy ennyi búval élni.
Búval élem világomat,
Bánattal töltöm napomat.

Én Istenem, mi az oka?
Talán meg vagyok átkozva. . .
Vagy apámtól, vagy anyámtól,
Vagy az elhagyott rózsámtól.

39.

Addig bánom, a mig élek,
Hogy mért szerettelek téged.
Ha nem szerettelek volna,
Most a szivem nem gyászolna.

Zavaros a Nyikó vize,
Bánom, hogy mért jöttem ide.
Ha ide nem jöttem volna,
Dolgom sokkal jobban folyna.

Tán azt tudod te szigorú,
Értted a szivem szomorú?
Nem szomorú, még megújul,
Még végtire jóra fordul.

(Kápolnás-Oláhfalu.)

40.

Oda ki a Csöngörbe
Rózsa terem a fübe',
Jere kis lány, szedjük le,
Köss bokrétát belőle.

Tedd a szatyrod végibe,
Vidd a város szélibe;
Add oda egy legénynek,
Fiatalnak, ne vénnek.

Ha kérdi, hogy: ki kötte?
— Szeretője tisztelte.
Mondd meg kötök máskor is,
Megcsókolom százszor is.

(N.-Galambfalva.)

41.

Túl a vizen dereng az ég,
Édes rózsám, élhetsz-e még?
Élek, rózsám, de csak elig,
Nálad nélkül búval telik.

(Kobátfalva.)

42.

Bikafalván alól Bögöz,
Édes rózsám, ne dörömbözz!
Úgy szeretlek én tégedet,
Eszem a barna szentedet!

Szép is vagy te, barna bogár,
Sok legény szeme rajtad áll.
Nézik karcsu derekadat,
Csókra álló ajakadat.

De te fel sem veszed őket,
Mind lenézed szegényeket.
Úgy-e érttem égsz csak, kedves,
Ki beléd holtig szerelmes?

Ha nem szeretnél engemet,
Megátkoznám életemet.
Vándor lennék mint a gólya,
Kinek nincsen pártfogója.

(Uj-Székel.)

43.

Sárga sinór, fekete a közepe. . .
Jaj de bús a mostani lány élete!
Mert nincs neki egy igaz szeretője,
Hej! a német mind elvitte előle!

44.

Ablak alól a rózsafa nem látszik,
Minden éjen piros rózsát virágzik.
Terem rajta piros rózsa, jószagú,
Gyenge rózsám, mért vagy olyan szomorú?

Megöl engem az iszonyu búbánat,
Szeretőmet viszik el katonának.
Ne szomorkodj', édes rózsám, érettem,
Tiéd leszek még ebben az életben.

45.

Hej, titkos a szerelem,
Fél az árulástól.....
Édes kincsem, galambom,
Hogy váljunk egymástól!

Ha megházasodom,
Az Isten is bánja,
Ha nem házasodom,
Az is az én károm.

Ha megházasodom,
Nekem az a hasznom,
Más ablaka alatt
Hej, nem olálkodom!

(Martonos.)

46.

A kalapom teteje,
Tolu vagyon mellette.
Egyik ága lehajlott,
A szeretőm elhagyott.

Ha ő elhagy egy hétre,
Én elhagyom két hétre;
Ha ő elhagy két hétre,
Én elhagyom örökre!

(Nagy-Galambfalva.)

47.

Úgy elmegyek a rózsámtól,
Mint madár a száraz ágtól.
Búcsut veszek, rózsám, tőled,
Áldjon meg az Isten téged.

Hol eszembe jutsz te nékem,
Kihull éretted sok könnyem.
Fáj a szivem értted mindig,
Egész a sirom széléig.

(Nagy-Galambfalva.)

48.

A peteki hegytetőn,
Ott vár az én szeretőm.
Kökény szeme taplót gyújt,
Azért szeretem én úgy.

(Pálos.)

49.

Esik eső, bugyborékol,
Szól a kakas, kukorékol,
Hajjaha!
Most fujják az én marsomat,
El kell hagyni galambomat,
Hajjaha!

(Nagy-Galambfalva.)

50.

Udvarhelyi piaczon,
Rózsa terem bokroson.
Jere, rózsám, szedj rózsát,
Kössél nekem bokrétát;
Bokrétát, bokrétát,
Nemzeti szin bokrétát.

51.

Fujja a szél, kergeti a felleget,
Te csaltál meg, nem én, rózsám, tégedet.
Gyászba borult az én szivem miattad,
Bánatomat, keservemet te adtad.

El van az én boldogságom temetve,
Mióta nem nézhetek szép szemedbe.
Szép szemeddel csalogattál engemet,
Hogyha elhagysz, megrepeszted szívemet.

(Martonos.)

52.

Elment az én rózsám Taliánországba,
Azt üzente vissza, hogy menjek utána.
Édes kedves rózsám, elmegyek utánad,
Hogyha nem mehetnék, megölne a bánat.
Hogyha piros orczád meg nem csókolhatnám,
Hogyha nyakad körül karom nem fonhatnám ;
Elszakadna az én életem fonala,
Elvinnének engem gyászos sirhalomba.

(Bikafalva.)

53.

Nincsen olyan keserüség,
Mint a kikapó feleség.
Nincsen olyan szomoruság,
Mint az egyedül-valóság !

(Zetelaka.)

54.

Felsütött már a hajnali csillag,
A rózsámhoz más legények járnak.
Ha nem voltam elég neki,
Az Úr Isten meg is veri.

Hogyha megcsalt, csaljon is nem bánom,
Lesz még nekem galambom, virágom.
Huszár leszek s azután a leányok
Szeretnek, ha nem is járok utánok.

55.

Erre rózsám, erre nincsen sár,
A kapumon semmiféle zár.
Az ajtómon fából a kilincs,
Jaj Istenem, még szeretőm sincs.

A kapumon fából van a zár,
Jaj Istenem, szeretőt adál!
A záromat megcsináltatom,
Szeretőmet becsalogatom.

(Demete falva.)

56.

Virágot szed a rózsám a réten,
Búbábanatos, nehéz szivvel nézem:
Hogy közelit más legény hozzája,
Hogy áll csókra mindakettő szája.

Megöleli a rózsám derekát,
Lesimitja szép fekete haját.
Jaj Istenem, hogy fáj ez én nékem!...
Ketté hasad a szivem még, érzem.

(Máréfalva.)

57.

Hideg hóval, zuzmorával jő a tél,
Édes rózsám, ne hagyj el, ha szerettél.
Hogyha pedig szerettél idáig,
Ne hagyj el most, szeress még halálig.

Elvennélek, édes rózsám, szivesen,
Ha az anyád ide adna énnekem.
Hej, de az a hitvány vén boszorkány
Örökké a kapuba' les reám.

58.

Ki van a szekerem rudja,
Isten tudja: merre utja?
Vagy lefelé vagy fölfelé,
Vagy a rózsám háza felé.

59.

Te kerited gyászba szivem,
Nincsen azért semmi kedvem.
Mert elhagytál te engemet,
Bánattal hagytad szivemet.

Ne örvendjen senki szive,
Mig a madár nincs kezibe'.
Mert nehéz madarat fogni,
Mint a szél után futkosni.

Siratnálak, ha megszánnál,
Megfognálak, ha megvárnál.
Haj de nem szeretsz te engem.
Szived hozzám rég idegen.

De nincs olyan édes óra,
A mely ne fordulna búra.
Megkeresnél még te engem,
De már testem földben leszen.

(Gagy.)

60.

Nagy oka van keservemnek,
Nincs urusság*) sérelmemnek;
Bokros bánata szivemnek,
Mig vége lesz életemnek.

Azért senki ne csudálja,
Ha életemet vizsgálja;
Csak az tudja, ki próbálja,
Szivem mennyi bú találja.

61.

Nem reméllek semmi jót,
Csak úgy élek, mint a hólt,
A ki nem tud mozdulni,
A kinek nem fáj semmi.

Holtom után siromra,
Jegyezd fel a fejfámra:
Itt ezen a temetőn
Nyugszik az én szeretőm.

62.

Kapum előtt ne fütyöréssz,
A kertemen ne csinálj rést.
Mert én szegény leány vagyok,
Nem is hozzád való vagyok.

*) Urusság = orvosság.

Ne kacsintgass rám ok nélkül,
Ne bolondits el ok nélkül:
Nem merek én nézni reád,
Úgy is mindég tilt az anyád.

(Rugonfalva.)

63.

Az erdőbe' fiatal fa,
Meghajlott az ága,
Az alatt van piros rózsa
S bimbós majoránna.
Az alatt van egy vetett ágy,
De nem borsó szalma,
Abba fekszik Andi Miska
Gombos dolományba'.
Előtte áll Mariskája
Lángszin szoknyájába',
Ha nem lángszin szoknyájába',
Kurta rokolyába'.
Mind azt mondja: »Miska uram,
Szokjék becsületre.«
»Szoktam volt én Maris asszony,
Még ennek előtte.«

Nem kár volna őket
Tentába keverni,
Aranyos rámába
Szépen lerajzolni.

64.

Kimenék egy hegyre,
Benézék egy kertbe,
Ott láték egy házat:
Árgyelus a neve.
Abba' van egy asztal
Bánattal befestve,
Azon van egy pohár,
Erdélyi bor benne.
Köszönd reám, rózsám,
Hadd igyam belőle.
Mintsább rád köszönném,
Inkább elönteném,
Régi szeretetből
Nagyot cselekedném:
A tengernek habját
Kalánynyal kimerném,
Annak fenekéről
Kláris-gyöngyöt szedném,
Azt is a rózsámnak
Bokrétának tenném.

65.

Faluvégi szögeleten
Áll egy korcsma magába',
Oda jár az én galambom
Ebédre, vacsorára.

Ne várj, rózsám, ne várj,
Nem mehetek mindenkor,
Nekem is van egy jó anyám,
Ki rám vigyáz ilyenkor.

Ne haragudj', édes rózsám,
Nem mehetek mindenkor,
Van még nekem egy szeretőm,
Ki rám vigyáz ilyenkor.

(Patakfalva.)

66.

Kimenék egy hegyre,
Benézék egy kertbe,
Ott látám édesem,
Az én édes rózsám!
Talpig feketébe'.
Megkérdezém tőle
»Hol jártál, édesem?«
Csak ide nem mesze,
Virágos kertembe',
Gyászvirágot szedni,
Szerető-vizsgálni.
»Szedjed, rózsám, szedjed
Azt a gyászvirágot,
Hanem nekem szedj csak
Rózsát, tulipántot.
Rózsát, tulipántot
Tedd a kalapomba,
Legyen szép bokrétám
A lakadalomra!

67.

»Oh Istenem, beh megbántam,
Gyöngykoszorúm elhullattam,
Keservesen megsirattam.

»Ne sirasd, rózsám koszorúd
Kötök virágból koszorút.«

»Éjjel nappal kössed, rózsám,
Még sem leszek többet leány!«

(Árvátfalva.)

68.

Veszszen el az a szeretet,
A mely kettőt-hármat szeret.
Lám, én csak egyet szerettem,
Mégis eleget szenvedtem.

Hogy engem igy megtréfáltál,
Hogy elhagyni nem sajnáltál,
Még az Isten meglátogat:
A mi késik, el nem marad.

Megvetettél, nem sajnálom,
Elhagytál, de azt se bánom.
Úgy is csak szembe szerettél,
Hátam mögött kinevettél.

Elteltek már vig napjaim,
Nem virágoznak óráim,
Nincs már nekem hű szeretőm,
Nincs kedvemre ölelgetőm.

Hej, megcsaltál, de nem bánom,
Nincsen benne semmi károm.
Csak fáradságom sajnálom,
Hogy utánad kellett járnom.

69.

Édes rózsám ravasz voltál,
Csak szembe hogy szépet mondtál.
Nem éreztél szeretetet,
Olyat, a mi megilletett.

Szerettelek, jól tudhatod,
De te magad nem mondhatod.
Mondjunk j'écczakát egymásnak,
Nem mik vagyunk, kik igy jártak.

70.

Sárga csitkó, selyem nyereg rajta,
Azon megyek este guzsalyosba.
Beszöktetek rózsámhoz a résen,
Ott vár engem a vacsora készen.

Megölelem rózsám karcsu derekát,
Megcsókolom rózsa piros orczáját.
Hálát adok azért a jó Istennek:
Hogy itt ilyen szép leányok teremnek.

(Medősér.)

71.

Ha nem ismertelek volna,
Most sokkal jobb dolgom volna,
A búbánatnak özöne,
Tudom, reám nem ömölne.

Tudod, rózsám, tiéd voltam,
Azt is tudod, sokszor mondtam:
Feláldozom életemet,
Csak fogadd el hüségemet.

Egyszer voltam kelepczébe',
De nem leszek többet, élve.
Kinyertem a szabadságom,
Már most jól élem világom.

(Demeterfalva.)

72.

Nem hiszed, hogy beteg vagyok,
Majt elhiszed, ha meghalok.
Nem jöttél el nézésemre,
Jöjj el a temetésemre.

Kisérj ki a sirhalomig,
Az örök nyugodalomig.
Tán még egy-két kapaföldet
Megérdemlek, rózsám, tőled.

73.

Isten veled, rózsám, szived vigan éljen,
Szépséged, jóságod az égig felérjen.
Bánatnak fellege téged elkerüljön,
Semmi szomoruság szivedhez ne férjen.
Czitrus és tulipánt kertedben teremjen,
Gyenge fülemile ablakodon zengjen;
Nyárban aratáskor a mennyi buzaszem:
Annyi jót kivánok te néked, kedvesem.

74.

Mindenféle szeretőm volt,
Csak még czigányleány nem volt.
Czigány leány ne is legyen,
Czigány leány nem kell nekem.

Jó a czigány korcsomára,
Mert rátermett a nótára;
De nem való szeretőnek,
Egygyel nem is elégszik meg.
(Kis-Kede.)

75.

Maros vize partján állok,
A rózsámtól most megválok.
Nem szeretem, nem szeretem,
Hamis leány, nem kell nekem.

Ha én vagyok is mellette,
Más legényen jár a szeme;
Az egyiket bolonditja,
A másikat kikaczagja.
(Rugonfalva.)

76.

Fáj a szivem szivedért,
Két fekete szemedért.
Fáj a szivem, nem tagadom,
Érted fáj, kedves galambom!

77.

Hogyha szeretsz, olyant szeress,
Hogy ha elhagy, könnyen felejtsd.
Én is szerettem egy szépet,
Felejteném, de nem képes.

Szeress egyet, hogy legyen szép,
Hogyha szenvedsz, hadd legyen mért.
Mert én egy szépet szeretek,
Azért eleget szenvedek.

Ne higy annak a legénynek,
Ki azt mondja, hogy: szeretlek.
Mert a legény leánycsaló,
Szavaiban nincsen való.

78.

Szép a tavasz, szép a nyár,
Szép a ki párjával jár.
Én is járnék, s nem engedik,
Igy az idő rosszúl telik.

Azt akarják, ne éljek,
Veled ne is beszéljek;
De én attól megélek,
S a hol lehet, beszélek.

79.

Tiltnak rózsám, tiltnak tőled,
Titkon se beszéljek veled.
Mentől jobban tiltnak tőled,
Annál jobban szólok veled.

80.

Nincsen nagyobb gyötrelem,
Mint a titkos szerelem.
Mert a ki azt próbálja,
Nincsen boldog órája.

81.

Szeress rózsám, a kit tetszik,
Nekem boszúmra nem esik.
Én szeretek, a kit tetszik,
Neked mind boszúdra esik.

82.

Ne hunyorits a szemembe,
Meghalok szégyelletembe.
Nézzünk mind a ketten félre,
Úgy válik becsületünkre.

83.

Kimenék egy hegyre,
Benézék egy vőgybe,
Ott látám édesem'
Földig feketébe.

Kit kékbe, kit ződbe,
Kit talpig veresbe,
De az én édesem
Folddig feketébe.

S ott egy nagy fa álla,
Annak kilencz ága,
Arra rea szálla
Kilencz tarka páva.

Hej páva, hej páva!
Tarka farku páva!
Mért nem lehetek én
Bár egy perczig páva!

Hej páva, hej páva!
Ha én páva volnék,
Szárnyam csattogtatnám,
S tolvam hullatgatnám.
Tolvam hullatgatnám,
S az én édesemnek
Koszoruba fornám!

84.

Nem mind arany, a mi fényes,
A te szived tekervényes.
Kapunk előtt ne csattogtass,
Engem avval ne csalogass.

Szeretettel né mit nyertem:
A világ szájába estem,
Aj Istenem, mi az oka?
Nem lehetek boldog soha.

85.

A rákosi utcza
Végig tubarózsa,
Megy a legény rajta,
Elhervad alatta.....
Szegény jó legények!

A várfalvi utcza
Végig basarózsa,
Menyen a lány rajta,
Kinyílik alatta.....
Örvendjünk leányok!

86.

A mult télen, a mult nyáron,
Volt szeretőm kettő-három.
De most egy sincs, jaj de bánom!
Hogy meg kellett tőlök válnom.

Árva vagyok, árva lettem,
Szerencsétlennek születtem.
Úgy jártam, mint a gerlicze,
Kinek nincsen már senkije.

Én Istenem, adj még egyet,
Nem kérek én soha többet.
Adj egy ügyest, adj egy jót,
Adj egy kedvemre valót!

87.

Hova lábad teszed,
Bánat-virág keljen,
Te fejér ágyadban
Kigyófi heverjen.
Kit leginkább szeretsz,
Örökre veszeszd el,
Te búbánatodat
Ne értse meg ember!

88.

Ablakomba három fazék muszkáti,
Beizentem a rózsámnak: jöjjön ki.
Én magam is beszólottam, no de nem jő ki,
Várj meg csalfa, megbánja ezt valaki!

89.

Gyolcs az ingem, keményitett az alja,
Nem vagyok én leányoknak az alja.
Sem az alja, sem az anyja nem vagyok,
Barna legény szereteje én vagyok.

90.

Egy az óra, kettőre jár,
Az én rózsám lájbiba' jár.
Lájbiba, veresbe,
Jere, rózsám, ülj az ölembe!

Egy az óra, kettőre jár,
Az én rózsám gyolcsingbe' jár.
Gyócsingbe', pergátba',
Jól esik az álom az ágyba'!

91.

»Ha meguntad, rózsám, velem életedet,
Csináltass koporsót, temess el engemet.«
›Csináltatok rózsám aranyszin koporsót,
A két oldalára két keserves jajszót.‹
Az én sirkövemre az legyen ráirva:
»Itt nyugszik egy árva,
Kinek szerelemből történt az halála!«

92.*)

Zöld füre szokott a harmat leszállni,
Hogy kell, édes gyenge rózsám, megválni!..
Megválásom sem annyira sajnálom,
Csak hogy szivből szerettelek azt bánom.

Megizentem én a régi babámnak:
Fogadjon el még csak egyszer magának.
El nem fogad ő még egyszer magának,
Az lesz nekem a keserves bubánat.

Nincsen kedvem, mert elkedvetlenedtem,
Mert elhagyott, kit igazán szerettem.
Széles a viz, keskeny palló, leestem....
Rólad, rózsám, minden gondom levettem.

*) 92—99. Csíkszékben gyüjtettek.

93.

Kinek a kutyája,
Kinek a kutyája
Ugat a kapuba'?
Sok irigyim vannak,
Sok irigyim vannak
Nekem a faluba'.
Nem bánom én, hadd legyen,
Hadd legyen sok irigyem,
Csak a szived galambom,
Hej! csak az enyim legyen.

94.

Kinek nincsen szeretője,
Menjen ki a zöld erdőre,
Szakasszon egy falevelet,
Adja annak, a kit szeret.

Kinek meghalt szeretője,
Menjen ki a temetőre.
Irja fel a vas kapura,
Hogy szivének mi a búja.

95.

Rózsám tegnap megkéretett,
Édes anyám nem engedett.
Mert nincs rózsámnak egyebe,
Csak a szive s két tenyere!

96.

Ifiuság sólyom madár,
Addig vig, mig szabadon jár.
De jaj nekem szegénynek már,
Szivem vig örömet nem vár.

Illik annak keseregni,
Ki világát búval éli,
Szereteit más szereti,
Távol nézi s úgy kesergi.

97.

Én csak hirül hallom keseredett szüvel,
Hogy az én édesem mással játszadozik.
Ékesen, kegyesen ölelgeti nyakát,
Kláris ajakával csókolgatja nyakát.
Oda sem mehetek, nem is izenhetek,
Arról azt gondolja, hogy én mást szeretek;
De ha azt gondolja, hamisan gondolja,
Hamis gondolatja el is kárhoztatja.
Csendesen folyó viz télben megaluszik,
De az én bús szüvem soha meg nem nyugszik.
Én csak olyan vagyok, mint szélvészben madár,
Kit a zápor eső elvadászott immár.

98.

Az én szüvem csalni nem tud,
Igazán szeret, nem hazud.
Úgy kellett vóna szeretni,
Hogy ne tudta vóna senki.

Nem kellett vóna csengetni,
S nem tudta vóna meg senki.
Ha csengettél, úgy vedd hasznát,
Valljad rózsám, gyalázatját.

99.*)

Gyi fel sárga a tetőre!
Veled menyek menyegzőre.
Iha, czin, czináron!
Szeret a virágom.

Ha megfázom, ha meghülök,
Mellette felmelegülök....
Iha, czin, czinárom!
Szeret a virágom.

(Bodos.)

100.

Volt szeretőm tizenhárom,
Tiz elhagyott maradt három;
Abból is elhagyott egy pár,
Csak egyre maradtam immár.

Volt szeretőm öt is, hat is
De most nincsen csak egy vak is,
Nem becsültem meg a hatot,
Megbecsülném most a vakot.

*) 99—154. Háromszéken és Erdövidéken gyüjtettek.

101.

Kifeküdt az én rózsám a mezőre,
Mégis ellopták a lovat mellőle.
Abba' bizony nem vallotta nagy kárát,
Husz dinnyéből kikaphassa az árát.

Ettem dinnyét, de hagytam még hármat is,
Numerus van oldalára vágva is.
Vágjad rózsám azt a hármas numerust,
Hogy az uton többször is eszembe juss.

Édes rózsám, ha elméssz is, kivánom:
Előtted az ut mind rózsáé váljon.
Még a fű is rozsmarintot teremjen,
Engemet a szived el ne felejtsen.

(Bardocz.)

102.

Szombat este, szombat este,
Tizet ütött az óra,
Az én rózsám, az én rózsám
Vár engem az ajtóba.

Hej! mikor én megyek el,
Szivem keseredik el....
Jaj Istenem, gyenge rózsám,
Hogy váljunk egymástól el!

103.

Kifogtam én a rózsámnak kendejét,
Zöld selyemmel varrattam bé a nevét.
Közepébe bubánatot kötöttem,
Hej! miána én is sokat szenvedtem!

(Karatna.)

104.

Ez az utcza bánat-utcza,
Bánatkővel van kirakva.
Az én rózsám kirakatta,
Hogy én sirva járjak rajta.

(Karatna.)

105.

Szerettelek, rózsám, nagyon,
De már annak vége vagyon.
A ki miatt vége vagyon,
Isten annak jót ne adjon.

Tavaszi szél utat száraszt,
Minden madár társat választ.
Hát én magam kit válaszszak,
Kire bokrétát akaszszak?

106.

Én csak azért szeretem,
Kék a szeme, mint nekem.
Jaj Istenem, add nekem,
De igazán szeretem!
Hogyha nekem nem adod,
Jaj Istenem! meghalok.

(Bodos.)

107.

Egy asszonynak két szép lánya,
Egyik szegfü, a más majoránna.
Megizenem az édes anyjának,
Hogy küldje meg nekem bokrétának.

(Kis-Baczon.)

108.

Ez a kis lány mással éli világát,
Hej pedig csak most vitték el virágát.
Hej! elvitték a virágát messzire.....
Galiczia köllős közepire.

109.

A torjai magyaró,
Jaj de édes, jaj de jó!
Abból bizon nem eszel,
Mig vőlegény nem leszel.

110.

Ingadozó nádszál,
Én hozzám mért hajlál?
Ha igaz hű társam
Lenni nem akartál.

Ritka madár, ritka,
A fekete hattyu,
Még annál is ritkább
A hüséges fattyu.

Ritka legény, ritka,
Ki igazán szeret,
Ha ma hozzád hajlik,
Holnapután megvet.

(Karatna.)

111.

Este későn ne járj hozzám,
Mert nagy vigyázat van reám.
Ha jársz, úgy is lassan járjál,
Ablakomon hallgatózzál.

A multkor is hogy eljöttél,
Ablakomon köhentettél,
A sarkantyud hogy megperdült:
Az édes anyám felserdült.

Szidta kis leányát, szegényt:
Miért szereti a legényt?
Tán az anyám nem szerette
Apámat, mikor elvette!

(Kis-Baczon.)

112.

Felültem én kis pej lovam hátára,
Még zabolát se' tettem a szájába.
Elindulék hosszu utra, egyedül.....
Minden felé borúl az ég, nem derül.

Jaj de setét, hosszu, sáros éjtszaka!
Haza mennék, haj de nem érek haza.
Korcsmárosné, de fejér a kend ágya!
Maraszszon meg engem az éjtszakára.

Korcsmárosné, de ugat a kutyája!
Miklós-huszár vágtat az udvarára.
Adjon szállást, kössem bé a lovamat,
A lányával kimulatom magamat.

Korcsmárosné irja fel a levélre,
Hány kupa bort ittam én meg hitelbe.
Belényulék kicsi lájbim zsebébe,
Haj de kevés tizes bángó van benne!

(Bibarczfalva.)

113.

(Ugyanaz más változatban.)

Én is felülék a világ lovára,
De zabolát nem veték a szájába.
Elindulék hosszu utra, egyedül.....
Mindenfelé borúl az ég, nem derül.

Korcsmárosné, de ugat a kutyája!
De szép legény mulat az udvarába!
Én is bemék, bekötöm a lovamat,
A lányával kimulatom magamat.

Korcsmárosné, de fejér a kend ágya!
Fogadjon bé engem az éjtszakára.
Ugy is sötét, sáros ez az éjtszaka,
Isten ugyse! nem megyek én ma haza.

(Olosztelek.)

114.

Elméssz úgy-e? el bizony én.
Itt hagysz úgy-e? itt bizony én.
Elmentedet nem kivánom,
Visszajöttöd holtig várom.

De te elméssz, engem itt hagysz,
Szivemre nagy bánatot hagysz.
Ha elméssz, csendesen járjál,
Csendes folyóvizet igyál.

Akkor jussak én eszedbe,
Mikor kenyér a kezedbe.
Akkor se jussak egyébről,
Csak az igaz szeretetről.

115.

Azt a gyürüt, melyet adtam, add vissza,
Mert annak a gyémántköve nem tiszta.
Barna felleg beboritja az eget,
Nem engedik rózsám, hogy szeresselek.

Nálam is van egy zsebkendőd, vedd vissza,
Mert közöttünk a szerelem nem tiszta.
Kideriti még az Isten az eget,
Megengedik rózsám, hogy szeresselek.

(Zágon.)

116.

Ó, hogy fülemile-
Madár nem lehetek!...
Kis kertedbe rózsám,
Fészket nem verhetek!...

(Torja.)

117.

Hogyha folyó lennék,
Bánatot se' tudnék,
Hegyek, völgyek között
Gyenge martot ásnék.

Kaszáló réteken
Virágot gyüjtenék,
Az én édesemnek
Szép bokrétát tennék.

(Volál.)

118.

Megtagadott engem az édes anyám,
Hogy ne legyen se országom, se hazám.
Én nem bánom, édes anyám, tagadj meg,
De a szivem a rózsámért hasad meg.

Édes anyám ha meguntál tartani,
Küldj el engem a vásárra eladni.
Ott is ott lesz az én rózsám megvenni,
Páros pénzzel fog érettem fizetni.

119.

Kimenék a zöld erdőbe sétálni,
Leülék egy zöld fa alá nyugodni.
Nyugudtomban el találék szunyadni,
Oda jött egy fülemile dalolni.
Hozott nekem körme között levelet,
A' van benne, hogy a rózsám nem szeret.

(Száldobos.)

120.

Patakmarton nem jó lakni félelem nélkül,
Szeretőt sem jó tartani szerelem nélkül,
A szerelem sem esik meg édes csók nélkül.

Nekem is volt egy szeretőm, de az olyan volt,
Egy nap, két nap ha nem látott, mindjárt beteg volt.
Megtaláltam, megkérdeztem: babám mi lelt volt?
»Hű szivemet a szerelem körül fogta volt.«

(Füle.)

121.

Jaj Istenem, hogy éljek meg,
Hogy a világ ne tudja meg?
Én megélnék a bú nélkül.....
Icczu te! de a bú nem nálam nélkül.

Én Istenem add ezt nekem,
Mert én igazán szeretem.
Mert ha azt nekem nem adod,
Icczu te! nem kell, de semmi vagyonod.

Megvert Isten ostorával,
Mindennapos bánatjával.
Vajon mit is akar a szél?...
Icczu te! mindétig csak rólam beszél.

(Homoród-Okländ.)

122.

Haj Istenem, adj erőt a lovamnak,
Hogy keressek szép szeretőt magamnak.
Nem ülhetek többé rózsám ölébe,
Nem nézhetek szép fekete szemébe.

Jaj Istenem, talán nagyot vétettem,
A tiszta ég gyászba borult felettem.
Azért borult gyászba az ég felettem,
Mert elhagyott, kit igazán szerettem.

(Homoród-Almás.)

123.

Elvágtam az újjom, de nem fáj,
Fügefa levelét tettem rá.
Fügefa levele gyógyits meg,
Jere szivem Máris, csókolj meg.

Elvitte az árviz a pallót,
Nem az a szeretőm, a ki volt.
Visszahozza árviz a pallót,
Az lesz a szeretőm, a ki volt.

(H.-Okländ.)

124.

Akár milyen szegény vagyok,
Szegény szolgalegény vagyok;
Ölelek szegényt, gazdagot:
A gazdagot a pénziért,
A szegényt a szépségiért.

(H.-Okländ)

125.

Az én rózsám székely huszárkáplár,
Minden este hozzám paripán jár.
Barna legény barna paripája,
Épen olyan szép mint a gazdája.

Dolományát ha vállára veti,
Sok szép leány szive hányja-veti:
Hogy vagyon-e szebb legény ő nála
Hat faluba', hat puszta határba'.

(Vargyas.)

126.

Tán azt tudod, hogy bánom,
Hogy tőled meg kell válnom.
De az nekem csak álom,
Még a régit is bánom.

Bánom, hogy hozzád jártam,
Mert reád nem szorultam.
Hogy te hozzád hajlottam,
Abba nagy kárt vallottam.

(Kis-Baczon.)

127.

Hej páva, hej páva,
Császárné pávája!
Ha én páva volnék,
Jó regvel fölkelnék,
Folyó vizet innám,
Szárnyam csattogtatnám,
Szép tollam hullatnám,
Szép leány fölszedné,
Az ő édesének bokrétának tenné!

128.

Hej Budavár, Budavár!
Volt szeretőm, de nincs már.
A ki volt is, elhagyott,
Az Isten jobbat adott.

Sürü csillagos az ég,
Majd eszedbe jutok még.
De már akkor késő lesz,
Gyenge szivem másé lesz.

(Magyar-Hermány.)

129.

Széles az ökröm szarva,
Nem fér az istállóba.
Gyenge rózsám sok csókja
Nem fér a két orczámra.

(Magyar-Hermány.)

130.

Négy ökröm a járomba,
Magam az áristomba.
Jere rózsám, váltsál ki,
Ne hagyj engem hervadni.

Kiváltlak én, ki, ki, ki,
Nem hagylak itt hervadni.
Adok olyan pár csókot,
— Megér ezer forintot!

(Magyar-Hermány.)

131.

Mi lelt rózsám, mi lelt?
Változik a szined.
Itt a bor előtted,
Igyál egy keveset.

Nem kell a te borod,
Kell a nyavalyának!
Mért tevél engemet
A világ csufjának!?

(Bodos.)

132.

Elvesztettem lovam
A bükkös erdőben,
Elszakadt a csidmám,
A nagy keresésben.

Ismerem a lovam
Csengője szaváról,
Ismerem a babám,
Kevély járásáról.

Ne keresd a lovat,
Be van az már hajtva,
A székház udvarán
Szól a csengő rajta.

Ne keresd a babád,
Szavát már nem tartja,
A biró fiával
Lakodalmát tartja.

(Száraz-Ajta.)

133.

Akkor volna szép az erdő,
Ha lány volna a kerülő.
Csili-csalárom, csili-csalárom!
Ha lány volna a kerülő.

Megkerülném én az erdőt,
Megcsókolnám a kerülőt,
Csili-csalárom, csili-csalárom!
Megcsókolnám a kerülőt.

(Nagy-Baczon.)

134.

Szegény vagyok, szegénynek születtem,
A rózsámat igazán szerettem.
Az irigyek elrabolták tőlem,
Most lett szegény igazán belőlem.

Fujja a szél a nyárfa levelét,
Azt gondolom, hogy az is ellenség.
A fűszál is felállott ellenem,
Bujdosóvá tett már a szerelem.

Elmegyek én messze utra innen,
A hol senki ismerősöm nincsen.
Elbújdosom a világ szélére,
Hogy ne legyek senkinek terhére.

Csipkebokor legyen a szállásom,
A búbánat kisérő pajtásom.
A búbánat és a rózsám képe.....
Isten veled kis falum örökre!

(Kis-Baczon.)

135.

Bú életem, bánat napom,
Szomoru gyász alatt lakom.
Ha ezt a gyászt elvethetném,
Rózsám ismét szerethetném.

Nem adják a rózsám nekem,
Csak titokban szerethetem.
Hej búbánat, keserüség!
Még a testvér is ellenség.

136.

Beteg az én rózsám szegény,
Én vagyok a doktor legény.
Szedek százféle virágot,
Abból főzök urusságot.

Beteg az én szivem tája,
Te vagy annak patikája.
Ne szedj százféle virágot,
Ne főzz nekem urusságot.

137.

Szerettelek egy ideig,
Keddtől fogva szeredáig.
Ugy-e rózsám, sok szép idő,
A mi elmult, vissza nem jő,
Tizenhárom meg kettő!

Szerettelek rózsám nagyon,
De már annak vége vagyon.
A ki miatt vége vagyon,
Isten annak jót ne adjon,
Tizenhárom meg kettő!

138.

Ablakomra süt a nap,
Összeád minket a pap;
Összeád nem sokára
Egész élet hosszára.

Majd ha ő lesz a gazda,
Megtelik a csür s pajta,
Gabonával, marhával,
Az eresz vig nótával.

Kiülünk a kapuba,
Megszólal a vig nóta,
Én a bölcsőt rengetem
De szép lesz én Istenem!

139.

Hej ricze, ricze, kukoricza dercze!
Megcsókollak, gyenge rózsám, minden áldott este.
Hogyha eljössz hozzánk a fagyon, a fagyon,
Patkód ne kopogjon nagyon, de nagyon!

140.

Tóba fürdik a rucza,
Lebúvik utána,
Kéret engem a kovács,
Nem megyek hozzája.
Jaj anyám, a kovács!..
Olyan mint egy szenes zsák —
Nem megyek hozzája.

141.

Kinek szeretője nincsen,
Annak egy csepp esze sincsen.
Lám, én nekem van kedvesem,
Találtam egyet a héten.

Nincsen annak semmi baja,
Kinek szeretője barna.
Lám, az enyim csak egy szőke,
Mégis csókot kapok tőle.

De van annak mégis baja,
Kinek szeretője barna.
Mert a barna kecsegtető,
De a szőke hű szerető.

142.

Kerek a káposzta,
Borúl a levele;
Búsul a kis leány,
Hogy nincs szeretője.

Hej, ne búsulj, ne bánkodj',
Ne is siránkozzál,
Megsegit a jó Isten,
Csak jól imádkozzál.

143.

Virágos kert közepibe
Énekel a fülemile.
Fülemile mind azt fujja:
Valamennyi legény csalfa.

144.

Kis menyecske, nagy menyecske,
Mért nem jöttél tegnap este?
Ha az este jöttél volna,
Egy pár csókot kaptál volna.

(Karatna.)

145.

A szeretőm elhagya,
Más miatt megtagada;
A ki miatt elhagya,
Száradjon meg mint a fa.

Térj meg rózsám, térj még vissza,
Látod ruhám könnyem' iszsza.
Ha még nem térsz rózsám vissza,
Menj el, ne lássalak soha.

(Kis-Baczon.)

146.

Kis-Baczonba' gombos inget viselnek,
A legények házasodni nem mernek.
Mind is olyan a mostani menyecske,
Szép az ura, szebbet szeret mellette.

147.

Kis kutya, nagy kutya,
Ne ugass hiába!
Van nekem szeretőm
Majd minden utczába'.

Van nekem szerètőm
Egy utczába' kettő,
Szőke is, barna is,
Szeret mindakettő.

A szőkét nem adnám
Kis Magyarországért,
De még a barnát sem
Széles ez világért!

148.

Udvaromon arany vállu, arany kút,
Abból iszik arany kakas, arany tyúk.
Arany kakas csak azt kukorikolja:
A szeretőm Csehországba' katona.

149.

Kis szekeres, nagy szekeres,
Mindig a szép lányra keres.
Mig a szekere oda jár,
Száz forintnak végire jár.

Azt üzente a szekeres:
Kell-e rózsám ruha, veres?
Nem kell nekem ruha, veres,
Maga sem kell a szekeres.

Azt üzente a mészáros:
Kell-e rózsám gyürü, páros?
Nem kell nekem gyürü, páros,
De maga sem a mészáros.

Azt üzente az új-boltos:
Kell-e rózsám ruha, rojtos?
Nem kell nekem ruha, rojtos,
De maga sem az új-boltos.

Üzente a csizmadia:
Kell-e rózsám piros csizma?
Nem kell nekem piros csizma,
Hanem maga csizmadia!

150.

Haragusznak rám a lányok,
Hogy én más faluba járok.
Csili-csallalárom, csili-csallalárom!
Hogy én más faluba járok.

Ne haragudjatok lányok,
Szeretőm van, ahhoz járok.*)
Csili-csallalárom, stb. . . .
Szeretőm van, ahhoz járok.

Azért járok más faluba,
Ott nem beszél minden rusnya.
Csili-csallalárom. stb. . . .
Ott nem beszél minden rusnya.

151.

Micsoda csárda ez, de csinos!?
Van-e benne szép lány, takaros?
Ha nincs benne szép lány, takaros,
Bolonduljon meg a korcsmáros.

*) igy is: Büs/kék vagytok, azért járok.

Micsoda falu ez, de fakó!?
Van-e benne vendégfogadó?
Ha nincs benne vendégfogadó,
Nincs is benne szép lány, eladó!

152.

A hévizi piaczon, piaczon,
Rózsát árul egy asszony, egy asszony.
Szálát adja petákon, petákon,
Párját adja forinton, forinton.

Azt a rózsát megveszem, megveszem,
Galambomnak felteszem, felteszem.
Szálát teszem egy csókért, egy csókért,
Párját teszem száz csókért, száz csókért.

(Köpecz.)

153.

Tám azt hiszed, mákvirág,
Belőled áll a világ.
Van náladnál szebb virág,
Abból sem áll a világ!

154.

Egyszer ide, másszor tova,
Van a súlynak kedve sova.
Nekem kedvem csak úgy vóna,
Ha Juliska is itt vóna.

HAZAFIÚI ÉS KATONADALOK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.*)

A gőzösnek ablakába
Kinyilott a fejér rózsa.
Két felé hajlott az ága
Székely huszár kalapjába'.

A gőzösnek hat ablaka,
Nyujtsd ki rózsám kezed rajta.
Nyujtsd ki rózsám utoljára. . . .
Bú temet el nem sokára.

Üt az óra kakas szóra,
El kell válni viradóra.
Adj egy csókot utoljára
Kedvesednek ajakára.

2.

Végig mentem udvarhelyi piaczon,
Piros pántlika vagyon a csákómon.
Piros pántlikára vagyon felirva :
Három esztendeig leszek katona.

---

*) 1—18. Udvarhelyszék : és Keresztur fiuszékben gyüjtettek.

Zsendelyezik a szebeni kaszárnyát,
Vállogatják a legénynek a javát.
Jól tudom, hogy én leszek a legelső,
Édes rózsám, hosszu három esztendő!...

3.

Szépen szól a francziának bandája,
Talám nincs a németnek katonája.
Erdélyország fővárosa Kolozsvár,
A franczia a némettel szembe' áll.

Messze földre visznek bé katonának,
Mondd meg pajtás az én kedves babámnak,
Hogy ne várjon s ne sirasson hiába,
Holnap után visznek egy nagy csatába.

Ha levágnak, ott maradok a síkon,
Ha elfognak, főbe lőnek jól tudom.
Édes rózsám, igy is ugy is: meghalok. . . .
Csillagokból nézek akkor reátok.

4.

Csörgedeznek a patakok,
Elhultak a szép magyarok.
Magyarország igaz testvér,
Huzza őt Erdélyhez a vér.

Látja Erdély pusztulását,
Elhagyta házát, lakását.
Ilyen nagy tél s tüz idején
Megjelent a harcz mezején.

5.

Könnyü neked rózsám
Palotán sétálni,
De bajos én nekem
Künn az esőn állni.

Gyönge lábam fázik,
Köpenyegem ázik.
Piros pej paripám
Kert alatt bánkodik.

6.

Jaj de boldog az az édes anya,
Kinek nincsen husz esztendős fia.
A mi urunk maga is husz éves,
Hát a magyar hogy ne volna kedves!

Kék átilla szoritja testemet,
Sárig sinór búsitja szivemet.
Sárig sinór, fekete közepe. . . .
Igy van szőve a magyar élete! . . .

Ferencz Józsi most lett magyar király,
Ilyen hamar rékrutákat kiván.
Engemet is huszárnak irának,
Alájam is paripát adának.

A gőzösnek hat erős kereke,
Bárcsak hamar izré-porrá törne!
Hogy ne vinne engemet el oda,
Messze földre, idegen országba! . . .

7.

Kesereghet az az anya,
Kinek két fia katona.
Egyik huszár, a más gyalog,
Úgy kerülik az országot.

Egyik baka, a más huszár,
Pesti kaszárnyába sétál.
Pesti kaszárnya repedj meg!
Két szép fiam szabadulj meg!

Szabadulnánk, ha lehetne,
Ha Ferencz császár engedne.
Szabadságunk el van zárva
Ferencz császár ládájába.

Elveszett a láda kulcsa,
Nem szabadulunk meg soha.
Megkerül a láda kulcsa,
Megszabadulunk valaha!

8.

Édes anyám, sokszor intél a jóra,
Hogy ne menjek korcsomába borinnya.
Ha betörik az én gyenge fejemet,
Ki mossa ki az én véres ingemet?

Édes anyám, mi vagyon a kasztenbe?
Ha dió van, adjon nekem belőle.
Úgy sem őrzöm sokáig a dióját,
Viselem az ő felsége csákóját.

Édes anyám, mi vagyon a szekrénybe?
Ha kenyér van, adjon nekem belőle.
Úgy sem őrzöm sokáig a kenyerét,
Hordozom az ő felsége fegyverét.

Édes anyám, mi vagyon a kasztenbe?
Ha alma van, adjon nekem belőle.
Úgy sem őrzöm sokig az almáját,
Viselem az ő felsége nadrágját.

9.

Csehországba voltunk veszedelembe,
Ott hullott le sok szép magyar a földre.
Még a nap is gyászba borult felettünk,
Úgy gyászolta szegény magyar nemzetünk.

Piros rózsa hullatja a levelét,
Sok szép legény elveszté az életét.
Temetőbe ki kiséri ezeket?
Fejfájokra ki irja fel nevöket?

Csak egy sir van ötnek-hatnak megásva,
De név nincsen fejfájokra felvágva.
Csak egy kereszt van emlékre felásva,
Sirhat az is, ki ezt a sirt meglátja.

10.

Herczeg Józsi lovas regimentje,
Haj! de szép egy Isten teremtése!
Hej! bakaságomért nem adnék egy kecskét,
Miből kifejhetnék egy csipor tejecskét,
Miből eltarthatnék egy barna menyecskét!

11.

Reggel korán megütötték a dobot,
Kiadták a kemény parancsolatot:
Indulni kell a csatára!
Csókot sem adtál orczámra,
Angyalom!

Ha meghalok vagy a csatán elesem,
Válaszsz egyet mást magadnak helyettem.
Válaszsz egyet jót helyettem,
Mert én tőled megérdemlem,
Galambom!

Ha meglőnek, pajtásim eltemetnek,
Meghagyom, hogy a sirfámra irják fel:
Itt nyugszik egy hü szerető,
Hazájáért hiven küzdő
Önkéntes!

12.

Hull a golyó, fütyölnek a kartácsok,
De én azért vitéz módra helytt állok.
Csak az édes hazámról gondolkozom,
Mikor lesz az, hogy én őt megláthatom?

Édes rózsám ne sirass te engemet,
Gyász-temető megnyugtatja testemet.
Édes rózsám, arra kérlek tégedet,
El ne feledd gyönge rózsád, ha lehet!

13.

Ablak alatt egy rózsafa nem látszik,
Minden éjen hajnal előtt virágzik.
Terem rajta piros rózsa, jó szagu,
Édes rózsám, mért vagy olyan szomoru?

Hogy ne volnék, édes rózsám, szomoru,
Nagy-Szebenbe' most foly a nagy háboru.
El kell menni masirozni messzire,
Itt kell hagynom gyönge rózsám s nincs kire.

Reád bizom édes kedves barátom,
Éljed vele világodat, nem bánom.
Én is éltem egy időbe', azt bánom,
Édes kedves, gyenge rózsa virágom!

(Bethfalva.)

14.

Soha sem vétettem
Falum határának,
Mégis besoroztak
Engem katonának.

Huszárnak soroztak,
De bakkancsot adtak.
Verje meg az Isten!
De megbusitottak!

Kértem a kapitányt:
Adjon egy paripát;
Úgy viselem gondját,
Nem kap benne hibát.

Ezzel a kapitány
Nagyon megörüle:
Itt van száz rémonda,
Válaszszál belőle!

Száz rémonda között
Fel s alá sétálék,
Egy fakó csikónak
Faránál megállék.

Ez lesz jő, ez lesz jó,
Ez a fakó csikó!
Ebből lesz, ebből lesz
Igaz huszári ló!

(Fiátfalva.)

15.

(Ugyanaz más változatban)

Sohasem vétettem
Falum birájának,
Mégis besoroza
Engem katonának.

Huszárnak soroza,
De bakkancsot ada,
Verje meg az Isten!
De megszomorita!

Udvarom, udvarom,
Szép kerek udvarom!
Nem seper ki többet
Az én gyenge karom.

Udvarom közepén
Vagyon egy almafa,
Ahhoz van megkötne
Egy fakó paripa.

Fel is van nyergelve,
Fel is kantározva,
Gyere édes rózsám,
Bujdossunk el rajta!

(Kis-Kada.)

16.

Szabjad nekem rózsám a gyolcs inget,
Idegen országba visznek el engemet.
Ha meglőnek, jó lesz a sebemre,
Ha meghalok, eltemetnek benne.

Ha meghalok, szépen temessetek,
Hat legénynyel sirba vitessetek.
Koporsóm fejére koszorut kössetek,
Sirom fölé pedig rózsát ültessetek.

17.

Katonának vagyok irva,
Ki van a két szemem sirva,
Katonaságom se' bánom,
Csak édes anyám sajnálom.

Ki van a két szemem sirva,
Mert a rózsámat más birja.
A csalfa rózsám se' bánom,
Csak szabadságom sajnálom.

18.

Debreczentől nincsen messze a vasút,
Azon mene, azon mene el Kossuth.
Elvitte a koro-koro-koronát,
A magyarnak minden jovát, bónumát.

Visszatér ő még valaha, valaha,
Haza jő még az a fényes korona.
Felderül még a magyarnak a napja,
Akkor leszen a németnek bánata.

Muszka lova érdemli meg a zabot,
Az nyerte meg Erdélyt s Magyarországot.
Hallgatással verje Isten örökké. . . .
Hej a magyart rabbilincsbe zárta bé.

Tizenkét év elég sajnos volt nekünk,
Mert a zsarnok kiszivta piros vérünk.
Szaladj, hordjad nyálas szájad előlünk,
Mert mi, hidd meg, hogy sohasem szerettünk.

Nagyon meggyült a némettel a bajunk,
Azért hogy ő szereti az országunk.
Szaladj német! czo ki innen, takarodj'!
Mert ha nem mégy, levágom a nyakadot.

A te orrod hosszusága másfél sing,
Portubákkal meg van rakva majd félig.
A te füled olyan, mint egy nagy lapát,
Ette volna meg a te édes apád.

Könyökéből sirat téged a magyar,
Szekeresről gondoskodik csak hamar.
Plutó urnak s a pokolnak fiai:
Drumó, Mómus és Pilon hordjanak ki!

19.*)

Kormos vize kiöntött a mezőre,
Isten veled édes rózsám, örökre!
Nem fogok én ajtód előtt sétálni,
Jaj de nehéz tőled, rózsám, megválni!

El kell menni masérozni messzire,
Itt kell hagynom a rózsámat s nincs kire.
Reád bizom édes kedves barátom,
Éljed vele világodat nem bánom.

Nincsen kedvem, mert elkedvetlenedtem,
Itt kell hagynom kit igazán szerettem.
De megadja a jó Isten azt érnem:
Meglátom még kit igazán szerettem.

* *

Kis kertemben egy rózsafát ültettem,
Melyet minden hajnalba' megöntöttem.
Terem rajta piros rózsa, jószagu,
Értted vagyok, édes rózsám, szomoru.

(Kis-Baczon)

20.

Édes anyám, haj de szépen neveltél!
Mikor engem karjaidon rengettél.
Akkor mondtad: jó leszek katonának,
Besoroznak egy szép magyar huszárnak.

De szépen szól az ezered bandája,
Haj de messze hallik annak zugása!
Jertek fiúk, álljunk be katonának,
Öltözzünk fel egy szép magyar huszárnak!

*) 19—63. Háromszék és Erdövidéken gyüjtettek.

21.

Udvarom, udvarom,
Szép kerek udvarom!
Nem seper ki többet
Az én gyenge karom.

Udvarom közepén
Vagyon egy almafa,
Ahhoz van megkötve
Egy bársony paripa.

Fel is van nyergelve,
Fel is kantározva,
Jere édes rózsám
Bujdossunk el rajta!

Verje meg az Isten
Azt az édes anyát,
A ki katonának
Neveli a fiát.

Husz évig neveli
Világ pompájába',
Azután pedéglen
Temetteti gyászba

22.

Este jött a parancsolat számunkra:
Indulni kell székely fiak a harczra!
Sirtam mint a zápores̋ő,
Hogy tőled búcsuzni késő,
Angyalom!

Koránt reggel megütötték a dobot,
Kiadták a kemény parancsolatot:
Indulni kell a csatára!
Csókot sem adtam szép szádra,
Angyalom!

Ha meghalok vagy a csatán elesem,
Meghagyom, hogy a fejfámra irják fel:
Itt nyugszik egy hű szerető,
Honáért hiven küzködő
Székelyfi!

Ha az Isten haza hozna még egyszer,
Megkérdezném: mit fogadtál ezerszer?
Hogy mindaddig hivem maradsz,
Mig tart a muszkával a harcz
Erdélyben!

23.

Tisza partján van egy hajó kikötve,
Abba' van egy Miklós-huszár megölve.
Kék átilla mellére van gombolva,
Édes anyja felette áll, siratja.

Menj el haza édes anya, ne sirasd,
Van még otthon három árvád, neveld azt.
Nem megyek én, nem nevelek több árvát,
Nem adok én a császárnak több huszárt.

24.

Házam megett egy almafa nem látszik,
Mégis minden hajnal előtt virágzik.
Terem rajta piros alma, de nem jó,
El kell menni katonának, — az sem jó

25.

Falu végén de szépen muzsikálnak!
Hivnak engem verbunkos katonának.
Bé is állok verbunkos katonának,
Ha a rózsám felöltöztet huszárnak.
Öltöztess fel édes rózsám huszárnak,
Hogy álljak be verbunkos katonának.

26.

Kedves rózsám virágos kis kertje
Rozmarinttal körül van ültetve,
Rozmarintszál, bazsa rózsa-levél,
Látom én már, hogy a másé levél

Hajlandó vagy mint a réten a nád,
Azt gondoltam nekem nevelt anyád,
De már látom, hogy nem neked nevelt,
Jobb vállamon hordozom a fegyvert.

Megérik a szőlő nem sokára,
Arván marad a töve utána,
Te is árván maradsz szép angyalom,
Most már nekem el kell masiroznom.

Magasan jár a csillag az égen,
Ki könyörül a szegény legényen
Elpanaszlom búmat egy madárnak,
Kiénekli az egész világnak.

(Kis-Baczon.)

27.

Azért hogy én barna fattyu vagyok,
Szőke kis lány szeretője vagyok.
Szeret is ő engemet igazán,
El is veszem majd a szüret után.

Azért hogy én ki vagyok már irva,
Ne sirj rózsám, nem leszek katona.
Lesz még talán a biró oly szives:
Megtagadja, hogy vagyok husz éves.

28.

Baczon vize folydogál csendesen,
Az én rózsám zokog keservesen.
Zokoghatsz is, mert elszalasztottál
Egy oly hivet, kit rég ohajtottál.

Minek varrod rózsám azt az inget?
Mikor engem katonának visznek.
Ha megvágnak, jó lesz a sebemre,
Ha meghalok, hideg tetememre.

(Kis-Baczon.)

29.

Életemnek komolyságát elértem,
Mit reméltem, én azt el nem érhettem.
Jobb vállamon katona-fegyver csörög,
Bús szivem a jó Istenhez könyörög.

Lerajzolom a nevemet feketén,
E világon egy bús fiu vagyok én.
A kinek nincs országa, se' házája:
Elbujdoshat akármelyik pusztába.

Eddig valék kis hazámnak lakója,
Most már vagyok az országnak vándora.
Ifjuságom virága itt hervad el,
Ifju éltem gyászos homály fedi el.

Bánatomtól nem tudok én megválni,
Mert a császárt hüséggel kell szolgálni.
Nézhetek én akár alá, akár fel,
Bús életem napja többet nem jő fel.

30.

Nem hitted rózsám: katona vagyok én,
Majd elhiszed, ha elmasérozom én.
Visznek, visznek, Lengyelország felé,
Sirva nézek kedves hazám felé.

A ki magyar fogja meg a kezem,
Isten tudja: lát-e többé vagy sem.
Ezer ágyu van a harcz mezején,
Igy hát rózsám, katona leszek én.

Addig engem el ne temessetek,
A rózsámnak levelet küldjetek.
Világoskék legyen az én koporsóm,
Barna kis lány mellette siratóm.

Nagy-Baczon.)

31.

Jő az idő, husz év közelget, jaj!
Mi jöhet rám abba' Istenem, jaj!
Mit már rám az Isten, nem tudhatom,
A sorozást hogyha le kell járnom.

Eltelt eddig az én vig életem,
De már nem t'om, hogy mi lesz én velem.
Katonának visznek el engemet,
Búsuld rózsám, gyászos életemet!

Busuld rózsám gyászos életemet,
Mind te értted szenvedem ezeket.
Szőke kis lány, te vittél a vizre,
Te vittél a katona-életre.

32.

Kitörött a rózsám kis ablaka,
Az én rózsám sirva néz ki rajta.
Ne sirj rózsám, ne könyezz alatta,
Haza jövök három-négy év mulva.

Megsikolt a gőzös masinája,
Most indulok Károly-Fehérvárra.
Most megyek s hogy mikor jövök vissza,
Azt egyedül a jó Isten tudja.

Ha meghalok, ott is eltemetnek,
Hat legénynyel ott is kivitetnek.
Sárig hompok nyomják a mellemet,
Édes rózsám ne sirass engemet.

33.

Sirhatsz édes apa s anya,
Kinek két fia katona.
Egyik baka, másik huszár,
Pesti kaszárnyába' sétál.

Pesti kaszárnya repedj meg,
Két szép fiam szabadulj meg
Szabadulnánk, ha lehetne,
Ha József császár engedne.

Szabadságunk el van zárva
József császár ládájába.
Nincs olyan kulcs, hogy találja,
Nyolcz esztendő majd kizárja!

34.

De szépen megy a hajó a vizen!
De szépen szól a madár a réten!
Szállj le, szállj le kis madár a földre,
Vidd el az én levelemet messze.

Add oda azt a rózsám kezébe,
Hogy jussak a távolban eszébe.
Mert én voltam igaz szeretője,
Tiszta szivem gyászol mindig értte.

Zavaros a Tisza vize nyárba',
Ha felárad szépen a partjára;
Ha megfujja záporcső szele. . . .
Vajon rózsám jutok-e eszedbe?

Akkor jutok én neked eszedbe,
Mikor bú száll szomorú szivedre.
Szállott már egy, rózsám az enyémre,
Szálljon másik pár a te szivedre.

Vásárhelyen végig sütött a nap,
Rajta sétálok rózsám, mindennap.
Ha felnézek a magas egekre,
Sürü könnyek hullanak előmbe.

Mondd meg rózsám, szeretsz-e engemet?
Ha nem szeretsz, ne ámitsd szivemet.
Ha nem szeretsz galambom, hagyj abba,
Nem varrottak engem a nyakadba.

Várod rózsám szabadulásomat?
Vagy tán inkább csendes halálomat?
Azért várod csendes halálomat,
Ne töltsem igy fiatalságomat.

Minden madár siratja a társát,
Ugyan ki ne szánná a rózsáját!
Mikor messze tőle sirba teszik,
A szivére akkora gyász esik. . . .

35.

Le van az én rózsám képe
A szivembe rajzolva,
Értted vagyok gyenge rózsám
Katonának kiirva.

Értted élek, halok is,
Most is értted szenvedek. . . .
Értted rózsám a mig élek,
Fekete gyászt viselek.

36.

Szemeimet felvetettem
A csillagos egekre,
Ott láték egy bús gerliczét
Hazám felé repülve.

Állj meg te bús gerlicze,
Vidd el azt a levelet,
Mondd meg az én édesemnek,
Ne sirasson engemet.

Csehországnak külső szélén
A csatába kell menni,
Bucsuztató levelemet
Most akarom megirni.

Búcsuzom a hazámtól,
Felnevelő dajkámtól,
Jaj Istenem, gyenge rózsám,
Hogy váljunk el egymástól! . . .

(Karatna.)

37.

(Ugyanaz más változatban.)

Elindulék a hazámból
Gyöngyös városa felé,
Fél utamból visszatérék
S tekinték hazám felé.

Látám a nagy hegyekről,
Mint siratnak engemet. . . .
Arczczal valék leborulva
S szép hazám felé fordulva.

Feltekintém könyes szemmel
Én a magas egekre,
Ott láték egy barna hollót
Hazám felé repülve.

Állj meg holló, ha lehet,
Vidd el ezt a levelet:
Mondd meg az én édesemnek,
Ne sirasson engemet.

El kell menni masérozni,
Kész az uti czédola,
De lábaim nagyon gyengék
Masérodzó utakra.

Hej! én el fogok menni,
Vissza is fogok jőni;
Reám rakott csókjaidat,
Vissza fogom fizetni.

38.

Édes anyám kiállott a kapuba,
Úgy siratja, hogy a fia katona.
Édes anyám ne sirasson engemet,
Haza jövök valamikor, ha lehet.

Édes anyám, pénz vagyon a zsebembe',
Azon kérem, markoljon ki belőle.
Csináltasson abból nekem koporsót,
Sárig szeggel veresse rá a jaj-szót.

Édes anyám, mért szültél a világra?
Kilencz fontos golyó van a számomra.
Kilencz fontos golyó hogyha eltalál,
Azt sem mondom, hogy: édes anyám valál.

39.

De meguntam Ferencz Józsit szolgálni!
Abba' a hunczfut kaszárnyába sétálni.
A prófontját a mellembe' hordani,
Rugós lovát mindég tisztán tartani!

40.

Hallod rózsám, mint fütyöl a rigó!
Katonának parancsol a biró.
Ha a biró meg nem enged nekem,
Vagy akarok vagy nem: el kell mennem.

Tova van egy sárig ódalu ház,
Téged rózsám beboritott a gyász.
Boritsa be mind az irigyeket,
Hogy te rózsám szerethess engemet.

41.

Sohasem vétettem
Világ lakossának,
Mégis besoroltak
Engem katonának

Tizenkét évekre
Elvették kedvemet,
Jaj de sajnálom én
Az én vig kedvemet!

Jaj de kár a legényt
Annyira sorolni,
Annyi sok szép legényt
Párja nékül hagyni!

Sok országnak utját
Át kell masérozni
S az én gyenge rózsám'
Más karjára hagyni.

Fájlalom, sajnálom
Az én szép hazámat,
De annál is inkább
Az én szép rózsámat.

Bévettek huszárnak,
Elirtak gyalognak,
Verje meg az Isten!
Még lovat sem adnak.

Szeretném a lovam
Kedvemre jártatni,
S az én galombomtól
Egy pár csókot kapni.

(Száraz-Ajta.)

42.

(Ugyanaz más változatban.)

Tizenkét évekre
Be vagyok sorolva,
Telnek bús napjaim
Idegen országba'.

Istenem, Istenem,
De sok ennyi idő!
Hogy telik el búval
Ennyi gyász-esztendő!

Nyárba nyil a szekfü
S a szép piros rózsa,
Haza megyek rózsám
Nyolez esztendő mulva.

Megátkozom akkor
E széles világot,
Csak érjem meg egyszer,
Hogy megszabadulok.

(Magyar-Hermány.)

43.

Ha bémegyek a sorozó szobába,
Ingem, gagyám levetem az asztalra.
Ingem, gatyám, ej, haj! leteszem az asztalra,
Könyes szemmel úgy nézek az urakra.

Ha kijövök a sorozó szobából,
Könnyeimet letörölöm orczámról.
Könnyeimet, ej, haj! letörölöm orczámról,
Úgy búcsuzom el a gyönge rózsámtól.

(Nagy-Baczon.)

44.

Már eljött az a nap, hogy el kell indulni,
Hazámtól s házamtól messzire távozni,
Öreg szülőimtől sirva elbúcsuzni.

Harsog a trombita, indulni kell erre,
Ökröm szarva helyett kard van a kezembe,
Ekém szarva helyett a fegyverem töltve.

Ki tudja, hol lészen nekem meghalásom?
Erdőn-e vagy mezőn? vagy a hideg szelhőn?
Beteg fogok lenni, ki fog megsiratni?
Meg találok halni, ki fog eltemetni?

Tengernek nagy partja koporsóm oldala,
Tengernek mélysége koporsóm feneke;
Tenger sürü habja lészen szemfedelem,
A tengeri halak lesznek sirásóim,
Az égi madarak lesznek siratóim.

45.

Felszántom a király udvarát,
Vetek belé rózsát, ibolyát.
Hadd tudja meg király felsége:
Mi terem a legény szivébe'?

Fekete föld terem jó buzát,
Barna anya nevel jó leányt.
Neveld anya, neveld számomra,
Majd elveszem három év mulva!

46.

Mosd ki rózsám ingem, gatyám fejérre,
Hónap visznek a tiszt urak elébe.
Beállok a mérték alá rendesen,
Összeütöm a bokámat helyesen.

Azt gondolám, hogy nem leszek katona,
Gondot viselek az édes anyámra.
De már látom, nem viselek szegényre. . . .
Reá bizom a jóságos Istenre.

47.

Édes anyám most küldött egy levelet:
Jere haza édes fiam, ha lehet.
El is mennék édes anyám, s nem lehet,
Hónap reggel masérozunk, úgy lehet.

Ha kiállok a kaszárnya elébe,
Feltekéntek a csillagos nagy égre.
Jaj Istenem, merre van az én hazám?
Merre felé van az én édes anyám!?.

48.

Este van már, szól a dob a várba',
A bakának ölébe galambja.
Nem bánja, ha elvész is szabadsága,
Csak ölébe lehessen a galambja!

49.

Katonának visznek, Isten veled rózsám,
Távól messze tőlem hű maradsz-e hozzám?
Küldesz-e levelet szép piros pecséttel?
Tele lesz-e irva piros szerelemmel?
Eljársz-e házunkhoz vigasztalni néha,
Szegény jó anyámat, hogy annyit ne sirna?..
Segéjted-e varrni gyászos szemfedelem?
Mert azt gondolhatod, a csatán elesem.

— — — — — — — — —

Visznek katonának, jere utoljára
Hints még egy pár csókot halovány orczámra.

50.

Galiczia közepibe'
Hét kaszárnya egy végibe'.
Egybe huszár, másba zsandár,
A többibe bakkancsos jár.

Oda vitték a rózsámat,
Legdrágábbik vilojámat.
Nyolcz keserves esztendeig
Soha haza sem eresztik.

51.

Besorozott a német katonának,
Lovat adott még, hogy gyalog ne járjak.
Rózsafából csináltatom a nyerget,
Kedves babám, rávágatom a neved.

52.

Ősszel hervad el a virág,
Akkor ér a szomoruság.
Leszünk ország katonái,
Ferencz József hű szolgái.

Messze földön, más országon
Ha meghalok, azt se bánom.
Csak édes anyám sajnálom,
Szomorusággal fonnyasztom.

Mi haszna szép ifjuságom,
Ha most vagyon hervadásom.
Örömemet elvesztettem,
A lelkem' megkésértettem.

53.

Hadd zeregjen az a kocsi, hadd menjen,
Rajtunk az a sok nép ne keseregjen.
Isten hozzád apám, anyám, szeretőm!
Isten tudja, hol lesz az én temetőm.

A császártól meg vagyon az rendelve:
Legyen készen kis pej lovam nyergelve.
Megnyergelem hóka lábu lovamat,
A csatába bemutatom magamat.

54.

Végig megyek a nagy utczán dalolva,
Barna kis lány áll a korcsma-ajtóba.
Teli kancsó a kezébe, köszönti,
Gyenge karom a derekát öleli.

Ha kiállok a kaszárnya elébe,
Sirva nézek a csillagos egekre,
Jaj Istenem, merre van az én hazám!
Merre sirat engem az édes anyám?...

55.

De szeretnék a császárral beszélni,
De még inkább szobájába sétálni,
Megmondanám a császárnak magának,
Ne vigye a szeretőmet bakának.

56.

Ha még egyszer Ludvig-baka lehetnék,
A lányok közt jobban széjjel-nézhetnék.
Választanék olyan igaz szivü szeretőt,
Ki elvárná ezt a három esztendőt.

57.

Boszniába megfútták a trombitát,
A ki huszár, nyergelje meg a lovát.
Én is megnyergelem szürke lovamat,
Karikára verem a sarkantyumat.

Ha meghalok, tudom, hogy eltemetnek
Boszniai temetőbe letesznek.
Diófaszin legyen az én koporsóm,
Barna leány legyen az én siratóm.

58.

Indulásra készen állok egész nap,
Gyenge vállam feltöri a czakonpakk.
Csak a szivem nem töri fel semmi sem,
Haptákba is rád gondolok, kedvesem.

Ha elmegyek muszka ellen csatába,
Gondolsz-e majd, rózsám, a te babádra?
A ki ott áll véres csata mezején,
Fényes csákó ragyog feje tetején.

Nem hiszed, hogy megyünk már a csatába,
El kell hinned majd alkonyat tájába.
Hejh halovány lesz akkor az én orczám,
Mikor tőled el kell válni, szép rózsám!

59.

Ne felejts el, rózsám, ne felejts engemet,
Ha a harcz piaczán végzem életemet.
Hozd utánam fejér zsebkendődet,
Úgy takard bé igaz szeretődet.

60.

Fúvom az éneket, de nem jó kedvemből,
Fútatja a bánat szomoru szivemből.

A fekete hattyu gyászt visel magáért,
Én is azt viselek elhagyott babámért.

Szállj le hattyu, szállj le, a fekete földre,
Hogy irjak levelet régi helységembe.

Egyiket apámnak, egyiket anyámnak,
Harmadikot irom elhagyott babámnak.

Irom levelemet, nem adom nevemet,
Jól tudod édesem, hogy' hinak engemet.

Irom levelemet gyorsan kezeimmel,
Le is pecsételem gyászos pecsétemmel.

Irom levelemet szebeni birónak,
Szebeni birónak, törvényszék fiának.

Jaj hogy ne sorozzon engem katonának,
Hanem inkább hagyjon az édes anyámnak.

61.

Korond között nevekedtem,
Ne te ne!
Jaj de kevély huszár lettem,
Ne te ne!
A parajdi bányász lányok,
Jaj de nyifra a szoknyájok,
Ne te, ne te, ne te, ne!

Visznek engem katonának,
Ne te ne!
A németek kutyájának,
Ne te, ne!
Bornyu nyomja a vállamat,
Más öleli a rózsámat,
Ne te, ne te, ne te, ne!

62.

Le van az én rózsám képe
Hiv szivembe rajzolva,
Érted vagyok gyenge rózsám
Katonának kiirva.
Érted élek, halok is,
Most is érted szenvedek,
Érted, rózsám, a mig élek,
Fekete gyászt viselek.

63.

Udvarhelyről három zsandár utazik,
A császárral az utba' találkozik.
Ő felsége kérdi, hogy: mi az ujság?
Nagy az adó, gyászba' van Magyarország!

TRÉFÁS ÉS GUNYDALOK.

KRIZA JÁNOS GYÜJTÉSE.

1.

Meghalt az én apám,
Nagy gazdagság maradt rám,
Hat ökörnek kötele
Három vasvilla nyele.

Ha neki szomorodom
Öt kötelet beiszom,
Hatodikat megfogom
S a nyakamba akasztom.

2.

Az én anyám káposztát főz,
A fejébe ütött a gőz,
Hányja-veti a kalánját,
Kinek adja kedves lányát.

Ne búsuljon szegény feje
Lesz még valaki a veje
Megveri az Isten vele.

3.

Hála neked nagy Ur Isten!
Hogy a bolhán patkó nincsen
Mert ha rajta patkó volna,
Sok szép asszonyt agyon rugna.

Hála legyen az Istennek,
Hogy nincs szarva az egérnek,
Mert ha néki szarva volna
Sok asztagot széjjel-turna.

4.

Huzzák a harangot
Sirnak az asszonyok,
Harmad napja vagyon,
Elek oda vagyon.

Mondják vala nagyon,
Gegő ütte agyon;
Gegő mondja nagyon:
Én nem üttem agyon.

Az Egres tetején
Egy fa alatt vagyon,
Ott sem Isten nyila,
A bor ütte agyon.

5.

Oh te szegény denevér,
Se nem madár, se' egér
Az unitárus legény
Se' pogány, se keresztény.

6.

Molnár legén voltam én,
Annak se' voltam jó én:
Elévettem a kupát
Mind elmérten a buzát,
Ej haj dunnám alá,
Buj, be bundám alá.

Csizmadia voltam én,
Annak se' voltam jó én:
Elévettem az árat,
Meglyuggattam a szárat.
Ej haj dunnám alá,
Bujj be bundám alá.

Szabó legén voltam én
Annak se' voltam jó én:
Elé vettem az ollót,
Elnyirbáltam a posztót.
Ej haj dunnám alá,
Bujj be bundám alá.

Korcsomáros voltam én,
Annak se' voltam jó én:
Elé vettem a korsót,
Mind megittam a jó bort.
Ej haj dunnám alá,
Bujj be bundám alá.

Deák legén voltam én,
Annak se' voltam jó én:
Elővettem a tentát,
Bele vertem a pennát.
Ej haj dunnám alá,
Bujj be bundán alá.

7.

Nem hiszek kendteknek, hugom asszony,
Mert kendtek hamisak, való bizony,
Kend hamis, ő hamis ő keme is,
Ki hiszen kendteknek, hamis az is .

Felforrott már kendben száz hamisság,
Szavában, százban sincs egy igazság,
Jézsvita*) volt apád, mert okos vagy
Okos is, hamis is egyaránt vagy.

Kivülről nyájas vagy, belül hamis,
Szádból a hazugság foly mint a viz,
Jobb Mátyás nap után bizni jéghez,
Mint, kedves hugocskám, kegyelmedhez.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

8.**)

Az én rózsám felcsiki, felcsiki,
A bocskorát — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiban, — felcsipi,
Zetelati-latiban, — felcsipi.

*) Jezsvita = Jezsuita.
**) 8—17. Udvarhely- és Kereszturfiszóken gyüjtettek.

Egyszer-másszor úgy köti, úgy köti,
Hogy az utczát — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiban — kisöpri.

Jó gazdasszony vagyok én, vagyok én,
Két fazékban — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiban, — főzök én.

Az egyikbe fuszujkát, fuszujkát,
A másikban — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiban — tót répát.

9.

Addig ültem a tűzhelyen,
Mig kiégett a pendelyem,
Annál több pendelyem sem volt,
Azon is volt harminczkét folt.

Motollámon három pászma,
Azt is hat hónapig fontam,
Még is eleget aludtam.

A bornyukot kihajtottam,
Komám asszonyt megtaláltam.
Én ott addig diskuráltam,
Mig a csordát visszavártam.

A csürömben rakás buza,
Azt is a korcsmába hordtam,
Jó uramnak elhazudtam.

10.

Megházasodtam te Pista,
Van feleségöm Aniska,
De Aniska olyan tiszta,
Kétszer seper egy hónapba'.

Megházasodtam te Gyurka,
Van feleségem Aniska.
Felkél jókor, nyólcz órakor,
Feje olyan mint egy bokor.

Megházasodtam te Miska,
Van feleségem Aniska.
Szeme nem lát a csipától,
Keze nem fog a mocsoktól.

Kenyeret is jót tud sütni,
Ötször-hatszor megkeleti,
Ötször-hatszor megkeleti.
S még is keletlen béveti.

Puliszkát is jól tud főzni,
Ötször-hatszor sót vet neki
S mig a puliszkát keveri,
Hosszu haja térdit veri.

11.

Volt nekem szeretőm,
Juczi volt a neve.
Elhagyott, másé lett,
Egye meg a fene.

12.

Elmehetsz már a templomba,
Szép hired van a faluba'.
Béülhetsz az első székbe,
Sárig rojtos keszkenőbe.

13.

Az én csizmám disznóbőr, disznóbőr,
Apám hozta — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — Sükőből.

A sükei mesternek, mesternek,
Bocskora van — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — szegénynek.

Kötögeti bocskorát, bocskorát,
Sepergeti — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — udvarát.

A sükei határon, határon,
Megy a pap egy — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — szamáron.

A mester is utána, utána,
Kötőfék a — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — nyakába'.

14.

Az olyan leányért nem adnék egy hagymát,
Ki minden hajnalban keresi a szoknyát.
Haza leány, haza, otthon van a szoknya,
Az ajtó sarkán egy szegre van akasztva.

Az olyan legényért nem adnék egy hagymát,
A ki minden reggel keresi a lovát.
Haza legény, haza, otthon van a lova,
A biró udvarán szól a csengő rajta.
(Nagy-Galambfalva.)

15.

Főbe ütték a birót
Egy nagy tökkel, hogy meghót.
Hej szegény biró, de kár vót!
Nekem kereszt apám vót!

Megdöglött a biró lova,
Megnyuzta a biró maga.
Jó lesz a bőre bundának,
Annak a kevély fiának.

16.

Nincsen olyan jó gazdasszony,
Mint Kondáné komámasszony.
Tepsibe süti a lepényt,
Úgy csalogassa a legényt.

Ha lepényem megettétek,
A leányom elvegyétek.
Nem kell nekünk a kend lánya,
— Szállást kap a fináncz nála!

17.

Egybegyültek, egybegyültek, a miskolczi lányok,
Ej, haj! hej, huj! a miskolczi lányok.
Lisztet kértek, lisztet kértek, egy kis markocskával,
Ej, haj! hej, huj! egy kis markocskával.

Össze-gyurták, össze-gyurták turós gombiczának,
Ej, huj! hej, huj! turós gombiczának.
Kitálalák, kitálalák, egy nagy lapitóra,
Ej, huj! hej, huj! egy nagy lapitóra.
S mind megette, mind megegette, a papné kutyája,
Ej, huj! hej, huj! a papné kutyája.
D'ugy megütték, d'ugy megütték a laskanyujtóval,
Ej, huj! hej, huj! a laskanyujtóval.
Hogy megdöglött, hogy megdöglött, a papné kutyája,
Ej, huj! hej, huj! a papné kutyája.
S igy lett vége, s igy lett vége, a miskolczi bálnak,
Ej, huj! hej, huj! a miskolczi bálnak.

18.

Ha megházasodál,
Sokat ne kóborálj;
Mert ha nem vagy otthon,
— Legény csúsz bé az ajtón.

19.

Turót eszik a czigány, hum!
A czigány, hum!
Mikor megyen az utczán,
Heje, hujja, hum!

Kérek tőle, de nem ad, hum!
De nem ad hum!
Még azt mondja: pofon csap,
Heje, hujja, hum!

20.*)

Három dió, hat baraczk,
Urfi szeret, nem paraszt.
Ha az urfi megmaraszt,
Kell a sulynak a paraszt!
Mert az urfi pengőt ad,
A paraszt csak csókot ad.
(Torja.)

21.

Két ökörvel, szekervel,
Bé Gyergyóba edényvel,
Apokával, anyóval,
Bé Gyergyóba bogyóval.
(Bodos.)

22.

Nagy-baczoni hires lányok,
Mind az urfik után járnak.
Kifésülik a hajukat,
Úgy keresik az urfikat.
(Nagy-Baczon.)

23.

Udvarhelyi veres torony,
Elejtettem az ostorom.
Adja ide hugom asszony,
Mert ha élek megszolgálom,
Vagy kapálok, vagy aratok,
Vagy egy éjjel kenddel hálok.
(Karatna.)

*) 20—42. Háromszék- és Erdövidéken gyüjtettek.

24.

Kertem alatt szól a haris,
Este hozzád megyek Maris.
Ha megfogom a csecsedet,
Ne taszitsd el a kezemet.
(Karatna.)

25.

Hej kiállott, hej kiállott!
Kapu eleibe,
Ez a barna kis leányka.
Hej láncz, váncz!

Oda mene a mátkája,
Kérdi tőle: mit varrsz kapu eleibe?
Hej láncz, váncz!

Lengyel inget, lengyel gatyát,
Szép szederincz, vincz!
Telebokros, áncz, váncz!
Hej láncz, váncz!
(Nagy-Baczon.)

26.

Szereti a czigány a veres nadrágot,
Hej de nem szereti a szent igazságot.
Ilyenképen éltek a zsoltáros czigányok,
Énekeltek egy tálból, imádkoztak egy fótból.
A vén vajda tanitotta,
Peti fia kántor vala.
A füstös község hallgatta,
Hogy az irást magyarázta:

Volt a pokol száján egy ágas-bogas fa,
Mely czigány lélekkel sürün meg volt rakva,
Hát, egyszer egy nagy szél csak neki zúdula,
S a sok czigány lélek mind pokolba hulla.

27.

Téj, turó, téjfel,
Bolond vagy te Péter,
Mert a feleséged
Mást szeret, nem téged.

28.

A szép asszony messze lát,
Csillárom haj!
Vizre küldi az urát,
Csillárom haj!
Mig az ura vizre jár,
Barna galambja bejár
Csillárom, csillárom, csillárom haj!

29.

Molnár leányt ne szeress,
Csillárom haj!
Mert annak a viz keres,
Csillárom haj!
Fejér leányt se szeress,
Mert az árnyékot keres.
Csillárom, csillárom, csillárom haj!

Piros leányt se szeress,
Csillárom haj!
Mert az részeges lehet,
Csillárom haj!

Barna leányt szerethetsz,
Mert az jó dolgu lehet,
Csillárom, csillárom, csillárom haj!

(Kis-Baczon.)

30.

Jaj Istenem, bánat-napom!
Bánom, hogy a papnál lakom.
Este-reggel csak a czibre,
Igy lesz életemnek vége.

31.

Ha az alsó malom mind aranyat járna,
Úgy se' kéne nekem a molnár leánya.
Lisztes a szoknyája, mocskos a bokája,
Azért nem kell nekem a molnár leánya!

(Kis-Baczon.)

32.

Ide ki az évegcsürnél*) jó bort mérnek,
Jőjön édes komámasszony, igyunk egyet!
Egy-két, három kupa bor
Leszivárog mindenkor.
Komámasszony!

Az a ménkő vén ember nincs ide haza,
Ott vagyon már harmadnapja fogadóba'.
Még oda ül egy hétig,
Meggyógyulok én addig.
Komámasszony!

*) Évegcsür = üvegcsür.

Majd haza jő hónap este nagy borosan,
Hol a buza? azt kérdezi haragosan.
Azt hazudom én neki,
Hogy a patkány hordta ki.
Komámasszony!

(Bikszád.)

33.

Elment János az erdőre,
Elvették a fészit*) tőle.
Csak egy csatlót vágott véle,
S negyven rezet vettek értte!

(Karatna.)

34.

Czifra száru laboda,
Nem termettem dologra,
Nem termettem dologra.
Lábam termett a tánczra,
Szemem a kacsintásra,
Szájam a borivásra.

(Köpecz.)

35.

Voltam én még molnár is,
Csak azért is.
Nem jól mértem a vámot,
Szidták a vén anyámot,
Csak azért is!

*) fészit = fejszét.

Voltam én még halász is,
Csak azért is!
Kifogtam a nagy halat,
Kolozsvári hid alatt,
Csak azért is!

Voltam én még legény is,
Csak azért is!
Félre vágtam sapkámat,
Kinevették a lányok,
Csak azért is!

Voltam én még kovács is,
Csak azért is!
Megkoppintám a szeget,
Nagyot sikoltott egyet,
Csak azért is!

Voltam én még timár is,
Csak azért is!
Ráfeküdtem a bőrre,
Mégsem ment le a szőre,
Csak azért is!

36.

Piros leányt ne szeress,
Mert az részeges lehet.
Tűz leány ő magába',
S a tűzet is kiállja.

Fehér leányt ne szeress,
Mert az árnyékot keres.
Fehér bőrét kiméli,
S a világot úgy éli.

Szőke leányt se szeress,
Mert az restecske lehet.
Immel-ámmal dolgozik,
S hamar elrongyosodik.

37.

Én vagyok az, én vagyok az, a ki nem jó,
Boros kancsó-hajtogató.
Éfi asszony, ki a házból!
Most jövök a korcsomából.

Én Istenem, én Istenem, tégy jót véle,
Vedd el a szent lelket tőle.
Huzd el a száját is félre,
Hogy ne igyék többet véle.

(Nagy-Baczon.)

38.

Mikor az Isten a czigányt teremtette,
Egy hosszu deszkára de ki teritette,
Azután a tüzes nappal megsüttette,
S azóta maradott a czigány fekete.

39.

Mostan hevertemben egy dolgot mondanék,
Ha a fejér sereg meg nem haragudnék.
Rólok egy éneket majdan énekelnék.

Közpéldába' szokta fejérnép mondani:
Hétfőn és szeredán, két nap nem jó fonni;
Sőt azon napokon nem jó matollálni,
Mert az olyan fonal nem fog jól megkelni.

Szombaton el szokták a guzsajat dugni,
Hétfőn, kedden, szerdán ráérnek keresni.
Pénteken nem igen jó kenderre nézni,
Fonó keze-lába meg fog guzsorodni.

Csütörtökre ilyen magyarázat vagyon,
Hogy a ki fon este, ördög örül azon.
Ott sok üres orsót hány bé az ablakon,
Nagy zörgetést támaszt éjjel a padláson.

Igy hát jó fejér nép, jól vagyon dolgotok,
Minden héten hat nap ünnepet tartotok.
S a kender munkának ellene mondotok,
Dicséreteteket földre tapodjátok.

Örzse szaparicska, Kata hamaricska,
Zsuzsika puhácska, Éva boriczácska.
Panna patvaricska, Ilkó palinkácska,
De bezzeg közöttök ritka jó fonálka.

Kilencz kötés kender, veti a vállára,
Zsuska sietséggel viszi a vásárra.
Nincsen pendelykéje s eladja magára,
Gyócsot vészen s toldja ingének aljára.

Te álmos Rebeka, mit szunnyodsz mint patkány?
Jobb volna farodat riszálnád a rokkán,
De anyád sem kapott mint te a fonócskán,
Alvásába hót meg a száraz padocskán.

40.

Az én kedves ángyom asszony
Három héten négy orsót fon.
Kiruházta jól az urát,
Csinált belőle maszkurát.
Adott reá csepü inget,
Maga visel czicz fersinget.

41.

Kinek nincsen pántlikája,
Menjen frissen Szent-Királyra.
Ott vagyon egy hires dáma,
Vagyon neki pántlikája.
Selyem papucs a lábába,'
Három pár még a ládába'.

42.

Szentgerlicze: szekercze,
Harasztkerék a nyele.
Azon alól Madaras,
Ott a leány hat garas.
Azon alól nem adják,
Inkább magnak meghagyják.

VEGYES DALOK.

KRIZA JÁNOS GYÜJTÉSE.

1.

Este felé jár az idő,
Szállást kérnék, de nincs kitől,
Apám, anyám mind elhaltak,
Testvéreim megtagadtak.

Még azt mondják: nem ismernek,
Azt se' tudják, hogy ki légyek,
Nem is vagyok atyjok fia,
Nem is láttak engem soha.

Erdők, mezők, vad ligetek,
Hadd bujdossam tibennetek,
Hadd bujdossam a vadakkal,
Sirjak a kis madarakkal.

2.

Érik a szöjlő
Hajlik az ága,
Fodor a levele.

A kovács-legény
Menne vándorolni,
De nincsen kenyere.

Süss leányom rétest
Tarisznyáld fel néki,
Hadd legyen az utra.

Sütök anyámajszon,
Jól meg töpörtyüzöm,
Haza jő tavaszra.

Szép madár a fecske
Az is tavaszszal jő,
Itthon várja fészke.

A kovács-legény is
Tavaszon hogy jöjön
Várja szeretője.

Haza jött a fecske
Mégért már a szöjlő
De nincs kovács legény

Addig vándorola
Verte a sok vasat,
Hogy meghala szegény.

3.*)

Első házam vala
Rengő bölcsöm fája,
A második lészen
Koporsóm deszkája.

*) Felirat a házgerendán.

Mi haszna a házat
Hogy én épitettem,
Más költözik belé
Ma holnap helyettem.

4.

Egy vén ember bánatjában,
Csak kesereg ő magában,
Ifjuságát ohajtozza,
Öregségét siratozza:

»Mire juték vénségemre,
Sok búval teljes életre,
Nem remélett öregségre,
Jaj mit érek még végtére.

Gyászba borult a vén fejem,
Búra fordult mind örömem
Nagy jajszóra minden kedvem,
Kiért gyakran könnyez szemem.

Mert megutált egész világ,
Hogy kóróvá vált a virág,
Elfonyadott a szép zöld ág
Madár sem száll reá immár.

Jaj egyedül elhagyottan
Barátimból mind kifogytam,
Erőmben megfogyatkoztam,
Szép elmémtől elmaradtam.

Jaj én nékem már szegénynek
Nagy bánatban élő vénnek
Nincs hallása a fülemnek,
Nincs látása a szememnek.

De a világ hadd utáljon,
Csak az Isten el ne hagyjon,
Oly kegyelmet nekem adjon,
Kiben lelken vigadhasson.

5.

Ifju legény vagyok el-elszomorodom,
Magános sorsomról sokat gondolkozom,
Dolgomat miképen forditsam, nem tudom,
Ideje volna már társamra akadnom.

Páros gerliczeként fészekbe repülnem,
De sehogy se' tudom, kit kéne elvennem,
Négy ut van előttem, melyiken kell mennem,
Bár bizonyos volna s ne kéne tévednem.

Egyik ut a rutság, a mely utálatos,
Másik ut a szépség, a mely kivánatos,
Harmadik gazdagság, a mely volna hasznos,
A ki reá talál szerencse kell ahhoz

A negyedik pedig lészen a szegénység,
A mely emberek közt utolsó nagy inség,
A ki reá akad, éri keserüség,
Falusi, városi közt nincs nagy különbség.

Hogyha rutat veszek, jaj hogy szerethessem,
Igaz jó kedvemből meg se' ölelhessem?
Szomoruvá teszem egész életemet,
Vele eltemetem minden jó kedvemet.

Hogyha szépet veszek megy a fejem gőzi
És aztat strázsálni mindenkor ki győzi,
Hamar elhódítják, ha ember nem őrzi,
A búbánat árja a fejemet éri.

Ha gazdagot veszek, lesz sulyos keresztem,
Azt is panaszolja, a mit iszom, eszem
És szememre hányja, hogy csak készre jöttél,
Enyém ám a jószág, kit te nem kerestél.

Most is szegény vagyok, hátha szegényt veszek,
Egy koldusból kettő, még szegényebb leszek.
S majd esztendő mulva két koldus sem elég,
S a jó Isten tudja, öt-hat is lehet még.

Ha udvarit veszek, nem szokott munkához,
Nem sokat kell bizni gazdasszonyságához,
A serényen nem lát a maga dolgához,
A sült galamb pedig nem repül szájához.

Igy lesz házasságom gondból rakott fészkem,
Jobb tehát én nékem ifju legénységem.
Ezernyolczszáz után negyvenegyedikbe'
Irom ezt a verset nőtelenségembe'.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

6.

Zabot vittem a malomba,
Azt hittem, hogy törökbuza,
Törökbúza, édes málé,
Engem szeret a molnárné.

Fujja a szél a levelet,
A molnárné engem szeret,
Engem szeret nem az urát,
Én csókolom meg a száját.

7.

Esztendőbe egyszer esik karácson,
Férjhez megyen a nagyságos kisasszony.
Cse'bogár, cse'bogár,
Kutya nem agár!

Esztendőbe egyszer esik hushagyó,
Akkor sütik minden háznál a pánkót.
Cse'bogár, cse'bogár,
Kutya nem agár!

Esztendőbe egyszer esik nagy péntek,
A kisasszonyt megcsókolni nem vétek.
Cse'bogár, cse'bogár,
Kutya nem agár!

Jó volna, ha kétszer kéne szürni bort,
S ne hoznának soha executiót.
Cse'bogár, cse'bogár,
Kutya nem agár!

8.

Kis koromban árvaságra jutottam,
Nagy koromban szolgálatba állottam.
Megtanultam, hogy kell türni, szenvedni,
E világon búval, bajjal megélni.

Szolgállottam, szolgállottam négy tulkot,
Ki mind a négy gazdám keze alatt volt.
Megtanitom a négy tinót ekébe,
Szántogatok a más szántóföldjébe.

9.

Édes anyám nyujtsd ki a jobb karodat,
Fogadd bé bús vándorló leányodat.
Árva voltam életemnek napjáig,
Jaj Istenem, életemnek add végit!

10.

Adjon Isten minden jót,
Mind ezelőtt régen volt.
Süvegelje meg a magyart,
Mind a lengyel, mind a német,
Mind az oláh, mind a tót.

Adjon Isten minden jót,
Diófából koporsót.
Bort, buzát az élőknek,
Mogyorófát a németnek!

11.

Ki-ki járja tánczát,
Ne sajnálja talpát,
Bolhabőr bocskorát;
Mert egy ilyen jó muzsikás
Megér egy polturát.

No hát a lányokat
Szedjük mind egyaránt!
A vén brugós is vegye a brugóját,
Hogy el ne felejtsük a székelek tánczát!

12.

Jaj de megöregedtem!
Örömmel bút cseréltem.
Félre tőlem búbánat,
Nem érek én több nyárat.
Ha érek is csak hármat,
Nem rakok én kővárat!

13.

Nincs okosabb, mint a ló,
Nem kell neki vigánó.
Fejkötője a kantár,
Úgy illik rá a huszár.

14.

Szépen kérem tensúr,
Ne kötődjék velem.
Isten ugyse pofon ütöm,
Kitelik az tőlem.
Ne, ne, ne! hová nyúl?
Ép' a kötőm alá!
Ugyan bizony mit gondolna,
Ha valaki látná?...
Nyitva vagyon ajtó, ablak,
Benézhet akárki,
Nézze meg, a kályha megett
Alszik Pista bácsi.

15.

Mind azt mondják a nagy gazdalegények:
Mire isznak szegény szolgalegények?
Arra isznak szegény szolgalegények:
Istenben van nekik minden remények.

16.

Árva vagyok, árva,
Én vagyok az árva,
Áldja meg az Isten,
Ki az árvát szánja.
Búval és bánattal
Élem világomot,
Búval teritették
Az én asztalomot.
Majd felhozza Isten
A szép fényes napot,
Felderiti Isten
A sok szép csillagot,
Hadd rakhasson minden
Szegény jó asztagot.

17.

Sirhat az az édes anya,
Kinek két fia katona'.
Két leánya Barassóba,
A tömlöczbe', az alsóba'.

TÁNCZSZÓK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.*)

Gyapot rost,
Megyünk most!

Happ szüz, korombüz!
Ég a szemed mint a tüz.

Látom lábod fejérségit,
Eszem a szemed szépségit.

Aló vigan legények,
Itt vagyok én, segéjtek.

Huzzad czigány, hegedüs,
Fekete vagy mint az üst,
Kürtön jártál mint a füst.

Huzzad czigány reggelig,
Le a falu végeig.

---

*) 1—61. Háromszékmegyei gyüjtés.

A sarkantyum taréja
Puliczkából van rakva.
Ha az oláh meglátja,
Túróval fut utána.

Három krajczár a napszámja,
Mégis fodros a szoknyája.

Uczczu, bolond, ha nincs eszed!
A mi volt is, mind elveszett.

---

10. Megölelem, meg biz' én,
Meg én Isten ucscseg én!

Ó de ügyes, ó de jó!
Ó de kedvemre való!

Száraz kóré nem nedves,
A vén asszony nem kedves.

Aj Istenem, azt a vént
Hogy ölelem meg szegényt!

Olyan ránczos a bőre,
Félrehuz a vér tőle.

Vén asszonynak nem kár volna,
Ha pokolban lánczon volna, hopp!

Apró murok, petrezselem,
A vén asszony veszedelem.
Alig várom az ördögöt,
Hogy elvigye a vén dögöt.

Kicsi csupor hamar forr,
A vén asszony puskapor.

Úgy szeretem az öreget,
Mint a bival a töreket.

A vén leány dereka,
Hajlik mint a gyertyánfa.

---

20. Ez a kicsi, ez is másé,
Mégis tánczoltatom, ládd-é!

Kicsi nekem ez a csűr,
Kirepülök mint a fürj.

Huzd ki czigány a nótát,
Ha megetted a rókát.

Tizenhárom réczetojás,
Enyim vagy te kis rokojás.

Kerek almafa-lapi,
Szeret engem valaki.

Vékony czérna, köménymag,
Jaj de kevély legény (leány) vagy!

Piros orcza, fekete szem,
Ez engem a földbe teszen.

Beteg az én rózsám, szegény,
Én vagyok a doktor legény.

Mindentől meg vagyok fosztva,
A jó mind másnak van osztva.

Adjon Isten mindennek jót,
Mert az enyim búbánat volt.

---

30. Jobb a bor a pálinkánál,
Egy menyecske száz leánynál.

A menyecske jámbor fecske,
Nem rug, nem döf, mint a kecske.

Azért, hogy én rongyos vagyok,
Szép lány szeretője vagyok.

Szürőszita, tejes lábas,
Álljon félre, a ki házas.

Verd meg Isten a szakácsnét,
Ne csináljon mindig czibrét.

Éfi leány, bokréta,
Házasember, favilla.

Jó az öreg a háznál,
Ha baj nincs is, bajt csinál.

Volt szeretőm minden nevü,
De még nem volt Juczi nevü.

A kisasszony, ihaja!
Azt sem tudja: mi baja.

---

40. Úgy szeretem az uramat,
Majd elokádom magamat.

Vékony czérna, kenderszál,
Jaj de kicsin maradtál!

Járjad, járjad, hajnalig,
Mig a szoknyád langallik.

Tébe-vajba feresztgetik,
Hasábfával veregetik.

A vén ember lefelé,
Többet hátra, mint elé.

Ha rávetem a szememet,
Majd kihányom a bélemet.

Ihaja! csuhaja!
Libeg-lobog a haja.

Aló legény, ne hagyd magad,
A mig langot vet a talpad.

Úgy meg vagyok keseredve,
Mint a nyirgúzs tekeredve.

Huppá, huppá, féltekenyő!
Férjhez ment a szemétmerő.

---

50. A ki nem tud tánczolni,
Menjen haza aludni.

A ki úgy él, mint én élek,
Jaj de keseredett lélek!

Ülj le mellém egy kicsiddég,
Szüved bár addig nyugodjék!

Télbe'-nyárba' mezitláb,
Úgy kimélik a czizmát.

Kerüld meg a kemenczét,
Öleld meg a menyecskét.

Túl a vizen zabkéve,
Neked leány mi kéne?

Huppá, huppá, eléfelé!
Huzódj leány legény mellé!

Kicsi járom, nagy bordicza,
Rugjunk egyet kis Boricza.

Hallod-e te Kukuk Tamás,
Szebb ez a lány, mint az a más.

Dombódalon bogáncskóró,
Kendből sem lesz királybiró.

---

60. Istirinfi, topánka,
Holnap megyünk a bálba.

Túl a vizen zabasztag,
Neked leány, mit adtak?

Ha eltelik három ősz,
Kicsi leány hozzám nőssz.

Rajta legény, jól teszed,
Ha a leányt elveszed,
Úgyis azon az eszed.

Leányszőlő, bakator,
A rektornak vad vaczkor.

61-től végig Udvarhelymegyei gyüjtés.

Napról napra csak fogyok,
Hol hevülök, hol fagyok,
Érted én beteg vagyok.

Elvesztettem a gyürümet,
Elvitték a szeretőmet,
Ki elvitte, éljen vele,
Csak előttem ne ölelje.

A házasság kaloda,
Ne dugd a lábad' oda.

Huzzad czigány azt a hosszut,
Jó legénynek nincsen rossz út.

Lefittyent a csizmám szára,
Korcsomán a lovam ára.

---

70. Édes rózsám egyet szeress,
Egynél többet ne is keress,
Ha sokfelé jár az eszed,
Bizony nem sok hasznát veszed.

Ez a kis lány biztatott,
Megkérettem, elfutott.

Lobog a tüz fölfelé,
Ezt a leányt mi lelé,
Hogy másba szeret belé,
Szalad tőlem más felé.

Egyszer vagyon pünkösd napja,
Csurogjon a hordó csapja.

Ha máshoz is igérkeztél,
Hozzám bizony ne jöjj közél.

Úgy szeretlek, majd megeszlek,
Megbecsüllek, ha elveszlek.

Kolozsvári káposzta,
Szőke leány zsirozta.

A nagy főben kicsi ész,
Ha megkottyan, oda vész.

Törő, tiló, szakadék,
Veled össze akadék.

Jaj Istenem, jaj annak,
Kinek leányt nem adnak.

---

80. Hej, nekem bizony adnak,
Öttel-hattal kinálnak.

Úgy szeretem a szépet,
Mint a gyermek a képet.

Aló Fitód, fel Zsögöd,
Leányt viszek, nem dögöt!

Hat ökre volt az apámnak,
De most egy sincs a fiának,
Köszönje a korcsomának,
Bolond, tágas nagy torkának.

A szépnek is időre,
Csak ránczos lesz a bőre.

Kormos Pista ügyes legény,
Egy kötelet megér szegény.

Milyen hamar megszerettél,
Olyan hamar elfeledtél.

Benned a bor igen sok,
Félek hogy még kicsorog.

Bort ittam én, részeg vagyok,
Az öledbe majd lerogyok.

Kapum előtt ne rikoltozz,
A fülembe ne sikoltozz.

---

90. A kutya is háját venne,
Ha rá való pénze lenne.

Nem iszom én, hamis a bor,
Letántorit a lábamról.

Feleségem de szeretném
Ha mással elcserélhetném,
Ki elvinné felfogadnám,
Pótlás nélkül oda adnám.

Ez a leány sokat ér,
Se' fekete, se' fejér,
Se' kövér, se' ösztövér.

Özvegy asszonyt szeretek,
Leányhoz nem mehetek,
Van is ennek sok pénze,
Három üres erszénye.

Ha ezt el nem vehetem,
Nem ihatom, ehetem,
Magamat eltemetem.

Még egy kicsit hörpölök,
Inkább holnap böjtölök.

A macskának nincs nadrágja,
Mert a posztó igen drága.

Nincsen lovam, gyalog járok,
Átugranám, nagy az árok.

Szegény szolga mit is tehet,
A tánczba is ritkán mehet,
Mégis megél, a hogy lehet.

---

100. Ez a fiu olyan jó,
Mint a lyukas mogyoró,
Nem tudja a miatyánkot,
Szereti a leánykákot.

Egy pohárral bánatomba',
Betettem az áristomba.

Házasodj' meg, ne panaszkodj',
Most ideje, most kapaszkodj'.

Kidőlt a fa gyökerestől,
Tüzre tesszük mindenestől.

Kétszer jártam kondiba',*)
S hire van a faluba'.

*) Kondiba = látogatóba.

Pille Gyuri jó katona,
Azt se' tudja, hol a lova.

Azért vagyok lengeteg,
Megsántitott a hideg,
Három hétig mind rázott,
Még a lelkem is fázott.

Jaj de drága most a ló,
Drágább a hegedű-szó.

Béka terem a tóba',
Nem a boros hordóba'.

Ne ülj rózsám az ölembe,
Nem férek el a bőrömbe',
Örömömbe'!

---

110. Légy társam te kicsi Máris,
Társat keres a madár is.

Tizet tojott a tarka,
Mind elvitte a szarka.

Úgy meg vagyok keseredve,
Mint a Biró Pali ökre.

Keresztturi szitakéreg,
Ne futkározz', mint a féreg.

Fáin legény az a Peti,
Ha bokáját összeveri.
Vagyon sarkantyus csizmája,
S a patkóját egy szeg tartja.

Szöktesd, forditsd, hamarjába,
Repüljön a rokolyája.

Szót a táncznak legényck,
A mig meg nem vénültek.
A vig idő elhalad,
S ülhettek a gócz alatt.

Mintsebb veled tánczolnék,
Inkább tőkét bütülnék.

Vess figurát olyan czifrát,
Hogy a patkód vessen szikrát!

Messze vagyunk egymástól,
Mint Verebes Tusnádtól.

---

120. Azért rongyos a gagyám,
Háromszéki a rózsám.

Hopp a Jézus csidmája,
Bokáig ér a szára.

Leszakadt a pincze-lakat,
Jaj de vén szeretőm akadt!

Ögyél fiam korélábét,
Hogy a lábad hányjon prádét.

Uram, Jézus, Kirisztus,
Adj egy kupa spiritust.

Czifra csepesz, részeg asszony,
Hogy az ördög elszalaszszon.

Iczczu neki Bereczky!
A szemedet mereszd ki.

Fejér füzfa, rakottya,
Megszületett a fattya.
Majd nyakába akaszsza,
S a mezőre hordozza.

Hugomasszony kend csak úgy,
Én a kakas, kend a tyúk.

Szeress engem, szeress mást,
Holnap után keress mást.

---

130. Tiz az óra a toronyba;
Tizenkettő a gyomromba'.

Hatos borda, hetes nyüst,
Édes uram lassan üss.
Bezzeg ugyan jó vagy verni,
S egy főkötőt nem tudsz venni.

Ne kuczorogj a füttőn,
Inkább bújj ki a kürtőn.

Kolozsvári Kalára,
Ne nézz olyan halálra.
Nézz a csizmám szárára:
Lehajlott az orrára.

Ieczu lábam ne hibázz!
Ha nem deszkás is a ház.

GYERMEK ÉS JÁTÉKDALOK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.

(Ket ő a gyermekek közül megbúvik egy kerités mögé; ezek a »farkasok;« a többiek egy pázsitos helyre telepednek meg; ezek a »ludak.« A »ludakat« egy szolgáló és anyja őrzik, következő párbeszédet folytatva:)

Szolgáló: Anyám, anyám, hozz ennem.
Anya: Gyere haza, ha kell.
Sz: Nem merek.
A: Kitől?
Sz: Királyné háza megett két farkas.
A: Mit csinál?
Sz: Himet varr.
A: Mibe mozsdik?
Sz: Réz medenczébe.
A: Mihez kendik?
Sz: Kutya lombos farkához.

(Erre a farkasok eléugranak, a ludak gágogva szétfutnak ha valakit elfog a »farkas,« az váltja fel.)

2.

(Körbe állnak s ugy dalolják a következő dalt :)

Haj, gerenda, gerenda,
Tartományi gerenda!
Ipszilom, ipszilom,
Ipszilomi rózsa.
Ha én rózsa volnék,
Mégis kifordulnék.
Kék selyem mustya,
Zöld galaria,
Dinom-dánom szép Rózsika,
Fordulj angyalmódra!

(Erre az, kit a megszólitás illet, hátat fordit a körnek, s igy tovább, míg mindenik ki nem fordul. Most a biró, kit még a játék kezdetén megválasztanak, kiáll a körből s rendre kérdi a többitől :

„Ki lopta el a fészét?"

Mindenik a szomszédjára hányja a vizes lepedőt, s miután egyik sem vall magára, a biró felkiált :

„Majd megválik, ki lopta el a fészét!"

A lehető legsebesebben kezdnek forogni ; a ki legelőször esik el, arra rákiáltják :

„Tolvaj! tolvaj! te loptad el a fészét!"

3.

(Két csoportra oszlanak a gyermekek. Az egyik csoport letelepedik a földre, — sorba ülve ; — egy közülök, a »vezér« állva marad a sor szélén. A vezér mellett ül a »kisasszony.« A másik csoport megbúvik egy kerités mögé, ott egyiknek a lábára ruhát kötnek, s ugy indulnak a földre telepedett csoporthoz, élükön szintén egy vezérrel)

Vezér: Kakas, Isten jó napot!
Másik v.: Récze rucza fogadja!

Vezér: Jutkáné, Butkáné,
Te kegyelmed leányodért
Jöttünk legszebbikért,
Legjobbikért,
Rózsaszin orczájuért.

Másik v.: Mert a mi leányunk
Igen hegyes, igen begyes,
Kőkapu nélkül,
Arany perecz nélkül
Ki sem adhassuk.

(*A vezér most a kisasszonyhoz fordul e szavakkal*:
„Kérd ki kisasszony!"

(*Ez aztán oda megy a másik csoporthoz, s ha elsőre nem találja el, hogy kinél a ruha, a játék ismétlődik.*)

4.

Egyerem, — begyerem, —
Kender — táncz!
Hát kend — sógor, —
Mit ki — ált?
Én án — gyomat — kiál — tom,
Vas pálczámat — kongatom,
Kong, — kong, — konga — tom,
Kácz ki — tolvaj! —
Te vagy, — te!

5.

A sárig asszonynak elveszett fekete fótikája. Fogta a fa-fütyökre, a fa-fütyök ugyan esküszik, hogy az Isten őt likó-likába ne vigye, ha ő ellopta.

(*Hangosan és szaporán szokták ezt mondani, többször egymásután.*

6.

(Egy vagy két gyerek felül a hintára, más kettő hintáztatja e mondóka kiséretében :

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, — tiz!
Tiszta viz!

(A többit énekelve :)

Belé halt a mátkám,
Mivel vontassuk ki?
Tizenkét szunyoggal,
Tizenhárom bolhával,
Tizennégy kullancscsal.
Adjanak egy vékát!
Minek azt a vékát?
Hogy virágot, hogy virágot
Ültessünk beléje.
Minek a virágot?
Vén asszonyok kebelibe,
Leányoknak a kezibe,
Legényeknek kalapjába!
Dungó hajtsa, légy mozgassa,
Hajts ki diófa tetejibe!

(Ekkor a hogy csak birják, ugy kihajtják a hintát, s igy folyik tovább.)

7.

(Körbe állanak, egy beáll a középre, s forogva dalolják a következő dalt :)

Hej gerenda, gerenda,
Tartományi gerenda!
And — ris, Band — ris,
Benne — forog,
Ölelj, a kit szeretsz!

(Erre a középen álló bekap egyet a körből s forognak tovább.)

Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édesem!
Szedek szép — rózsát,
Kötök koszorucskát.
Hej zsimojom, zsámojom,
Zabolai zabszem!
Ne hivjatok engem
Többet Ilonának,
Csak hivjatok engem
Városi ponyának.
Csiftom, paftom!
Városi menyecske!
Állj ki tavaszi fecske!

(*Most az, ki legelső állott be a középre, kiáll, bennmarad a második.*)

Maradj benne kis fecske!

(*Ismételve a játékot, a bennmaradott szintén párt választ e sor után:*)

Ölelj, a kit szeretsz!

8.

(*E játék menete megegyez az előbbivel.*)

Az egész: Kerek karazsia,
Kényes asszony,
Kapd bé, a kit szeretsz.
Körbenálló: Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édesem!
Az egész: Adjon Isten záporesőt,
Mossa össze mindakettőt!

9.

Mély kutba tekinték,
Köményszálat szakaszték.

Kinek látom pisolygását, mosolygását,
Biró vegye szép zálogját.

(Egyik integet a többinek, arczát lehetőleg elfintoritva ; ha valamelyik elmosolyodik, megzálogolják. A zálogtárgyat vissza nem adják, mig az illető ki nem kiáltja szeretője nevét.)

10.

Ó! ó! ó!
Kerek tó!
Bujj ki csiga fülemből.
Szántsunk, vessünk, arassunk.
Neked is,
Nekem is,
Még az egyiptomnak is.
Annak adom a fejem fájását,
A ki hajonfejt van.

(E verset fürdés után szokták mondani.)

11.

Egy kis kertet keriték,
Belé rózsát ülteték.
Szél — szél — fuvo — gat,
Eső — vere — get.
Csurr!

(Sebesen forognak s a végső szónál hirtelen lekuporodnak ; és a ki e közben hátraesik, kidobják a sorból s azt mondják : n y ü v e s k a s.)

12.

Putypu — rutty!
Mit ke — ressz?

Hat lo — vat, szeke — ret,
Szeke — rembe — kere — ket,
Karin — czámba — kenye — ret;
Poha — ramnak — fene — ket,
Hadd e — hessem, —
Hadd i — hassam —
Ele — get!

13.

(*Egyik lúd a másiknak*:)
Menjünk a pap rozsába!
(*Másik lúd*:)
Ketten szedjünk egy zsákba.
(*Mikor oda érnek*:)
Ki — ki magának, ki — ki magának!

14.

Mit mond a fecske?
Kicsinek kicsit,
Nagynak nagyot;
Mert ha kicsike kéred a nagyot,
Kitekerintem a nyakadot!

15.

Bárány:
Eperlapi!
Júh:
Bár avarat kapnál!

16.

B ü k k i v a d g a l a m b:
Mit, mit, mit!
Mit, mit kaptam én?

17.

A n y ú l (ha elcsipte a kopó):
Mást, mást, mást!

18.

K u t y a:
Hom, hom, hom!
Honn a gazda, honn!

19.

Kicsi kakas:
Forró viz!

20.

Ma dagadjon, holnap apadjon,
Hónapután a gödre maradjon!
(*Szemfájóssal mondatják.*)

21.

Gyurott mák!
(*Varjú a disznóganajnak ezt károgja tavasszal.*)
Pi kaka! pi kaka!
(*Ősszel, mikor kukoriczát kap.*)

22.

A macskának négy a lába,
Ötödik a farkinczája.

23.

Macska:

Herausz! Má — jor!

24.

Czinege:

Kümpics, kümpics, kümpics!

25.

Beli kuczi, beli, veli,
Kutyasággal vagyok teli.
(*Gyermeket altatják e danával.*)

26.

Olá', olá', ordás zsák,
Czigány, czigány, szenes zsák.

27.

Hires falu Madaras,
Még a pap is fazekas!

28.

Simijon, sapka,
Szegletes laska.

29.

Ujjuju!
Megdöglött már a vén juh!
Nem kell neki több sarjú.

30.

Elől megyen úr,
Közből király,
Hátul béka,
Vacs, vacs, vacs!

(*Három gyermek megy seles léptekkel egymás után s az első mondja e versikét; az utolsó meg teljes erejéből igyekszik, hogy első lehessen és visszamondhassa.*

31.

(*Egyik gyermek megindúl sántítva, kezében bottal. A többi kérdi:*

— Hová megyen csonka nagyapó?
— Megyek a templomba.
— Minket elereszt-e?
— El, ha nem szeleltek.

(*A gyermekek utánozzák a szelelést, a »csonka nagyapó« pedig kergeti őket.*)

32.

Eb adús, kuty'adús,
Ha meg nem adod, légy adós.

(*Egyik gyermek a másiknak tenyerébe vereget e versike kiséretében, azután megfutamodik; ha utólérik, változik a szerep.*)

33.

Apa — csiga — mama — liga,
Ha u — tól érsz, vaska — rika — — —

(*Megegyez az előbbivel.*)

34.

Erdővidéki falvak gúnynevei:

Füle bordás, Bardocz korpás, Ölösztelek*) bocskorták Vargyas kenyeres, Száldobos sántakerekes, czifra Köpecz, bü Barót, sáros Bibarczfalva, hammas fazék Hérmány, kalácssütő kis-Baczon, cserépvető Nagy-Baczon, kerékfuró Bodos, muszka Száraz-Ajta, tolvaj Közép-Ajta, égető Nagy-Ajta.

*) Olasztelek.

LAKODALMI VERSEK, RIGMUSOK, KÖSZÖNTŐK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

Lakodalmi versek.

1.

Előköszöntő vers.

Áldás harmatozzék ez ház gazdájára,
Édes öröm, jó kedv, a gazdasszonyára,
Ez ház udvarából soha ki ne fogyjon
Isten adománya, sőt még szaporodjon.
Kedves gazdauram, ez ház szószóllója,
Legyen beszédemnek jól meghallgatója.
A násznagy s vőlegény követségbe küldött,
Csak hamar elmondom, hogy ne töltsek üdőt,
Tisztelik mindnyájan e szép közönséget,
Hogy készen legyenek, várjanak vendéget.
Mutassák meg nékünk, a szállás hol lészen,
Mikor megérkezünk, legyenek jól készen.

Mikor az esküvöről a lakodalmas házhoz mennek.

Első vőfély:

Drága jó uraim s nagy jó asszonyaim!
Kik tekéntvén szorgos fáradozásaim,
Meg nem vetettétek hivogatásaim,
Nézzétek el nekem fogyatkozásaim.
Tudjátok mindnyájan, nem sokat tanultam,
Az oskola elől sokszor megszaladtam.
Nem sokat porolták az én alfelemet,
És nem is plágázták az én tenyeremet.
A mit imitt-amott, tél-túl tanulgattam,
Azért én keveset nyughatatlankodtam.
Hanem a mi szegény házunktól kitelik,
Szivesen szolgálok, ha kedvetek telik.
A mi jó gazdánknak az az akaratja,
Hogy vendégi vigan legyenek, biztatja.
Általam jelenti: készen a vacsora,
Csapra is van véve mind söre, mind bora.

Második vőfély.

Minthogy már a nagyján immár általestünk,
Vigadjunk! elég ha eddig pityeregtünk.
Eddig is úgy volt az, ezután is ugy lesz,
Meglátja kend szomszéd, ha feleséget vesz.
Nosza Laczi koma, czimbalmad zendüljön,
Úgy hogy a menyasszony füle megcsendüljön.
Verd el a Rákóczi hires áriáját,
Melyet tanult, mikor vivta Belgrád várát!
Lám, hiszen nem látsz itt egyet is apáczát,
Járjuk el hát frissen a vőlegény tánczát.

Mikor a vendégeket asztalhoz ültetik.

Uraim! az asztal meg vagyon teritve,
Kés, tányér, villával, kalánnal késztive.
Az ételeket is elhozzuk sorjába,
Ez a sok legénység nem áll itt hiába.
Nehogy az asztalon az étel meghüljön,
Felmelengetése dologba kerüljön,
Tessék kegymeteknek helyre telepedni,
Úgy is a mozsikás meg kezd melegedni.
Én mindent, mi tőlem telik, elkövetek,
Jó apetitussal egyenek kegymetek.

Mikor a leves fogyni kezd.

Úgy bizony, gyorsabban forgatom magamat,
Mintha bolhák csipnék a két oldalamat.
Mikor bor áztatja kiszáradt torkomat,
Nem minden szeméten találni páromat.

Kis vőfély.

Sok szerencsétlenek voltak e világon,
Kik nagy mohón kaptak a szent házasságon,
De utóbb megálltak a szent igazságon,
Hogy egyedül élni jobb lesz a világon.
Mert az házas élet némelynek kalitka,
Mivel az igaz társ igen nagyon ritka.
Itt van a szivemnek minden belső titka,
Bár fejemre szálljon sok asszonynak szitka.
Ezért dicsőült meg Szent Pál is régenten,
Hogy éltét folytatá haláláig szenten.
Nem volt felesége, nem is csalatkozott,
Nem volt az asszonytól neve is átkozott.

Első vőfély felel.

Megállj, egyszeribe felelek szavadra,
Tudom, lakatot vetsz pittyedt ajakadra.
De most már elmegyek, bort és ételt hozok,
Hamar visszajövök, sokat nem motozok.

Visszajövet.

Hallod-e barátom, állj elé egy szóra!
De nem kérlek most ám borra, sem savóra,
Hanem megfelelek az előbbi szódra,
Hogy megbomlott agyad fordithassam jóra.
Igaz, hogy szent Pálnak nem volt felesége,
De nem azért lett ám örök dicsősége;
Hanem mivel példás vala ő szentsége,
Azért leve neki a menny öröksége.
Lám, hiszen Judás is nőtelen legény volt,
De hogy mesterétől hitetlen elpártolt:
Felakasztá magát, pokolba is lábolt,
Hol álnokságáért keservesen lakolt.
Rosz Delilája volt, az igaz, Sámsonnak,
De hogy kutyául járt, maga oka annak.
Nagy kincs a jó asszony barátom, aháznál,
Ha asszony nem volna, most te sem papolnál!
Ki tudja, mely ország szélén kuruttyolnál,
Azért hát jobb volna, ha egyet sem szólnál.
Sok példát hozhatnék a históriából,
Mind a régi, mind a legujabb világból:
Mennyi jó származik a szent házasságból,
Látod-e atyafi, nem vetsz ki sarkamból!

Mikor a »kásapénzt« szedik.

Hogy szegény szakácsnénk a kását keverte,
Kezét a meleg gőz erősen felverte.

Folyvást nagyobbodik fájdalma sebének,
Már az urusságért doktorhoz küldének.
Kéri kigyelmetek, megszánván, szegénynek
Ha a tányérkába egy-két pénzt vetnének

Midön az evést elvégezték, az első vőfély ajánlja magát.

Drága jó uraim, s kedves asszonyaim!
— Kik megtiszteltetek engem s rokonaim —
Fogadjatok engem társaságotokba,
Részesüljek én is mulatságotokba.
Köztetek találom ezután helyemet,
Nektek ajánlom fel szerető szivemet.
Most pedig mindnyájan vigan mulassatok,
Mint kedvetek tartja, a szerint bánjatok.
A mulatság után békén alhassatok,
Én jó akaróim holtig maradjatok!

2.

Mikor a vőfély az ételt feladja.

Becsületreméltó jeles gyülekezet!
Férfi- s asszony rendből álló felekezet!
Kiket a szeretet ide kötelezett,
Halljunk szót, valaki e helyre érkezett.
Nem czélom, hogy itten sokat prédikáljak,
S a hosszas beszéddel unalmat csináljak.
Czélom, hogy tisztemben serényen eljárjak,
Ételt hozzak s osztán innen elébb álljak.
Nagy öröme vagyon a gazdánk szivének,
Hogy ily szép vendégek házába gyülének.
Ezért poroncsolá nékem, vőfélyének,
Hozzak ételt, hogy a vendégi egyenek.

Mikor a bort feladja.

Sziv-vidámitásra Isten a bort adta,
A mint a Zsoltárban szent Dávid mondotta.
Azért is hordaját gazdánk kifuratta,
Teli kancsó borát ide felhozatta.
Azért jó uraim, a borból igyanak,
E lakadalomban vigan mulassanak.
Köszöntsék a kancsót, el ne aludjanak,
Dė a vőfénynek is borocskát adjanak.

Mikor a második fogás ételt feladja.

Hogy a mi vendégink éhen ne legyenek,
S hogy üres gyomorral haza ne menjenek,
Más ételt is hoztam, azért hát egyenek,
Isten áldásából megelégedjenek.

Mikor a harmadik fogás ételt feladja.

Itt van násznagy uram, a harmadik étel,
Mig más következik, éljék egészséggel.
Szivesen adja ezt a háznak gazdája,
Ételét s italát tőlünk nem sajnálja.

Az első vőfély komendálja a házasságot.

Uraim! halljunk szót! szólok igazságot,
Nem beszélek tréfát, hanem valóságot.
Adjanak hát nekem egy kis szabadságot,
Mig elébeszélem a szent házasságot.
Ádámot az Isten mikor teremtette,
A szent házasságot még akkor szerzette.
Egy oldala csontját Ádámnak kivette,
Melyből Éva asszonyt mellé készitette.

Maga volt a vőfély, az egek királya,
A mint azt Mózesnek szent históriája
Bőven elémondja, bár ki-ki vizsgálja.
S ezt minden értelem bámulja, csudálja,
E szent rendelése az egek urának
Tetszett Ádám atyánk sok maradékának,
Mint pátriárkáknak s évángyélistáknak,
Páratlan életet kevesen tartának.
Bizony boldognak is lehet azt mondani,
Kit az Úr jó társsal szeret megáldani.
Sok példát lehetne itt előhordani,
Melylyel meg lehetne azt bizonyitani.
Boldog, kinek vagyon szép s jó felesége,
Mert a jó feleség a ház ékessége.
Boldog, kit igy megáld Isten ő felsége,
Ezt minden elhigye, itt versemnek vége.

A kis vőfély a házasság ellen beszél.

Állj félre barátom, hadd én is beszéljek,
Mert olyan legénytől, mint te, még nem félek,
Magános éltemmel veled nem cserélek,
Élj csak te párosan, én egyedül élek.
Nem vala szent Pálnak soha felesége,
A Krisztus keresztje volt gyönyörüsége.
Ugyan a Krisztus lett az ő öröksége,
Meg is áldattatott örök dicsősége.
Soknak a házasság vagyon nagy kárára,
Nem mindenik talál a kegyes Sárára.
Nem szent Erzsébetre, Mária anyjára,
Sőt talál sok ember hazug Delilára.
Amaz erős Sámson hogy társa szavának
Hitt mézes beszédü rosz Delilájának,
Halálos sérelmet okozott magának,

S az által vége lett élete napjának.
Jobb pajtás, hogy te is meg nem házasodol,
Majd ugy a konyháról nem is gondolkodol,
De hidd el, ha egyszer te megpárosodol,
Mit egyetek ketten? azon sopánkodol.
Majd ott is vakarod, a hol nem is viszket,
Mert a feleséged mindig rosszra késztet.

Mikor a pecsenyét feladja.

Jó a sült pecsenye a vajas kásával,
A sárga répa is a disznó farkával.
A sült pecsenyével itt a vajas kása,
Egyenek, mivel ez az Isten áldása.

*

Vig az örömapa, mi is vigan leszünk,
Nosza jó uraim, vigan igyunk, együnk.
Nem siralmas ház ez, itt ne szomorkodjunk,
Az örömapa vig, hát mi is vigadjunk.
Zsákkal hordom a sert, rostával a jó bort,
Lakjuk meg kedvünkre a lakadalmi tort.
Keritsük a kancsót ugyancsak szaporán,
Hozok bort, hiszen nincs lakat a kamarán.

Mikor a kásapénzt szedik.

Halljunk szót uraim! még itt perórálok,
A szakácsnénk mellett mivel most felállok,
S addig kelmetektől én el sem is válok,
Mig azt meg nem nyerem, a miért istálok.
Ugyanis uraim, szomoru hir vagyon,
A szakácsnénk keze sebes igen nagyon.
Szegény, hogy a kását ott künn kevergette,
A tüz a jobb kezét nagyon elégette.

Ennek a számára most erszényt oldjanak,
Garast és petákot számára adjanak.
A pénzen Budáról flastromot hozzanak,
Hogy mérges sebei hamar gyógyuljanak.

Mikor a czigánynak gyüjtenek.

Új hir a faluban, érdemes uraim!
S becsületre méltó jeles asszonyaim!
A mig elbeszélem én itten panaszim,
Kérem hallgassák meg együgyü szavaim.
A muzsikusunknak nagy baja érkezett,
S véletlen szerencse reá következett,
Mert a hegedűje összetöredezett,
A melyet a minap jól összeenyvezett.
A kinek hát a táncz vagyon most kedvébe,
Tekintsen jól bele teli erszényébe.
A vajda szép nótát von majd örömébe,
Csak huszast hányjanak a hegedüjébe.
Márjást is elveszen, ha huszast nem adnak,
De még inkább örül, ha tallért mutatnak.
Mondja, hogy virradtig vigan tánczolhatnak,
Ha pénzt a számára bőven adogatnak.

Mikor a nyoszolyóasszony ajándékát feladja.

Halljon szót Ádámnak minden maradéka!
A kit befogadott e háznak hajléka;
Mig megmondom: mi a szivemnek szándéka,
Ne légyen szivemnek semmi akadéka.
Nyoszolyó-asszonyunk a vendég számára
Ajándékot küldött üres asztalára.
Egyék meg csak frissen, mert meghűl sokára,
A ki ebből eszik, forduljon hasznára.

A menyasszony búcsuztatója apjától.

Vajda! hegedüdnek álljon meg zengése,
A sarkantyuknak is szünjön meg pengése,
Mert búcsuzásomnak most lészen kezdése,
Legyünk csendességben, mig lészen végzése.
Elsőbb is te hozzád nyujtom én szavamat,
Kedves édes apám! én búcsuzásomat.
Mert te Isten után viselted gondomat,
S mostan is sajnálod tőled válásomat.
Azért rád kivánom az Úrnak áldását,
Szállitsa rád, mint a bő viz áradását.
A mikor elvégzed életed folyását,
Adja meg lelkednek örökös szállását.

Anyjától.

Kedves szülő-anyám! már te hozzád térek,
Mig új szállásomra te tőled elérek.
Áldást Istenemtől én te reád kérek,
A kit én szivemből szüntelen dicsérek.
Kedves dajkám voltál, szüntelen szerettél,
Jóra tanitottál, a rosztól intettél.
Mint anya leánynyal, velem cselekedtél,
Most pedig szárnyamra engemet eresztél.
Látod édes anyám, elvisznek mellőled,
Bocsánatot azért most kérek te tőled.
De ha elmegyek is, jó szülém, mellőled,
Jó gondolatom lesz mindenkor felőled.
A mennyei atya legyen mindig véled,
Valamig életed e világon éled.
Mikor pedig élted halállal cseréled,
Adja meg Jézusod te örökös béred.

Leánytársaitól.

Kedves lánybarátim, hozzátok fordulok,
S ha reátok nézek ugyan megújolok.
De azon szivemben már nagyon búsulok,
Hogy seregetektől más utra indulok.
Nem lesz már veletek többé mulatásom,
Már férjem házánál lészen maradásom.
A mint férjem fujja, úgy lesz tánczolásom,
Jaj, be hamar elmult az én leányságom!
Az Úr ti nektek is jó hiv társat adjon,
Férjetekkel együtt soha el ne hagyjon.
Áldása Istennek rajtatok maradjon,
Végre az egekbe magához fogadjon.

Karácsonyi mysterium.

(A Betlehemet asztalra helyezik s körülállva énekelnek.)

Mind:

Szigoru pajtában,
Marháknak jászlában
Megtaláltuk Jézust,
Mi Megváltónkat.
Könyörögjünk előtte,
Érettünk az egekbe'
Legyen közbenjáró.

Huszár:

Ki Istentől küldettél,
Szüz anyától születtél,
Mennyei szent ajándék
És egyetlen egy malaszt!
Tekints minket kegyesen,
Hogy megszabadulhassunk
A tévelygő útaktól,
És neked szolgálhassunk,

Nálad boldogulhassunk.
Áldott vagy te szüz Mária
A szentháromságtól!
Kérünk azért tégedet,
Tisztits meg a bűntől,
Mert te vagy irgalomnyerő
Kegyes szüz Mária!

Mind:

Egeknek királya, pásztorok pásztora,
Szent szined elé száll könyörgésünk szava.
Tégedet dicsérve, rimánkodva kérünk,
Mennyország kapuját nyissd meg Uram nékünk!

Huszár:

Örök hálákat adunk mi te néked mennyei szent atyánk, hogy megadtad érnünk szent karácsony napját, a kiön is megszületék vala a te könyörülő szent fiad, az Ur Jézus Krisztus! (A háziakhoz fordulva.) Te pedig e háznak érdemes gazdája, gazdasszonya és minden hozzá tartozói, engedjétek meg nekünk, hogy példának okáért mi is elmutassuk a Megváltó születését.

Mert mi nem tréfára,
Vígságra születtünk,
Avagy hogy világi
Dolgokat hirdessünk,
De hogy megtérésre
Példát is mutassunk,
És az mennyországban
Együtt mulathassunk.

Angyal:

Dicsőség Istennek
A magas egekben,
Békesség e földön
Minden embereknek.

Mert ime született
Mi nékünk Megváltó.
Keljetek fel pásztorok,
Született királyotok,
Kit buzgón imádjatok.

— — — — —

Ez lesz jegy néktek róla,
Ime fekszik jászolba'.
Szüz, nagy jót cselekedtél,
Hogy Isten anyja lettél,
Azért is dicsértessél.

Első pásztor:
Keljetek fel fortátok,
Furcsa szót hallottam,
Hogy a gócz alatt aludtam.

Második pásztor:
Mi a hé!?

Első pásztor:
Keljetek fel egybe',
Furcsa szót hallottam,
Jézuska született,
Én aztat álmodtam.

Második pásztor:
Te, tán a kakas . . . (megpillantja az angyalt.)
Keljetek fel hát mind,
Istennek angyalát
Itten most meglátjuk,
Sok arany mondását
Néki is hallgassuk.

Első pásztor:
Én is felköltöm hát
Jó öreg apámat;

Megvénült, de tudom,
Angyalt még nem látott.

(Az öreghez:)

Kelj fel öreg apám,
Ilyent még nem láttál,
Istennek angyala
Emberek közt sétál.

Öreg:

Hozzatok lovat hát,
Betlehembe mégyek,
Úr fiát tisztelni,
Valamig csak élek.

Angyal:

Jertek Betlehembe,
Romlott istállóba,
Hol megváltó fekszik
A hideg jászolba',
Kinek a födele
Az egek párkánya.
A magas egeknek
Tündöklő királya
Szurós ízikbe van
Ottan bepólálva.

Öreg:

Siessünk fiaim hamar Betlehembe,
Öreg térdeimet meghajtom előtte.

(Két pásztor az öreget botra ültetve, viszi a Betlehem elé.)

Pásztorok:

Üdvöz légy Jézus, pásztorok pásztora,
Mennynek és földnek teremtő szent ura,
Teremtő szent ura.

Ha te meg nem utálsz, te szolgáid vagyunk,
És azért jövénk, hogy tégedet imádjunk,
Tégedet imádjunk.

Mária:

Serkenj fel én fiam,
Pásztorok eljöttek,
A szent angyaloktól
Hozzájad küldettek.

Első pásztor:

Mi lehet az oka pásztorok, fortátok,
A mit én szememmel magam előtt látok,
Hogy az Isten fia rossz pajtába szállott,
Holott neki készen sok palota állott.

Második pásztor:

Azért választá tán barmok istállóját,
Hogy követnők mük is szentséges példáját.

Öreg:

Meglássátok, nem lesz a városiaknak
Jó dolguk, hogy neki még szállást sem adtak.

Első pásztor:

Adjunk ajándékot, kitől a mi telik.
Én édes Jézuskám,
Egy báránykát hoztam,
Legelső, de tőled
Én nem sajnállottam.

(Mielött átadná, az angyal megcsendíti a torony csengettyüjét, mire a pásztor leborul. Ugyanez ismétlődik minden ajándék átadásánál.)

Második pásztor:

Én is hoztam néked egy füstös sajtocskát,
Hoztam volna biz' én ennél nagyobbacskát.
De a juhaimnak elapadt a tejek,
Jól tudom máu hónap egy cseppet se fejek.

Öreg:

Édes kis Jézuskám, nincsen más jószágom,
Egy szép dészüszíjam, ezt néked ajánlom.

Mária:

Köszönöm pásztorok szép ajándékitok,
Megfizeti Isten a ti jóságitok.

Első pásztor:

Betlehembe jártunk,
Égi csudát láttunk,
Mi nagy jó kedvünkbe'
Vigan furulyázzunk.

(Eléveszi furulyáját, a más kettővel szembe állva játsza a zsukátát, mig az »öreg« szándékosan el nem esik tánczközben.)

Pásztorok (énekelve):

Egy szüz fiat szült,
Kiért mennyben öröm gyült.

(E két sort az egész ismétli, mi alatt az öreg feláll.)

Mind:

Egy szüz fiat szült,
Kiért mennyben öröm gyült.
Pásztorok, pásztorok,
Örvendjetek, örvendjetek,
Szabaditó földre szálla,
Ő leszen a bün halála,
Örvendjetek, örvendjetek!

Huszár:

Derék házi gazda, maradj békességben,
Megbocsásd vétségünk a mi verseinkben.
Szép házadnépével maradj egészségben,
S holtod után végy részt az örök életben.
Tüztől, viztől mindig te békében maradj,
S tarisznyánkba máskor még többet is rakhass.

---

*) Egy oláh tánc.

Mind:

Immár mük is elmégyünk útunkra, útunkra,
Áldás szálljon jó gazda, házadra, házadra.
(Oláhfalu Udvarhelymegye.)

Rigmusok.

Karácsonyra.

1.

Tudom, jól tudjátok, itt vagyon karácsony,
Most a mester keze nem jár a korbácson.
De még a másé sem csépen, kalapácson,
Inkább forog szeme a vajas kalácson.
A ki felvirradott karácsony napjára,
Jól főzet, jól süttet, háznépe számára.
Gazd'uram őkeme parancsolatjára
Egy kancsó bor ugrik rakott asztalára.
A singes kolbászok, süstörögve sülnek,
Ekként a jó bornak korcsolyák készülnek.
A szép szőlőhegyék künn a fagyon ülnek,
S itthon az emberek, levétől hevülnek.
Most a jó barátok együtt beszélgetnek,
Látogatják egymást, mig hasznot vehetnek.
De a hol csak száraz kortytyal fenyegetnek,
Oda tudom, ők is nem igen sietnek.
Mi e szent ünnepen úgy vendégeskedjünk,
Most is, de máskor is, annyit igyunk, s együnk,
Hogy jusson, maradjon, máskorra is tegyünk,
S Jézus születése hasznában részt vegyünk.

2.

Hic, haec, hoc! igy kezdék én is deklinálni,
De már nem sokára kezdek komparálni.

Majd ugy megtanulok aztán konjugálni,
A vén leány sem tud jobban motollálni.
A praesenshez vigan és örömmel nyulok,
Rosz praeteritumért semmit sem búsulok.
Az imperfectumról még tovább indulok,
Ijeszszen futurum, még meg se' jajdulok.
Futurumtól félés nem sujt engem agyon,
Hogy született Jézus, hirdetem a fagyon.

3.

Egy kis vándor szabó jött Szent-Gerliczére,
De édes apámnak nem kisebbségére.
Új szita szegen függ: sokan mentek hozzá,
Ha egynek dolgozék, a más megátkozá.
A mesternek is van egy kis boszusága,
Mert itt van karácsony — s nincs kész a nadrága.

4.

Ma karácsony napja,
Minden ember tudja,
Csak a pap nem tudja,
Majd az is meghallja.
Horgas a disznóláb,
Az övembe szúrom,
Karikós a kalács,
A karomba húzom.
Zergetik a kulcsot
Pénzt akarnak adni,
Ha karajczárt adnak,
Meg fogom köszönni,
De ha márjást adnak,
El se fogom venni.

Husvétra.

5.

Ez háznak kis kertjében
Van egy rózsatő,
Rózsás kertben növelje
A jó teremtő.

Vizet öntök a tövére,
Szálljon áldás a fejére!
Az Istentől ezt kérem,
Piros tojás a bérem.

6.

Kedves bátyámuram, ez ház családfője,
Kedves néném asszony, ennek kedves nője,
Szomoru nap vala ezelőtt harmadnap:
Nagy kínok közt holt meg, a legnagyobb fő-pap.
De már kiszabadult az halálfogságból,
Föltámadott s kijött az gyászkoporsóból.
Egy kedves kis lánykát ide szalasztottunk,
A kinek mi mindég a nyomába voltunk.
Nyájasan akarunk mi ő vele bánni,
Ötet egy pár tojás meg fogja váltani.
Még pedig pirosan meg légyen az festve,
Ugy a vizöntéstől meg is lészen mentve.
Elmondám.

7.

Gyönyörü a tavasz, mosolyog az élet,
Áldásokat mutat az arany kikelet.

Feltámadt a Jézus, mondják az irások,
Vizöntő hétfőre buzognak források.
Mi is ide jöttünk éfiu kedvünkbe',
Hogy harmatot öntsünk kedves nevendékre.
Mert ha meg nem öntjük ezt a nevendéket,
Nem virágzik nékünk jövendőre szépet.
Áldja meg az Isten ékes virágokkal,
Nyerjen az egekből dícső koronákat!

Elmondám.

Köszöntők.

1.

Ez ház közepébe egy zászló üttessék,
Aranynyal, ezüsttel felpuczomáztassék.
Áldja meg az Isten ezháznak gazdáját,
Cselédjivel együtt kedves gazdasszonyát,
Ragyogó fáklyákkal töltse be udvarát,
Piros hajnal után hozza fel a napját!

2.

Három kenyér, egy czipó
S egy zsiros lepény,
Éljen köztünk boldogul
Minden szép legény!

Rajta hát, rajta hát!
Rajta, vigadjunk!
A búnak és bánatnak
Most útat adjunk!

HALOTTI ÉNEKEK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.

Készülj már ez világ
Könnyező helyéről,
Mert befogad téged
Már a mennyei öl.
Hol lelkednek
Lészen nyugodalma,
Pályafutásodnak
Örökös korona.

Csendes légyen nyúgtod
Sirhalmod fenekén,
Mig felkölt Jézus a
Végső nap reggelén.
Akkor kinyilt
Kapuján az égnek,
Repülj közepébe
A nagy dicsőségnek.

2.

Isten már hozzátok,
Megyek nyugalomba,
A számomra ásott
Gyászos sirhalomba.
Testem a föld
Kebelébe tészem,
Mert onnan vétetett
Vala ez a részem.

Rólam mostan példát
Mindnyájan végyetek,
Ti is mind igy jártok,
Mert ez a végetek.
Testünk sirba
E reménynyel teszszük,
Hogy feltámadáskor
Újonnal felveszszük.

Lelkem már eljutott
A mennyei jókra,
Földi mulandókról
Örökkévalókra.
Nem készülök
Vissza ez életre,
Mert mene Istenhez
Az örök életre.

Örömmel vagyon hát
E testtől válásom,
Földi hazámért sincs
Semmi búsulásom,
Mert ezekért

Én mennyeit nyertem,
Hogy lelki harczomban
Vivtam, nem hevertem.

Temető-kert! holtak
Nyugovó szállása!
Csendes legyen ottan
Testem aluvása!
Mindaddig, mig
A trombita szóra
Felkelvén, eljutok
A mennyei jóra.

3.

Boldogságnak édes anyja,
Velem jótevő halál!
Nyomoruságim végpontja,
Ily messze miért valál!?
Mért nézéd behunyt szemekkel,
Hallgatván siket fülekkel
Kinozó fájdalmimat,
S jajgató szavaimat!

Noha könyörülni nem tudsz,
De most mégis megszánál;
A néked esdöklőtől futsz,
Mégis engem kivonál
Testem sáros fertőjéből,
Inségemnek mély verméből,
S oly helyre helyheztetél,
Hol lelkem csendesen él.

Meguntam volt ez világot,
Mert tőlem elzárt mindent!
Egészséget, vigasságot,
S rám csak sértő nyilat fent.
Világ! már maradj magadnak,
Én örömmel ide hagylak,
Nincs rád mit visszanézni,
Ha csak kínt tudsz tetézni.

4.

Ifjak, szüzek, vigyázzatok,
Az idők multon-mulnak,
Szépségtekben ne bizzatok,
Szépségek elavulnak.
Gyertyaláng lobogása,
Rózsaszál virágzása
Nem mulandóbbak, mint a ti
Ifjuságtoknak bájai.

A jövő szépen mosolyog
Az ifjuság szemébe',
Nem is sajditva, mikor fog
Mélység nyilni elébe.
Magát boldognak érzi,
Csak reményeit nézi.
Hová merengsz? előtted áll
Egy lépésnyire az halál.

Fényes gyertyaláng ellobban,
A rózsaszál elvirul;
Szél jött rá, ki tudja: honnan?
Mely vidéknek ormirul?

Az a halál szellete,
Öldöklő lehellete.
Jaj, az élet rózsa és láng:
Oda vannak mind egyaránt.

Földi a testnek szépsége,
Kétes ideig való;
Égi a lélek épsége,
Biztos, örökkévaló.
Hadd porhadjon el a test,
Sirba viszem örömest,
Tudván, nem hal meg a lélek,
Általa vég nélkül élek.

5.

Hát csak azért születtünk,
Hogy epedjünk jajjal?
Csak nyomorogni lettünk,
Hogy küzködjünk bajjal?
Ez világra
Hogy kiállunk,
Mely sok kinnal
Itt viadalra szállunk!

Vidám fénybe borulva
Bíztat a jövendő,
Majd meglep idő mulva
A gyászos esztendő.
Napunk reggel
Süt szép fénynyel,
Majd köd alá
Búvik gazdag reménynyel.

Sok bajok árja kerget,
Sok ezer veszélylyel,
Minden nyomban keserget
Minket nappal-éjjel.
Mig az halál
Kézre kapja
Éltünk, s testünk
A mély sirba becsapja.

Boldog az, ki az halál
Hives árnyékában
Kivánt enyhülést talál
Testi fájdalmában.
Gond, fáradság
Ott nem forgat,
Semmi veszély
S nyavalya nem háborgat.

6.

Kegyes szüz Mária
Pártfogold lelkemet,
Jézus érdemében
Részesits engemet,
A szép menyországba,
Örök boldogságba
Vezess bé engemet.

Mért is voltál halál
Hozzám oly kegyetlen,
Mért vettél el, mig bár
Jót nem cselekedtem,
Husz esztendős voltam,
Mégis már meghaltam,
Jézusomhoz szálltam.

Sirassatok engem
Könyörülő lelkek,
Mert igaz szánalmat
Tőletek érdemlek,
Sötét siralomba,
Örök nyugalomba,
Hogy ily korán mégyek.

TALÁLÓS MESÉK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.

Sürü erdőbe' matató,
Matató alatt pillantó.
Pillantó alatt szippantó,
Szippantó alatt tátintó,
Tátintó alatt rottyintó?

(*Ember.*)

2.

Réten hizik, falun az asszonyok kebelén böndérezik?

(*Szita.*)

3.

Basa,
Veres, a hasa?

(*Réz-üst.*)

4.

Erdőn vágják,
Falun csattogtatják?

(*Törő, tiló.*)

5.

Fára teszik, fával ütik?

(*Mosás.*)

6.

Erdőn vágják, vizen szól?

(*Sulyok.*)

7.

Erdőn vágják, falun gyermekek futnak utána?

(*Muzsika.*)

8.

Úton médala,
Keze lába korcsoja;
Szőr maga, szőr nadrágja,
Szilágyi bársony szakála?

(*Medve.*)

9.

Künn is van, benn is van?

(*Ablak.*)

10.

Erdőn vágják,
Pajtába' bornyuzzák,
Vas van a végibe?

(*Fuvó.*)

11.

Mi megy át a vizen árnyék nélkül?

(*A szó.*)

12.

Hová mész te hirgas-horgas?
Mit kérdezed tetőnlikas,
Mikor az én farkam aranyos?
(*Füst, kémény.*)

13.

Fut, fut, ficzérég
S úgy tőti a horpacczát?
(*Orsó.*)

14.

Két csitkóm van: egyik fut s hízik; a másik sarjuba hever s mégis fogy?
(*Orsó, guzsaly.*)

15.

Én kicsi koromba' zöld köntösbe' jártam,
Hogy nagyobbat nőttem, veresbe' gyászoltam,
Hótom után osztán feketébe' jártam?
(*Haricska.*)

16.

Erdőn vágják s falun felruházzák?
(*Szárasztó-rud.*)

17.

Nagy apámnak nagy inge,
Száz fót is van rajta,
Még sincs egy ötés is rajta?
(*Csillagos ég.*)

18.

Fa tartsa vasat, vas a csontot, csont a hust?

(*Ló lába a hidláson.*)

19.

Nyifit, nyafot,
Félfont gyapot,
Ma felteszem,
Holnap lefogy?

(*Szövőszék.*)

20.

Cson' kürttel kürtölnek,
Aran' deczkák hasadnak,
Földi férgek mozognak?

(*A kakas kukorikol, a hajnal hasad és az ember, a »földi féreg« mozogni kezd.*)

21.

Kerek dombon csont eke szánt, holt huzza az elevent?

(*Fésü.*)

22.

A töngörnél sokkal nagyobb, még sem ér bokáig?

(*Harmat.*)

23.

Hogy mögyön a szarka Gyérgyóba?

(*Farkán.*)

24.

Nekem nincsen s az Isten se adjon, de ha csakugyan adna, e világ sűrü kincsiért sem adnám?

(*Félszem.*)

25.

Melyik a legrosszabb liszt?

(*A szúliszt.*)

26.

Mihelyt meglesz, mindjárt megmar,
Mihelyt megmar, mindjárt meghal?

(*Tüzszikra.*)

27.

Négy nagy dibindobondáré,
Kettő kicsiny kocsondáré,
Egy a suhondáré?

(*Ló lába, füle, farka.*)

28.

Vizbe esik, eltörik,
Kőre esik, nem törik?

(*Hó.*)

29.

Melyik ostor nem szól s mégis legjobban fáj a helye?

(*Az Isten ostora.*)

30.

Mit nem lát az Isten soha?

(*Istent.*)

31.

Melyik ág törik el leghamarább?

(*A hazugság.*)

32.

Miben különbözik a generális a szamártól?

(*Abban, hogy egyiknek a hátán, a másiknak a mellén van a kereszt.*)

33.

Ki vágott az anyja hasán fát?

(*Ádám, neki a föld volt az anyja.*)

34.

Hegyen hó
Völgyben hó,
Malomban egy
Kő se jó,
Többet hátra,
Mint elé,
A konfráter
Lefelé?

(*Vén ember.*)

KÖZMONDÁSOK ÉS SAJÁTSÁGOS SZÓLÁSMÓDOK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.*)

— Nó mán őkeme és olyan mind**) a tekenyőbeli viz: egyszer ide, másszor oda locscsan.

— Jól mondja biz' azt kijed! mikor erre kéne menni nė! hát arra serül.

— Met tekeres a hurkája! (Hsz.) ***)

*

Akármilyen mély viz legyen, ha követ hanyittasz belé, bugygyot vet. (Hsz.)

*

(Egyik ember kérdi a másiktól): Szotyorba káposztát főznek-ė? (Ha a kérdezett „nem"-mel felel, a kérdező rávágja): — de bizon főznek! (Lévén Szotyor egy falu Hsz.-en.)

*

Fonj pila, fonj, met minnyát megmondja a czenege: kümpics! kümpics! (Ezzel biztatják a rossz fonó leányt tavasz felé.) (Hsz.)

*

Jobb két furustok egy verésnél. (Udvsz.)

*

*) Részint Udvarhely-, részint háromszékmegyei tájszólással.
**) Mind=mint.
***) Hsz.=Háromszék. Udv.=Udvarhely és Msz.=Marosszék.

— Én bizony mán tovébb nem nézhettem, hogy parragon nézze az isten szabad egit s földet csináltam belőle. (Vagyis az addig parlagon hevert helyet felszántotta.) (Erdv.)*)

*

— Met osztán Velencze s Gelencze! Deczkakert s vesszőkert!

*

Jaj, mekkora farkad van te Juczi! (aratáskor mondják annak a lánynak, ki hátramarad a többi aratótól.) — Lapátnyelet csinál: holnap sütni akar. (Ugyan ilyenkor szokták mondani ezt is.) (Hsz.)

*

Keritsd a harist! Fogjuk meg a nyulat! (Ezeket is aratók mondják, mikor már végefelé jutottak a gabonaföldnek.) (Erdv.)

*

— Egy kópjányéra**) van fenn a nap. (Hsz.)

*

— Ha fehér lovat látok, megehülök. Fehér lón hozzák az igazságot. (Udvsz.)

*

— Nálunk a finánczok lepecsételték a süjtöt. (Azaz: nincs a miből kenyeret sütni.) (Erdv.)

*

— Egy tehenyem árrát kevertem fel a pujiszkakeverőre.

*

— Ujraragadatkor álló esztendeje mult (közel az aratás idejéhez.)

*

— A pásztor ember is két kecskével kezdi s azzal

*) Erdv.=Erdövidék.
**) Kopja-nyél hosszura.

végzi. (Arra a gazdaemberre mondják, kinek vénségére oda jut a gazdasága, hol kezdette.)

*

— Laska legény s elázik! Ébredj! ennek jól bé- fejeltek.

*

— Uton igazság, háznál barátság. (Uton gazdálkodjál, otthon légy vendégszerető.)

*

— Jól áll még a ropogtatója. (dereka.)

*

— A nagy harang mondja meg: ki milyen gazda volt.

*

— Megfacsarták a fülét. (Rávették, hogy elhallgasson valamit.)

*

— Verőfényen terem a búza, nem északon. (Csik.)

*

— Mindég rajtam erdől, mindig ételődik velem ez a macska-béka. (Erdől=nyakán van; ételődik=évelődik.)

*

— Oktalan nagy város lehet az a Pest! (Csik)

*

— Csak annyi, mintha hé*) kőre öntenéd. (Hamar oda lesz.

*

— Menj a szemem elől te emberízink! (emberiség szemetje.)

*

— Úgy fuss mint a rút dő.

*

— Hajnal felé mán mind lekankósodtak a legények. (elálmosodtak.)

*

*) Hé=hö.

— E mán igazi nagy mahomet-ember.

*

Száraz kenyér, tiszta víz,
Ott mosatlan nem esik.

*

— Dug' bé immán, ne merkejj annyit. (Siró gyermeknek mondják.)

*

— Mit nyisletsz annyit? Nyukhass mán, üjj le a fenekedre.

*

— Met oszténg őkeme nagy okos, csak nem tudják sokan.

*

— A csábali ökröm sajnálja az utó-bal lábát. (fájlalja.)

*

— Most mán igazán ségóba veszik a tanulókat. (Szoros fegyelemben tartják.)

*

Üsmerem az egész szelemuncziáját (minden pereputtyával egyetembe.n)

*

— Ugyan neki virhuttál a menésnek (neki buzdult.)

*

— Mindjárt leütöm a csillagodat! (Megöllek.)

*

— Azt bizon jól is teszi, hogy nem búvik kendermagba. Most az ideje, mig éfi legény.

*

— Ágra néz a kecske szeme.

*

— Én bizon nem bánom, ha sohase' látom is, csak meg ne vakúljak.

*

— Szépséggel főtt káposztával nem lakol jól. Olyan leány mellett kell tapodni a földet, kinek van ptücski-hajcski.

*

— Fitymálja, mind Csögözi a pujiszkát.

*

— Mindent felkajtat, mind a kajtár macska.

*

— Jaj de nagy mákok lesznek az idén! (Mikor többen vannak együtt s egyszer csak nagy csöndesség áll be, szokták mondani.)

*

— No hiszeng őkeme ės jól tud ónozni (nagyitani.) Hol a hazugságot mérték, őkeminek köblösleg osztgatták.

*

— Perel az ördöggel. (Haldokló gazemberről mondják.)

*

— Ne tudj meg mindent, mind a Veres Bori kecskéje. (E közmondás onnan ered, hogy egy V. B. nevü asszony, minden kapun bekukkintó kecskéjére, imigy kiáltott: Czeccz ide te! ne tudj meg mindent!)

*

— Szertenéz, mind Vak Laji Barassóban.

*

— Tüzbe jött, mind a Kapcza Marczi lova.

*

— Szegény ember vizzel főz s bottal reá ránt. (Ugy él a hogy lehet.)

*

— Észszegyültek, mind a rókabőr a csávába.

*

— Zergetik a vaskalánt. (E közmondás eredete a következő: Téli estéken összegyülnek a lányok fonóba; természetesen, a legények sem maradnak el. A legényeket távozásukkor kikiséri a házileány, egész a kapuig, s ha a kel-

leténél tovább időz künn — talán épen kedvesével — a benmaradt lányok a vaskalánnal veregetik a tüzhelyet, mi annyit tesz, hogy: elég volt már eddig... S innen ha valaki kelleténél tovább ott felejti magát egy háznál — főkép ha az illető gyermek — figyelmeztetésül csak ennyit mondnak: zergetik a vaskalánt.)

*

— Csudálkozik, mind a csíki ló Bécsbe'.

*

— Pénz ára, mind a szásznak a torma.

*

— Teli van okkal, mind a tordai malacz koszszal.

*

— Kuczorog, mint Komolló mellett a menykő.

*

— Szemibe beszél, mint Csákány Pál a macskának. (Csákány Pált megkarmolta a macska; nem verte meg, hanem összefogta a négy lábát s imigy beszélt neki: „Te macska! azt mondom én neked, úgy körmölj meg többet engem, hogy a tüzes istennyila hord el.")

*

— Megszorult mind a recsenyédi kutya. (Árviz alkalmával felszorult volt egy szénaboglya tetejére.)

*

— Jól főtt a lencse. (Jó kedve van.)

*

— Ugy pisojog, mind a sükei vadalma.

*

— A jó disznyó kiturja a csúnyát (fekete-gyökér) s a rossz felkapja.

*

— Úgy nyikorog, mind a csiki deszkás szekér.

*

— Beállitott, mint Pap Andi a malomba, (a nélkül, hogy egyet szólt volna.)

*

— Olyan pofát vágott, mind a harmadnapos esős idő.

*

— Még nem jött fel a vacsora csillaga. (Nem vacsorált.)

*

— Olyan, mind a bodosi lakodalom. (Elég volt mit enni-inni s nem is maradt meg semmi.)

*

— Hejtelenkedik, mind a Nagy Áron lova. (Erdv.)

*

— Szökdösik, mind a Czipczer pujiszkája. (Az asztalról esik a padra, a padról a kis székre, a székről a szoba földjére.)

*

— Hányja farát, mind a torba menő kutya.

*

— Minden ember bolond ember, a ki jobban tánczol, mint a hogy tud.

*

— A kölcsönnek kopasz az egyik fele.

*

— Kifeküttek a napra, mind a verőkőték (verőmalaczok.)

*

— Megette a vak tyúkot. (Elbolonditották.)

*

— Csak beüti az orrát, mint a szarászi disznyó s azzal odébb lóginyázik.

*

— Hagyma s holnap es lesz. (Szójáték=hagyj mára.)

*

— Még azt sem kérte (kérdette): likba' születtél-e Jóska? (Erdv.) (Büszke ember.)

— Rosz kutya, ki megugassa vaszkát.

*

— Hosszu nyele van a mozsikának.

*

— Igyál bort s gyüjts pénzt!

— Farka válogassa a szitát. (Vagyis: milyen szőrből kötötték.)

*

— Met azt a csidmát nem huzta fel, azt a kalapot nem tette fel, hogy meg ne csená'ja. (Hsz.)

*

— Úgy elváltunk egymástól, mind kenyér a belitől.

*

— Messze estek egymástól, mind Verebes Tusnádtól. (Szomszédfalvak Csikmegyében.)

*

— Ott az élet, hol a káposzta rotyog s a pujiszka párállik.

*

— Veszek fiam, veszek, ha vásárba megyek! Látatlan szint, dali verest, hoppi kéket.

*

— Jól van nó! Hál' Istennek, hogy ezt is elajándékozhatád. (elveszithetéd.)

*

— Sem egy szikra viz, sem egy csepp tüz nincs. (E szó-csere igen gyakori Hsz. Felv.)

*

— A kenyér megédesedik, ha igy jár az idő. (Tartós esőzések idejében mondják.)

*

— Ó hogy a leh (tüz lángja) vessen fel.

*

— Magossan ülnek, mind Fülébe'. (Erdv.)

*

— A verebek mind megrózongatták a búzát. (Elverték.)

*

— Ajangottam megszólitani. (Restelte.)

*

— Mindig félre farag. (Félrejár.)

*

— Hirtelen harag soha jót nem farag. (Egy ács mondása.)

*

— Nem jó a gyermeket szabadjába ereszteni.

*

— Egész éjen czablatott a lovával. (Tilosba járt, zabba' volt.)

— Megholt apjostól, annyostól. (Apjával, anyjával együtt.)

*

— Elmene nagy derendóczczal (nagy készülettel, zajjal.)

*

— Azt sem mondta, hogy: Mihály bá'! (Egyértelmü ezzel: Azt sem mondta, hogy befellegzett, vagy: cseréljünk pipát.)

*

— A ki minden galyhoz hozzá rug, csidmája sarka nélkül marad.

— Ne dicsérd nekem, ha dolog, még ha veres pántikába van is szegve.

*

— Légy a vásárba' czigány, a fizetésbe' becsületes ember.

*

= Ne félj, mert ha vízbe esel, senki sem keres vízmentire. (Daczos, ellenkező természetünek mondják.)

*

— Ezt ródd fel az orrodra! (Ne felejtsd el.)

— Jobb az ember az Istennél. (Mikor t. i. a menyben, az Istennél van.)

*

— Fut a hazugság előtte. (Mindenütt hazud.)

*

— Uti czifra: házi rossz.

*

— Nem vagyok kopasz. (Meg jött az eszem.)

*

— Nincs mód benne. (Lehetetlen.)

*

— Elmehetsz a marasztástól.

*

— Nem szólhat az ökör, mert hosszu a nyelve. (Valaki nem akar valamit kikottyantani.)

*

— Nem fele kár, a mit megeszik, (hanem — egész.)

*

— Ma nem volt kalánynyal bajom. (Nem ettem.)

*

— Ebben a borban brekegtek a békák. (Vizes.)

*

— Megette a vak tyúkot. (Nem tudja, hogy mást szeret a felesége. Toroczkó)

*

— Nem is igen rég volt, csak Attila idejében.

*

— Nem tudja, mi az a hagyma. (Semmit sem hagy meg, nem takarékoskodik.)

*

— Attila ágából nőtt ki. (Előkelő.)

*

— Ha annyi pénzem volna, a mennyi nincs, kölcsön is adnék.

*

— A bejáró tyúkot ne féltsd az éhhaláltól.

*

— Főzik a kapczáját. (Várják a lányok.)

*

— Bebujna egy fúrú-lyukba is, ha lehetne. (Fél.)

*

— Úgy járt mint a matató menykő.

*

— Nagy örömmel panaszolja, hogy meghalt a felesége.

*

— Tudjuk, hány arasz a lelked.

*

— Azt se' tudod, mit ettél ma.

*

— Józan is tud lenni, mikor nincs mit inni. (Msz.)

*

— Két csép-nyelen egy hadaró.

*

— Viz torkába épitett. (Uzsorástól kölcsönzött. Msz.)

*

— Ne higy neki, ha nadrágba' jár. (A székely fehér nadrágját „harisnyának“ nevezi, „nadrágot“ csak az ur visel szerinte. Msz.)

*

— Más a tejföl, más a zsendicze.

*

— Kifeledte a sót az ételből.

*

— A csuf leánynak minden tükör rossz.

*

— Homályos a szeme. (Nem gondolkozik.)

*

— Agár fut a nyul előtt. (Visszás dolog.)

*

— A nyelvén hordozza a szivét. (Őszinte.)

*

— Más kertjében gyomlál s a magáé gazos. (Más szemében a szálkát meglátja, magáéban a gerendát nem.)

*

— A döglött méh nem csip, de mézet se' ad.

*

— Ott vakard, a hol viszket.

*

— Megvékonyult a lelke. (Elgyengült.)

*

— Én azt szégyenlem, ha rozsdás az ekém; de szégyelje a tiszteletes úr is, ha poros a bibliája.

*

— Jobb valamit bolondul csinyálni, mint gonoszul. (Msz.)

*

— Szomoru „szó" a „volt."

*

— Kinek teli az erszénye, jól végződik a törvénye.

*

— Aranyat igér s rezet se' ad.

*

— Serény az ördög a maga dolgában.

*

— Nem tölti az időt hiába, mert vagy iszik, vagy lop, vagy kártyázik.

*

— Két keze van, mégis három felé kap.

*

— Lódarázsnak nézi a szunyogot. (Msz.)

*

— Könnyebb a követ kútba vetni, mint onnan kidobni.

*

— Hamar esik a seb, de későre gyógyul.

*

— Nagy erdőben nagy vadak teremnek.

*

— Hold fogytán született. (Szegény.) (Msz.)

*

— Nőnek neki a hegyek. (Vénül.)

*

— Ne halaszd a szántást márcziusi hóra!

*

— Megcsökkent a dolga közepén.

*

— Fenetes fenékig kifogyott. (Pl. a bor a pohárból.)

*

— Jó helyről köszöntötték rá a poharat. (Jól van dolga.)

*

— Egy szem rozsnak könnyü zsákot kapni.

*

— A hol a pap vizzel él, ott a mester mit remél?

*

— A nyakába ett. (Megcsemerlett.)

*

— Kifogyott magából. (Meghalt. Msz.)

*

— Neki húsolta magát. (Vérszemet kapott.)

*

— Feljegyzem az üszök farkára örök emlékezetül. (Az üszök vége később ég el, mint a dereka, s gyakran meg is marad.)

*

— Még az ökre is borjadzik. (Szerencsés.)

*

— Az unitáriusnak kapczából van a lelke, minden nagy ur a lábára tekerheti. (Udv.)

*

— Nyugodjál, mint a német kalap. (Azt mindig emelgetik.

*

— Megtámasztotta belülről az oldalát. (Jól evett.)

*

— Két gyertyát kell tartani, egyet az Istennek, egyet az ördögnek, mert ki tudja, melyiknek kerülsz a kezeibe. (Toroczkó.)

*

— Két csábelije van. (Csábeli = jobbnál járó ökör tehát négy ökre van.)

*

— Szálljon a kakas a jobb válladra. (Házasodjál meg.)

*

— Pipát, feleséget, nem kell másra bizni.

*

— Se' ingem, se' gagyám. (Semmi közöm hozzá.)

*

— Ha malaczot kapsz a faluba', disznyóért ne menj más faluba. (Ne menj gazdag leányért más faluba.)

*

— Kösse fel a gagyáját, a ki az én leányom elveszi. (Helyre lány.)

*

— Akkor ismered meg a feleségedet, mikor hét kősót elfogyasztottál vele. (A bányákon évente egy „kősót“ (egy mázsát) ingyen adtak a székelyeknek.)

*

— Az a szegény, a ki a pénzt felveszi, nem a ki adja.

*

— Egy fertály pálinkáért megmondom, mi kár történt a háznál. (Az a pálinka, a mit megivott.)

*

Osztán mondjad ennek, hogy Feren'bá'!

(Magyarázata következő: Az oláhfalviak két ficzkó legényt küldöttek deputáczióba II. Rákóczy Ferenczhez. A süldő deputátusoknak azonban csak utközben ötlik eszökbe, hogy hát ők tulajdonképen nem is tudják: miként szólitsák a vitéz fejedelmet. — Feren'bá'-nak! — javasolja az egyik, a ki annyi embernek parancsol, az nem lehet éfi legény. Elérnek a rezidencziához, s bemennek az előszobába, hol egy csillogós villogós ruháju apród feszengett elé-hátra. Deputátusaink elképedve néznek hol az apródra, hol egymásra. Egyszer aztán csak ódalba döfi egyik a másikat s imigy fakad ki: Aztán mondjad ennek, hogy: Feren'bá'!)

Átkok és káromkodások.

— Verjen meg a Nap-Isten! — Az Isten tüze égjen meg! — Sok háztól élj, kevéstől boldogulj. — Verjen meg az Isten utmelletti földdel, vastag lábu lóval, vékony lábu ökörrel, papleány feleséggel. — A forgó szél kergessen meg. — Isten ne engedje, hogy több kukuk-szót érj. — Akkor lássalak, mikor a nyakam csigáját. — Ó, hogy a száraz menykő sujtson ódalba. — Csikorgós adta! — Fikom teremtette! — Hohározom adta! — Ebugatta! (koldus.) — Vigyen el a bambucz. — Ó hogy essél a büdübe. (tömlöczbe.) Hogy az Úristen mirigye fojtana meg. — Három szekér zsúpos szalma rothadjon el alatta. — Kötélen forogj az ágyba'. — Teringette faszekere! — Ó hogy a súj huzzon a gyepre!

MESÉK ÉS MONDÁK.

I.

SZERENCSÉNEK SZERENCSÉJE.

Egyszer volt egy király s annak egyetlenben egy fia. Annyéra nőtt volt már a fiu, hogy 18 esztendős váltig lehetett, mikor az apjának háboruba kellett menni. Összeszedte magát a király minden ahhoz való népivel s elment háboruba, a fiának pedig azt hagyta, hogy vigye a királyságot, de meg ne házasodjék, mig haza nem jő.

Telt, mult az idő. A királyfiu vitte a királyságot, a házasságot se tette, se vette. De mikor a 25 esztendőt elérte, gondolkozni kezdett a házasságról s egészen neki veszhüdt. Alig tudta magát türköztetni. Várt-várt még esztendőkig, úgy hogy tiz egész esztendeje volt már az apja odalétinek. Ekkor nagy serget gyüjtött s egész pompával elindult guzsalyosba. Maga sem tudta: hova, merre. Ment, ment, husz egész álló napig. — Szembetalálta az apja táborát, kit az ellenség rútul megszalasztott volt. Örvendett a király, hogy a fiát meglátta, de mikor megtudta, hogy az ő akarata ellenére házasodni indult s nem várta őt haza,

megharagudt erősen, az egész serget magához vette s azt mondta a fiának: Te elmehetsz, a merre a szemed lát, de az én népemet nem engedem a kezedre.

A királyfiuval csak egy hüséges vadász maradt, ki a király szavára nem hajtott semmit. Mentek hegyen-völgyön keresztül, addig mentek, hogy épen az arany várig értek. Volt az aranyvár királyának egy éktelen szép leánya, s elmentek annak a nézésire.

Bezzeg örömmel fogadták-e! Mert bizon a királyfiu is szép legény volt. Megkérte a királyleányt, s adták is jó szivvel. Helybe' papot hivattak, összeeskették, s a vendégség egy hónapig tartott.

A vendégség után elindultak hazafelé a fiatalok. Első este beszálltak egy fogadóba. Minden ember lenyugudt volt már, csak a hűséges vadász maradt fenn őrzőnek. Egyszer csak úgy éjfél tájba' hallja, hogy három varju repül a ház tetejére s azok azt beszélik egymás közt:

— Szép egypár ember szálla meg ide, csak az a kár, hogy ilyen hamar el kell pusztulni szegény fejöknek.

— El biz' a, — mondá a második varju — mert holnap álló délbe, az aranyviz hidja leszakad alattok, a mint általmennek rajta.

— Le biz' a — mondá a harmadik, — mert az éfiu király apja mind egyig befürészeltette a hidlábakat. Hanem, halljátok-e! a ki ezt a mi beszélgetésünket kitalálja mondani térdig sóbálványnyá változik.

Elig beszélik el ezt a varjak, avval elrepülnek. De nyomukba érkezik három galamb s ezek azt beszélik:

— Ha az éfiu király s királyné valahogy s mint a hidnál meg tudnak szabadulni, csakugyan mégis el kell hogy pusztuljanak, mert az öreg király olyan szép hintót küld elejökbe, mint egy irott tojás, de mikkor abba belé ülnek, olyan veszett forgószél kerekedik, hogy az őket hintóstól felseritti a levegőbe, s onnét úgy lepotyognak, hogy szörnyü halálnak halálával halnak meg De a ki ezt a mi beszédünket hallja, úgy találja megmondani, hogy mindjárt övig változik sóbálványnyá. Avval elmennek nagy sebes szárnycsattogással a galambok is. Jő helyökbe három sas. Azok azt mondják:

— Ha ezek az összekelt éfiu párok a hidtól s hintótól megmentődnének is, küld eléjökbe a vén király egy pár aranyhimes öltözetet, hogy vegyék fel. De mikor felveszik, az őket mind összeégeti. Hanem a ki ezt a mi beszédünket hallja, úgy mondja ki, hogy merejébe sóbálványnyá változik.

Reggelre kelnek az utazók, asztalhoz kerekednek, ebédelnek. Elmondja egyik is, másik is, mit látott az éjjel álmába'. — Azt mondja a hüséges vadász az urának: Felséges királyfi! én azt álmodtam, hogy ha felséged minden kérésemnek enged, haza jutnak békével, de ha nem, mind egy lábig el kell vesznünk. Engem az álmam nem szokott megcsalni. Igérje meg felséged, hogy az egész uton reám hallgat.

— Ne csinálj akkorát az álomból, mondja a királyfiu. Álom s esős idő. De kiveszlek a hitvány tünődésből s megigérem, hogy szót fogadok neked. Avval végzik az evést s elindulnak.

Délre jutnak az aranyvizhez. Azt mondja a vadász az arany hidnál: Felséges királyfi! a hintót hagyjuk itt s mi menjünk gyalog. Csak ide nem messze van a város, ott vehetünk más hintót, mert ennek rosz a kereke, s a városig letörnék alattunk. Szégyen volna az egy királynak! Megnézegeti a hintót innet is túl is a királyfi, de nem találta épen olyan rosznak, hogy romlástól kéne tartani. De már egyszer szavát adta volt s abba' meg is maradt.

Leszálltak a hintóról, leszedtek róla holmit, s a lovakra fölrakták, a királyfi s a felesége gyalog mentek által a hidon, a vadász pedig azt mondta, hogy ő lóháton gázol által a vizen, hogy a lovak igyanak s mosuljanak is meg.

Szépen baj nélkül általmentek. Három puskalövésnél nem volt tovább a város. Odáig gyalogoltak, ott uj hintót vásároltak s utjokat folytatták.

Egyszer hát jő elejökbe az öreg királytól egy követ s az éfiu királynak azt mondja: Felségednek az atyja küldi ezt a szép hintót, hogy felséged ebbe érkezzék haza, mert ilyenbe illik megérkezni egy királynak az ő népe előtt.

Az éfiu király úgy örvendett a szép hintónak, hogy a száját se' tudta befogni. De a vadász szóra kelt:

— Uram! azt a hintót meg kell vizsgálnom s csak ugy telepedjünk reá, ha jónak találom; máskülömben a magunkén megmaradunk. Az éfiu király most sem szólott a vadász ellen. Ez pedig jól körülnézegette a hintót s azt mondta rá: Ez a milyen czifra, olyan rosz! S avval ugy összeapritotta, hogy mind forgács lett belőle.

Eljuttak a birodalom széléig. Más követ érkezik elejökbe s jelenti, hogy az öreg király a fiának is, menyének is küldött egy-egy ajándék gunyát, azt vegyék magukra s abba érkezzenek meg. De a vadász azokat is mind összeapritotta.

Boszankodott az öreg király magába, hogy a fiát el nem pusztithatta s immár most által kell hogy adja neki a királyságot. Meg akarta tudni, hogy mi lette képpen kerülte ki a veszedelmet. Azért igy szólott a fiának: — Édes fiam! örömem van szerencsés megérkezéseden, de nem foghatom meg, hogy mért nem kellett neked sem a szép hintó, sem a lakadalmi drága köntös. Te azokat még el is pusztittattad! Mivel érdemlem én ezt tőled? Erre az éfiu király mentegetődzeni kezdett:

— Felséges apám uram! magam is erősen sajnáltam azoknak elpusztulását, de a vadászomnak az volt a kivánsága, hogy az uton mindent ő igazitson el. Én neki szavamat adtam, hogy beléegyezem. Azt mondta, ha mindent el nem pusztittatok, nem tudunk szerencsésen hazaérkezni.

Orrolt a vén király a vadászra csak azért is, hogy miért ment volt el a fiával az ő akaratja ellen. Tanácsot gyüjtetett s a vadászt halálra itélte.

Az akasztófát az udvar közepére fel is ásatta.

Kiviszik a szegény vadászt a vesztőhelyre, az itéletet felolvasta előtte a törvénybiró. Az is meg volt abba' irva, hogy mért itélték halálra. A vadász azt mondta erre: — Én a mit tettem, avval hüségből tartoztam is. Mikor visszaindultunk a fejér királytól, első éjjel a mik*) fogadóba megszállottunk, egész éjen nem hunytam be a szememet, hanem talpon állva estrázsáltam. S elmondja, hogy mit mondtak a varjak. Abba' a minutába térgyig sóbálványnyá változott. Oda kiált az éfiu király, hogy többet egy szó nem sok, annyit se szóljon, mert azon küjjel is lássa hüségét. De a vadász nem hagyta félbe beszédjét, elmondta mind, a mit a galamboktól s a sasoktól hallott. Mikor végig elmondá, tetőtől talpig sóbálványnyá változott.

De be megbúsult az éfiu király, hogy hüséges vadászát elvesztette! Fájt az erősen az ő lelkinek, hogy kimentette őt a veszedelemből s mégis ő okozá pusztulását. Reászánta magát, hogy elindul világul, s addig meg nem áll, mig ki nem tanulja valahol: hogy csinálhasson megint embert a vadászából.

Volt a királyi udvarba' egy öreg banyi,**) a ki neki dajkája volt, avval közölte szándékát, s különösen lelkire kötötte a feleségit. A vén asszony arra

*) Mik – melyik. **) Banyi – banya.

utasitotta: Fiam, te nagy utat vettél magad eleibe, de ne keress mást senkit, hanem keresd fel Szerencsének szerencséjit, s ha ő a te bajodon nem tud segéjteni, az egész föld kerekén senki lélek nem.

Elindult az éfiu király, hogy keresse fel Szerencsének szerencséjit. Ment, ment, s a hogy a birodalomból kiért, egy nagy pusztába' harmadnapig tévelygett, de még csak élő állatot sem talált. Harmadnapján estére ért egy szép folyóviz martjához. Volt ott egy hétkövü malom, a melynek még ványolója, de még kásatörője is volt. Beszállott oda, s meghált. Reggel mikor indulna, azt kérdi a molnár: Felséges uram! — életem s halálom kezedbe', — hova s meddig ilyen egyedül? Elmondja a király, hogy mi járatba' van.

— Kérdje meg hát felséged Szerencsének szerencséjit: mi az oka, hogy én hétkövü malomba' vagyok, van a malomnak kásatörője is, ványolója is, őrlőm is elég jár s mégis olyan szegény vagyok, hogy elines-elig képes élnem egyik napról a másikra.

Megigéré a király, hogy megkérdi s avval elelmene. Esmént vagy három nap a réten bolyongott a nélkül, hogy emberi keresztényünnyel találkoznék. Harmadik nap este felé meglát egy városkát, oda ér késő este, bemegyen, nem lát semmi világlót egyfelé is, szinte kiért belőle s még nem kapott szállást. A

város vége felé egy szegelet ablakba világot lát. Oda megyen, bekéredzik s talál a házba három leányt, a kik épen szénszaporát fontak.*)

Szállásra ajánlja magát az éjszakára s el is fogadják. Második orsófonáskor lehetett az idő. Csakhamarjában vacsora után láttak. Vacsorált a király, ágyat vettek, lefeküdt s jól aludt.

Reggel, mikor el akar indulni, kérdik a leányok, hogy mi járatba' van. Elmondja nekik is. — Felséges király! — kérik a lányok — kérdje meg Szerencsének szerencséjit: mi lehet az oka, hogy mi már túljuttunk mind a hárman a harmincz esztendőn, ennek előtte tiz—tizenöt esztendővel férjhez mehetett volna a legkisebbik is, de nem akadt kérőnk, pedig mi szépek vagyunk, jól viseljük magunkat s jó dolguak is vagyunk. Megigéri azoknak is a király, hogy választ hoz s avval elment.

Beér egy rengeteg nagy erdőbe s ott bólyász reggeltől estig, estétől reggelig. Mikor az erdőnek a tulsó hajlásán járna, egy szép patakhoz ért. A patak csak megáll a szeme előtt, nem foly egy szálat sem, hanem megszólal s azt mondja: Uram király, mondd meg nekem, mi czél hozott téged ebbe a nagy rengetegbe? Mert lehet száz esztendeje, hogy az én folyásom

*) Szénszapora fonásnak a lányok azt nevezik, midőn kitesznek egy eleven szenet, s a mig az elalszik, mindenik nyujt rendre egyet, majd kettöt, hármat s igy tovább, mig kialszik. A kinek nyujtása alatt elalszik, annak kikiáltják a szeretöjét, vagy néha át kell, hogy bújon egy szék alatt.

megkezdődött s azután soha itt nem járt semmi féle lélek. Azt mondja erre a király:

— Megmondom, ha kétfelé nyilol, hogy rajtad általmehessek.

Helybe' a patak kétfelé nyilik s a király száraz lábbal átalmegyen. Túlfelől megáll, s elmondja, hogy mi dologba' jár-kél. Azt mondja a patak:

— Kérd meg Szerencsének szerencséjit, mi lehet az oka, hogy én olyan szép tiszta vizü patak vagyok, s bennem még sem volt soha még eddig sem egy hal, sem egy rák, sem más élő állat. Megigéri ennek is a király s avval tovább megyen.

Mikor az erdőből kiérne, megpillant egy szép völgyet, azon egyenest lefog, s ér egy nádfedelü küzsdég házikót. Bemegy oda, hogy magát kinyugodja, mert meg volt bágyadva. A házba minden jó rendbe volt szedve, szép tisztán, s egy jókedvü becsületes vén asszony volt benne.

— Jó napot adjon Isten, anyámasszony!

— Hozott a jó szerencse, fiam! mi járásbéli vagy? mi hozott ide a mi helységünkbe?

— Én bizony Szerencsének szerencséjit keresem, — mondá a király.

— Jó helyen jársz fiam, én éppeg az anyja vagyok. Ő most nincs honn, oda van a szőlőbe kapálni, menj oda tés.*) Ne neked két kapa. A hogy hozzá érkezel, kezdj mellette kapálni két kézre, de egy szót se

*) Tés—te is.

szólj hozzá. Most 11 óra van; 12 órakor ennetek viszek.

Mikor leül enni, tés ülj le s egyél vele. Evés után megkérdez s akkor mondd elé, a mi bajod van. A mit kérdezesz, mindenre megfelel. Avval megmutatta, hogy melyik ösvényen kell menni. A király elment s mindent úgy csinált, a hogy a vén asszony mondta. Ebéd után letelepedtek nyugonni.

Egyszer megszólal Szerencsének szerencséje s azk kérdi:

— Mondd meg te nekem, miféle ember vagy? Néma vagy-e, hogy a mióta ide jöttél, még csak hozzám se szóltál?

— Nem vagyok én néma, hanem az à szerencsétlen király, a kinek a leghűségesebb embere sóbálványnyá változott. Azt akartam megkérdeni: mi módon segithetnék rajta?

— Igen jól teszed, mert az a vadász megérdemli, hogy érte fáradj. Menj el haza. A mire haza érnél, feleséged leomlik, fia lesz. Annak a kicsi fiunak a kicsid ujjából csippents egy pohárba három csepp vérecskét, abból egy tulu száracskával kend meg a sóbálványnak az erit, a vadászból lesz, a miyen volt.

— Még volna kérésem: itt a legközelebbi erdőbe' van egy szép patak, de abba' nincsen sem hal, sem rák, sem más élő állat; mi lehet annak az oka?

— Annak a', hogy abba a patakba még nem nem nyuvadt bele senki. De vigyázz, hogy előbb menj

által rajta, onnét menj ki az erdőnek tetejibe s még ott is a legmagasabb fának a hegyibe hágj fel, s onnét kiáltsd meg neki, a mit mondék. Mert ha igy nem tész, te lész a legelső, a ki belé nyuvadsz.

— Még egyet kérdeném. Mostani utamba' egy városkába' három leánynál voltam szállva. Mind a három elrugta a harmincz esztendőt, szépek, jól viselik magukat, jó dolguak, mégsem akadt kérője egyiknek is. Hát ennek mi lehet az oka?

— Annak a, hogy azok a lányok a szemetet a nappal szembe öntik.

— Hát annak mi lehet az oka, hogy van egy hétkövü malom, s van annak azon küjjel még kásatörője s ványolója is, a molnárnak elég őrlője jár, s mégis olyan szegény, hogy napról-napra alig élhet?

— Annak a', hogy a molnár soha sem adott semmit Isten nevébe s templomba nem jár.

Ezt a négyféle dolgot a király jól beszedte a begyibe, szépen megköszönte s becsületesen elbúcsuzott Szerencsének szerencséjitől, s elindult haza félé. Mikor a szép patakhoz ért az erdőbe, a patak kérdezte hogy mi jó hirt hoz neki? De ő azt mondta, hogy ereszsze által hát, osztég majd megmondja. A patak két felé nyilt, ő átal ment, s fel az erdőnek a legmagasabb részire, még ott is felmászott a legmagasabb fára s onnét ugy kiáltott le a patakoz:

— Uhó! hallod-e te szép patak! Szerencsének szerencséje azt mondta, hogy benned ezen az árnyék

világon semmiféle élő állat nem tud teremni, mig valaki beléd nem hal.

Mihent az utolsó szót kirikoltotta, olyan éktelenül megáradt a patak, hogy annak a fának, a míken ő volt, a derekát egészen ellepte s a futó-bolond locsogásával őt az ágak közül szintédeste-szinte lemosta, a lábát ki is kapta alóla, de ő a két karjával egy jó kemény ágat olyan anyásan*) megölelt, hogy onnét semmi uton-módon nem tudá lesodorintani. A viz ezt a faranczos tempót egymás után három izbe' tette meg, s osztég egészen megcsendesedett. Akkor a király leszállott a fáról, inget-gatyát megszárasztott a napon, azután magára vette, a többi gúnyáját pedig egy kosztra vette s ugy vitte, a mig megszáradt.

Elment a molnárhoz hálni s megmondta, hogy ne sajnálja jót tenni a szegénynyel s járjon a templomba. Azután megmondta a leányoknak is, hogy többet a nappal szembe ne öntsék a szemetet.

Nem tudott addig a király haza érni, hogy valami tolvajok a szép patakon lopott lovat vittek által de a hogy gázlattak, ahajt ugy ugy feldurálta magát, hogy lovastul együtt elseperte. Az napságtól fogva a leghiresebb halászó s rákászó patak lett belőle.

A molnár is adni kezdett a szegénynek. Istenhez tért s ugy elgazdagodott, hogy azt sem tudta: mije van. Holtig ugy élt, mint gátja alatt a harcsa.

A három leánynak is, hogy a szemetet nem

*) Hatalmasan, erősen.

kezdték a nappal szembe önteni, kérője akadt egy hétre.

Az éfiu király mikor haza érkezett, a feleségit gyermekágyban kapta. Megvolt a szép fiucska. Egy micczet sem tudott várni a király, hanem kapta a fiucskát, a kicsid ujjából vért eresztett, avval a sóbálványnak megkente az erét. Erre a sóbálvány egy istenes nagyot rittyent, hétfelé repedt, s egyszeribe megébredt a hűséges vadász. A vén király, a mint ezt látta, mérgibe' egyet nagyot horkintott, osztég egyet-kettőt tátintott, földhöz ütte magát s elment Földvárra deszkát árulni.*) A vadász egész élete hosszára megmaradt a királynál szógálatba'. Becsületes egy ember volt. Olyan kell sok!

(Kriza János hagyatékából.)

*) Meghalt.

II.

A TEJKÚT.

Volt egyszer egy király, annak a kertjében volt egy olyan kút, a melyikből éjjel-nappal folyvást forrott a tej. Ebből a tejből élt a király, ebből mosakodott, ebben fürdött. Hát egyszer egy reggel a tejhordó nagy szomorán jelenti, hogy:

— Fölséges királyom, életem, halálom a kezedben van, nincsen már a tejkútban egy csepp is.

Megszomorodik a király nagyon, mert az ő élete is ahhoz a tejkúthoz volt kötve. Hivatja mindjárt tizenkét jágerét s megparancsolja nekik, hogy ha ki nem tudják, hová lett a tej, többet az ő szeme elé ne kerüljenek. Estére kerekedik az idő s a tizenkét jáger kiül a kút mellé. Hát egyszer jön egy nagy disznó óriás, de akkora hogy a fejével a felleget meszelte. Neki dől a kútnak s egy szuszra mind egy cseppig kiiszsza. Jelenti a tizenkét jáger a királynak, hogy miféle történet esett.

— Mit gondoltok — mondja a király — hogy lehetne, azt a nagy disznót kézre keriteni.

— Azt másképen nem, mondják, minhogy lerészegitse az ember.

Kapja magát a király s teletölteti a kútat szilvapálinkával. Hát pont tizenkét órakor jön az óriás, neki dől a kútnak, s mind egy cseppig kiiszsza. No de meg is járta vele. Alig lépett hármat, végig esett a földön s elaludt. A jágerek pedig behuzták a filegóriába s reá zárták az ajtót.

Na a király mindjárt irással hivta össze a népeit, hogy jöjjenek, nézzék, micsoda csodát keritettek kézre az ő jágerei.

De volt a királynak egy négy esztendős kicsi fia, az ott játszadozott a filegória előtt, hát egyszer csak beejti a labdát az ablakon. Beszól az óriásnak:

— Jaj bácsi, adja ki a labdámat.

— Nem adom én fiam, ha el nem lopod az apádtól ennek az ajtónak a kulcsát.

Elszalad a kicsi fiu s elhozza a kulcsot.

— Köszönöm édes fiam, jobb apád leszek én neked apádnál, mondta az óriás. Azzal alig várta, hogy este legyen, kiszökött a filegoriából s ment egyenesen a tejkútnak. Kiitta mind, s osztég »köd előttem köd utánam« eltünt.

Gyülekeztek másnap a népek, de a király nem tudta megmutatni nekik a csudát. Eleget vallatta a cselédeket, egyik se vallott. Egyszer, mikor épen a legkedvesebb inassát veri, csak beállit a kicsi fiu.

— Ne verd szegényt hiába édes apám, én eresztettem el az óriást.

Nyomban összehivja a király a tanácsot s kérdezi, mit érdemel az olyan gyermek, a ki apját és királyát igy megcsufolja. Mindjárt ki is mondja a tanács, hogy fejét kell venni. De a király még is csak sajnálta egyetlen fiát megöletni, hát ráültette egy lóra, melléje adott egy czigányt s neki eresztette a világnak.

Elindul a szegény királyfiu s elérkezik egy rengeteg erdőbe. Volt neki egy kicsi pumi kutyája, az egyszer megszólal. Édes gazdám, add oda a lovat ennek a czigánynak, ugy is ellopná az éjjel, tartsd meg magadnál felét a pénzednek, a többit ebből is add neki, hadd menjen a hová tetszik, majd megélünk mi valahogy.

Ugy is teszen a király urfi s a czigány mindjárt elmegy a lóval. Hát érkezik az óriás.

— No fiam megfogadtam volt, hogy apád helyett apád leszek, jere már most velem. Felveszi a királyurfit az ölibe, a pumi kutyát zsebre rakja s azzal neki indul a rengetegnek.

Hét óra mulva megérkeznek óriás országba. Ott azt mondja az óriás :

— No fiam, itt te vagy most az úr, jere, hogy öltöztesselek föl.

Azzal fölöltöztette a királyurfit fáinul, de volt is miből, mert ő volt az óriás király. Olyan legény is fa-

csarodott belőle hét esztendő alatt, hogy nem lehetett sehol párját kapni.

Egyszer azt mondja az óriás király:

— Ideje is volna már fiam, ha meghházasodnál

— Hát biz én meg is házasodnám, édes apám, ha volna, kit elvenni.

— Biz az nehéz dolog fiam, de segitünk valahogy rajta.

— Azt mán tudom, hogy hozzád bajosan megyen el idevaló király leány, de nem messze van ide Fejérország, ott megkapod a fejér király leányát, az elmenyen jó szivvel, csak tudni kell a módját.

Fölöltözteti másnap az óriás disznópásztornak a legényt, de inget olyant ad reá, hogy olyan semmi teremtett állatnak nem volt a világon s elküldi a fejér-király kapujába. Alig áll meg a kapu előtt, mindjárt szalad ki az inas s behivja a király elébe. Kérdezik, hogy ki fia légyen, de ő csak azt mondja:

— Nem tudom. Se' apám', se' anyám' nem ismertem, azt se tudom, mi a nevem, ugy máskülömben Jancsikának hivnak.

Kérdezi tőle a fejér király, nem volna-e kedve beállani kondásnak, mert a kondássa meghalt. Adna neki háromszáz forint fizetést, annyi volt a másnak is.

— Én bizony fölséges atyám, beállok, — mondja Jancsika, — úgy sincsen senkim kerek e világon

— No fiam jól van, vedd átal a kondát.

— Hé, adjatok enni valamit az uj kondásnak!

Egyszeribe hoznak neki ennivalót s avval általveszi a disznókat. Estére kerekedik az idő s Jancsika beül a konyhába a góc alá. Épen akkor menyen el ott a király leánya s kérdezi, hogy hol hál az éjjel.

— Nincs még helyem, mondja Jancsika.

— Na hát fekügy le ide a padra.

Alig alusznak el a cselédek, jön a király leány.

— Jancsika, szivem szerelme, mond meg nekem, miféle fajzat vagy, mert szegény legénynek nem lehet ilyen változója.*)

— Nem tudom, fölséges király kisasszony.

— No ha nem tudod, maradj magadnak.

— Nesze, hoztam egy fejér czipót, meg egy kulacs bort, legyen a mit egyél a mezőn.

Köszöni alásan Jancsika s azzal a leány elmegyen.

Másnap fúni kezdi Jancsika a furulyát, de a disznók úgy tánczolnak előtte, mint a karikacsapás. Nézi ezt a király az ablakból s oda szól a feleséginek:

— Nem tudom feleség, miféle fajzat lehet ez a Jancsika, hogy ugy tánczolnak előtte a disznók.

— Bizony fölséges király-atyám, — mondja a lánya, — nem lehet az a fiu paraszt, mert olyan változója kijednek sincs, mint annak.

Kiér Jancsika a mezőre, hát ott várja az apja, az óriás király.

---

*) Fehérnemü.

— Mit adtak fiam?

— Egy komlós czípót, meg egy kúlacs bort.

— Vesd oda annak az egyenes farku kannak.

— No te kan, őrizd a fiam helyett a disznókat

Azzal ölbe kapta a fiát s elvitte haza. Este, mikor a disznók jöttek, vissza vitte a város végére s adott neki egy arany guzsajat, de meghagyta, hogy oda ne adja addig a király kisasszonynak, a mig meg nem mutatta neki magát övig. Ugy is lett, a király kisasszony megmutatta magát övig, de azután ismét hiába kérdezte, ki légyen Jancsika. Másnap adott az apja egy arany motóllát, harmadnap egy arany orsót, de lelkire kötötte, hogy azért mutattassa meg a király leánnyal magát egész anyaszült meztelen.

Egyszer kiadja a király a parancsolatot, hogy a ki kitalálja, hogy az ő leányának mi a jegye, annak adja feleségűl.

Gyűlnek, gyülekeznek messze országokból az urak, de egyik se tudja kitalálni. Egyszer Jancsika is beállit egy réz lóval, réz gúnyába' s azt mondja:

— Fölséges király, ha meg nem sérteném, a király kisasszonynak egyik hóna alatt a nap, a másik alatt a holdnak van a jegye.

Egyszeribe megütteti a király a nagy dobot s eljegyzik őket. De Jancsika abban a perczben ugy eltünt, mintha ott se lett volna. Keresi a király mindenütt, nem találja sehol se.

Másnap ismét megjelen egy ezüst paripán, megcsókolja a király kisasszonyt, de ísmét eltünik.

Harmadik nap már nagy bánattal volt el az egész udvar, hogy hátha ott felejti vőlegénye a király kisasszonyt. Várják reggelre: nem jön, várják délre: nem jön. Már épen más urat akartak neki választani, mikor beállit az udvarba olyan kocsival, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem. Egyszeríbe olyan lakadalmat csaptak, hogy Telelő Szent Páltól Tekerő Szent Pálig asztal asztalt ért. Én is ott voltam, kaptam egy kicsi csontikát, de oda jött kereszt apám s addig kérte, a mig megharagudtam s a lábához vágtam. A ki nem hiszi, nézze meg, hogy még most is sántál belé.

(Kriza János hagyatékából.)

III.

A TÁLTOS KIRÁLYLEÁNY.

Volt egyszer heted-hét országon is tul egy olyan táltos király leány, a ki minden találós mesét kitalált, de az övéit nem tudta kitalálni senki. Fogta magát se' kihirdetteté, hogy a ki az ő meséjét kitalálja, vagy neki olyat mond, a mit ő ne tudna kitalálni, ahhoz menyen feleségül.

Sokan megpróbálkoztak már vele, de senki se ment semmire. A táltos királyleány pedig mindeniknek karóba huzatta fejét.

Utoljára, mikor már kilenczvenkilencznek karóban volt a feje, maga is gondolkozóba esett, hogy nehezen mehet valaki hozzá »kárlátóba«, ha igy folytatja a dolgot. Ő bizony — gondolta — valamelyikkel már csak úgy szinből kitaláltatja a mesét s hozzá menyen feleségül.

Volt a szomszéd országban egy gazdag, de özvegy királyné s annak egy fia. De az a király urfi olyan volt, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem.

Meggondolkozik ez a király urfi s azt mondja az édes anyjának:

— Édes anyám! én bizony elmegyek a táltos királyleányhoz szerencsepróbálni.

Eleget próbálta az édes anyja, hogy lebeszélje róla, de biz' azt nem lehetett.

Mintsem odavesszen idegen országba, — gondolá az özvegy királyné, — inkább én magam pusztitom el. Úgy is tett. Egy pohárba a legerősebb méregből készitett egy pár kortyot, hogy azt, mikor a fia indul, megitatja vele. De a király urfinak volt egy táltos inassa, az megmondta neki, hogy abból a pohárból, a mit az édes anyja nyujt neki, mikor indulnak, ne igyék egy cseppet se, hanem öntse ki a földre.

Hát lelkem Istenem, mikor épen indulni akarnak, jön az özvegy királyné egy pohár borral; de a király urfi a szájához sem vitte, csak ledobta a földre, Egyetlen egy csepp a ló lábára esett s az egyszeribe megdöglött.

Annak a lónak a husából evett két varju, azok is elpusztultak. A király urfi azt a két varjut megsüttette, betette a tarisznyájába s avval utnak eredtek.

Este felé egy rengeteg erdőbe érkeztek. Hát látnak egyszer egy nagy tüzet, a mellett füttözik tizenkét tolvaj. Oda mennek hozzuk s a király urfi megkinálta őket a varjak húsával.

A két varju meg se' kottyant a tolvajoknak, de meg is halt tőle mind a tizenkettő azonnal. Akkor a szolga ezt a találós mesét találta:

»E g y c s e p p t ő l m e g h a l t e g y, e g y t ő l k e t t ő, k e t t ő t ő l t i z e n k e t t ő.«

Másnap megérkeztek a táltos királyleányhoz. Asztalnál mindjárt el is mondta a király urfi a találós mesét, de a leány nem tudta kitalálni. Három napi gondolkozási időt kért. A király urfi megadta neki.

Első éjjel felöltöztette a király leány egyik szol gálóját a maga ruháiba s elküldte a király urfihoz hogy tudja ki tőle a mesét.

— Megmondom, — mondá a király fiu, — ha ide fekszel mellém. A leány nem sokat kérette magát, hanem oda bútt. Akkor a király urfi kiugrott az ágyból s kikergette a leányt, a ruhát pedig ott tartotta.

Kétszer ismételte még ezt a királyleány, de a királyfiu mindenkor elkergette a szolgálót.

Negyednap délben ujra feltette a kérdést: E g y c s e p p t ő l m e g h a l t e g y, e g y t ő l k e t t ő, k e t t ő t ő l t i z e n k e t t ő.« Mi az?

A leány most se tudta megmondani. Akkor elévette a három köntöst s azt mondá a tanácsuraknak:

— Ime nektek olyan király leányatok van, a ki már három éjjel egymás után lejött az én szobámba hálni, de én nem eresztettem magamhoz, hanem elvettem a köntösseit.

— Mit érdemel az ilyen király leány?

A király leány eleget esküdözött mennyre-földre, hogy nem ő volt, hanem szolgálói; de a király urfi semmi letteképen nem tudta elhinni, hogy nem ő volt

a szolgálók pedig esküdöztek, hogy nem ők voltak hát mégis a király leányra sült a dolog.

Akkor mindjárt összeült a tanács s kimondta hogy az, a ki már kilenczven kilencznek minden igaz ok nélkűl nem átallotta fejét vétetni, maga sem érdemel egyebet. Egyszeribe hivatták is a hóhért s a király leány feje is karóba került. Épen az volt a századik. Akkor aztán az öreg király őt fiának fogadta s átadta az országát.

A király urfi pedig nyomba' megházasodott, elvette a fejér király leányát, Liliom király kisasszonyt s még maig is élnek, ha meg nem haltak.

(Kriza János hagyatékából.)

IV.

A HÁROM SZERENCSEPRÓBÁLÓ.

Egyszer volt egy ország arra felé, hol a nap felkél; lakott abban egy szegény ember, kinek olyan három szép fia volt, mint egy-egy bokréta s a mellett egyik nagyobb vitéz volt a másnál. Mindig is abban mesterkedtek, ha valami módon kimutathatnák vitézségüket, s addig erdőltek az apjukon, mig el nem eresztette országot-világot látni, szerencsepróbálni. Adott mind a háromnak egy-egy fegyvert s avval azt mondá: No! isten hirivel, menjetek, ha nem nyughattok!

Mentek-mendegéltek s estére kelve, elértek a fekete erdőbe. Alig nyugodtak le, egy vén banyó vetődött hozzájok s szállást kért az éjtszakára. Istené a szállás, vén anyó! itt bizony te is meghálhatsz velünk, mondá a nagyobbik legény, a más kettő szószólója.

Reggel, mikor felkászolódnának, hogy tovább utazzanak, a vén banyó megköszönte a szállást s adott nekik egy erszényt.

Ezt az idősebbnek adom által, — mondá a vén

banyó. — tedd jó helyre fiam, mert ebből az arany soha ki nem fogy e világi életedben.

Avval tovább ment a három szerencsepróbáló testvér; az nap estére elértek a nagy vizhez s annak a martján szállást vertek. Éfélikor esmént eljött a vén banyó s kérte a szállást. Adott a három legény jó szüvel. Reggel egy sapkát adott a közepsőnek, melyet ha a fejére tesz, látatlanná lesz.

Tovább mentek, s még az napon jókor egy küsdég várasba értek. Ott arra egyeztek, hogy az erszényből vegyenek ki annyi aranyat, a mennyivel a legszebb házat megvehetnék. Meg is vették a legszebbet, s még estére beleköltöződtek. Éféltájban kopogtatnak az ajtón, hát esmént a vén banyó van ott s szállást kér. Megadták. Azt mondja reggel a vén banyó:

No fiaim! én veletek többet ez életben nem találkozom, hanem itt van egy ezüst vessző, ez legyen a küsebbiké. Ennek a vesszőnek azaz ereje van, hogy a hányat suhintasz vele, annyi egész tábor katona áll elé. Hanem azt mondom én nektek, hogy nem messze innét van egy vár, abban lakik egy szép herczeg kisasszony, az csak olyan legénynek akar felesége lenni, a ki őt megtudja nyerni. Már sok herczegurfi próbált vele szerencsét, de egy sem ment semmire. Eredjetek ti is szerencsét próbálni, de helyén legyen az eszetek, mert különben porul jártok. A mit adtam, annak jó hasznát vehetitek.

Avval a vén banyó úgy oda lett a szemök elől, mintha a föld nyelte volna el.

Elig tünt el a vén banyó, az idősebb legény vette az erszényét s elindult a vár felé. A mint oda ért, bejelentette magát, s egyszeribe be is eresztették. Ugy káprázott a szeme a nagy fényességtől s a kisasszony szépségétől, hogy eleinte azt sem tudta, égen van-e, földön van-e, de erőt vett magán, s azt mondá a kisasszonynak:

— Nagyocska bátorság én tőlem, hogy elédbe merék jőni, szépséges szép kisasszony, de engedj meg nekem, mert hallottam hiredet s nem állhatám meg, hogy ide ne jőjek.

— Épen vártalak, mondja a kisasszony, jó hogy erre néztél. Ülj le ehhez a kicsid asztalhoz, koczkázzunk aranyban, s ha meg tudsz nyerni, tiéd vagyok apámnak fele birtokával együtt.

No, leülnek s elkezdik a játékot. A kisasszony egy miczre annyit nyert, hogy halommal állott az arany előtte, de a legény erszényéből még annál bővebben duvadtt a szép sárig arany. Szeget üt a kisasszony fejébe, hogy abból a küzsdég erszényből sokkal több arany jött ki, mint a mennyi beleférne. Félbeszakassza a játékot s azt mondja:

— Te ugyan ügyesen tudsz játszani, de ha az erszényed nem volna boszorkány-erszény, eddig megkellett volna, hogy add magad. Hoczcza ide csak, hadd

lámsza, milyen, csak megnézem, s egyszeribe visszaadom.

Hitelt adott a szép mázas-szónak a legény, s odaadta az erszényt, a kisasszony pedig mihent a kezébe foghatta, elkiáltotta magát:

— Jertek estrázsák! kötözzétek meg ezt a legényt s kisérjétek ki a várból, hadd menjen, a merre a szeme lát.

Visszamegy a legény nagy búval-bánattal a testvéreihez, panaszolja, hogy milyen csufosan járt. Azt végezték el egymás között, hogy már most a középső próbáljon szerencsét, s az erszényt is hozza viszsza, ha szerét ejtheti.

Elment a közepső is a várba. Elmondta himzés-hámozás nélkül, hogy ő bizony az erszényért jött. No hiszen, felpattant a herczeg-kisasszony, hogy még ilyen kéréssel mer eléállani, kikiáltott az ablakon: Estrázsák! kötözzétek meg s vessétek ki innét ezt a bolondot.

De a fiu fejébe huzta a sapkát s látatlanná lett. Mikor az estrázsák kimentek, levette a sapkát s esmént kérte az erszényt.

A kisasszony hizelkedésre fogta, s azt mondá: itt az erszény, itt a sok arany, a mit bátyádtól elnyertem, de még magam is a tiéd vagyok, ha megmutatod nekem azt a boszorkányos sapkát. Addig beszélt, addig mondott, hogy ezt is kibeszélte a szép eszéből, s odaadta a sapkát. Egyéb sem kellett a kisasszonynak,

helyből megkötöztette az estrázsákkal s kikisértette a várból.

Visszament nagy búval bánattal az is a testvéreihez, s elpanaszolta, hogy őt is milyen csúfúl rászedé a herczegkisasszony. Mit volt mit tenni, elhatározták, hogy menjen el a küsebbik is, s próbáljon szerencsét.

Elment most a küsebbik, a ki a legszebbik is volt. Hogy a vár alá érkezett, suhintott hármat az ezüstvesszővel, s mindjárt három erős tábor katonaság vette körül a várat, ő pedig talpig felöltözött generálissá vátozott. Bejelenti magát s bémegyen, jobb kezében tartotta az ezüstvesszőt.

A herczegkisasszonynak apja, anyja s minden rokonsága össze volt gyülve. Azt mondja a legény:

— Felséges fejedelem! azért jöttem, hogy az erszényt s a sapkát visszakérjem a leányodtól.

Azt kiáltja arra a fejedelem: Estrázsák! vessétek ki ezt a vakmerőt!

Az estrázsák meg is fogják a gyenerálist, de mikor az udvarra kiviszik, kiált egyet, s a temhetlen sok katonaság egybe ostromolni kezdi a várat.

Bezzeg lett ijedtség a palotában! Egyben azt parancsolják az estrázsáknak, hogy hozzák vissza a generális urat. Visszaviszik s azt mondja a fejedelem:

— Vitéz generális! küld el innét a katonaságot s neked adom a leányomat fele birodalmammal.

Kiment a generális, suhintott hármat az ezüstvesszővel, s a temhetlen katonaság ugy el-lett a föld szinéről, mint a tű. Ő maga sem generális volt immár, hanem csak akármilyen legény, csakhogy a kezébe volt az ezüst vessző. Azt mondja most a herczegkisasszony:

— Szép derék ifiu, édes szép szerelmem, én immár a tiéd vagyok, csak meg kell esküdnünk, add ide hát, hadd nézzem meg azt a szép ezüstvesszőt; látom, hogy avval minden ellenségünket meggyőzhetjük s élhetünk boldogúl.

Hitt az is a szép szónak s oda adta. Nem is kellett egyéb, mert a fortélyos kisasszony egybe kikisértette a várból a szegén legényt.

Elment nagy búval a legény, de nem a testvéreihez vissza, hanem a rengeteg havasba. Leheveredett egy nagy kőszál alá, ott helyben álom lepi meg s álmában a vén banyó azt beszéli neki: Ne búsulj fiam, kelj fel; itt van egy kurozsos forrás, tovább pedig egy almafa. Szakaszsz le arról egy pár almát, a forrásból tölts a kulacsba, de te nehogy megkóstold egyiket is. Azután menj vissza rongyos öltözetben a várba, ott a konyhamesternek add el azt a pár almát, s attól a fejedelemnek egész asztalnépe megbódul. Azután pedég öltözz daktornak, s jelentesd magadot, hogy mindenféle betegséget tudsz gyógyitani; a többit aztán a te eszedre bizom.

A legény úgyis cselekedett, mint a vén banyó

javalta: eladta a két almát, evett belőle a fejedelem egész háznépe, s megis bolondultak tőle. Semmiféle daktor meg nem tudta gyavittani. Akkor jelenti magát egy idegen daktor. De bezzeg kaptak rajta! Megnézegeti a betegeket, ad mindeniknek egy gyüszünyi vizet a kulacsból, csak a kisasszonynak nem. Meg is gyavúl mindenik egy miczre, csak a kisasszony marad bolondnak. Sajnálták lelkekből, s még is kaczagni kellett rajta, olyan bolond tempókat csinált s olyan bolondokat beszélt.

Könyörögni, rimánkodni kezd a fejedelem, hogy gyavitsa meg a leányát is, s nem tud olyat kérni, hogy meg ne adná. Azt mondja erre a daktor: Add nekem a leányodat, add vissza az erszényt, sapkát, s az ezüst vesszőt s egyben meggyavittom! Észre veszi a fejedelem, hogy kivel van dolga, de mit vólt mit nem nem tenni, mindent vissza kellett adni. Akkor a legény ad egy gyüszűnyit a herczegkisasszonynak is a vizből s mindjárt helyre állott az esze s még jobb kedvű lett, mint annakelőtte. Csaptak is olyan lakadalmat, hogy hét országra ment a hire. A más két legényt is meghitták a vendégségre, s egybe herczegeknek tették. A küsebbikből pedig üdővel fejedelem lett. Máig is élnek, ha meg nem haltak.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyüjtése.)

V.

A KÉT BORS-ÖKRÖCSKE.

Egyszer volt, hol nem volt, még az óperencziás tengeren is túl, egy nagy tenger, annak a közepén egy nagy sziget; ennek a szigetnek a közepében egy nagy hegy s a hegy tetején egy ezeregy esztendős fa. Ennek volt kilenczvenkilencz ága, a kilenczvenkilenczediken figyegett egy kilenczvenkilencz rejtekes tarisznya; ennek a kilenczvenkilenczedik rejtekében volt a szent Laczi bátyám kilenczvenkilencz levelű bibliája, s ennek a kilenczvenkilenczedik levelén voltak megirva a következő igék. A ki ezeket meg nem hallgassa, soha meg ne lássa a mennyeknek országát, a ki pedig meghallgassa, horgadjon meg az orra, mint a kapu kúlcsa.

A biz a': volt egyszer egy igen-igen szegény ember; a szomszédjában lakott még egy nálánál is szegényebb. Az egyiknek fia volt, a másiknak leánya. Kapták magukat a szegény emberek, s összeszenetálták a két ifjut, hogy ha már annyiban van: legyen egy kódustarisznyából kettő.

Azt mondja egyszer az ifjasszony az urának: Hallá-e! kied, az igaz, hogy nem a pápista hiten van, de próbáljon egyet: böjtöljön meg egy pénteket, hátha adna az isten valamit.

Az ifju ember meg is hallgatta a tanácsot, nem eszik egy betévő falást sem pénteken, hanem az isten nem adott azért semmit. No, isten neki, — gondolja magában — legyen a többi után, s megböjtöli a a másodikat, meg a harmadikat is s egyszer csak ugy belé jött a böjtölésbe, hogy hét egymásután eső pénteken nem evett semmit de semmit az ég alatt. De az isten csak nem adott semmit a hét napos böjtre sem. Legény! — gondolja magában, — ez már csak elég volt, ha akart volna adni ő szent felsége, erre adhatott volna.

Meggondolkozik a szegény ember s azt mondja a feleségének: Hallod-e feleség! süss nekem egy hamuból sült pogácsát, mert menni akarok az istenhez, hadd látom: hol a hiba!

Süt is az asszony s a szegény ember utnak indul.

Dél tájatt elér a Herecz erdőbe. Ott talált egy ősz embert, a mint két akkora ökörrel, mint egy-egy borsszem, szántogatott a cziheres parlagon. Köszön neki, s az fogadja is. Kérdi: hogy merre van szándéka? mi járatban van? Én bizon az istenhez mennék, — felel a szegény ember. — Hét pénteken böjtöltem, s nem adott érte semmit. Most azt szeretném megtudni, hogy mért nem adott?

— Abba' hiába' ne fáradj, — mondja az ősz ember, — hanem én neked adom ezt a két bors ökröcskét, ezek után elélhetsz, csak senkinek el ne add, akármennyit igérjenek értök.

Haza hajtja a szegény ember a két ajándék állatot, s más nap mindjárt erdőbe ment velök. A szekeret innét s túl szedte össze; egyik kereket, másik rudat, harmadik tengelyt adott, s úgy tákolta össze. Elég az, hogy volt olyan a milyen. De nem is mert két szál fánál többet feltenni, mert az ökröcskékben még kevesebbet bizott. Hanem ezek táltosok voltak, s mikor megakará inditani, megszólal az egyik:

— Hát ezt a két szál fát ki után tette gazduram? Csak rakja meg a szekeret istenesen, hogy recségjen alatta, mert mi két szál fával szégyeljük bémenni a faluba. A szegény ember csak csavargatta a fejét, de rászánta magát s istenesen megrakta a szekeret, a mennyi csak ráfért.

A mint kiérnének az erdőből, találkoznak a gróffal s a falubiróval. Ezek majd hanyatég estek, mikor látták, hogy az a két pirinkó ökör mekkora szekér fát viszen. Kérdi a gróf: mennyiért adod nekem ezt a két ökröt, te szegény ember? — Nem eladó méltóságos gróf ur — felel a szegény ember. Megharagszik a gróf s azt mondja a szegény embernek, hogy ha egy nap alatt meg nem szántja a Herecz erdőt, s bé nem veti, s el nem boronálja: ökre nélkül marad.

Aj! megbúsulja magát a szegény ember. Mit tudjon csinálni! — Egyet se búsuljon gazduram, szólal meg az egyik borsszem ökröcske, csak szerezzen kied ekeszerszámot, a többi a mi dolgunk lesz ketten.

No! szerez is a szegény ember. Egyik ad talyiga kereket, a más ekekabalát, harmadik esztekét, kurta vasat, hosszu vasat, s egy piczre összeszokotálta az ekét. Elmennek a Hereczbe, s azt mondja ott az egyik ökör: kied csak feküdjék le s aludjék, gazduram, eligazitjuk mi a többit. A gazda bizony meg is fogadta a szót: lefeküdt, elaludt, s mire felébredt, már szépen el is volt boronálva a szántás. Avval haza eregéltek, s jelentette a birónak, hogy készen van a munkával. Kimegy a biró s a gróf a hely szinére, végig járják a helyet, de egy hajszál nem sok annyi hibát sem találtak a vetésben.

No te szegény ember, — mondja most a gróf, — ha mi nekem takarmányom van, gyökerestől mindenestől be nem takaritod egy nap alatt, ökröd nélkül maradsz, tudd meg! A szegény ember elkezd búsulni, de a bors-ökröcske ismét megvigasztalja.

Egyet se búsuljon gazduram! kied csak feküdjék le a barázdába s aludjék, a többi a mi gondunk. Bé is takaritották egy nap még a helyét is a teméntelen sok takarmánynak. Egy szekérre rakták az egészet, de olyan magasra felrakták, hogy a szegény ember nem tudott a tetejébe nézni. Mikor a kastélyhoz érnek, bémegyen a szegény ember a grófhoz, s azt

mondja: méltóságos gróf ur! elhoztam eddig a takarmányt, de ha a kastélyt el nem fordittatja a helyéről, nem térünk bé az udvarra. A gróf még ki sem hallgatta jóformán, úgy kivetette a szegény embert, hogy majd megszakadt a nyaka. Meglátták ezt az ökröcskék, mozditnak egyet a szekéren, neki a kastélynak, s az fenekestől felfordult. A grófot majd megölte a buszúság.

— Hallod-e, te szegény ember! — mondá a gróf, — ha te engem be nem vitetsz a pokolba a biróval együtt, ökröd sem lesz s magad is csúfot látsz. Látni akarom a pokolt, hogy milyen világ van ott. Hej! búnak adja magát a szegény ember. Hogy tudja ő oda vitetni, mikor soha még a tájéka felé sem járt a pokolnak. Megszólal az egyik ökröcske:

Azért soha se búsuljon gazduram! Oda eppeg jó helyre kivánkoznak, megilleti mind a kettőt.

Avval a szegény ember eleállott a nagy egész vágás szekérrel, a gróf s a biró felkászolódtak rá, s elindult a két ökröcske pokol tartománya felé. Estére kelve a szádához értek. A borsszem-ökröcskék neki futottak az ajtónak, beütötték a fejükkel, avval a gróf nagy tempóra besétált, s utána a biró.

— No most gazduram! rántsa rájok az ajtót, javallá az egyik. A szegény ember ugy is tett, s a gróf soha ki nem tuda kerülni a világ szinére, sem a biró. A szegény ember pedig a két borsszem-ökröcskével máig is boldogul él, ha meg nem halt.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyüjtése.)

VI.

MONDJAD HÁT: SZÉNA!

Egyszer volt, hol nem volt egy ember. Csak ide nem messze Gyalakután. Volt ennek az embernek annyi leánya, akár a rosta lika, de az egészre sem kellett annyit ügyelődni, mint a legkisebbre. Furfangosabb volt az adta leánya még az ördögnél is. Annyit sem hajtott apja szavára, anyja szavára, mint egy mákszem. Verték, ütötték: nem használt.

A leány egyszer fogja magát, s elszökik. Meg sem állott Nagy-Galambfalváig. Hogy oda megy, beáll szolgálatba. Jó dolga volt, serény volt, megszereti egy legény s elveszi. Élnek egy darabig békességben. Azt mondja egyszer a menyecske az urának:

—Hallá-e! menjünk el apámuramékhoz. Lássuk meg: élnek-e, halnak-e.

Ők bizon neki czihelődnek, felkészülnek, szekér elé fognak két tehéntinót s elindulnak Gyalakuta felé. Mikor mendegélnének Szent-Györgyön keresztül, meglát az asszony egy boglya szalmát az udvari csürkertben. Mondja az urának:

— Né, hallá-e! mekkora szénaboglya van ahajt!

Mondja az ura:

— Nem széna az, hanem szalmaboglya, feleség.

— A' nem, hallá-e! mert a széna!

— A szalma! — mondja az ura.

Ahajt ugy összevesznek, hogy a menyecske haját is tépte nagy buszuságában. Szidta az urát, hogy mért nem mondja ő is, hogy: széna! De az ura mindig csak azt erősitette, hogy: szalma. Erre a menyecske felkapja az eczetes korsót, s ugy a tinók közé teremti, hogy mind miszlikbe *) megy, a tehén-tinókák megijednek, megfutamodnak, keresztül-kasul az uton, mindent összerontanak.

Eleget mondta az ura, hogy ne bolondoskodjék, de a menyecske mind csak azt kivánta, hogy az ura mondja azt, hogy: széna. De csak mondta biz a hogy: szalma. Erre még jobban neki durálta magát a menyecske, az inget is kivette nyakából, sirt, duzzogott. Az ura csak csillapitotta, mondta neki:

— Feleség! közel vagyunk Gyalakutához, ott minden ember ismer, hagyj fel a bolondsággal.

— Mondjad hát, hogy: széna.

— A bizon szalma!

Megérkeznek az apjáékhoz. A menyecske összekörmölve, borzasan, megtépászva, leszáll a szekérből. Egyenesen bemegy a házba, de nem szól senkinek egy

* Miszlikbe=apró darabokba.

szót se. Eleget kérdi az anyja, hogy: mi lelte? mi baja? Lefeküdt az ágyba s hallgatott, mint a néma. Eleget mondta az ura:

— Kelj fel feleség, mert szégyen a dolgod. Ne tedd magad.

— Mondjad hát: széna.

— A bizon csak szalma!

Este lesz. Jőnek-mennek a látogatók, az atyafiak. Egy sem maradt el a menyecske zelletségiből, *) mindenik sajnálkozik a betegségin. Hivják vacsorára nem megy. Ágyat vetnek másuvá **), hogy feküdjék oda. Egyet sem szól, még nem is mozdul.

— No e bizon meghalt!

Elmennek a pap után. Addig az ura pustogja***) neki:

— Állj. talpra, mert mindjárt megmondom, hogy csak teszed magad.

— Mondjad hát, hogy: széna.

— A bizon csak szalma!

Eljő a pap, ádászkodik, imádkozik s avval elmegy. Megvirrad, nézegetik, hogy él-e vagy meghalt? Hát se nem szól, se nem szuszog: a szemét is behunyta. Gondolja magában, hogy majd ráijeszt az urára. Az ura pedig csak pustogja neki:

— Ne bolondozz feleség! mindjárt nyujtó padra tesznek, harangoznak, rútul lesz a dolgod.

— Mondjad hát: széna.

---

*) Zellétség=rokonság. **) Másuvá=máshová. ***) Pustog=suttog.

— A bizon szalma!

Elnyujtóztassák, sirassák, kivált mikor megkonditsák a harangot. Eljő a temetés ideje, koporsóba teszik, gyülőt huznak, mindenfelől bomlik a tenger nép, lezárják a koporsót, a pap prédikál. Mikor elvégezné a perédikácziót, ismét pustogja a szegény ember:

— Feleség! vége életednek, mindjárt visznek a temetőbe, szólj, ébredj!

— Mondjad hát: széna!

— A bizon csak: szalma.

Meginditsák ki a temetőbe, leteszik a sirhoz, hogy eresszék le kötéllel. Oda surlódik az ember s ismét csak pustogja:

— Feleség! add ki magad, mindjárt betakarnak, soha mig a világ ki nem jösz innét.

— Mondjad hát: széna!

— A bizon szalma!

Leeresztik a koporsót; minden ember egy gajat vet rá előbb s avval szépen betakarják.

No! a nép elmegyen. A menyecske most veszi magát észre, hogy milyen bolondul cselekedett. Azt mondja magába:

— Bár az ördög vitt volna el engem!

Erre a szóra hallja, hogy ássa valaki a sirját. Megörűl, hogy az ura gondolkozott meg, bizonyosan az ássa. De hát a bizon nem ugy van: az ördög ásta.

Szépen felnyitotta a koporsót, s azt mondá a menyecskének:

— No, ha engemet kivántál, jere velem, ülj fel a nyakamba.

Felül biz a menyecske, még pedig jó hekkesen s kikerekednek a föld szinyére. *)

— No most szállj le! — mondja az ördög.

— E — en!?..

Még feljebb ült s amugy sarkantyúzta, hogy vigye haza.

— Szállj le hé! — kiáltott az ördög.

— E — en! — felelt a menyecske.

Megijed az ördög, hogy már mi az isten haragját csináljon vele. Fut egyik hegyről a másra, sebes vágtatva. A mint fut találkozik egy vörös csákós huszárral. Istenkedik neki, hogy szabaditsa meg a menyecskétől, mert gazdag emberré teszi. A huszár előbb rendjin szépen fogja, de mikor látta, hogy nem használ a szép szó, kirántsa a kardját.

— Szállj le kujon teremtette, mert mindjárt megöllek a kardommal. A menyecske sem veszi teréfára a dolgot s leszökik az ördög nyakáról.

— No te huszár, — mondá az ördög, — jóért jóval fizetek. Én most elmegyek a király udvarába, belebujok a királynéba; te jere oda s csak annyit mond: indulj komám! De addig ki ne hajts engem belőle, mig a király neked nem igéri a leányát s hóta

*) Szinére.

után egész királyságát. Azután egy más királynéba bújok, abból is hajts ki egy jó summa pénzért, de oszté g mikor a harmadikba bújok, onnét ki ne hajts, hiába ne is próbálj.

Elmegyen az ördög, s beléhúvik a királynéba. Egyszeribe mindenfelé kurszust bocsát a király az ő birodalmába, hogy mennyi doktor mind elé gyüljön. Mind elé gyülnek, de egy sem tud a királynén segéjteni. Megérkezik a huszár is, bejelenteti magát, bemegyen. Hát a királynét körülvette a zelletsége, sirtak, piszögtek, pöcsörögtek, hogy kifogynak belőle. Elé áll a huszár, megfogja a királyné pulszusát, gondolkozik, keresztet vet a királyné homlokára, s azt mondja: indulj komám!

Egyszeribe az ördög kibújik, de hogy szómat össze ne keverjem, addig a huszár nem fogott semmibe, mig a király meg nem igérte, hogy neki adja a leányát, s hóta után egész királyságát.

Elment most az ördög s belebujt egy más királynéba. Összehivják a mennyi doktor az országba csak volt, de egy sem tudott segéjteni rajta. Azon közbe hire megy a huszárnak s elhivják azt. A bizon ki is ugratá egy jó summa pénzért.

Elmegy az ördög a harmadikba. Beléhelyezkedik egész lelke nyugodalmára, nem félt, hogy a huszár ismét kizaklatja.

A harmadik király is meghallja a huszár hirét, utána is küldött, igért tenger sok pénzt, csak meg-

gyavitsa az ő derága feleségét. Kiált is egyet a huszár: *indulj komám!* De biz az ördög egyet se mozdult. Ugy hállgatott, mint a süket disznó a rozsba!

— Indulj komám!

Az ördög nem mozdul. Harmadszor is neki káromkodja magát:

— Fikkom teremtette! indulj, mert érkezik a székely menyecske!

Egyéb se kellett a szegény ördögnek. Ugy kipattant a királynéból, mint a pereszlen, s ugy elvetette magát, hogy még e mái szent napig is mind fut. Holnap legyen a kietek vendége.

(Kriza János hagyatéka.)

VII.

HAMVAS GYURKA.

Vólt, hol nem vólt, még hetedhét országon is túl, egy szegény asszony. Ennek a szegény asszonynak volt három fia: a legnagyobb csizmadia-, a második szabómesterséget folytatott, hanem a legkisebbel semmire sem lehetett menni, mindég a hamuban hevert, azért el is nevezték Hamvas Gyurkának.

A két nagyobb legény egy darabig csak elnyögte, hogy ők a keresők s az öccsük eszik-alszik, hamuba' hemmedezik, de egyszer azt mondták az anyjoknak, hogy ezt már a szent lélek sem állja ki tovább, valamerre takaritsa el a beczefiát. El is vitte a szegény asszony a városba, béadta fazakas-mesterségre, de már másnap otthon volt Gyurka s azt mondta, hogy ő ugyan nem mocskolódik az agyaggal, s belőle, mig e világ, soha fazekas nem lesz. Azután elvitték timármesterségre, de innét is megszökött, mert a büdösséget nem tudta szenvedni. Vitték szabóságra, azt azért nem szenvedhette, mert ülni kellett.

A szegény asszony már ugy elkételenedett, hogy

azt sem tudta: hol áll a feje; de a legények addig morgolódtak, hogy ismét poróbált egyet, s elinditotta a város felé. A mint mentek, találkoztak az országuton egy veres szakállu urasággal. Kérdi az asszonyt: Hova igyekszik kend néne, azzal a legénykével?

— Én bizony nagyságos uram, viszem ezt a szegény legénykét szolgálatba, ha valahol helye kerekedhetnék, de hogy az igazat meg is mondjam, még egy helyen sem tudott ellakni, mert Laczi a hátán űl a macskabékának.

— Nem baj a! — örvendezett az uraság — eppeg ilyen legényt keresek én. Nem lesz nálam semmi dolga az Isten földjén, s még is olyan bért adok, hogy tiz esztendeig sem szolgálna más embernél annyit.

Megörvend a szegény asszony, de még jobban Gyurka s meg is mondta az anyjának egyszeribe, hogy ő ehhez az urhoz megy szolgálatba, ha semmit sem fizet is, csak enni eleget adjon.

Az uraság megirta a szerződést s mikor a szegény asszony megnyomta a keresztet, azt kérdi tőle: — No szegény asszony, tudod-e, hogy ki vagyok én s hova viszem a fiadat?

— A biz' a no! — renyekedett a szegény asszony, — nem is kérdém.

— Hát tudd meg, hogy én Durumó vagyok, a pokol királya s fiadat viszem az ördögök közé.

Aj, megijedett a szegény asszony, kérte, hogy a

szerződést égessék el, de Durumó azt felelte: Majd vaskedden! Hanem megigérte, hogy esztendő mulva jőjjön el ebbe s ebbe a nagy rengetegbe, ott egy helyet ugy hivnak hogy: Durumó sarka, s ott aztán visszaadja a fiát. Belényugodt nagy nehezen a szegény asszony, de mikor haza ment, még akkor jutott isten igazában eszibe, hogy a fiát kinek a kezire adta. Elpanaszolta a nagyobb fiának, hogy milyen szerencsétlenül járt, de ezek csak összenéztek s azt mondták: hogy a vén asszony bizonyosan a konty alá hajtott, vagy meghibázott az eszében.

No! eltelik az esztendő s a szegény asszony elment pontosan Durumó sarkához, várt-várt setét estig, de Durumő nem hozta vissza a fiát. A mint ott búcsálódott, oda ment egy ősz ember. Kérdi:

— Mért búsulsz te szegény asszony?

Elmondta, hogy kinek adta szolgálatba a fiát, s hogy eppeg a mai szent napra igérte, hogy visszahozza, de biz' a nem is gondol arra.

— Ne is várd azt hijába szegény asszony, mert oda magadnak kell elmenned, s ugy ha visszakapod a fiadat.

Avval belefútt a sipjába, s egy kicsi nyulacska mingyárt mellette termett.

— No szegény asszony! ez a kicsi nyulacska elvezet a pokol kapujáig, ott aztán beeresztnek, csak azt mond, hogy Durumót keresed. Hanem a te fiad eddig ugy elvátoztatták, hogy még te sem ismered

meg; adok én neked egy szál rozsmarintot, indulj meg ezzel az ördögök közt s a melyik előtt kivirágzik, az a te fiad.

Megköszönte szépen a szegény asszony az ősz ember szüvességét s elindult a kicsi nyulacska után.

Három nap s három éjjel mentek, akkor értek a pokol kapujához, innét megfordult a nyulacska s a szegény asszony békiáltott a kapun.

Kifut egy ördög, s kérdi:

— Kit keressz, te szegény asszony?

— Én bizony Durumó ő felségit keresem, felelt a szegény asszony.

— No csak jere, eppeg most egzerczéroztatja a legényeit, ha jó kedvibe lesz, még be is fogad a fütő katlan mellé.

Bement a szegény asszony; ment egyenest Durumóhoz.

— No kijed ugyan visszahozá a fiamat, Durumó uram.

— Ejnye azt bizon el is feledém, mondja Durumó, de hát melyik is volt a kied fia? válassza ki, kend jobban ismeri.

A szegény asszony eltalálta egyre a rozmarint nélkül is, pedig olyan fekete volt a fia, mint az üst.

— Jaj! — kiált Durumó — igy nem mesterség eltalálni! Elészóllittatott egy regiment ördögöt s parancsolta, hogy egyszeribe vagdalják össze azt a regimentet, melyikhez Hamvas Gyurka tartozott,

azután égessék porrá, s jóféle fűvekkel kenegessék meg.

Összevagdalták egy miczre, porrá égették, jóféle füvekkel megkenegették s a porból esmét egy regiment ördög lett, de egy makula-mákszem nem sok, annyit sem külömbözött egyik ördög a másiktól.

— No! most válassza ki kend a fiát, — biztatta Durumó.

Kezibe vette a szegény asszony a rozmarintot, megindult a geléda előtt, s mikor a fiához ért, a rozmarint kivirágzott s ő megállott előtte.

— Ez az én fiam! mondta Durumónak.

Tüsszögött Durumó nagy boszuságában, nem tudta már, hogy mitévő legyen, mert Gyurkát semmiképpen ki nem akarta adni, ugy megkedvelte.

Hanem Gyurka jóllakott már az ördögséggel is, keresztül bucskázott a fején, s lett belőle egy csóka s ugy kirepült a pokol szádán, hogy Duromónak szemeszája elállott nagy bámulatában.

Azt mondja a szegény asszony:

— Már bizon, ha a fiam elment, én sem maradok itt, s avval ott hagyta Durumót.

Káromkodott, szitkozódott Durumó, hogy az a tolvaj ugy kitanulta az ő mesterségit egy esztendőre, hogy még az ő eszén is túl jár; de nem hagyja annyiban, ha életivel játszik is. Ő is keresztül bucskázott a fején, lett belőle egy sas madár, s avval utána repült Hamvas Gyurkának. Mikor már szinte utolérte volna,

egy szép réten leszállott Gyurka, keresztül bucskázott a fején, s lett belőle egy szép selyem-kendő. Az oláh legények meg a leányok eppeg ott tánczoltak, az egyik leány megkapta s szépen a nyaka körül kötötte. Leszállott erre a sas is, keresztül bucskázott a fején s lett belőle egy istenes vastag macsuka. A tánczosok között volt egy vidéki legény is, ez kérni kezdette a leánytól a szép selyem kendőt, de ez nem adta. Azt mondta a legény: Hiszen ugy is lelted! s erővel akarta elvenni. A leánynak a szeretője erre felkapta a macsukát s ugy eldöngette a vidéki legényt, hogy a csontja is ropogott belé. E közben a selyem kendő leesett a leány nyakáról s esmét csóka lett belőle, a macsukából pedig sas, de most mérgesebben üzőbe vette, mert ahogy fájt az ütés a vidéki legénynek, ugy fájt neki is.

Mikor már szinte utolérte volna, a csóka berepült egy ablakon, ott általhajitotta magát a fején, s lett belőle egy szép gyémánt-gyürü. A sas nem tudott egyebet kieszelni, hanem bucskázott egyet s lett belőle egy fiatal ur. Aháznál eppeg akkor készültek a bálba, s a kisasszony mikor észrevette a gyürüt a kicsi asztalán, azt hitte, hogy az édes apja vette ajándékba s felhuzta az ujjára. Beállitott erre Durumó is, gazdag urfi képében s ugy megszerettette magát a háznál, hogy elhivták magokkal a bálba. Durumó csak mind a gyürüs-kisasszony körül forgolódott, mondta neki a szépet; s addig-addig, hogy kérni kezdette a gyürüt a

kisasszonytól. Ez azonban kikaczagta Durumót, hogy már első este gyürüt kér tőle s azt mondta: majd máskor. Hanem Durumónak akkor kellett egyszeriben s mikor tánczra kerekedtek, megfogta a gyürüt, hogy erővel is lehuzza az ujjáról. A kisasszony elkezdett sikoltozni, s Durumót megcsipték a többi urfiak s ugy kiseritették az ablakon, hogy alig tudott összeszedelőzködni. Káromkodott Durumó, s fel is fogadta, hogy többet nem üldözi azt a gyilkos tolvajt, hogy mindenütt ő huzza a kurtát s visszament az országába. Azonban vége lett a bálnak, s más este a kisasszony lehuzta ujjáról a gyürüt, s lett belőle csóka, kirepűlt az ablakon s hazáig meg sem állott. Az ajtó előtt keresztül bucskázott, s ismét Hamvas Gyurka lett belőle.

— Jaj lelkem fiam! csakhogy haza kerűlhettél, — renyekedett a szegény asszony, — ládd-e, bátyáid már bolond számba vettek engem, nem hitték, hogy a Durumó szolgája voltál kerek esztendeig.

— De biz' a voltam, a ki áldója van! — mondta Hamvas Gyurka, — de bezzeg nem is bántam meg, mert annyi hunczfutságot tanultam nála, hogy már az után is élélhetünk uri módra.

Másnap reggel azt mondja Gyurka a bátyjainak:

— No legények, ma sokadalom lesz a városban, én hollószin paripává változom, ti pedig vezessetek el

engem s adjatok el jó pénzért. Csak kettőt kötök ki, hogy vörös szakállu embernek el ne adjatok, s ha eladtok, fejemben ne hagyjátok a kötőféket, mert gazul lesz a dolgom.

El is indultak a városba,s mikor egy cziheren mennének keresztül, Gyurka átalbucskázott a fején s lett belőle egy szép hollószin paripa. A bátyjai kötőféket vetettek a fejébe s úgy vezették be a városba. Még jóformán be se értek, egy óbester megalkudta ötszáz forintba, de addig itták a legények az áldomást, hogy mind jobban-jobban neki melegedtek, ettek, ittak, huzatták a muzsikásokkal, s az öcscsökrűl úgy megfelejtkeztek, mint a fekete föld. Az óbester pedig haza vezettette a szép csitkót a kötőféknél fogvást, beköttette az istállóba. Mingyárt adatott neki jó lágy sarjut, de a csitkó csak tüsszögött s még belé se harapott. Kimegy az óbester leánya, vitt egy karécz komlós czipót s egy jó marék nádmézet s azt mind egy falásig megette. A kisasszony még teréfálózott az apjával, hogy olyan csitkót vett, mely czipóval él s czukorral. Jól van! kicsapatja az óbester az udvarra, hadd járja meg magát, hanem mikor délben mind bémentek a cselédek ebédelni, keresztül bucskázott a fején, csóka lett belőle, s hazáig meg sem állott. Az ajtóban ismét bucskázott egyet, s lett belőle Hamvas Gyurka. Bément a házba, ott istenesen leczirmolta a bátyjait, hogy róla úgy megfelejtkeztek, s azt mondta, hogy még holnap is vezessék el, de ha megint úgy

járatják, többet nem vigyit velök, hanem dolgozzék mindegyik a maga kezére.

Elindultak második nap is a sokadalomba, s mikor a cziherbe értek, általbucskázott Gyurka a fején, s olyan gyönyörü szürke csitkó lett belőle, milyen még a török császár alatt sem járt. Fejébe huzták a kötőféket s a mint beértek a városba, megszólitja egy veresszakállu uraság:

— Mit kértek ezért a csitkóért hé?

— Kétezer forintot, felelt a nagyobbik legény.

A veresszakállu uraság egyszeribe elévette a bugyellárisát, de a legényeknek eszökbe jutott, hogy mit kötött volt ki az öcscsök s megmásolták a szavukat. Azt mondták, hogy csak teréfa-beszéd volt az egész, mert a csitkó nem aladó, viszik egy grófnak. A veresszakállu uraság eppeg Durumó volt s nem is hagyta annyiban, hanem szépen utánok sétált, hadd lám: kinek adják el a csitkót. A mint vezették az utczán, kinéz az ablakon egy gróf s kérdi: mit kérnek a csitkóért?

— Háromezer forintot! felelt a nagyobbik legény.

— Vezessétek be! parancsolta a gróf s mindjárt kifizette a háromezer forintot. A legények nagy örömökben ismét a csitkó fejében felejtették a kötőféket s annálfogvást be is köttette a gróf az istállójába. Alig mentek el, Durumó is beállitott a gróf hoz s dicsérni

kezdette a csitkót, mondta, hogy ő is megvette volna annyiért.

— Hát az úr miféle? kérdi a gróf.

— Én bizony lovászmester voltam egy herczegnél s most szolgálatot keresek, ha valahová befogadnának lovászmesternek, — felelt Durumó.

No eppeg jó helyen jár, nekem egy ügyes lovászmesterre van szükségem.

Megirták a szerződést s Durumó beállott lovászmesternek. Ment tüstént az istállóba:

— No te tolvaj, akasztófára való gyilkos! Megveretél egynehányszor, de most a kezem közé kerültél! Ezt mondta Durumó a csitkónak, avval elékapott egy vastag cseberrudat, s úgy elnáspágolta a szegény csikót, hogy az a hidlást is felrugta kinjában. Meghallja a gróf a nagy dörömbözést, lefut az istállóba.

— Hát te gazember! igy kezded az esztendőt!? Megfogatta a béresekkel, lehuzatta s olyan ötvent huzatott reá, hogy elájult belé. Mikor aztán felszeszpetelődött nagy kinnal, átalbucskázott a fején s lett belőle sas, de megfogadta, hogy többé nem üldözi azt a kitanult kötélrevalót, ki úgy a begyibe szedte az ő mesterségit, hogy még őt is csuffá teszi.

A gróf ezalatt kieresztette a csitkót, hogy járja meg magát az udvaron. Az egészháznépe sajnálkozott a szegény csitkón, jól tartották czukorral, kalácscsal s különbnél-különb jóféle süteményekkel. Hanem a hogy magára hagyták, csak keresztül bucskázott a

fején, s úgy repült haza csóka képiben, mint a gondolat. Az ajtó előtt esmét Hamvas Gyurka lett. Mikor belépett az ajtón, bátyjai ijedtökben az asztal alá hengeredtek.

— Csak ki onnét hé! szedte-vettézett Gyurka. Tovább nem tartjuk az atyafiságot, mert ti látom, mindég leiszszátok az eszeteket.

A mi pénz volt, elosztotta négy felé, s azt mondta: Egy rész az anyámé, hogy legyen miből éljen vénségire, kettő a tiétek, hogy legyen miből folytassátok a mesterségeteket, a negyedik rész az enyim, s én azzal megyek szerencsepróbálni.

Avval átalbucskázott a fején, s úgy elrepült csóka képiben, hogy soha még hirét sem hallották.

(Orbán Balázs gyüjtése.)

VIII.

A BOLONDOS LEGÉNY.

Egyszer volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl, kidőlt kemenczének bedőlt oldalában egy nagy cserefa. Annak a cserefának a tetejében hetvenhét varju, az aljába pedig hetvenhét poczegér. A ki az én beszédem meg nem hallgassa, az a hetvenhét poczegér rágja ki a máját, a ki pedig meghallgassa, az a hetvenhét varju vájja ki a szemét.

Volt egyszer egy szegény ember. Holta után három fiára egy bikát hagyott. A fiak úgy egyeztek meg, hogy épitsenek hárman-hárman egy-egy pajtát, s a melyikbe belefut a bika, legyen azé. No! épitnek is; a két nagyobb olyan czifrát, hogy még a pap is ellakhatott volna benne, a harmadik, — egy kicsit bolondos is volt, — hitvány nyirfa-seprüből font egyet. Eleresztik a bikát s az egyenesen a vessző-pajtába futott.

A két nagyobb legény eleget boszankodott, de ők akarták igy, oda kellett engedni a bikát a bolondnak. Ez egyszeribe kötelet vet a fejire s annál fogva

vezette a vásárra. A mint megy az országuton, nagy szél kerekedik, s egy nagy horgas füzfa elkezd nyikorogni, mint a csiki szekér. Hm! — gondolja magában a bolondos legény, — e bizonyosan meg akarja venni a bikát. Oda kiált a fűzfának. — Mit adsz érte hé? A fűzfa csak nyikorgott, nyikorgott. Ehe! gondolja a legény, ennek látom úgy kell, ha mind a két szarvát kiütöm. Kapja magát, s a bikának mind a két szarvát leüti egy szempillantásra. Hanem a fűzfa csak nyikorgott. Hát nincs most pénzed? Nem baj, csak szerencse! majd eljövök a jövő héten. Azzal megköti a fűzfához a bikát, ő meg elindul hazafelé.

Kérdik otthon a bátyjai:

— Hát bolond, eladád-e a bikát?

— Meghiszem, felelt a bolondos legény.

— Kinek adtad el te bolond? Most tudom, hogy istenesen megcsaltak, — kötekedik a legnagyobb testvér.

— De hiszen! jó helyen van az hékám! Eladtam egy horgas fűzfának negyven forintért.

— Hát a pénz hol van?

— Megadja majd a jövő héten, ha arra járok.

Kaczagni kezd a két legény. No te világ bolondja! Azt ugyan jól eladád; majd megkapod az árát bornyunyuzó nagypénteken.

A bolondos legény nem is hederitett a bátyjaira. Elmegy más héten a fűzfához, s kéri a pénzt, de az még azt sem mondta, hogy: Mihálybá'!

— Úgy-e! — mondja a legény, — hát ez a becsület!? Kapja a fejszét, üt egy istenest a fűzfára s az gyükerestől kidől a földből. Nézi a helyét, hát egy éktelen nagy üst pénz van alatta! Azt mondja a füzfának a legény:

— No hallod-é, ebből már elviszem a tartozásomat, a többit pedig elviszem az interesbe. Úgy a mint volt, kiemelte az üstöt, belehuzta a fejsze nyelébe, fellóditotta a hátára s hazáig meg sem állott. Megérkezik, meglássa a más két legény a tenger pénzt, össze sugnak-bugnak, hogy az a pénz jobb volna nekik, mint annak a bolondnak.

— Öljük meg az éjjel, — suttintja az egyik.

— Aztán vessük a vizbe, — suttintja a másik.

Hanem a bolondos legénynek jó füle volt, s meghallotta, hogy miben járnak a bátyjai. Elszökött hazulról éjjel, s reggel egyenesen a királyhoz ment panaszra. Ennek a királynak olyan leánya volt, hogy soha emberi lélek el nem tudta kaczagtatni, úgy búnak ereszkedett. Mikor a bolondos legény elmondotta panaszát, olyan hegyesen elkaczagta magát, hogy az egész ház tájéka zengett belé.

Azt mondja a király erre: — No te legény! én megfogadtam, hogy a ki a lányomat meg tudja kaczagtatni, annak adom; én nem is másitom meg a szavamat. Neked adom a leányom s fele királyságomat, a testvéreidet pedig felakasztatom.

— Fölséges királyom! Ne akasztasd fel szegényeket, majd jók lesznek az udvarban béreseknek.

— Jól van, mond a király, — teljék a kedved.

Csaptak osztán olyan vendégséget, de olyant, hogy hét nap s hét éjen még a ló is bort ivott. Azután a szerelmetes pár felült egy tojáshéjba, letutajozott a Küküllőn, ha kiszállnak, legyenek a kendtek vendégei.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyüjtése.)

IX.

A SZERENCSE ÉS AZ ÁLDÁS.

Volt egyszer egy földhöz ragadt szegény ember. Mindennap kötött egy hát seprüt, azt elvitte a városba, s úgy éldegélt feleségével egyik napról a másra.

A város végén áncsorgott a Szerencse és az Áldás. Vetélkedtek, hogy melyik a hatalmasabb, melyik tud több jót csinálni. Mikor éppen a legerősebben virrongottak, oda ért a szegény ember egy jó hát seprüvel.

Azt mondja az Áldás: Tegyünk próbát, itt jő egy szegény seprükötő ember; lásd meg csak, hogy több seprüt nem hoz a vásárra, ha én akarom.

— Jól van, — mondja a Szerencse, — majd aztán én is poróbálok egyet, s az lesz a hatalmasabb melyik gazdagabbá teszi a szegény embert. Nézd meg hogy azért is én nyerek, mert ez a szegény ember a te ajándékod után is köt seprüt, de az enyim után hat ökörrel hordat a városba buzát, maga pedig paripán kevélykedik a szekér után.

Megszólitja az Áldás a szegény embert s azt

mondja neki: No szegény ember! Már elég ideje, hogy hordod a seprüt, megșajnáltam sanyaru életedet; adok hát neked száz forintot, de többet aztán meg ne lássalak seprüvel.

A szegény ember szépen megköszönte az ajándékot, a seprükön túladott nagy szorgosan, s avval haza látott, örvendezve a nagy summának, a mennyi még a nagyapjának sem volt soha. A feleségét azonban nem találta, s mert nem volt egy istenadta jó záros helye, a pénzt betakarta a korpás padba, maga pedig elfutott az erdőre, hogy fát hozzon, hadd legyen mivel a felesége legalább vizet melegitsen.

Ezalatt haza került a felesége, de hogy nem volt miből ebédet készitsen, hirtelen felmérte a korpát, szaladott a szomszédba, egy szücsmesteremberhez, a korpán puliszkalisztet cserélt. Mire ura hazatért, már készen volt a puliszka s mikor abból jól b e lapátolt, megyen a korpás padhoz, hogy vegye ki a száz pengő forintot. Hát biz' ott nem volt se korpa, se pénz.

— Hé asszony, hol a korpa?

— Azon biz' én puliszkalisztet cseréltem a szücsnél, felelt az asszony.

— De hát a száz forintot hová tetted?

— Volt is kendnek száz forintja, — pattogott az asszony, — nemhogy kendnek, de még a nemzetséginek sem.

Szóból szó lett, a szegény embert elfogta a bo-

szuság, elékapta az ostort, s ostorszónál inditotta feleségét a szücshöz.

— Kiesett az eszetek kereke? — kérdezte a szücs, mikor a száz forintot követelték, — hiszen te magad öntötted csávába a korpát!

Mit volt mit tenni, pénz nélkül oldalogtak haza, s a szegény ember ismét csak kiment az erdőbe, kötött egy hát seprüt s avval elindult a városba. A Szerencse már messziről meglátta s hergelte az Áldást:

— Nézd csak, nézd, Áldás! ahajt jő a szegény ember egy hát-seprűvel.

Az Áldás erősen megboszankodott, elébe ment a szegény embernek:

— Hogy mer kend seprüt hordani!?

Ez elbeszélte, hogy milyen szerencsétlenül járt a száz forinttal.

— No, mondá az Áldás — adok még százat, de többet meg ne lássalak seprüvel!

A szegény ember nagy örömmel haza sietett, de a feleségét most sem találta honn, hamarjában hát a hamvas fazékba dugta el a pénzt. Kiment fáért az erdőre, mialatt felesége is elékerült a faluzásból. Nem volt bizony egy csipetnyi liszt nem sok, annyi sem a háznál, kapta a hamvas fazekat, futott véle a timárhoz, s puliszkalisztet cserélt rajta.

A gazda mikor jól hozzálátott a puliszkának, gondolta magában, hogy eléveszi a pénzt, hadd lásson

életében a felesége is nagy summát. De hát lelkem Istenem, se hamunak, se pénznek, se hire, se hamva.

— Hé asszony! hol a hamu?

— Hol-e? nyelvelt az asszony, ott a kend hasában.

— Hát a száz forint?

Szinét se látta biz annak a szegény asszony.

Elé az ostort a szegény ember s feleségét addig nyirte vele, mig a timárhoz nem érték. Kérik vissza a száz forintot. Kapja a timár a czorholó kést s úgy kiverte házából a szegény embert feleségestől, hogy csudájára gyült a falu.

Mit volt mit tenni, a szegény ember elévette koczrát, kiment az erdőre, kötött egy hátraváló seprüt s még az nap elinditotta a városba. A Szerencse jó messziről megismerte s most még jobban hergelte az Áldást.

— No láddé! itt a szegény ember, hozza a seprüt.

Az Áldás azt mondta:

— Már én többet nem adok neki semmit, mert látom, hogy nem életre való ember, tégy vele, a mit tetszik.

Mikor a szegény ember oda ért, azt mondá neki a Szerencse: — No szegény ember! adok én neked egy krajczárt, mert látom, hogy nehezen keresed a mindennapit.

A szegény ember megköszönte szépen, avval be-

ment a városba, ott seprűjét eladta s vett az árán lisztet, sót, tojást, a krajczáron pedig vett három diót s úgy indult haza felé.

Utközben három gyermekre akadt; ezek majd kiásták egymás szemét, úgy veszekedtek valami felett. Kérdi a szegény ember:

— Hát ti mi felett virrongotok fiaim?

— Nézze csak bátyám-uram, — felelt az egyik, — ezt a fényeset együtt leltük s most már nem tudunk megosztozni rajta.

Az a fényes pedig egy darab gyémánt volt, mit azonban se a gyermekek, sem a szegény ember nem tudtak.

— Ne veszekedjetek, — mondta a szegény ember, — adjátok nekem, én adok nektek érte egy-egy diót.

A gyermekek örömmel ráállottak, a szegény ember pedig hazavitte a kincset, feltette a gerendára.

No, beestellik. Hát egyszer olyan világosság lett a házban, mintha egy font gyertyát gyujtottak volna meg egyszerre! Megörvendett a szegény ember; gondolta magában, hogy ezután már éjjel is kötheti a seprüt, nem kell gyertyára gondolni, s igy valamicskével többet szerezhet. A mint igy örvendezne, hallja, hogy egy szekér állott meg a háza előtt. Egy örmény-kereskedő szólott be hozzá egy pipatüzért, mert más házban már nem látott világot. Meglátja az örmény a ragyogó gyémántot s tüstént megismerte. Kérdi a

szegény embertől, hogy mennyiért adná el, mert neki szüksége volna ilyen égőszerszámra, a sok ide-oda járásban.

— Jaj uram, drága portéka az! — felelt a szegény ember.

— Adok érte egy véka ezüst huszast, — mondotta az örmény.

— Jaj uram, drága portéka az, — kötte meg magát a szegény ember.

— No hát adok két vékát.

— Nem én uram három vékán alól, annyit megér az testvérek között is.

Kezet csaptak, az örmény tudta, hogy mit vesz, s szivesen adott három véka huszast érte. Mindjárt le is mérette a szekérről s behordatta a pénzt. A szegény ember is örvendett a vásárnak, mert nem tudta, hogy mit árul. Gondolta, hogy ebből telik gyertyára is, meg más egyébre is.

Másnap megvett egy szép belső jószágot, vett szántót, kaszálót s még azon őszön annyi szép buzát csépeltetett, hogy nem tudott betelni a gyönyörűségivel. Vett hat szép ökröt, két lovat szekér elé, egyet hátast, s a szentmártonnapi vásárra olyan szekér buzát vitetett bé a városba, hogy hat ökör is ugyan meghuzott egy-egy kaptatón. Ő maga hátas lovára ült s kisérte nagy peczkesen a buzás szekeret.

A Szerencse és Áldás már ott állottak a város végén, mire oda ért. Azt kérdi a Szerencse az Áldástól:

— Ismered-e Áldás azt az uri embert?

— Nem én, — felelt az Áldás, — nem emlékszem rá.

— Pedig ismerhetnéd, — mondja a Szerencse, mert ez a te egyszeri seprűs embered. No, láddé! hogy gazdag embert csináltam belőle egy krajczárral is.

Az Áldás erre megszégyelte magát s azt mondta:

— Igazad van, most már látom, hogy az áldás szerencse nélkül keveset ér!

(Orbán Balázs gyüjtése.)

X.

A ZARÁNDOK ÉS AZ ISTEN ANGYALA.

Egy gazdag embernek igen-igen sok szép báránya volt. Kihajtatta kicsi szolgájával a rétre, hogy őrizgesse ott, de meghagyta neki: hogy a bárányok s a feje!.. úgy viselje gondjokat. A mint furulyázgatna a kicsi szolgalegény, oda ment egy heczkeficzki legényecske, s ez addig hergelte, hogy a szegény pakulárocska fejbe teremtette macsukájával s a kötölődző legény mindjárt szörnyű halált halt. Megijedt a kicsi pakulár, széjjel tekintett nagy hirtelen, hogy nem látta-e valaki, s egy árokba eltemette a holt testet. Mikor este haza ment a bárányokkal, hiányzott egy közülök.

A gazdag ember a fiát elküldötte a pakulárocskával, hogy keressék meg az elveszett bárányt, de mikor semmiképen nyomába nem akadtak, rátámadt a gazda fia, hogy bizonyosan megette, s úgy megütötte a botjával, hogy a pakulárocska még jaj szót sem kiálthatott: szörnyű halált halt. Gondolta a gazda fia: úgy sem lát senki az ég alatt, eltemetem egy árokba, — s el is temette éppen abba az árokba, hol a másik legényecske feküdt.

Azonban mind a két gyilkosságot látta egy

zarándok, de a fiu apja gazdag ember volt s nem mert törvényre menni; gondolta, hogy úgy is hiábavalóság, a gazdag ember kiperli az életből. Imádságra adta hát magát, s három egész esztendőn át folyvást azért imádkozott, hogy az úr Isten alázza meg a gazdag embert, hogy félelem nélkül jelenthesse fel. De az Isten nem hallgatta meg a zarándok imádságát s a gazdag ember még gazdagabb lett három esztendő lefolytában. Arra határozta magát ekkor a zarándok, hogy ő bizony többet egy szót sem imádkozik hijába, hanem világi életet él ezután. Mért imádkozzék többet, ha az Isten a gonoszokat áldja meg, s az istenes emberről megfelejtkezik.

Elhagyta kicsi házikóját s elindult a világba. Túljárt már hetedhét országon, s egy este későn egy emberre talált, a mint egy nagy tűz körül heverészett. Letelepedett ő is a tűz mellé, s ott elbeszélte, hogy mi járásbéli. Azt mondja a másik ember: No éppen én is olyan kegyes életet éltem, mint te, de hogy láttam a rosszak előmenetelét, a jók sanyarú életét, eltökéltem, hogy többet nem kegyeskedem, hanem élek, a hogy más Isten teremtése.

Barátságot fogadtak egyszerre s virradatkor elindultak ketten. Estére beértek egy faluba, s a legelső jóformaháznál szállást kértek éjjelre. A gazda, kinek szép felesége volt s egyetlen egy fiacskája, azt mondta: Istené a szállás! s még vacsorára is meg hivta vendégeit. Azután ágyat vettetett nekik, s egy-

másnak nyugodalmas jó éjtszakát kivánva, lefeküdtek, elaludtak.

Mikor már mindenki első álmában volt, felkelt a zarándok utitársa s egy késsel elnyisszentette a kicsi gyermek nyakát. Avval feldöfölte a zarándokot s szép suttyomba' tovább utaztak.

Másnap estére más faluba értek s ott is találtak egy jószivű gazdára, ki nemcsak szállást adott, hanem jó vacsorát s bort annyit, a mennyit csak meg győztek inni. Volt a gazdának egy szép ezüst-pohára, s vendégeit mind abból kinálgatta szerbe-sorba. Biztatta, hogy csak igyanak abból a pohárból, ő is mindig abból iszik, s más poharat még a szájához se venne. No! lenyugodtak a jó boros vacsora után, de a zarándok társa csak azt várta, hogy a gazda hortyogni kezdjen, leakasztotta az ezüst poharat a kendőszegről, avval egyet döfött a zarándokon, hogy: tovább egy házzal!

Mentek, mentek, sokáig vándoroltak, mig egyszer egy szász faluba' setétedtek el. Hát olyan esős idő támadt, úgy szakadt a záporeső, de olyan setétség kerekedett, hogy fészét lehetett volna akasztani rája. Bekéredznek egy házhoz, de a gazda kikiáltott, hogy: »a szomszéd jobb ember, mint én!« Mennek a szomszédhoz, az is éppen azt kiáltotta. Rendre fogták a házakat, de mindenütt kifizették azzal, hogy: »a szomszéd jobb ember, mint én!» A legutolsó háznál azonban addig kuncsoráltak, hogy a gazda beeresztette, de akkor sem a házba, hanem a disznó-pajtába. A

vén szász gondolta magában, hogy azok a gonosz mérges disznók még szilakba szaggatják a két embert s legalább másnap nem kell, hogy törökbuzát adasson nekik. De a disznók nem bántották a vándorokat, s csendesen aludtak reggelig, a zarándok társa ekkor megköszönte a szállást, s a vén szásznak ajándékozta az ezüst poharat jószivüségéért.

Mentek tovább s utközben egy olyan keskeny pallóhoz értek, melyen egyszerre csak egy ember mehetett által. Azt mondja a zarándok: Üljünk le ide, mert látod-e, éppen most lépett egy ember a pallóra, várjuk meg, mig átaljő. A társa azonban nem hallgatott rá s szembe ment az emberrel, s mikor ez szerencsés jó napot kivánt, megragadta s a vizbe taszitotta, s az bele is nyuvadott egyszeribe'.

A zarándok ezen erősen megbotránkozott, s elhatározta, hogy többet nem jár egy uton társával. A pallón túl egy keresztuthoz értek s itt azt mondta társának:

— Én veled tovább nem utazom, hallod-e! ha te keletre mészsz, én nyugotra megyek.

— Hát mért nem akarsz velem utazni? — kérdezte a társa.

— Azért, mert tovább nem tudom nézni gonoszságaidat. Megöléd a jószivű gazda egyetlen fiát, a másiknak elloptad kedvelt poharát s oda ajándékoztad annak a rossz embernek, ki a disznókkal hálatott most meg vizbe taszitád azt a becsületes embert, pedig szerencsés jó napot kivánt.

— Várj csak egy kisség, — mondá az utitárs, — ha még te állasz az erdő felől. Hát te mit tettél? Zarándok létedre elnézted, hogy egyik emberi állat megölje a másikat, s nem szólottál, mert féltél, hogy betörik a fejed. Zarándok létedre nem tudtad bevárni a bün büntetését, hanem világi életre adtad magadat. Tudd meg, hogy én az Isten angyala vagyok, tudom az emberek jövendő életét, s a szerint cselekszem. Annak a jószivű gazdának azért öltem meg egyetlen fiát, mert szülei elkényeztették volna, s lett volna belőle egy akasztófára való gazember: ezerszerte több keserüséget okozott volna életével, mint halálával. Annak a másiknak azért loptam el ezüst poharát, mert elrészegesedett volna, annyira szeretett ivogatni belőle, de igy eltökélte magát, hogy többet nem iszik. Annak a vén szásznak pedig azért ajándékoztam a lopott ezüst poharat, hogy kapjon belé az ivásba, s igya meg mindenét, mert az olyan embernek nem való a gazdagság, a ki nem könyörül a szegény utasokon. A pallóról pedig azért taszitottam vizbe azt a becsületes forma embert, mert éppen akkor indult a gonoszság utjára. Ezt legalább megmentettem a kárhozattól. Te is térj vissza kicsi házikódba s ne siettesd a jó Istent, mert ő szent kigyelme nem késik soha az igazságosztással. Ezt mondva az angyal, fényes lángszekéren felszállott az égbe.

(Orbán Balázs gyüjtése.)

XI.

TOBBET TUD AZ APJÁNÁL.

Egy szegény pásztorembernek volt két ficzkólegény fia. Az öreg szeretett lopocsálgatni, s szerette volna, ha fiai is jól kitanulnák ezt a mesterséget.

Elvitte hát a nagyobbik fiát az erdőre megpróbálni, hogy jóra menendő-e?.. De ez mind csak a fák hegyét nézte, ha nem látna-e vagy egy madárfészket. Haza mennek este, s azt mondja a pásztorember feleségének:

— No feleség, ebből sohasem lesz tolvaj, mert a szeme mindig a fák tetején jár.

Másnap a kisebbiket vitte ki próbára. A mint mentek az erdőbe, megláttak egy embert, a ki kecskét hajtott a vásárról. — Hej, de jó volna ellopni azt a kecskét! — mondotta a legényke.

— Mit beszélsz te legényke? Szeretném látni, megmernéd-e próbálni, — bizgatta az apja.

Avval ott hagyta fiát az öreg, átalcsapott egy ösvényen az esztena felé. A legényke pedig lehuzta fél csizmáját, s letette az ösvény mellé, hol a kecskés

embernek el kellett menni. Meglátja ez a csizmát s gondolja is, hogy e bizon jó volna az ő mezitlábos fiának, de mégse' vitte el, ki tudja: hátha valami szegény gyermek hagyta ott s még utána jő.

Mikor a kecskés ember elhaladt, felkapta csizmáját a legényke s egy másik ösvényen elejibe került amannak, ott ismét letette a félcsizmát.

— Mégis csak elviszem — gondolja az ember, — kettő megérdemli. Avval megkötötte a kecskét egy fához, visszafordult a másik csizmáért. A legényke pedig felkapta a félcsizmát, felhuzta nagy szorgosan, a kecskét meg eloldotta a fától, s elveszett vele a sürübe, el az esztenára, oda adta az apjának, hogy ölje meg s csináljon egy istenes lábas tokányt, ő majd addig ellopja a kenyerit is az embernek.

Bezzeg hogy a kecskés embernek vissza kellett térni csizma nélkűl, de még a volt a hadd el hadd, mikor látta, hogy: se kecske, se csizma! Összekóborolta a szegény ember az erdő minden zegét-zugát, de a kecskére nem akadt, mert abból bizony már tokány lett. Nagy kifáradva leült egy forrás mellé, ott elévette tarisznyáját, hogy egy kicsit falatozzon. A legényke meg bebújt egy sürü ciherbe, s el kezdett nyekegni, mint a kecske... Megörvend a szegény ember, hogy ott van közel eltévedt kecskéje, hagyja kenyerét, hagyja tarisznyáját s megindul a kecskenyekegés irányában. Mikor már jó messzire tévelygett a forrástól, a legényke visszakerült, vette a kenyeret,

tarisznyát, s avval usdi neki! vesd el magad! egy miczre az apjánál termett az esztenán.

— Hogy tudád elhozni, te átkozott lélek?! — kérdi az apja.

— Ne kérdezze azt kied, csakhogy elhoztam, felelt a legényke.

— No, — mondja az öreg, — te ügyelj a húsra, én elmegyek s vágok még vagy egy darab fát, hogy a tüzünk le ne szakadjon.

A mint behaladt az erdőbe, gondolja magában ez mégis igen sok; ha igy folytatja, hamar akasztófára kerül, jó volna egy kicsit megijeszteni. Erre az öreg orgonálni kezdett mint egy farkas, de a legényke utána kiáltott:

— Ne fogja a teréfa apám uram! hozza hamar azt a fát, mert mindjárt leszakad a tüz.

Az öreg visszatért s csak rázta a fejét s hmgetett.

— Ejnye de kicsi fát hozott apám uram! — mondja a legényke. — Ennél soha meg nem sül a kecske, megyek, hozok én.

Kapta a baltát, beiramolt a sürübe, ott egy csutakot döngetni kezdett amugy istenesen, siránkozó hangon pedig mind azt kiabálta:

— Ne üssön engem bátya! nem én loptam el a kecskét, ott süti az a vén ember, az lopta el.

Arra el kezdett döbörögni, mintha futna a kecs-

kés ember az apja felé. Aj! megfutamodik a vén pásztor, mintha kivették volna a két szemét.

— Hova fut apám uram? — kiáltott a fia utána, elésomolyogva a cziherből, s úgy kaczagott, hogy a könyje is csurgott belé.

— Hát nincs itt a kecskés ember? — kérdi az öreg.

— Hiszen én vertem a csutakot öreg, a baltámmal!

Az öreg csak megcsóválta a fejét: Hej fiam, fiam! te többet tudsz az apádnál!..

(Orbán Balázs gyüjtése.)

XII.

A SZÉP EMBER ÉS A CSALFA ASSZONY.

Volt egyszer egy igen-igen szép ember. Nem volt ennek párja széles ez világon, a ki szépségben vetekedett volna vele. Le is festették a képét, s úgy hordozták szerteszélylyel az egész országban. A ki csak látta, meg nem állotta, hogy meg ne vegye, s rámába tétették, mint a szüz Mária képét. A sokból egy eljutott a királyné kezébe is, s ez nem győzte eleget nézni, bámulni. Azt mondja egyszer a királynak:

— Nem tudom elhinni, hogy élő ember képe ilyen legyen.

— Hát édes feleségem, ott van a neve a kép alatt, az is oda van irva, hogy hová való; megtudhatod, csak akard, hogy a festő igazat festett-e?

El is indít a király két hajdut utána, a szép ember azokkal utra is kel nagy örvendezve; de mikor már jó messzire haladtak volna, eszébe jut, hogy az imádságos könyvét otthon felejtette. A nélkül pedig ő egy lépést sem ment tovább, mert az volt a hite,

hogy a szépsége csak úgy lesz állandó, ha abból a könyvből mindennap imádkozik.

A hajduk visszakésérik s ő bemegy az imádságos könyvért. Hát édes Istenem, a felesége már ott szerelmeteskedik egy éfiu legénynyel. Ezen úgy megmérgelődött, hogy egyszeribe megváltozott szinében s olyan lett, mint a cseppentett viasz. Hanem mit csináljon? a hajduk siettették, s neki menni kellett.

Megérkeznek a király várába, bevezetik a király elébe, ez csak megnézi:

— Magad is szép ember vagy, mondja a király, de a festő mégis csak csalt, mert a kép szebb, mint te magad.

— Felséges királyom! — mond a szép ember, — küldjön csak engem egy külön-szobába három napra, tudom Istenem, ismét szép leszek.

Ad is a király neki egy külön szép szobát, melynek az ablaka épen a kertre nyilott. Ide ült minden jó hajnalba' a szép ember, s jó hajnaltól késő estig mindég csak imádkozott a könyvéből, hogy az Isten adja vissza szépségét.

Egyszer a mint épen az ablakon kitekint, látja, hogy a királyné kisurran a palotából, megy a filegóriába, s ott egy csunya szerecsennel csókolódzikmókolódzik. Erre úgy megvigasztalódott, hogy abban a pillanatban visszakerült a szépsége.

Három nap multával jelenti magát a királynál.

— Most már látom, mondja a király — hogy a

festő csakugyan nem csalt, mert most a képnél is szebb vagy; de mondd meg, hogy vesztetted volt el a szined, s hogy kaptad ismét vissza?

A szép ember elbeszél mindent, a hogy történt. — Igy biz'a felséges királyom! elgondoltam, miért adnám én búnak a fejemet, mikor még a felséges király is egy hajóban evez velem. Mikor ezt elgondoltam, egyszeribe' szebb lettem, mint azelőtt is.

Azt mondja erre a király: — No te szép ember! te már megvigasztalódtál, de én megkeseredtem; menjünk most addig, mig én is megvigasztalódom.

El is indulnak, mennek országon-világon keresztül, hegyen-völgyön által. A mint egy mezőn haladnának, látnak egy négy ökrös ekét szántani, még pedig úgy, hogy az asszony fogta az eke szarvát, az ura meg az ökröket hajtotta. A mint közelebb érnek, látják, hogy a gazda egy nagy ládát emel a hátán, s csak úgy csurog róla az izzadtság. Kérdi a király: hogy van az, hogy nálatok asszony tartja az ekét, a gazda pedig az ökröt hajtja. Hát — felel az asszony, mi csak ketten vagyunk, nincs senkink; ebben a ládában van a legféltősebb kincsünk s nem merjük otthon hagyni; még a szántóföld végére sem merjük letenni, mert mig egyet fordulunk, elviheti valaki. Azért hordozza uram a hátán, s hogy miatta nem tud lehajolni, én tartom az ekét s én is váltom meg.

— Hadd lássuk, mond a király — mi van a ládában?

Az asszony fogadkozott, hogy ezt igy nem lehet s úgy nem lehet megnézni senkinek, de a király parancsolta, muszáj volt. Felnyitja nagy kénytelenkedve; hát uram Jézus szent Péter! a szeretője ott kuczorog a ládában!

Elneveti a király magát, s azt mondja a szép embernek:

— No már most én is meg vagyok vigasztalódva, mert ha a feleségem más szeretőt tart is, de legalább nem hordoztatja velem a hátamon.

(Orbán Balázs gyüjtése.)

XIII.

A FOTOSI EMBER POLTURÁJA.

Egyszer egy martonosi ember egy polturával adós maradt egy fotosinak. Eleget kérte, hogy engedje el, de a fotosi nem tágitott és azt mondá, hogy halálakor is felveszi rajta. Történt pedig, hogy a martonosi ember csakugyan meghalt, mielőtt a polturát megadhatta volna. Akkori szokás szerint kiteritették a templomba, mely közös volt Fotossal és két község között feküdt.

Éjjel megtudja a fotosi ember, hogy adóssa meghalt és elmegy a templomba, hogy fölvegye rajta a polturát.

Alig menyen be, látja, hogy a templomban tizenkét tolvaj a lopott kincsen osztozódik. Meghúzódik egy szegletben és várja, hogy menjenek el, de azok csak nem mennek, mert egy gyémánt nyelü kés felett nem tudnak megosztozni. Utoljára a vezérnek igérik, de azzal a feltétellel, hogy üsse bele a halottba. A vezér meg is indul, hanem épen e perczben a halott feltámad. A tolvajok szerte-szét szaladtak, a fotosi és

martonosi ember pedig megosztoztak a kincsen. Mikor már vége volt az osztozkodásnak, kérni kezdi a polturáját, hanem a martonosi ember nem akart tudni róla.

E közben egyik tolvaj visszajött, hogy lássa, mi történik, de alig dugta be fejét az ablakon, az adós lekapta sipkáját s oda dobta a másiknak: »Nesze a polturáért!« mondá.

A rabló ugy megijedt, hogy megsem állott, mig a többihez nem ért.

— Jaj, halljátok-e — mondá — oda ne menjünk, mert annyian vannak, hogy egynek csak egy poltura jutott s az utolsó igy is csak az én sapkámat kapta.

Azóta mondják, hogy felveszi, mint a fotosi ember a polturáját.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyüjtése.)

XIV.

SZÉKELY HELYI MONDÁK.

I.

Udvarhelyszéket Erdővidéktől a Rika nevü nagy erdő választja el. Midőn abból Erdővidék felé az utas csaknem kihaladna, jobbra esik az iránt, hol balról az út Vargyas falu felől bélejt a Rika patakába, egy az ut melletti kis réten a hegy tövében levő igen fris vizű forrás, melynek közneve Nagy János kútja. E forrás, és az ettől éjszakra eső Somospataka között meredeken áll az úgynevezett Hegyesdomb, minek tetején van egy őskori várrom, s ez volt Attila vára, hol ő udvari személyzetével együtt időzni nagyon szerete, s onnan a Rikában, és az azzal kapcsolatos hegyláncozaton, nagy vadászatokat tartott és személyesen vezetett.

Nevezetesen a Rikán belűl dáki oláhokkal egykor az Attila hunjai megütközni akarván, e hegyesdombi várból vonultak ki a Vargyas és Rákos közötti térre, hol volt régebben a Csukástó, minek kitöltés által való kiszoritásával alakul a hires rákosi borviz; innen nyomták vissza őket a húnok, mint a várat megtámadókat.

A vár magas helyt állt a Rika pataka felett, hol a meredek fiatalos szép erdő között a tetőn egy igen kellemes kis tér van. Ott még egresfa, vörösszőllőfa s. t. eff. maradvány is találtatik. »Vajon melyik székelynek ősapja ülteté volt azokat. Mert azok a mi régi apáink voltak, kik Attilával ott laktak«, mondják a vargyasiak.

E várban halt meg Réka, az Attila nője. El kellett temetni a fölséges hölgyet, de ide-e, vagy amoda? nem tudták meghatározni. Végre megegyeztek azon, hogy a vártér élén álló nagy mészkő szirtdarabot hengeritsék le, s hol az aljban megáll, Rékát oda kell temetni. Helyes! a szirtdarab lehengeredett s Réka eltemettetvén, ráfordittatott. A szirtdarab északkeleti oldalán fölfedezhetők némi őskori betűmetszések, miket az idő megváslalt, de tán ha épen volnának is, ma olvasni senki sem tudná. A szirtdarab áll a pataknál, mi azt megkerüli, s a jelen évszáz elején még épen állott, mint egy nagy kunyhó, de azt 1820 táján egy menykő derékba elszakitotta. Akár a várnép, akár a sirkő metszést olvasó utasok nevezték legyen el azon nagy erdőt Rikának, elég az, hogy az elnevezés, az ott szendergő Réka nevéről keletkezett.

Felhagyatván a vár a korábbi évszázakban, egy pásztorgyermek talált ott némely fényes karikákat, ezek ezüst pénzek voltak, nagyobbak a mostani talléroknál, miket nála meglátván egy vargyasi faragó ember, azokat tőle elkérte, s cserébe csinált neki szín-

festékkel czifrázott fa-karikát, mikkel a gyerek büszkén karikázott játszótársaival az utczán. Az ember meg is mutattatta vele magának, hol kapta a szép karikákat, hol keresgélvén, több darabokat talált, mig végre a főkészletet is meglelte, mi annyi ezüst pénz volt, hogy mig azt egy fejér lova hátán még egészen nem tudta volt haza hordani, lova a nagy terhek mohón ismételt sulya alatt összerogyott. De mi kár a fehér gebébe, midőn ő kegyelme oly gazdaggá lett? Máténak hivták, és sok jelentékeny birtokvásárlásaival alapitotta a mai nagy kiterjedésü virágzó Máté-családot.

II.

Vargyason a temetőn küljel*) a széles csere oldala, hol a látóhegy keleti végével a hegyorom körűl összefügg, ott van az úgynevezett Sírókút. S e kútfő miért viseli e nevet? Mikor a tatár járt, és rabolt, elrabolta a Máté Bandi leányát Vargyasról. Az anya vigasztalhatatlan volt. Máté Bandi megigérte nejének, hogy, ha Isten segiti, visszahozza a leányt. Elment; elvitte magával a lány szeretőjét is. Várta a bús anya, s kiment várni oda a kútfőhöz. S im este felé szive nagy örömére látja jönni őket. A viszontlátás mély örömében forró könyzáport sírtak; s a kútfőt, hol e történt, sírókútnak nevezték. Ma is úgy hivják.

(Kriza János hagyatékából.)

*) Igy ejtik Erdővidéken k i v ü l helyett.

III.

A székely a Tejútat Hadakuttyának — hadak utja — nevezi. Mondája eléggé ismeretes, de él egy másik hiedelem is Háromszék felvidékein, mely szerint nem Csaba vitézei, hanem az ugyanazon csatában elhullott székely katonák lelkei szállottak vissza. Ezek ismét fölvették testöket és segitettek megverni az ellenséget.

IV.

Mező-Bánd*) határán van egy régi várrom, melyről azt hiszi a nép, hogy üregében roppant mennyiségü kincs van elrejtve. De hozzá férni nem lehet, mert két tündér folyvást őrzi.

Minden kilenczedik husvét reggelén megnyilik az üreg kőajtaja s a tündérek a közel forrásra sietnek vizért.

A kinek van elég bátorsága, ilyenkor bemehet és hozhat annyi kincset, a mennyit akar; de úgy vigyázzon magára, hogy kijőjön, mig a tündérek visszatérnek, mert ha elkésik, becsapódik fölötte a kőajtó és odavész.

Emberemlékezet óta egy ember tért vissza a Pogányvár üregéből, de az is késett egy szempillantásnyit s a becsapódó kőajtó leszakitotta csizmája sarkát.

*) Mező-Bánd falu Maros-Tordamegyében, pár mértföldnyire Maros-Vásárhelytől.

V.

Nagy Galambfalva*) határán emelkedik a Csete hegye. A monda szerint e hegy az itt tartott beigtatási lakomákról vette nevét. Csete a régi székelyek nyelvén beigtatási lakomát jelentett.

VI.

Eresztevény**) nevét következőleg származtatja a néphagyomány: Őseink hajdan egy megnyert hadjáratból visszatértökben azon a helyen, hol ma Eresztevény falu fekszik, pihenőt tartottak s e pihenés emlékére nevezték el a helyet Eresztevénynek.

Egy más versio szerint itt nem a székelyek, hanem a tatárok tartottak pihenőt, mikor a hadifoglyokat is számbavették, kik oly nagy számmal voltak, hogy azt se tudta a vezér, mit tegyen velök. Bajából egy öreg harczos segité ki, azt a tanácsot adván, hogy bocsássa szabadon az öregeket.

A vezér el is bocsátá a véneket s azóta a helyet Eresztevénynek nevezik.

VII.

Sólyomkő***) nevét onnan veszi, hogy a török uralom alatt itt fogdosták össze a portára küldeni szokott sólymokat.

*) Udvarhelymegyében.

**) Háromszékmegyében.

***) Csikmegyében fekszik, Bikszádhoz közel, valamikor őrtorony lehetett, romjai még ma is láthatók.

VIII.

Etéd, Szolokma, Atyha*) községek neveit ekképen származtatják: egy apa három felnőtt fiának földet akarván adni, kivezette őket a mezőre. Mikor az első fiu részét kiadta, igy szólt.

— E hely a tiéd! Ide épité aztán a fiu Etédet. Mikor a második fiu részét is kiadta, azt mondá:

— Erről még szólok ma. Ide épité a második fiu Szolokmát. A harmadik nem győzte bevárni, mig rákerül a sor és türelmetlenül kiálta fel:

— Adj hát nekem is atyám!

Ez időtől fogva nevezik azt a helyet Atyhának.

IX.

Bereczk**) határán emelkedik Venturné vára melyről azt tartja a néphit, hogy egy Venturné nevü asszony épitette, mig fia a hadjáratban volt, mert egyedül félt az ellenségtől.

Venturné nagyon büszke volt várára s midőn fia hazajött, elébe lovagolt és azzal dicsekedett, hogy olyan várat épitett, melyet maga az Isten se vesz be. A fiu nagyon megbotránkozott ezen és elvágtatott. Venturné pedig visszalovagolt várába, de nagyon megjárta, mert alig lépett be a kapun, nagy dörgés és villámlások közt a szép vár fenekestül felfordult és Venturné is odaveszett.

*) Határos faluk Udvarhelymegyében.
**) Háromszéken, az ojtozi-szoros közelében.

X.

Tartod*) hegyéről az a monda él, hogy ott valamikor fényes vár állott. Ugyanis két tündér versenyzett a fölött, melyik viszen szebb munkát véghez. Az első Tartodra fényes várat épite, a másik a korondi gyógyforrást fakasztá. Birónak egy öreg, beteg embert hivtak, ki a korondi viznek adá az elsőséget, mert attól gyógyult meg.

Az első tündér dühbe jött: »No te hegy, mondá, megszépitélek, de szépségedet tovább nem tartod!«

Azzal kivette a vár szegletköveit, mely tüstént összeomlott.

XI.

Parajd és Szováta között van Rapsoné vára. A monda róla ez: Rapsoné mindennap Kolozsvárra ment templomba, de gyakran elkésett, mert rosz volt az ut. Megegyezett tehát az ördöggel, hogy neki Kolozsvárig jó utat készitsen. Az ördög el is vállalta a munkát, egy hegy arany és egy völgy ezüstért és olyan utat készitett, milyen még addig nem volt a világon, Mikor elkészült, a ravasz asszony azt mondá:

— Nagyon meg vagyok a munkáddal elégedve. azért két hegy aranyat és egy völgy ezüstöt kapsz. És tett a két mellére két aranyat, a kettő közé egy ezüst pénzt.

Az ördög látva, hogy rá van szedve, az utat a várral együtt szétrombolta.

*) Udvarhelymegyében.

XII.

A szent-demeteri kastélyt két vitéz épité, kik mikor elfogyott az épitő anyag, azt mondották, hogy a lelkiüdvösségöket is oda adták volna, csak ne fogyjon el. Egyszeribe ott termett az ördög és adott nekik a lelkiüdvösségökért cserébe' épitő anyagot; de alig irták meg a szerződést, nyomban eke elé fogta mindkettőt és akkora árkot szántott velök, hogy maig se telt be. A nép Ördög árkának*) nevezi. Az ekevasat meg is találták ebben az árokban. Akkora volt, hogy kilenczvenkilencz egészvágás szekeret megvasaltak belőle s még megmaradt egy szekerczére való.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyüjtése.)

*) Az Ördög árka átvonul egész Székelyföldön. Más helyen Hom vagy Hunárka nevet visel.

XV.

KRISZTUS MONDÁK.

I.

Volt egyszer három árva legény, a kiknek semmi keresetök nem volt, hanem a tengerből fát halásztak ki, abból éltek. Egyszer azt mondja a nagyobbik:

— Halljátok-e fiuk, mi igy soha meg nem élünk, menjünk el szerencse-próbálni.

— Biz' a jó lesz, mondja a más kettő. El is indulnak egybe'.

Mennek-mennek heted-hét országon keresztül, egyszer találkoznak Krisztus urunkkal s Szent Péterrel.

— Mi járatban vagytok? kérdezi Krisztus urunk a legényektől.

— Mi bizony — mondja a nagyobbik — elindultunk szerencse-próbálni, mert otthon már nem lehet megélni.

— Hát te fiam, mi szeretnél lenni, kérdi a nagyobbiktól.

— Én — azt mondja a nagyobbik — gazdaember szeretnék lenni.

— No fiam, ha az szeretnél lenni, én megteszlek, mondja Krisztus urunk. Eredj be abba az udvarházba, ott az ut szélén. Legyen az a tiéd, de aztán ne feledkezz' el a szegényekről.

— Hát te fiam, — fordul a másodikhoz — mit kivánnál?

— Én bács*) szeretnék lenni.

— No, ha csak az a bajod, menj ki arra a hegyre, ott van egy üres esztena, mellette juh elég, én neked adok mindent; de lelkedre kötöm, ne feledkezz' el a szegényről.

Azzal a két nagyobb elmegyen nagy örömmel, csak a kicsi marad ott.

— Hát te fiam mit kivánnál? Kérdezi tőle Krisztus urunk.

— Én nem kivánok nagyot, csak azt szeretném, hogy valahol csolnakos lehessek.

— A bizony még nem is sok, mondja Krisztus urunk, jere hát velünk.

Elérkeznek egyszer egy nagy vizhez. A viz mellett volt egy kis házikó s előtte egy csolnak kikötve.

— No fiam, ez a tiéd, foglald el, de lelkedre kötöm, hogy ne feledkezz' el a szegényekről. Azzal Krisztus urunk elballagott Péterrel tovább.

*) Bács=juhász.

Telik-mulik az idő, egyszer Krisztus urunk azt mondja Péternek:

— Jere Péter, nézzük meg, mit csinálnak a fiaink.

Elmennek a gazdához. Hát abból akkora úr lett, hogy három tajték-pipából veti a füstöt egyszerre, a csürben pedig hat cséplő siríti*) a búzát.

— Menj be Péter, kérj valamit, mondja Krisztus urunk. Bemenyen Péter, de bizony nem kap ott semmit.

— Eredj kérj hát — mondja Krisztus urunk — egy marék szóratlan búzát legalább. Bemenyen Péter ismét s hoz egy marék szóratlan buzát.

— No vidd el most — mondja Krisztus urunk — annak a szegény asszonynak ott szembe az udvarára s égesd el.

Meggyujtja Péter, hát egy percz alatt tele lesz az udvar búzával. A szegény asszony alig győzött hálálkodni. Látta ezt az uraság a tornáczból s lekiáltott a cséplőknek, hogy ne vesződjenek tovább, hanem gyujtsák meg az egészet. Azok meg is gyujtották, de nem hogy tiszta búza lett volna belőle, hanem a csür is égni kezdett. Megijedt most az uraság, szaladt a kutra, hanem úgy bele-bucskázott, mintha ott se' lett volna, a ház pedig mindenestől porig égett.

— No ezzel végeztünk Péter — mondta Krisztus urunk — jere, nézzük meg a másodikat.

*) Siriti erösebb kifejezés a „csépeli“ helyett.

Elmennek az esztenához. Bemenyen Péter, ha valamit kapna, de a bács még kiszidja onnat.

— Eredj, kérj legalább egy csupor savót, mondja Krisztus urunk.

Elmenyen Péter s hóz egy csuporka savót.

Krisztus urunk fogja a csuprot s felhanyitsa az esztena fedelére. Hát abban a perczben égni kezd az esztena s benne a bács.

— No Péter — mondja Krisztus urunk — nézzük meg már a harmadikat is.

Elmennek ahhoz a vizhez s Krisztus urunk általszól, hogy jőjön által a csolnakkal. Ez a fiu már nem mondatta kétszer. Nyomban átjött s keresztül vitte őket nagy örömmel, hogy szolgálhat ő is jóltevőjének. De Krisztus urunk, a mig keresztül mentek volna, úgy megvarasodott, mint a béka.

— Mivel lehetne kijedet meggyógyítani? Kérdezte a legény.

— Engem fiam meg nem gyógyitasz, mert én csak a szopós gyermeked vérétől gyógyulnék meg, mondta Krisztus urunk.

A legény csak vakarta a fejét egy darabig, akkor kapta a kést, kivette az asszony kezéből a gyermeket s kieresztette a vérét.

Azzal a vérrel bekente Péter Krisztus urunkat s hát mindjárt lepattogott a testéről a var.

— No most Péter, dobd be azt a gyermeket a kemenczébe s gyujtsd rá a tüzet.

A gazda csak nézte szó nélkül, mit csinál Péter. Egyszer ujra megszólal Krisztus urunk.

— Menj ki fiam, vár gyermeked a kemenczében.

Kimegy a gazda, hát ott ül a kemencze hátán s két arany almával játszodik. Hozza nagy örömmel s térdre esik Krisztus urunk előtt, de Krisztus urunk azt mondja neki:

— Soha se köszönd fiam, megérdemelted a jótéteményt. Menj ki az ajtód elé, ott van egy nagy rét mérj ki magadnak ezzel a bottal, a mennyit tetszik, belőle. Élj boldogul, de ezután se feledkezz' meg a szegényről. A gazda meg akarta köszönni, de már akkor Krisztus urunk eltünt.

(Kriza János hagyatékából.)

II.

Krisztus urunk szent Péterrel utaztában, egy szegény özvegy asszonyhoz fordult be éjjeli szállásra. Az özvegy asszonynak csak egy tehene volt, azonkivül semmi gazdasága az Isten földjén. Volt azonban egy neveletlen fiacskája, ezt erősen szerette, kényen tartotta, s ha lehetett volna, még a szél elől is eldugta volna.

Az özvegy asszony jó szivvel látta vendégeit, tejjel, kenyérrel megvendégelte. Reggel aztán megköszönték a szivességet, elbúcsuztak s elindultak más faluba. Mikor kiértek a határra, azt mondja a Krisztus:

— Hát hiszed-e Péter, hogy a melyik özvegy

asszonynál az éjjel hálánk, annak a tehenét épen most eszik a farkasok.

— Ó édes mesterem! hogy' engeded te azt meg? Hiszen annak a szegény asszonynak egyebe sem volt, s mégis a tejéből kétszer megvendégelt minket!

Azt mondja erre a Krisztus:

— Igy akarom, hogy legyen, mert az az özvegy erősen kényen tartja a fiacskáját annak a tehénnek a tejéből; dologra nem tanitja, ha felnő, imigy-amugy tekergő tolvaj lesz belőle. De ne legyen csak, mire tátsa a száját, megfogja a dolgot s becsületes emberré lesz.

(Orbán Balázs gyüjtése.)

III.

Mikor Krisztust a zsidók üzőbe vették, felmászott egy nyárfára s ott huzódott meg; de a zsidók reá találtak, lehuzták a nyárfáról s megkinozták.

— No te nyárfa! — szólott a Krisztus, — megátkozlak, hogy télben, nyárban mindig dideregj.

Az átok meg is fogta a nyárfát, s azóta mindig reszket s olyan szomorán zúg, hogy nem lehet alatta hallgatkozni.

Másszor fenyőfára mászott fel a Krisztus; ezen nem találták meg a zsidók. Mikor leszállott róla, megáldotta.

— No te fenyőfa! télben nyárban zöld légy s mindég keresztesen nőjj.

Ezért zöld mindég a fenyőfa s ezért nőnek az ágai keresztesen.

(Orbán Balázs gyüjtése.)

IV.

Krisztus urunk a földön jártában-keltében befordult egy fösvény asszonyhoz is, szegény ember képében, s kért tőle egy kevés kenyeret.

— Adnék biz' én jó szivvel, — mondá a fösvény asszony, — de most egy befaló falás sincs. Jőjjön kijed holnap, akkor sütök.

Másnap félre is tett egy szikra vakarék tésztát a szegény ember részire, de mikor bevetette a sütőbe, a vakarékból akkora kenyér lett, mint egy talyigakerék. A többi kenyér még szógája se' lehetett volna ennek.

— No hiszen, — gondolta magában a fösvény asszony, — ebbe ugyan nem vágod a fogadat, szegény ember! S mikor már meszszéről látta jőni, elbujt a tekenyő alá s meghagyta leánykájának, hogy mikor a szegény ember bejő a házba, mondja, hogy nincs itthon.

— Jaj, édes bátyám uram! nincs itthon édes anyám, — futott elejébe a leányka a szegény embernek.

— Hordja hát, mig e világ, hátán a mi most rajta van, — szólott a Krisztus.

A fösvény asszony abb' a minutába' tekenyős békává változott.

(Orbán Balázs gyüjtése.)

V.

Krisztus és szent Péter, a mint egy falun keresztül utaztak, bementek egy házhoz s ott sült ludat adtak nekik alamizsnába. Krisztus ment elől, Péter utána, s azon közben megette a lud egyik lábát, mert már nem tudta tovább türni az éhséget. A mint a falu kapuját elhagyták, letelepedtek egy patak martjára, hogy falatozzanak egy keveset. Hát a ludnak csak egy lába van meg!

— Hé Péter, hé! hol ennek a ludnak az egyik lába? — Kérdezte a Krisztus.

— Uram, ennek csak egy lába volt, — bizongatózott Péter. Nézd csak uram, ahajt a jégen is áll egy sereg lúd, azoknak is csak egy lábok van.

— A bizony lehet is, látod-e! — mondá a Krisztus, — de mégis, jere csak, szemléljük meg, ha igazán egy lábok van-e?

Erre mindketten fölszöktek helyökről s igyenesen a ludaknak tartottak. A Krisztus, mikor csak egy német ölre volt tőlük, hessentett egyet, s a ludak, a mennyi csak volt, mind leeresztették a másik lábokat

is, s nagy gigágázva széjjelszaladtak. A Krisztus ekkor Péternek fordult.

— No látod-e Péter, hogy most is hazudtál, mert ezeknek egytől-egyig két lábok van; az volt annak is, a kit nekünk Isten nevében adtak, csak te megevéd Péter, mig utánam kullogtál.

— Ó édes mesterem! — rebegett Péter, — én azt hittem, hogy téged is, mint más embert, el lehet ámitani, de most látom, hogy Istenséged nemcsak előre, de hátra is lát. Te elől mentél, én hátul, hátra se' néztél s mégis tudod, hogy én hátul megettem a lúdlábát!..

(Orbán Balázs gyüjtése.)

VI.

Régedes-régen, mikor még minden ember gyalog járt, ha lova nem volt, Krisztus urunk is megindult szent Péterrel, hogy gyalogszerrel bejárják kerek e földet. Jártokban-keltökben találkoztak egy pópával. Kérdi tőle a Krisztus: — Mi jóban jársz, domnule pópa?

— Én bizony, — öreg atyám, — felelt a pópa, — olyan országba iparkodom, hol a búzakenyérnél jobb ennivalót kapok.

— Úgy-e? — gondolá magában Krisztus urunk, — várj csak, majd elviszlek én téged jobb országba, ha nem tetszik a búzakenyér! Büntetésül tüstént lóvá

változtatta a pópát. Épen abban a szempillantásban járt arra egy szegény faragó ember. Ez a szegény ember három kerékre való fentőt vitt a két vállán, s mint a szakadó eső, úgy csurgott le róla a verejték.

Krisztus urunk egyszeribe megszólitotta.

— Jere csak, jere, szegény jámbor ember! rakd a terüdet erre a lóra. Álló esztendeig minden áldott nap rakj rá három szekérbeli fentőt, vidd a vásárra s esztendő végin vehetsz mellé egy társat. Akkor osztán csinálj egy szekeret is s annyi kerékfentőt rakj utánok, a mennyit csak elbirnak; de ennek a lónak kádárforgácsnál egyebet enni ne adj.

Nem kellett a szegény faragó embernek sok biztatás. Hüségesen eljárt minden vásárra, most már nem az ő ina hutyorgott a nagy terű alatt, hanem a lóé. No de, jól is tartotta; adott neki annyi kádárforgácsot, a mennyi csak bele fért. Esztendő végivel annyi pénzt összekaparingatott, hogy társat is vehetett melléje. Mikor osztán eltelt két esztendő, kihajtotta lovát a rétre. A Krisztus éppen ott sétált szent Péterrel.

— No, apám uram! — áldázkodott a szegény ember, — én elhozám a lovat. Az úr Isten ugyan fizessen meg kijednek a jószivüségiért, mert a keresetből más lovat szereztem s most már csak eléldegélek ezután is.

— Jó szivvel, fiam, — mondá a Krisztus, — hanem a lovat még nálad hagyom egy esztendőre, csak

használd a hogy tudod, de aztán jól tartsd kádárforgácscsal.

A szegény ember még használta a lovat egy esztendeig, s esztendő végivel megint vett egy másikat. Ekkor ujra kihajtotta a rétre s ott esmét találkozott a Krisztussal.

— No, apám uram! visszahozám a lovat; szereztem már kettőt vele, az úr Isten még a lábanyomát is áldja meg kijednek.

Erre szent Péter megfogta a kötőfék szárát, vezette maga után a lovat, s azon módulag elgyalogoltak a pópa feleségéhez éjjeli szállásra. Ott bekötték a pajtába s a papné egy jó öl szénát tett elejébe. A ló, mikor megpillantotta a feleségét, nyujtotta az orrát, hogy megcsókolja, de a papné úgy hozzá legyintett, hogy mindjárt kiszökött az egyik szeme.

Reggel, mikor a Krisztus eltávozott, visszateremtette a lovat papnak. De bezzeg volt drága dolga szegény papnak! Felesége nem hagyott rajta egy garas ára becsületet.

— Te! te áncsori! te vankuj, te! hol tudtál járni három esztendőt? Aztán né! még a szemedet is kiverték!

— Ki biz' azt, — felelt nagy szomorún a pap, — kiveréd te édes feleségem.

— Én!? Hiszen három esztendeje, hogy szinedet se' láttam! Hogy tudtam volna én kiütni?

— Azt biz' ugy édes feleségem, hogy én voltam

az a ló, a kinek te tegnap este enni adtál; én örömömben meg akartalak csókolni s te úgy hozzám találtál legyinteni, hogy az egyik szemem egyszeribe kiszökött.

— Ládd-é, — szidta a papné, — eleget könyörgék, hogy ne czékázz el, mert a búzakenyérnél jobb ennivalót nem találsz, ha békoslatod is széles e világot! Úgy-e megmondtam?

— Igazad van, — mondá a pap, — de meg is vert az Isten. Három esztendeig voltam ló s szénát is tegnap este ettem először.

— Uram Jézus! — hát mivel éltél lelkem jámbor uram?

A pap erre rőkölni kezdett, mint a kicsi gyermek s mondá:

— Kádárforgácscsal!..

(Orbán Balázs gyüjtése.)

PÓTLÉK A BALLADÁKHOZ.

71.

Homlodi Zsuzánna.

»Mi oka, mi oka, Homlodi Zsuzsánna,
Hogy a karton lajbli minduntalan szűkül?"
»Az oka, az oka: szabó nem jól szabta,
Szabó nem jól szabta, varró nem jól varrta.«
»Kocsisom, kocsisom, én fellejtárjaim!
Hozzátok, hozzátok a gyászos hintóim'
Fogjátok, fogjátok pej paripáimat,
Vigyétek, vigyéték Homlodi Zsuzsánnát,
Vigyétek, vigyétek Homlodi Zsuzsánnát,
A rózsa-mezőbe, a fővevő helyre!«
»Jó napot, jó napot, Homlodi nagyasszony!
Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«
»Elküldtem, elküldtem a rózsás kertembe,
Rózsákat vizsgálni, magát mulatozni!«
»Jó napot, jó napot, te kis kertész legény!
Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«

»Nem tudom, nem láttam, tegnap, hajh, még itt járt!«
»Jó napot, jó napot Homlodi nagyasszony!
Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«
»Elküldtem, elküldtem a tenger partjára,
Arany halat fogni, magát mulatozni.“
»Jó napot, jó napot, te kis hajós legény!
Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«
»Nem tudom, nem láttam, tegnap, hajh, még itt járt!«
»Jó napot, jó napot, Homlodi nagyasszony!
Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«
»Mi türés tagadás, már meg kell mondanom:
Elküldtem, elküldtem a rózsamezőbe,
A rózsamezőbe, a fővevő helyre.«
»Oh te pogány anya, mér' vétetted fejét?
Testemet testével egy sirba temetéd. —
Jó napot, jó napot, te fővevő hóhér!
Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«
»Itt vagyon, itt nyugszik, csendesen aluszik.«
»Testemet testével egy sirba temesd el,
Véremet vérével egy patak mossa el.«

(Kriza János hagyatéka.)

JEGYZETEK.

BALLADÁK ÉS ROKONNEMÜEK.

1. **Fogarasi István.** A török uralom idejéből való s rokon a *Boriska* czimü népballadával (Lásd *Gyüjteményünk* I. k. 148. l.) Mind két ballada a keresztyén magyar nő kétségbeesését rajzolja, a kit török hárembe akarnak vinni. Boriskát mostoha anyja adja el török martalóczoknak, legalább a leány azt hiszi, hogy megmenthette volna. Itt Fogarasi hugát maga jegyzi el a török szultánnak, de úgy látszik, kénytelenségből. A leány inkább meghal bánatjában, mintsem török kézbe jusson. Mind két ballada jellemző a török hóditás korára Magyarországon. (Lásd *Gyüjteményünk* I. k. jegyzetét 554. l.) De nem csak történelmi szempontból becses e ballada, hanem széptaniból is. A leány csendes lemondása, a ki tudja, hogy bátyja meg nem mentheti s épen azért gyöngédségből nem is unszolja erre ; Istenhez fohászkodása, kitől könnyű betegséget és világból kimulását kéri ; a török császár fájdalmas felindulása, a ki halva találja kedvesét s el akarja vitetni, hogy minél fényesebben temettesse el ; a bátya ellenállása, ki eddig engedett, de most inkább halni kész, mintsem idegenek temessék el hugát, idegen földbe : mind igen jellemző és költői mozzanatok. S mily egyszerüen és biztosan emelkedik ki mindez. Semmi czifraság semmi erőltetés, s mily éles ellentétben áll némely ujabb műköltő népballadájával, a kik népiesbek akarnak lenni magánál a népnél.

E sorokkal:

Csináltatok neki márván kő-koporsót,
Be is behuzatom földig bakacsinnal,
Meg is megveretem arany fejü szeggel

a szöveg természete szerint alkalmazva, találkozunk más népballadában is (Lásd *Gyüjteményünk* I. köt. 181. l.) *Világszép Erzsók* czimü balladáját.

Sajtóhiba az utolsó sorban: *földiben* olv. *földibe'*.

2. **Kerekes Izsák.** E ballada azon igen csekély számu balladáink közé tartozik, melyeknek történelmi háttere van. Thaly Kálmán, Kriza közleménye után, az 1864-i *Koszorúból,* fölvette az *Adalékok a Thököly- és Rákóczykor irodalomtörténeéhez, Pest 1872.* czimü gyüjteményébe, II. köt. 147. l., a következő megjegyzéssel: »Nagy-Szeben vára a kuruczvilágban kétszer vala ostromzárolva: először 1705-ben, a mikor gr. Forgách Simon oly szorosan körülfogatá, hogy a rácz lovas századok nem igen kalandozhattak ki belőle s másodszor 1706 és 1707-ben gr. Pekry Lőrincz által s ekkor valamivel lazábban. S ezért vélem e költeményt ez utóbbi évek alá sorozhatni.« — A háromszor előforduló költögetése Izsáknak ugyanazon szavakkal, a gondolat rhythmusának párhuzamosságából foly, mely jellemző sajátsága a magyar népköltészetnek, de különösen a székely népballadáknak, melyek néha egy gondolatot nem más, hanem ugyanazon szavakkal ismételnek. A hármas számot nemcsak a népmesékben kedveli a nép, hanem a balladákban is, innen a gyakori hármas kérdés és felelet. Jellemző, hogy midőn harmadszor kedvese költi Izsákot, az atya és anya szavait rövidebben ismétli s ezzel mintegy kifejezi a veszély közeledését és félelme nagyságát. Egy vagy két embernek egy egész csapattal küzdése szintén kedvencz tárgya a népnek, egyaránt előfordul meséiben, eposzaiban és balladáiban. Ez a hősiesség legerősebb kifejezése akár győzelem vagy legyőzetés eseteiben egyaránt. Izsák is, mint Szilágyi és Hajmási egy egész sereggel küzd, ő is, mint azok

Egy előmentébe' gyalog ösvényt vága
És visszajöttébe' szekérutat nyita.

Csatára induló felkiáltásában:

Kiontom vérem apámért, anyámért,
Megöletem magam szép gyürüs mátkámért,
Meghalok én még ma magyar nemzetemért!

a gondolat-rhythmus párhuzamossága némi haladványnyal egyesül, előbb szülőit emlegeti, aztán mátkáját, végre nemzetét. E felemelkedés mutatja, hogy a Rákóczi-forradalom nemcsak a nemességet hatotta át, hanem a népet is.

3. **Megétett János.** E ballada mind tartalmára, mind formájára nézve figyelmet érdemel. Egyetlen népballadáink között, melyben mérgezés fordul elő. Rokon a *Lord Randal* czimü skót balladával, melyben a fiú szintén fáradtan tér haza s ugyanazt kiáltja anyjának: vesd meg ágyamat. Randalt kedvese éteti meg, Jánost ángya, de hogy mi okból, egyik ballada sem mondja Ily nemű homály nem egyszer fordul elő a népballadákban, a minek megvan a maga természetes oka. A népballada a legtöbbször valamely megtörtént eseményt dolgozván föl, könnyen mellőzi, a mi köztudomásu, s leginkább csak a katasztrófára szoritkozik. A belső formára nézve egyébiránt egy nagy különbség van a két ballada között. Mindkettő kérdésből és feleletből áll ugyan, de a haldokló János anyja kérdéseire hagyakozik is, mit Randal nem tesz. A bünösnek vagy a bün áldozatának e búcsuját, hagyakozását, mely fájdalmat, szeretetet, gyülöletet, átkot vagy áldást fejez ki, igen kedveli a népköltészet. Ilyen a skót *Edvard,* a szintén skót *Davie,* (az elsőt Bajza és Szász K. nyelvünkre is leforditották) továbbá a *Véres fiu* (magyar forditásban Hunfalvy Páltól és Halász Ignácztól), a svéd *Rózsakerti fiú* Gregusstól forditva a *Balladáról* irt művében (*Pest, 1865. 55 l.*), hol egyszersmind e rokon balladákról bővebben értekezik, s végre egy erdélyi szász ballada Tóth Sándor közleményében (*Kisfaludy-társaság évlapjai XVII-ik köt. 1882.*) — Érdekes e balladában a mind végig sza-

batosan megtartott refrain is, mely annyira összhangzik a mű hangulatával. (Lásd bővebben a refrainről irt jegyzetünket *Gyüjteményünk* I-ső kötetében. 544. l.)

4—5. **Szép Julia.** A boszus atya vagy féltékeny férj, a ki leányának vagy nejének kedvesét megöleti, s a megölt szivét küldi a leánynak vagy nőnek, régi tárgya a népköltészetnek. Már a provencei troubaduroknál előfordul. Faiel vitéz a szent földön elesett Couci várnagy szivét éteti meg nejével. Egy svéd mondában a király szintén megöleti Adelin leánya kedvesét, Freudenburg herczeget s a megöltnek szivét tálaltatja fel. Faielnéről egy angol ballada is megemlékezik (*The knigt of courtesy and the fair lady of Fayuell. Ritson. Old Engl. Romanc. III. 193. l.*) Boccaccióban is megtaláljuk. (A IV. nap 9. beszélye). Rokon vele ama féltékeny férj története is, ki nejét megölt kedvese koponyájából készitett serlegből itatja, mely monda a *Római Gesták* 56. fejezete alapján a navarrai királyné regéiben is olvasható. Ide számithatni a longobard mondának azt a gyászos epizódját is, midőn Alboin király megölvén Kunimund gepida királyt, s leányát, Rozamundát, nőül vevén, egy vig lakoma alkalmával kényszeriti, hogy atyja koponyájából készitett serlegből igyék. E mondát, Bonfini magyar történetéből véve, Valkai András is kidolgozta. (*Andoinus és Alboinus historiája. Kolozsvár 1580.*) Még rokonabb balladánkhoz a Gismonda és Giscard mondája, melyben az apa, Tankred, megöli leánya, Gismonda kedvesét, Giscardot, s elküldi neki szivét, mire az szörnyet hal. Tankred egy skót balladában ir királylyá változtatva merül fel. (*Ballad of Sir Cauline and the daughter of the King of Ireland, Percy I. 50.*) E mondát, mely Boccaccióban is megvan (IV nap. 1.), Enyedi György a XVI. században szintén feldolgozta magyar versekben. (*Debreczen 1577*). (Lásd bővebben: Greguss: *A balladáról.* 54. l.) E ballada két változata közt kevés a különbség. A tárgy és fordulatok is nagyrészt ugyanazok. A legfőbb különbség az, hogy mig az elsőben a király megöleti leánya kedvesét, a másodikban leánya ked-

vese öli meg magát bujában; mig az elsőben a leány bújában hal meg, látva megölt kedvese elébe hozott szivét, a másodikban az apa öli meg kedveséért kérő leányát. Az apa mindkettőben megbánja bünét, de a másodikban a szeretők sirján ölelkező virágok megszólalása egészen a *Kádár Kata* végsoraihoz hasonló (*Vadrózsák. Krizától. Kolozsvár 1863. 4. és* 7. *l. Gyüjteményünk III. köt. 70. 72. l.)* Hogy e balladák keletkezésére befolyt-e és mennyiben Enyedi Györgynek *Gismonda és Giscard* historiája, a mely a maga idejében kedves olvasmánya volt a népnek, különösen a székelyföldön, az unitáriusok között, maga Enyedi unitárius püspök lévén, azt természetesen bajos megállapitani.

6. **Szép Ilona.** Változatát lásd Erdélyinél (*Népdalok és mondák. Pest, 1846. I. köt.* 372. l. *Gyüjteményünk II. köt. 7. l.*) A két végső sor:

Akasztófa olyan legyen, mint kinyilt rózsa,
Két karom két szép karfája, akasztó fája.

hasonlit egy szerb népdal végéhez, melyet Bajza forditásában is olvashatni:

Akaszszátok fel egy rózsa fára,
A leány nyakára.

7. **Magyarósi Tamás.** E ballada nem emelkedik föl a tragikai hangulathoz, de a komikaihoz sem száll le, bizonyos közepet tart a kettő között. Egy botrányos esetet lehető gyöngéden tár elénk. A mennyasszonyt szülési fájdalmak kinozzák és sir, a vőlegény azt hiszi, hogy csekélyli vagyonát, azonban a nyoszolyó asszonyok beszédéből, a kik gyolcs inget kérnek pólyaruhának, és zsinórt pólyakötőnek, észreveszi a bajt, a hintót megfordittatja s a leányt visszaküldi anyjának.

Póka=*pólya* értelmében egész székely-földön használatos.

8. **Ihon nevekedék.** Tulajdonkép nem ballada, hanem lyrai kép. A párbeszédből nem fejlik ki semmi drámai fordulat, csak a leány érzelmeit fejezi ki. Népköltészetünkben ez az első eset, hogy paraszt leány apácza akar lenni. Lásd változa-

tát Erdélyinél (I. köt. 422. l.) Rokonságát több külföldi balladával bővebben fejtegeti Abafi L. (*Kisfaludy-t. évk. XII. k. 131. l.*)

9. **Kis-Gergö Istvánné.** Lásd változatait Kriza *Vadrózsáiban* (9. l. *Bodrogi Ferenczné*) s *Gyüjteményünk* e III. kötetében (59. l. *Nagy-Bihal Albertné.*). Úgy látszik, hogy az itt közlött kerekebb és érthetőbb a más kettőnél. *Bodroginé*ban a fogoly nő panasza oly erős pathosz, minőt ritkán találunk balladáinkban, de maga a cselekvény, hogy egy leány anyját minden ok nélkül hét esztendeig tartsa fogva s ne ismerjen reá, vagy az anya ne ismertesse meg magát, épen nem valószinü. *Nagy-Bihal Albertné* már világosabb. Itt egy szegény asszony leánya török császárné lesz; az anya meglátogatja, s a kapuban kenyeret meg vizet kér, de a leány nem ismerve reá, mint koldusasszonyt börtönbe vetteti. Hét évig szenved a börtönben az anya, akkor a leány reá ismer s mindennel ellátná, de az visszautasitja s átokkal felel. A harmadik változat, *Kis-Gergö Istvánné* egyszerübb, világosabb és természetesebb. Az anya azt hallja férjhez ment leányáról, hogy nem szánja a szegényt, meg akarja próbálni s mint koldus-asszony jelen meg előtte. Tapasztalva szivtelenségét, fölfedi magát s midőn erre leánya kényeztetné, megvetéssel fordul el tőle. Ebben nemcsak a cselekvény világos, de a felfogás is népiesb, s a morál is tisztább. A más két változat vagy ennek megromlott formája, vagy egy bonyolultabb cselekvény töredéke, mely ezzel összeolvadt.

10. **Mónusi Jánosné.** Lásd változatait (*Gyüjteményünk* I. k. 233. l. Kriza *Vadrózsái*-ban I. köt. 8. l. *Bátori Boldizsár.*) A *Bátori*-változat vége eltér a más kettőtől. Amazokban a férj mind nejét, mind neje kedvesét megöleti, emebben négy oly sorral végződik a ballada, mely kétféle magyarázatra adhat alkalmat, de bármelyik magyarázat szerint csak a nő a boszuló férj kiszemelt áldozata. E sorok a következők:

»Azonba' érközik erdélyi kapitány,
Egyször megforditsa, kétszer megcsókolja,
Kétszer megforditsa, százszor megcsókolja:
»Enyim vagy nem másé, te asszonyi állat!«

Greguss *A balladáról* irt könyvében (110. l.) a többek közt ezt irja *Bátori Boldizsár* végéről: »Az erdélyi kapitány megtudja, hogy a kit szeret, el akarják veszteni, s oda siet, hogy megmentse. Mintha a szegény áldozat is sejtené az érkező segélyt, mert akkor szólal fel

Várj kicsit, várj kicsit, te fekete hóhér,
Mert a halottnak is kettőt harangoznak,
Lám árva fejemnek egyet sem konditnak

de hiába. Midőn a kapitány megérkezik, ő már kiszenvedett s a kapitány azon fájdalmas vigasztalással csókolgatja holttestét:

Enyim vagy, nem másé, te asszonyi állat!«

Gyulai szerint (l. *Koszoru* 1862. II. fél. 178—242. l. *Két ó-székely ballada*) az erdélyi kapitány megszabaditja kedvesét. »Az erdélyi kapitány — úgy mond — lóhalálában érkezik, rohan a vérpadra, megragadja kedvesét, egyszer megforditja, mintha meg akarna győződni: vajon ő az, él-e s reá borul, csókolni kezdi. S aztán mintha nem hinne szemeinek, mintha nem tudna betelni kedvese nézésével, még egyszer megforditja, csókjaival halmozza el s mintegy csak most juthatva szóhoz, a szenvedély, öröm és diadal hangjain kiáltja: Enyim vagy s nem másé! »Mennyire ki van fejezve ez egy pár sorban a megmentés gyors erőszakossága, a szenvedély és öröm szilaj rohama.« Greguss magyarázatát látszék igazolni részint a *Mónusi Jánosné* két változata, melyekben a nő csakugyan meghal, részint pedig a nép hagyományos morálja. Azonban maga a szöveg Gyulai mellett szól, valamint az a körülmény is, hogy a végén hiányzik az ily nemü balladák közhelye: vérem a véreddel egy patakot mosson stb. Gyulai idézett értekezésében a nép hagyományos moraljára is kiterjeszkedik, a midőn igy szól: »A népköltészet egy pár erős indok nélkül nem szokta pártját fogni a hűtlen nőknek és csábitóknak, mint a hogy az ujabbkori regényekben és vigjátékokban divatos. A népköltészet a sophismák és társadalomellenes elméletek helyett a hagyományos mo-

rált követi s kivált a férj és nő közötti viszony előtte a legszentebbek egyike. Hogyan lehet hát megegyeztetni balladánk alapeszméjét és költői igazságszolgáltatását a népköltészet e jellemvonásával? A magyarázat nem épen bajos, bárminő eseteket vegyünk is fel. Először is lehet e ballada csak töredék, bár némi önálló, töredéke egy nagyobb költeménynek. Akkor az egész költeményt kellene ismernünk, hogy e tekintetben határozottan itélhessünk. A mese egész szövedéke s mindenek felett a bevégzés bizonyosan minden kétségünket eloszlatná. De ha mint egészet veszszük is, úgy a mint van, úgy sem igen akadhatunk fel rajta. E ballada alkalmasint, mint a legtöbb népballada, valóságos történet alapján keletkezhetett. A kik számára készült, jól ismerhették Bátorit és Judit asszonyt, tudták például, hogy Bátori rabolta nejét, vagy a szülők nagy erőszakkal adták hozzá. Épen azért a népköltő nem tartotta szükségesnek mindent megemliteni, megelégedett azzal, hogy az ily házasságot számba sem véve, a szeretők pártjára álljon s oly férjet rajzoljon, kihez ne fordulhasson a hallgatók semmiféle részvéte. S valóban igy is van. Bátori csak egy hallgatózó, kegyetlen, sőt gyáva férj; semmi egyéb. A megcsalt szerelem- vagy sértett becsületnek egy hangja sem lebben el ajkáról. Mintha kapna az alkalmon, hogy nejét lefejeztesse, még vivni sem kiván becsületéért, midőn nejének kedvese megjelen. Mit a ballada róla elhallgat, sokkal inkább ellene szól, mint a mit elmond.« — Bármelyik véleményt fogadjuk el, felmerül az a kérdés: melyik látszik régibbnek: *Bátori Boldizsár* vagy *Mónusi Jánosné*? A Greguss magyarázata szerint épen úgy lehet az egyik, mint a másik, mert csekély köztök a különbség, a Gyulaié szerint *Bátori Boldizsár* régibbnek látszik, a mennyiben a való esemény, mely alapjául szolgált, feledésbe menvén, a vers uj tárgyra alkalmaztatott, s a nép érvényesitette benne hagyományos morálját.

11. **Betlen Anna.** E balladának némi történeti háttere van, legalább a nevek azok. Úgy látszik, hogy Apafi Mihály

erdélyi fejedelem idejéből való. A Sárosi-család alatta emelkedett ki, mint Teleki Mihály pártfogoltja. Greguss a *Balladáról* czimü könyvében ezt irja e balladáról: (117) »Ime Betlen Anna, a ki Sárosi Mihály kocsisát szeretgeti, de a kit alkalmasint maga Sárosi Mihály szeretne szeretgetni s azért, kocsisánál kapva, boszuból megöl. Anna bátyja, Betlen János, kivel Sárosi, mintegy a maga előleges kimentésére, gyanuját és haragját közli, az által mozditja elő a véres kifejlést, hogy nem törődik hugával, tán, vagyoni szempontból, nem is bánja halálát; s erre vonatkozik a haldokló leány vég panasza:

Vegyen minden példát róla,
Az árvának hogy van dolga.«

E magyarázatnak van ugyan némi alapja, de a végsorok inkább arra vonatkoznak, hogy a rokonok az árva leányt elhanyagolják, nem ügyelnek reája s az könnyen bajba, bűnbe esik. A nagybátya épen nem látszik ellenséges indulattal viseltetni huga iránt. Védi Sárosi ellenében. Inkább az ángy hibás, s a haldokló is hozzá intézi leplezett vádját. A nem igen rokonszenves és kissé homályos tárgy mellett is Betlen és Sárosi összeszólalkozása, az ajtót kinyitni nem akaró kocsis, a haldokló leány tiltakozása és fájdalmas kitörése élénk és találó rajzok.

12—13. **Biró Szép Anna.** Lásd változatát *Gyüjteményünk* I. k. 176. l. Mind a három változat a költői beszélyke felé hajlik, a mennyiben a lyrai és drámai elemeken erőt vesz az epikai. De egyszersmind példa arra is, hogy a népballada hogyan változik, romlik s néhány sorban egész lényeges mozzanatok esnek ki belőle. Első kötetünk változatában Biró Anna azért indul utnak, mert a vándor hajdu-legények nem hajlandók izenetet vagy küldeményt vinni tőle kedvesének, Hajdu Benedeknek. Továbbá midőn Benedek találkozik a kedvesét megölt hajdukkal s reá ismer kedvese holmijára s végre a kisebbik hajdu, a ki ártatlan, kivallja a gyilkosságot, a két gyilkost előbb a törvény kezébe adja, s csak azután vezetteti el

magát a kisebbik hajduval kedvese sirjához, hol megöli magát. Mindez hiányzik e két utóbbi változatban. Még más csekélyebb eltéréseket is találunk bennök, melyek szintén inkább rontják mint emelik a mű szépségét. Sőt egyes kifejezések is megromolnak. Az első változat e sora:

Ág nem érintette, szél nem fuvintotta,

a másodikban még nem romlik meg:

Se szél nem fuvinta, se ág nem csapinta,

de a harmadik már megromlik:

Se szél nem fuvallék, *se meg nem* akada,

mert bizonyára igy kellene állania: *se ág* nem akada.

E balladában egy pár epikai és lyrai közhely is van. Általában népballadáinknak természete az analog helyzetekre más balladából venni át némely elbeszélő és lyrai kifejezéseket. Ilyen mindjárt az első változatban:

Himit varrja vala fekete selyemmel,
Hol selyme nem érte, könnyeivel tette.

Ezt megtalálhatni *Bátori Boldizsárban* és *Monusi Jánosnéban* is.

A nyakába veté kamuka szoknyáját
Elejibe köté selyem katrinczáját,
A fejére köté fekete fátyolát.

Szintén megtalálható *Gyüjteményünk* első kötete *Barcsaiában* (149. l.) Kriza *Vadrózsáiban*, a *Szomszéd legény Gyurkában*, (14. l.) *Barcsaiban*, (192. l.)

Vérem a véreddel egy patakot folyjon
Lelkem a lelkeddel mennyországba jusson,

mely az első változatban fordul elő, oly kifejezés, melyet nem egy haldokló használ. *Gyüjteményünk* I. köt. *Landorvári Dorka* (164. l.) s változataiban (169. l.) (170. l.) (1871. l.) *Szücs Marcsa* (212. l.) *Mónusi Jánosné* (233. l.). II. köt. *Gyöngyvári Katicza* (6. l.). III. köt. *Mónusi Jánosné* 18. l.)

Érdekes e balladában a *fuvint* szó, a *fú*-nak kicsinyzője, melyet műköltőink nem használnak, pedig mind szép hangzá-

sával, mind árnyalati kifejezésével gazdagitaná költői nyelvünket.

14. **Szabó Orzsika.** *Orzsika* annyi, mint *Örzsike.* E balladának alkalmasint való történet szolgáltatta alapját, de vagy át nem alakulhatott teljesen, vagy megromlott, s innen egyrészt külalakja is mintegy közép a vers és próza közt. A megesett leány, a kit gyermekgyilkolással vádolnak s elitélnek, de a ki nem gyilkolt, csak holt gyermeket szült s kinek ártatlansága kiderül, mindamellett szégyene, fájdalma megmarad s végre csábitója ellen vád- és panaszban tör ki: mindenesetre megható történet s részleteiben sok költőiség nyilatkozik, de mint egészet nem görgette kerekké a szájhagyomány; s talán azért nem vehetett föl rhythmusosabb alakot is. Egyébiránt *Gyüjteményünk* I. kötetében a *Nagy hegyi tolvaj* ily nemü menetü és alaku, csakhogy zavartabb, hiányosabb és terjengőbb. Fölösleges emlitenünk, hogy a *henger=hóhér* (a német *Henker*); királybiró, a régi székely-székekben alispán, a főispánnak főkirálybiró volt a neve.

15. **Gál Terus, Gál Gáspár.** Siralomházi nóta, melyeket az elitéltek búcsuztatókép vagy magok készitenek, vagy mások haláluk után. Lásd *Gyüjteményünk* II. köt. a *Fabián Pistához* irt jegyzetet. (476. l.). Alfalu a régi Csikszékből menet első falu Gyergyószékben; melléknév alakban *alfali*-nak mondják = *alfali utcza.* Általában egész Székelyföldön a falvak neveiből igy alkotják a mellékneveket: *bethlenfali, tordátfali* stb. — A bennel előforduló átok:

Mikor fürösztgöttél gyönge meleg vizbe stb.

többször előfordul *Gyüjteményünkben.* Lásd I. köt. (240. l.) III. köt. (35. l.) ugyanaz a gondolat más változattal a *Három tolvaj legényben is* III. köt. (32. l.)

Adta volna Isten,
Hogy a rengő bölcsőm
Lett volna koporsóm;

Az én póla-ruhám
Bizony szemfödelem ;
Az én póla-kötőm
Eresztő kötelem.

16. **János urfi.** A gondolat népies, de a kidolgozás nem. Kissé bágyadt, s gúnya csak egypár helyt találó. Alkalmasint valamely iskolamester átdolgozása s igy félnépi eredetü.

17. **Három tolvaj legény.** Rövid, de sikerült rajza a rabló életnek. A két idősb rabló-gyilkos iszik, mulatozik a korcsmában, az ifjabbik szomoru, fölébred benne a lelkiismeret s megátkozza születését. Ha összehasonlitjuk *Gyüjteményünk* I. köt. (221. l.) *Bogár Imre* czimü balladájával, a kevés hasonlóság mellett tüstént feltűnik a nagy különbség is. A hasonlóság csak abban nyilatkozik, hogy Bogár Imre is, mint itt a két székely rabló, mulatni akar s bort és szép leányt követel a korcsmárosnétól. De Bogár Imre csinos, délczeg legény, csufolódik a vármegyével, s mikor elfogják, elszántan megy a halál elébe. Itt a két székely rabló csendesebben mulat, a harmadik pedig elszomorodik a lelkiismeret furdalásai köztt. Általában az alföldi betyárok délczegebbek, daczosabbak, mint a székely zsiványok. Amazokban még a fájdalom is elszántsággal vagy gúnynyal vegyest nyilatkozik, emezek könnyebben esnek a lelkiismeret furdalásának martalékul s hamarabb megtörnek

18. **A rab legény.** Változatait lásd *Gyüjteményünk* I. köt (191—195) II. köt. (34—35). Bővebben tárgyalja 1. köt. jegyzete (566 l.)

19. **A székely katona.** A költemény eleje némi változata *Gyüjteményünk* I. köt. (191. l.) *Rab* czimü balladájának, a többi rész talál *Gyüjteményünk* I. köt. (240. l.) III. köt. (32. 33. l.) álló soraival.

20. **Dancsuj Dávid.** A végsorok változatait lásd *Gyüjteményünk* I. köt. (186. l.). Krizánál a jegyzetek közt (527. l.).

21—22. **Gyöngybiró Áron.** A vizbe fultakat, elégetteket vagy meggyilkoltakat szokták ily versekkel elbúcsuztatni a világtól, a melyeket vagy maga a nép költ, vagy a nép féltanult emberei. A halott megszólitása: »mit gondoltál, mikor elindultál« vagy a szülők-, testvér- vagy feleséghez intézett szavak: »Nyisd ki kapudat, most hozzák fiadat« stb. oly közhelyek, melyek az ily költeményekben rendesen előfordulnak. Lásd *Gyüjteményünk* I. köt. (200. 201. 203. l.) III. köt, (39, 40. 106. 107. 108. l.) Kriza *Vadrózsái.* I. köt. 107. l.).

23. **A megcsalt leány.** Lásd változatát s a hozzá irt jegyzetet *Gyüjteményünk* I. köt, (205. 569. l.).

24. **Szeredai falu végén.** Úgy látszik, hogy egy, az uton ártatlanul megölt ifju emlékére van irva. Első versszaka majdnem ugyanaz, mint a *Tamás Rózsi* czimünek a végső versszaka (*Gyüjteményünk* I. köt. 200. l.). Lásd a hozzá irt jegyzetet (568. l.).

25. **Szakács Gyuri.** Egy vizbe fult kocsis emlékére iratott s meg vannak benne az ily népi búcsuztatók szokott közhelyei.

26. **Árva giliczéröl.** Változata meg van *Gyüjteményünk* I. köt. (*Párjavesztett gerlicze* 179. l.) Azonban a két változatot lényeges különbség választja el egymástól. Amabban a gerlicze elveszti társát, s elbujdosik az erdőbe, azután messze földre, végre a folyó vizre, de sehol sem találja nyugalmát. Emebben is elveszti társát, s elindul felkeresni azt a helyet, a hol megölték, hogy emlékére kápolnát rakasson. S ime a mint bujdosik, megtalálja őt a királyné ablakán, egy arany kalitkában. Társa búsan sohajt hozzá: miért jött el ily messze hiába; jobb, ha visszamegy! A gilicze visszamegy s fejét földre csüggeszti s magát holttá ereszti. Többé-kevésbbé változatainak mondhatni még Erdélyinél (I. köt. 11. l. 434.) Krizánál (*Vadrózsák.* I. köt. 220. l.). Rokon egy román népdal is (*Román népdalok és balladák. Forditotta Moldován Gergely.* 1872. 86. l.) A magyar népdalokban gyakori a gerlicze szereplése; erről

bővebben értekezik Abafi *Két magyar népballadáról* czimü értekezésében (*A Kisfaludy társaság évkönyvei XII. köt. 155 l.*).

27. **A mádéfalvi veszedelemről.** Igy nevezik a székelyek azt a napot, a melyen 1764-ben jan. 7-én a kormány megtörte a székelyek ellenállását s felállitotta a határőrséget, A csiki és háromszéki székelyek fegyverrel állottak ellent a kormány intézkedéseinek s valóságos csata fejlődött ki a katonaság és nép között. Buchov volt az erdélyi főhadi vezér és Siskovics a határőrségi bizottság katonai tagja. Reájok czéloznak egy más székely népdal a következő sorai:

Siskovics járása
Bukov álnoksága

(*Erdélyi népdalok és mondák I. köt. 335. l.*) Még egy harmadik költemény is van, mely a mádéfalvai veszedelmet tárgyazza. (*Gyüjteményünk III. köt. 41. Nóta Dakó Sándorról 76. l.*) Mind a három költemény félnépi eredetű, a mennyiben iskolamesterek, diákok irhatták, s úgy szállott a nép ajkaira. Az Erdélyi gyüjteményében levő dalnak retrainje ez: Siculicidium; *Gyüjteményünk Mádéfalvi veszedelme* igy kiált fel:

Hol vagytok poéták, talán mind alusztok?

A *Dakó Sándor* czimü ujabb keletünek látszik és szintén nyomát viseli az irodalmi befolyásnak. Magának a történelmi eseménynek részleteit lásd bővebben Gr. Teleki Domokos munkájában (*A székely határőrség története. Budapest 1877.* 48—102. l.)

28. **Kicsi nemes legény.** E ballada-töredék a török háboruk idejére utal. Hány ki nem váltott vagy válthatott rab veszett el Törökországban. Itt úgy látszik, az anya fösvénységből nem akarja kiváltani fiát s ugyanazzal a mentséggel él, a melylyel Budai Ilona, midőn, hogy kincsével könnyebben futhasson, fiát az erdőben hagyja:

Bizon itt hagylak én, édös fiam tégöd,
Mert fiu helyibe fiut ad az Isten,
De pénzöm helyibe ingyen nem ad Isten!

(Krizánál 317. l.).

20. **A fogoly katona.** E ballada is a török időkből való s némi rokonságban van a *Szilágyi és Hajmási* czimü székely balladával (*Gyüjteményünk I. köt. 158—61*), a mennyiben itt is a török császár leánya egy székely fogolyba szeret, a ki dalban enyhiti buját. Azonban itt a bonyodalom és kifejtés egészen más, kivált ha hozzávesszük a Szendrei névtelen változatát is (*Toldy T. m. költészet kézikönyve I. köt. Pest, 1855. 114—118*). Maga a felfogás és hang is szint' oly naiv s csak a költői lelemény és szerkezet tekintetében áll alább amannál. Jellemzők a székely vitéz naiv feleletei a császárleány kérdéseire és egykedvüsége, midőn a leány bevallja szerelmét:

Van nekem szeretőm,
Császár szép leánya!

feleli a székely vitéz, épen mint Petőfi János vitéze, a ki francia királyleány kezét visszautasitja:

Azért szép királylyány, ne tarts reám számot:
Mert ha nem birhatom kedves Iluskámat,
Nem is fogok birni senkit e világon,
Ha elfelejtkezik is rólam halálom.

A császár ajtó-berugása, a vitéz lefejeztetése, a leányhoz intézett kérdések, hogy mily halált akar választani, többé-kevésbbé ismeretes részletek más székely balladákból. A leány vizbevettetését ohajtja, hogy egyesülhessen kedvesével, de atyja tömlöczbe vetteti. A leány ott folyvást énekli kivégzett kedvese bús dalát. A császár nem alhatik, az általa üldözött szeretők épen úgy üldözik őt, mint más balladákban, például *Kádár Katában*, a szeretők sirján nőtt s megszólaló virágok. A császár boszus kedvében leányát is megöleti, elébb tüzbe vetteti, de a tüz nem fogja, akkor a tengerbe dobják:

Tenger befogadta,
Szépen eltakarta,
Székely katonával
Egy helyre habarta.

Egy szóval a néphit igazságszolgáltatását látjuk nyilatkozni,

mely a halálban egyesiteni szokta az életben elválasztott szeretőket.

Érdekes a székely katona éneke:

Hej pápa, hej páva,
Császárné pávája stb.

mely mint önálló dal is él a nép ajkán (Erdélyinél I. köt. 5. l. III. köt. 64. l.). E vagy ehhez hasonló tárgyu balladából szakadt-e ki e dal, vagy mint önálló dal szövődött-e be a balladába, bajos elhatározni. De valóbbszinü az első eset. Az önálló dalban mit keresne a császárné pávája, mig a balladában igen helyén van. E mellett itt a rab ablakába szálló páva mintegy a rab szabadulását jelenti s igy érthető az a népdalunk is, mely igy kezdődik:

Felszállott a páva
Vármegye házára,
Sok szegény legénynek
Szabadulására.

(Erdélyinél I. köt. 52. l.) Igy a ballada megmagyarázza egy pár népdalunk homályos helyét s mintegy tanuskodik azon néphit mellett, hogy a börtön ablakára vagy épületére szálló madár a rab szabadulását jelenti.

30. **Biró Máté.** Ez is régibb keletü ballada s úgy látszik, hogy eredeti alakjában nem rabló kapitány rabolta el a királyleányt, hanem várúr. A népköltészetben nem ritka eset, hogy a régi istenek, az uj hit hatása alatt, gonosz szellemekké válnak s a hősök tetteit rablókra is átruházza a nép. Igy nálunk is a mult században némely bujdosó kurucz, mint úgynevezett szegény legény, kóborolta be az országot s a katonadalokból is nem egy zsivány-dallá alakult át. A Székelyföldön Rika erdeje a mult században s a jelen elején nem egyszer volt rablók fészke s igy egy régibb hagyományt könnyen átruházhatott a nép valamely kedvencz rablóra. — A fogoly bús éneke itt is szerepet játszik, ment *Szilágyi és Hajmásiban* és a *Fogoly katonában.* Biró Máté büszke és merész önbizalma, mely se társai

tanácsára, se a baljóslatra nem hajt, szerelmi mámora, a mely mindent feledtet vele s elfogatását is okozza, a királyleánynak rablója iránt kifejtett szerelme: mind naiv és lélektani részletek, melyekkel jól összhangzik a műnek inkább epikai, mint balladai menete, mélabús hangulata s a rhythmusnak nem egyszer megcsendülő összerakó és párhuzamos módja.

31—32. **Ugron János.** E ballada két változata meg van *Gyüjteményünk* I. kötetében. (186—7. l.). Amazok inkább a szerelmes férfiú elvakulását festik, a ki kedvese minden hibájára tud mentséget találni s nem engedi magát lebeszéltetni szenvedélyéről; emezek azonkívül a házasság szomorú végét is előadják, azért némi balladaibb menetök van. Azonban, úgy látszik, hogy amazok régiebbek és eredetiebbek, emezek ujabb keletüek s bizonyos irodalmi befolyás is észlelhető rajtok.

33. **Dániel Imre.** Magának a tárgynak némely részlete, mint a fejedelem idéző levele Gyula-Fehérvárba, az erdélyi fejedelmek korára utal, de jelen alakja ujabb keletü, mely nem ment némi irodalmi befolyástól is. Vargyas (Erdővidékén), mely a cselekvény szinhelye, a Dániel nemzetség ősi fészke s maig is van ott birtoka.

34. **Dániel Imréről egy más.** Ez s az előbbi ballada cselekvénye között a legcsekélyebb rokonság sincs, csak a főszemély neve ugyanaz. Gyüjtője azt jegyzi meg, hogy a néphagyomány szerint, ez egy a forradalom alatt magyarellenesen szereplő Dániel esetét tárgyazza. Bárhogy álljon a dolog, magának a cselekvénynek nincs semmi költői érdeke. Az csak puszta történet, minden költői alakitás nélkül. Egy ember, a ki dicsekszik, hogy nem fél ellenségeitől s mikor azok jönnek, kiugrik az ablakon s a vizbe fúl, épen nem tragikai érdekü.

Nyomdahiba: Add meg uram magad, *hanem* csufot látunk; olv. *ha nem* csufot látunk.

35. **Nagy-Bihal Albertné.** Lásd *Gyüjteményünk* c III. kötetében megjelent *Kis-Gergő Istvánné* (16. l.) czimü balladára irt jegyzetünket. (428. l.)

Nyomdahiba: *Lacscsa* fel a kutya gyönge levesedet; olv. *Locscsa* fel a kutya. — Locscsa=nyalja; kutyáról s néha macskáról is szokás mondani. Érdekes, hogy a *locscsan* közép-igének van cselekvőleg kiható alakja is.

36. **Király urfi.** Gyönge változata *Kis Julia* czímű balladának, lásd *Gyüjteményünk* I. k. (183 és 565. l.) Bartalusnál *Magyar népdalok egyetemes gyüjteménye* II. k. (4. l.) Itt is mint ott, a királyurfi át akar evezni a vizen kedveséhez, a királyleányhoz és vizbe fúl. A királyleány azon ürügy alatt, hogy pártáját a vizbe ejtette, anyjával búvárt hozat, a ki aztán kifogja a királyurfit. A leány szive bánatában meghasad. A különbség ez s ama két ballada között az, hogy amazok egyikében a királyurfi a Dunába fúl, emebben a tengerbe; amott a királyurfit és leányt egyhelyre temetik és pedig az egyiket fehér, a másikat vörös márványkőkoporsóba s a sirjokon növő fehér és piros tulipánok összeölelkeznek; emitt az öreg király durván eltaszitja leányát szeretője holt tetemétől s azt ismét a tengerbe dobatja, de a leány és legény lelkei minden éjjel találkoznak egy virágos réten s el-elmennek a király ágyához, megkinozzák, hogy miért nem adta őket egymáshoz. De a legfőbb különbség köztök mégis az, hogy amaz naiv hangu, természetes, költői, emez megromlott zavaros s a vége valóságos csinálmánynak látszik. A virágos réten ölelkező lelkek épen nem népies lelemény, az alvó atyát háborgató lelkek magában véve népies, de igy kifejezve nem az. Az atyának ez esetben döntőbb szerepet kellene játszania, hogy egészen ő legyen oka mindkét szerelmes halálának, de különben is, hogy a vigadó lelkek egy járást kinozni is induljanak s mindez minden költőiség nélkül elbeszélve: mindazt bizonyitják, hogy a befejezés ujabbkori s izetlen csinálmány.

37. **Görög Ilona.** Ez változata *Gyüjteményünk* I. kötetében közlött *Pálbeli Szép Antal* czimü balladának. (172—3. l.) Lásd ehhez irt jegyzetünket. (560. l.). Ott két változatban közöltük e ritka faju balladát: az elsőben az ifju neve Pálbeli Szép Antal, a

leányé Varga Ilona, a második változatban, a mely csak töredék, az ifju neve Bátalaki László, a leányé Görög Ilona, épen mint az itt közlöttben. Itt e töredéket kiegészitve veszszük épen oly kifejléssel, a minő a *Pálbeli Szép Antalé*, de az összerakó és párhuzamos kifejezések gazdagsága ezt rhythmusosabbá teszi mindkettőnél.

38—39. **Kádár Kata.** A székely bálladák e majdnem legszebbikének, melynek két változatát Kriza közölte először a *Vadrózsákban* (3—7. l.), itt két ujabb változatát veszi az olvasó. Azonban a régiebbeknél épen nem jobbak és se részben, se egészben véve nem tartalmaznak semmi ujjat. Krizánál az első változat a legjobb; az valóságos ballada, szakgatott, sietős, de a lényeges mozzanatokat élénken kiemelő. Mily kényszerüen teszi egymást boldogtalanná a mű három főszemélye : az anya, a fiú és kedvese. Mintegy ötvenkét sorban mily gyorsan s plasztikain foly le e kis tragédia. Semmi fölösleges diszitmény, semmi lyrai ömlengés. Az egyszerü elbeszélés rohamosan halad s minden forduló ponton a szenvedély egy-egy igaz és erős nyilatkozata. A kitagadás, az emlékbe adott keszkenő babonája, a cselekvénynek mind megannyi szála, melyek összeolvasztva rejtik magokban az indokot és bonyadalmat s élénken hatnak képzelmünkre. S a szenvedély démonismusa, mely az ifjut a hullámok közé ragadja, mily költőileg van a tóban megszólaló leánynyal kifejezve. Aztán midőn az anya mintegy megbánva tettét, kifogatja s egymás mellé temetteti őket s oda megy vigaszul, emlékül virágot szakitni sirjokról, mily rémitően kell megrendülnie bűne tudatában. Boldoggá akarta tenni fiát és megölte, enyhülni akar sirjánál, virágot szakit emlékül, s az emlék átokká válik, mely soha sem némulhat el. Kell-e erősb és költőiebb igazságszolgáltatás? A szeretők sirján növő fát vagy virágot sokszor használják a műköltők, nálunk is csak Petőfi kétszer használja, de míg nála is csak költői diszitmény, némi közhelyféle, itt a compositio lényeges része, úgy szólva befejezése a cselekvénynek. A Kriza második változata már

folyamatosabb, részletezőbb s inkább a költői beszély felé haj lik. Az itt közlött két uj változat mintegy közép helyet foglal el a ballada és költői beszély között, de egyik némely lényeges helyet mellőz, minő a keszkenő szine változása, a másiknak pedig kezdete nehézkes. A ballada vége: az együvé temetés és a sirvirágok összefonodása, mint az egyesítő szerelem jelképe, majd minden népköltészetben megtalálható. Bővebben értekeztek erről Greguss a *Balladáról* irott könyvében (61. l.). Abafi Lajos *A halhatatlanság eszméje a népköltészetben* czím alatt a *Kisfaludy-társaság évkönyveiben* (XII. köt. 168. l.).

40. **Kömives Kelemen.** Ez harmadik változata e balladának. Az első Kriza *Vadrózsáiban* jelent meg (314. l.), a második *Gyüjteményünk* I. kötetében (174. l.) Az első a költői beszély felé hajlik, de kitünő, a második inkább ballada, valamint ez ujabb harmadik változat is. Lényeges különbség egészben véve nem igen van köztök, azonban a harmadik változat kevésbbé világos. Az első változatban, midőn Kőmives Kelemenné megtudja, hogy tüzbe fogják dobni s hamvát mészbe keverik a dévai vár omladozásának megállitása végett, haza megy, búcsut vesz gyermekétől és barátnőitől. A második változatban vele van gyermeke s a kőmivesek veszik le karjáról. A harmadikban nincs vele gyermeke, haza sem megy, hanem gyermeke után esengvén, Isten meghallgatja kérését:

Istenem, Istenem,
Kicsi gyermekemet
Add ide bölcsőstül,
Add ide elömbe!
Isten meghallgatta,
Eleibe adta.

E szerint az Isten varázsolja elibe gyermekét. Az első változatban megégetik a nőt s mészbe keverik hamvát; a másodikban befalazzák előbb térdig, aztán övig, végre csecsig, a harmadikban vérét veszik, vékába eresztik, a kulimász közé keverve. Magáról a mondáról lásd *Gyüjteményünk* első kötetéhez

irt jegyzétünket (561. l.), mely a székely mondát összehasonlitja az oláh, uj-görög és szerb hasonló mondákkal. Ehhez itt még a következőt csatoljuk. A befalazás mondája és babonája tudtunkra, nincs meg a nyugateurópai népköltészetben s úgy látszik, hogy az csak a kelet-európai népköltészetben honos. E monda a babona szülötte s a hol a babona honos, a mondának is meg kellett születnie, ha nem ugyanazon alakban is. E babona a székelyeknél is divatozott s mint maradványa, most is megvan az a szokás, hogy, mint az oláhoknál, megmérik az árnyékát annak, a ki oly helyen megy el, a hol épiteni kezdenek s a kákadarabot, a melylyel megmérték, beteszik az épület alapjába. Benedek Elek, e gyüjtemény egyik gyüjtője, igy értesitett bennünket, de egyszersmind hozzá tette, hogy ma már se az épitők, se azok, kiknek árnyékát megmérik, nem veszik komolyan e régi időkből maradt babonás szokást. Az oláhok is kezdenek felhagyni véle, mivel sok szerencsétlenségnek volt okozója. Megtörtént akárhányszor, hogy az illető, a kinek árnyékát vették, nehéz betegségbe esett, sőt volt reá eset, hogy az erős félelem sirba is vitte. Úgy látszik, hogy a székelyeknél e babona nem ősvallások maradványa, hanem ó-hitü babona, melyet alkalmasint az oláhoktól kölcsönöztek.

41. **Nóta Dakó Sándorról.** Tárgya szintén a mádéfalvi veszedelem, mint a 27-ik számunak. Lásd ehhez irt jegyzetünket.

42—43. **Három árva.** Lásd változatait Krizánál (170. l.), Erdélyinél I. köt. (397. l.), Pap Gyulánál *Palócz népköltemények.* Sárospatak 1865. 6. l.). *Gyüjteményünk* I. köt. (185. l.). Kálmány Lajosnál ((*Szeged népe és Szeged népköltése.* I. k. 1881. 1. l.).

44. **Kis Ilona.** Tárgya nem emelkedik a költői cselekvényig. Egy legényt atyja elválaszt kedvesétől, ezért bujdosni indul, de alig megy ki a faluból, egy árokba esik s meghal: inkább csak szomoru esemény, mint tragikai halál. Részint népi, részint irodalmi lyrai reminiscenciák cifraságaival takargatja

szegénységét. Ujabb keletü s nem tisztán népi eredetü. A végső tizennégy sor változata meg van Krizánál (I. köt. 218. l.) s *Gyüjteményünk* I. kötetében. (285. l.).

45. **Kis Pál Imre.** Ujabb keletü s irodalmi befolyás érzik rajta.

46—47. **Sári asszony.** Ugyanezt mondhatni ezekről is.

48. **Rablegény.** Változatai Krizánál (14, 152, l.), Erdélyinél I. köt. (52, 419, 422. 432. l.) Szini Károlynál (*A magyar nép dalai és dallamai. Pest, 1865.* 132. l. *Gyüjteményünk* I. köt. (191, 194. l.).

Nyomdahiba az utolsó sorban: *Tölem* roszul telik, olv. *Telem* rosszul telik.

49. **Hegyi tolvaj.** Változata, bár a végén némi eltéréssel, Bartalusnál I. k. (5—6. l.) E mellett az első tiz sor változata a *Gyüjteményünk* I. kötetében (198. l.) megjelent *Zsivány felesége* czimünek s Krizánál a 229. számunak (137. l.), melylyel mint egész is legjobban egyezik; a közepső és végső rész megtalálható a *Szomszéd legény Gyurkában* Krizánál (14. l.) és *Barcsai* számos változataiban, Krizánál (142. l,), *Gyüjteményünk* I. kötetében (150—52. l.).

50. **Szolga Maris.** Tárgya népies, s egy pár részlete is. de az egész irodalmi befolyást gyanittat. Végső sora változatait lásd *Gyüjteményünk* II. kötetének 244. lapján.

51. **Déne Józsi.** Lásd e kötet 21—22. számu balladáihoz irt jegyzetünket.

52. **Sólyom Sári.** Ujabb keletü s úgy látszik nem is székely eredetü.

53—55. **Váradi József.** Mind a három költemény a Váradi József, egy politikai emissárius, emlékét őrzi, a ki 1853-ban Sepsi-Szent-Györgyön kivégeztetett. Az 1851—52-ik években Mack, honvéd tüzér-ezredes és Gál Sándor, honvéd tábornok, Kossuthtól megbizattak, hogy a székelység között szitsák a forradalmi szellemet s egy kitörendő felkelés idejére guerilla-csapatokat szervezzenek. Mack Bukarestben tartózkodott, Gál

Sándor Konstantinápolyban. Váradi Gálnak volt emissáriusa, s Moldván keresztül Erdélybe jövén, ott utasitásához hiven közölte tervét néhány emberrel s ezek közremüködésével megkezdte alakitani az első guerilla-csapatot. Azonban, úgy látszik, Váradi nem igen volt alkalmas e küldetésre, mert rendkivül közlékeny, optimista s a nők irányában olvadékony férfiu volt. Kilétét, küldetését, czélját csakhamar felfedezte a hatóság és elfogatta. Lásd bővebben Deák Farkas (*Fogságom története*) és Veres Sándor (*A magyar emigratio keleten* I. köt, 253. l.) Egyébiránt a nép Váradira nem egészen uj nótát költött, hanem a régieket alkalmazta reá. Lásd változatait Pap Gyulánál (19.) *Gyüjteményünk* I. köt. (218. l.)

56. **Pál Mariska.** Tárgya rokon a *Gyüjteményünk* I. kötetében közlött *Bereg Nánni* czimü balladával (I. köt. 222. l.)

57—58. **Virág János.** Változatát lásd Krizánál (51—52. l.)

59. **Sólyom Eszti.** Ujabb keletü, s irodalmi befolyás nyomait hordja magán.

60. **Szöcs Máris.** Változatai Erdélyinél I. köt. (378. l.), Szininél (74. l.), *Gyüjteményünk* 1. köt. (212. l.).

61. **Teleki Évi.** Ez is ujabban keletkezett és irodalmi befolyás alatt.

62. **Kapitányné leszek.** Változatai Bartalusnál I. k. (21. l.) Székely Sándor *Szerelmi népdalok* gyüjteménye (42. l.).

63—66. **Áron Mari, Molnár Gyuri, Pénzes Máté, Sajgó Sándor nótája.** Mind szerencsétlenek búcsuztatói. Lásd 21—22. számhoz irt jegyzetünket.

67. **Szöke Mihály.** Irodalmi befolyás alatt ujabban keletkezett.

68—69. **Sorozáskor.** Lásd a következő rokontárgyu költeményeket: *Gyüjteményünk* I. köt. (215, 292. l.), II. köt. (41—42. l.).

70. **Ének ősapánk és anyánkról.** Változata Krizánál (265. l.), *Gyüjteményünk* II. kötetében (16. l.). Mester vagy deák irhatta s inkább csak az olvasni tudó nép dalolja.

71. **Homlodi Zsuzsánna.** Változatai *Gyüjteményünk* I. köt. (162—172.), II. köt. (3. l.). Lásd e változatokhoz irt jegyzetünket *Gyüjteményünk* I. köt. (559. l.). Greguss a balládáról irt könyvében (113. l.) azt jegyzi meg e balladáról: »Ez a ballada csupa izgatottság, csupa mozgalom, csupa sebes fordulat, csupa beszélgetés. Az egészben egy szónyi elbeszélés nincs, az egész mű párbeszédek lánczolata. Tizenkét tagu soraiban rim csak elvétve fordul elő; nyelve a legegyszerübb, s oly hathatós, oly zengzetes. Nem ismerek balladát, mely szóismétlésekben, alliteratiókban és parellismusokban oly gazdag volna, mint *Homlodi Zsuzsanna*; harminczhat soru között csak egyetlen egy van, melyben sem szóismétlést, sem alliteratiót nem találunk (a 30-ik). Hogy az ismétlések mennyire fokozzák a nyelv páthoszát s egyszersmind a vers dalolhatóságát, kevés ballada bizonyitja oly fényesen, mint *Homlodi Zsuzsánna.* Midőn olvassuk, mintegy magától dallá légesedik s úgy zeng be a lelkünkbe.«

DALOK.

I.

SZERELMI DALOK.

1. Változata Erdélyinél III. köt. (66. l.)

2. Változata Erdélyinél I. köt. (362. l.)

4. Változata *Gyüjteményünk* II. köt. (69. l.)

6. Változata Krizánál (10. l.). Erdélyinél III. köt. (1. l.)

8. Az első versszak Változata *Gyüjteményünk* II. k. (69. l.) III. (118. l.)

9. A második versszak különböző változatban többször előfordul mind Krizánál, mind Erdélyinél.

10. A második versszak változata Krizánál (75. l.)

11. A harmadik és ötödik versszak megvan Krizánál (208. 174. l.)
a hetedik Krizánál (156. l.) és Erdélyinél I. köt. (99. l.)

14. Változata Erdélyinél II. köt. (287. l.).

15. Változatai Krizánál (18. l.). Első és második versszaka Erdélyinél I. k. (12. l.)

23. Első versszaka majdnem azonos *Gyüjteményünk* II. köt. (120. l.) egyik dalának utolsó versszakával. Ott igy áll:

Az a virág, a kit adtál,
El se' hervadt, már elhagytál,
Majd terem virág a réten,
Lesz szeretőm még e héten.

A második versszak változatát lásd ugyancsak ott (116. l).

25. Változata Krizánál (209. l.)

28. Utolsó két sora megvan némi különbséggel *Gyüjteményünk* II. köt. (70. l.) ott igy hangzik:

Bár tudnálak, bár tudnálak feledni,
Rajtad kivül mást is tudnék szetetni!

31. A második versszak változatát lásd Erdélyinél I. köt. (19. l.) ott igy van:

Nem t'om mit irjak rózsámnak,
Legkedvesebb violámnak,
Reszket kezem, alig irok,
Ha nem látom, azért sírok.

Az első versszak változatai Krizánál (147. l.).

37. Változatai Krizánál (218. l.), *Gyüjteményünk* I. köt. (255. l.). A különbség az, hogy ott az átok a leány szájába van adva. Továbbá *Gyüjteményünk* e III. köt. (81. l.).

40. Változatai Székely Sándornál (*Szerelmi népdalok*. Kiadja Aigner Lajos. Pest, 1876. 12. l.), Krizánál (65. l.). Ott igy áll:

Oda ki a csöngörbe',*)
Róza terem a fübe',
Jere, rózsám, szedjük le,
Tödd a szotyram végibe,
Vidd a város végire.
Add oda egy legénynek,
Estány nevezetünek.
Ha kérdi, hogy ki küldte,
Mondd, hogy Panna tisztölte.

44. Az első versszak változata *Gyüjteményünk* II. köt. (202. l.)

46. Az első versszak *Gyüjteményünk* II. köt. (208. l.). Második versszak változata ugyanott (126. l.). Ugyancsak az első versszaknak nagyon eltérő változata Mátray Gábornál: *Magyar népdalok egyetemes gyüjteménye*. Pest, 1858. II. köt. 1. füz. 30. sz. alatt.

*) Csenger, csöngör = sürü, bokros hely.

52. Változatai Szini Károlynál (61. l.) *Gyüjteményünk* II. köt. (72. l.).

52. Változatai Erdélyinél I. köt. (448. l.), Székely Sándornál (53. l.), Krizánál több helyen.

63. Némikép rokon Krizánál a 262-ik (117. l.) és Erdélyinél II. köt. 527. dallal (318. l.).

64, 66, 83, 127. Változatai Krizánál (194, 222. l.).

65. E négy sor belőle:

Ne várj rózsám, ne várj,
Nem mehetek mindenkor,
Van én nekem egy galambom,
Kihez menjek ilyenkor

meg van *Gyüjteményünk* II. köt. 127. lapján.

72. A második versszak csekély eltéréssel Erdélyinél I. köt. (104. l.).

79. Két sorának változata Krizánál (199. l.).

91. Változata Krizánál (223. l.).

100. Két első sora egyezik *Gyüjteményünk* I. köt. 29-ik számu szerelmi dalának hatodik és hetedik sorával.

101. A harmadik versszak változata Erdélyinél II. köt. (68. l.), Székely Sándornál (61. l.), Krizánál (141. l.).

103. A két első sora Erdélyinél II. köt. (19. l.) ily eltéréssel:

Kilencz hete mióta itt halászok,
Könnyeimtől egy csepp vizet sem látok.

105. A második versszak Krizánál (174. l.).

109. Változata Erdélyinél III. köt. (184. l.).

111. Változata Erdélyinél III. k. (11. l.), *Gyüjteményünk* I. köt. (270. l.).

112—113. Változata *Gyüjteményünkben* II. köt. (200. l.).

114. A harmadik versszak változata Krizánál (63. l.).

115. A két első sor változata Krizánál (53. l.).

117. Az első versszak változata Krizánál a 262-ik számu dal második versszakának (117. l.).

118. E két sora:

Ott is ott lesz, barna babám, megvenni,
Kész lesz értem száz aranyat letenni.

meg van *Gyüjteményünk* II. köt. (150. l.). Bartalusnál II. k. (13. l.)

119. Egy pár sora Krizánál (52. l.).

132. Néhány sora Erdélyinél I. köt. (221. l.))

139. Változata Gyüjteményünk II. köt. (203. l.).

142. Az első versszak változata *Gyüjteményünk* I. köt. (259. l.).

146. Változata *Gyüjteményünk* I. köt. (339. l.).

147. Változata Erdélyinél II. köt. (28. l.).

149. Változata Mátraynál I. köt. 2. füzet (97. l.).

151. Az első versszak azonos *Gyüjteményünk* II. köt. 42. számu dalának harmadik versszakával (89. l.).

152. Változata *Gyüjteményünk* II. köt. (72. l.).

2.

HAZAFIÚI ÉS KATONADALOK.

5. A második versszaka Székély Sándornál (30. l,).

6. Utolsó versszak megvan *Gyüjteményünk* II. köt. (183 l.), az első és második versszak pedig Krizánál (243. l.).

8. Az első versszak Pap Gyulánál (*Palócz költemények. Sárospatak. 1861.* 29. l.).

11. A második versszak megvan Krizánál (204. l.).

13. Utolsó hat sora változata *Gyüjteményünk* II. köt. (189. l.).

14—15. Változata *Gyüjteményünk* II. köt. (188—89. l.). Bartalusnál II. k. (69. l.)

18. Az első versszaka megvan *Gyüjteményünk* II. köt. (173. l.).

21, Változata Krizánál (16. l).

22. Változatai *Gyüjteményünk* I. köt. (294. l.), Krizánál. (204. l.).

26. A harmadik versszak megvan *Gyüjteményünk* II. köt. (193. l.), Mátraynál I. köt. 1. füzet (3. l.).

30. Töredéke Pap Gyulánál (30. l.).

33. Változata Krizánál (186. l.).

34. Változata Erdélyinél III. köt. (13. l.).

36—37. Változata *Gyüjteményünk* I. köt. (293. l.), Erdélyinél II. köt. (35. l.) egy pár sor.

38. Második versszakának változata Krizánál (237. l.).

41—42. Erdélyinél I. köt. (362. l.), *Gyüjteményünk* II. köt. (188. l.).

60. Néhány sorát lásd Krizánál (14. l.).

3.

TRÉFÁS GÚNYDALOK.

3. Második versszakasza Erdélyinél III. köt. (184. l.).

6. Tévedésből került a kötetbe, teljesen azonos Krizánál a 184. lapon olvasható darabbal.

7. Változata Erdélyinél III. köt. (102. l.).

8. Refrainje Krizánál (289. l.)

9. Változata Krizánál I. köt. (50. l.).

15. Változatai Krizánál (145. l.), Erdélyinél I. k. (259. l.).

16. Változatai Erdélyinél II. köt. (253. l.). *Gyüjteményünk* II. köt. (46—47. l.), Krizánál (165. l.), Szininél (47. l.). Bartalusnál II. k. (116. l.)

17. Változata Erdélyinél III. köt. (87. l.), Krizánál (241. l.).

28. Változatai Krizánál (150, 228 l.), *Gyüjteményünk* II. köt. (44—45. l.),

29. Változata Krizánál (23. l.).

32. Változata Erdélyinél I. köt. (262. l.).

35. Változata Krizánál (187. l.). Pintér Sándornál *(Palóczokról* Buda-Pest 1880. 58. l.)

36. Változata Krizánál (23. l.).

39. Változata Erdélyinél I. k. (247. l.). Félnépi eredetü

4.

VEGYES DALOK.

2. Változata Erdélyinél III. köt. (37. l.).

3. Nem népi eredetü.

4. Ugy látszik, hogy e szép költeményt egy öreg s talán irástudó földmives költhette. Itt-ott egy-egy sort részint népdalokból, részint vallásos énekekből vett át.

5. Változatai Erdélyinél III. köt. (111. l.), Krizánál (60. l.). Úgy látszik, hogy e költeményt régibb népdalokból szerkesztette össze valaki, a mint maga mondja 1841-ben. Némi változata Bartalusnál II. k. (46. l.) régiebbnek látszik.

7. Változata *Gyüjteményünkben* II. köt. (220. l.).

10. Változatai Erdélyinél I. köt. (184. 342. l.), Krizánál (67. l.), Szininél (57. l.).

15. Változata Pap Gyulánál (28. l.).

5.

TÁCZSZÓK.

1. Változata Krizánál (335. l.).

7. Változata Krizánál (325. l.).

10. Nyomdahiba: *ucscség én*, olv. *ucscsegén.*

16. Változata *Gyüjteményünkben* I. köt. (320. l.).

48. Változata Krizánál (329. l.).

6.

GYERMEK ÉS JÁTÉKDALOK.

1. Változatai *Gyüjteményünkben* I. köt. (346. l.), II. köt. (310. l.).

2. Változata *Gyüjteményünk* II. köt. (295. l.).

3. Változatai Erdélyinél I. köt. (405. l.), Krizánál (132. l.), *Gyüjteményünkben* II. köt. (309. l.).

7. Változata *Gyüjteményünk* II. köt. (285. l.).

9. Változata *Gyüjteményünk* II. köt. (301. l.)

12. Változata *Gyüjteményünk* I. köt. (345. l.).

7.

LAKADALMI VERSEK, RIGMUSOK, KÖSZÖNTŐK.

Az itt közlött lakadalmi versek, bár némely részben ismeretesek, de egészben véve elütnek a más gyüjteményekben közlöttektől. Vesd össze az Erdélyiéivel I. köt. (113—143. l.)[1] E versek nagyrészt régi iskolamesterek' művei, a kik a rég népszokás komoly és tréfás mozzanatait versekbe foglalták, mely nemzedékről nemzedékre száll, de toldást és változatot nyer néha magától a néptől is.

Egy karácsonyi mysteriumot is e rovat alatt közlünk, mint társtalan darabot. Leginkább hasonlit a csikszéki mysteriumhoz, melyet *Gyüjteményünk* I. kötetében (109—127. l.) jelent meg. Ebben is a huszár mondja a prológot, csakhogy itt hiányzik József és Mária föllépte, mely amazt oly érdekessé teszi; itt is a pásztorok oláhok, mert a székelyek örömest tartanak oláh pásztorokat, vagy adnak bérbe legelőt nekik, csakhogy itt nem hallunk székely-oláh párbeszédet, s legfeljebb egy-egy szó árulja el a pásztorok oláhságát, mint fortátok, fortátyék = pajtások; ebben is, mint amabban, az öreg pásztor gyürüjét ajánlja fel a kis Jézusnak stb. Lásd bővebben a mysteriumokról irt jegyzetünket *Gyüjteményünk* I. köt. (513—539. l.), A huszár kezdő szavai feltünően hasonlitanak egy a középkorból reánk maradt Mária-ének első és hetedik versszakához. Lásd *Régi magyar költők tára* (I. köt. 9. l.).

A rigmusokat és köszöntőket leginkább iskolás gyermekek szavalgatják. Sátoros ünnepeken vagy névnapokon házról házra járnak s a megtisztelt gazdák kalácscsal, bélessel vagy egy pár krajczárral jutalmazzák őket. Némely ünnepi rigmus, melyekben a vallásos szellem túlnyomó, régibb eredetet mutat, de az itt közlöttek ujabbaknak látszanak s alkalmasint mesterek és diákok művei.

8.

HALOTTI ÉNEKEK, TALÁLÓS MESÉK, KÖZMONDÁSOK ÉS SAJÁTSÁGOS SZÓLÁSMÓDOK.

E rovatokról kevés mondani valónk van. Az itt közlött találós mesék nagyrészt ismeretlenek s az ismeretesek uj formában vagy változatban jelennek meg. Néhány halotti éneket is fölvettünk, a melyeket a nép maga énekel a virrasztóban vagy a sirnál. A felekezeti énekes könyvek reminiscentiái ezek, többé-kevésbbé átalakitva. A mi a közmondásokat illeti, ideje volna a régibb gyüjteményekből s azon számos adalékból, melyek különböző folyóiratokban megjelentek, továbbá a régibb és ujabb irók közmondásos helyeiből egy uj és teljes gyüjteményt szerkeszteni. A sajátságos szólásmódokra nézve Krizát követtük, a ki szintén vett fel ilyeseket gyüjteményébe. Mindenesetre gazdagítják a magyar phraseologiát, s a stilistát és nyelvészt egyaránt érdeklik.

9,

MESÉK ÉS MONDÁK.

1. **Szerencsének szerencséje.** A mese első része: az uráért magát feláldozó és kővé változó hű szolga története megvan Grimm*) *Der Treue Johannes* czimü meséjében (I. köt. 6. sz.). A második rész pedig, melyben a hős bizonyos kérdések megfejtése végett egy oraculumszerű távoli titkos lényhez vándorol s út közben is több rendbeli megfejteni való kérdést kap, számos változatban ismeretes. Ily oraculumként szerepel Gaal egyik meséjében (28. sz.) a pelikán király, Gaalnak egy másik meséjében (17. sz. *A szerencsés óra*) az alvilág királya, Mailáth János *Két testvér* cz. meséjében (2. sz.) a griff madár, Grimmnél 29. sz. a. *(Der Teufel mit den drei goldenen Haaren)* az

*) Az idézett munkák teljes czimeit lásd gyüjteményünk első kötetének jegyzetei között.

ördög, Rimaŭski tót meséi között (2. sz. a. *Utazás a naphoz* cz. a.) maga a nap. Az útközben fölszedett kérdések meglehetősen rokon természetüek mind e változatokban. Egyébiránt Grimm e mese anyagának még igen sok variansát idézi (III. köt. 57. l.) Az általunk közlött változatban különösen figyelmet érdemel az elnevezés: »Szerencsének szerencséje«, a minek azonban magyarázatát adni nem tudjuk.

2. **A tejkut.** Változatai: A mese elejére nézve *Gyüjteményünk* I. kötetében *Az aranyszakálú ember*; a további kalandokra nézve a *Népdalok és Mondák* II. köt. *A hamupipőke* és a *Két legkisebb királygyermek*, továbbá Gaalnál (18. sz.) a *Hamupepejke.* Az egész mese szerkezetére hasonló és csak a részletekben mutat eltéréseket Grimmnél a 136. sz. »*Der Eisenhans.*«

3. **A táltos királyleány.** Magyarban nem ismerjük variansát. Grimmnél megvan 12. sz. a. *Das Räthsel* czimmel.

6. **Mondjad hát széna.** Variansát kidolgozta Arany János »Jóka ördöge« czim alatt. Rokontárgyú Krizánál a *Huszár és szolgáló* (19.) és a *Rest macska* (11. sz.)

7. **Hamvas Gyurka.** Igen régi mesetárgy. Már Straparola gyüjteményében (*Tredeci piacevoli notti;* Velencze 1550.) előfordul a *Varázsló inas* czim alatt. Egy varázsló bűvésztől inasa ellesi az ördöngős mesterséget s aztán hazatérve atyjához, otthon lóvá változik és eladatja magát, épen úgy, mint Hamvas Gyurka. A mester bosszút akar állani; üldözi a fiút. de ez végre is, számos átalakulások után, ki fog rajta. Ugyanezen mese meg van Gaalnál 48. sz. a. *Az irástudó fiu* czimmel. Rokon részletek (a varázslatos üldözés) fordulnak elő Arany László népmeséi közt a *Ráado és Anyicska*, Grimmnél pedig 51. sz. a. *Fundevogel* cz. a. Még közelebbi a rokonság Grimm 68. sz. meséjében: *De Gaudeif un sien Meester* czim alatt.

8. **A bolondos legény.** Változata Merényi *Eredeti Népmeséi* közt (II. k.) *Bolond Jankó* cz. a.; továbbá Haltrich szász meseg yüjteményében. (61.)

9. **A szerencse és áldás.** Rövidebb változata Krizánál 12. sz. a. és Haltrichnál. 41. sz. a.

10. **A zarándok és az isten angyala.** Magyar gyüjteményeinkben eddig egészen ismeretlen. Különben ős régi, úgy látszik héber eredetü erkölcsi monda, melynek számos változata ismeretes; előfordul a zsidó vallásos hagyományok közt, megvan a koránban, feldolgozta Voltaire is, s az óta elterjedt az európai népek mesekörében.

Egy ősi zsidómondában, melyet több más elbeszéléssel együtt egy vaticani kézirat őrzött meg (idézi dr. Zunz: *Die gottesdienstlichen Vorträge der Juden.* Berlin, 1832. 130. lap.) Josua ben Levi vándorolván Ilyés prófétával, ez utóbbi minden vendégszeretetért és jótéteményért, a melyben részesülnek, valami gonoszszal fizet, mig aztán földeriti tettének inditó okát.

A koránbeli változat szerint (XVIII. fejezet 64—81. vers.) Mózes találkozik egy előtte ismeretlen bölcs prófétával, s kéri, hogy vigye őt is magával, hogy bölcs tapasztalatain okulhasson. Miért vinnélek — mond amaz — te úgy sem maradnál velem, mert nem szivelhetnéd el tetteimet, melyeknek értelmét fel nem foghatod. Mózes azonban igéri, hogy vele marad s tetteiben minden kérdezősködés nélkül meg fog nyugodni. Elindulnak tehát együtt s először is a tengerpartra érnek, a hol egy hajó horgonyoz. A próféta fog egy fejszét, lyukat üt a hajón, elsülyeszti. Mózes nem állhatja meg, hogy meg ne kérdezze, miért tette ezt; de a próféta emlékezteti őt igéretére s nem ad felvilágositást. Tovább vándorolva, egy fiúra akadnak, a ki szeliden játszogat. A próféta ezt megöli s mikor Mózes kérdezi, miért ölte meg, ismétlődik az előbbi jelenet. Végre egy városhoz érnek, de ott őket igen rosszúl fogadják, szállást nem kapnak sehol, tovább kell menniök. Észre veszik azonban, hogy a város fala kidülő félben van. A próféta ezt csudaerővel föltámogatja és szilárdan megerősiti. Miért tetted ezt — kérdé Mózes — hiszen e rossz emberek nem érdemelnek jó tettet; ily munkáért szállást és nagy jutalmat is követelhettél volna.

Ekkor a próféta kijelenti, hogy el kell válniok s tettei okát igy magyarázza meg. A hajó szegény embereké s egy hatalmas zsarnok, a kinek hajókra van szüksége, parancsot adott, hogy minden ép hajót foglaljanak le és vigyék el számára; a sülyedt hajót azonban nem fogja elvitetni s tulajdonosai később majd kijavitják. A fiú kegyes szülők gyermeke volt, de maga istentelen és gonosz indulatú; még szüleire is kárhozatot hozott volna; Isten azonban majd ad nekik méltóbb gyermeket. A düledező fal tövében árva gyermekek vagyona van elrejtve; ha kidőlt volna a fal, mások kezére került volna az elásott kincs; igy azonban rejtve marad s az árvák, ha felnőnek, megtalálják.

Voltaire e mondának egy másik, a mienkhez hasonlóbb változatát *Zadig* czimü keleti regényében dolgozta fel (XX. fejezet: *L'ermite)* Zadighoz, vándorutja közben, egy angyal (Jesrad) csatlakozik. Előbb egy gazdag pazar urhoz térnek be, a ki őket dúsan megvendégeli, de velök szóba sem áll. Az angyal innen ellop egy drága arany tálat. Aztán egy fösvényhez jutnak, a ki befogadja ugyan, de igen rosszúl látja el őket. Az angyal az arany tálat ennek ajándékozza. Harmadszor egy bölcs és szives gazdánál hálnak meg. Reggel, távozáskor, az angyal felgyujtja a házat. Azután egy özvegy vendégeli meg őket, a kinek egy szép és kedves unokaöcscse van; ezt az angyal a folyóba taszitja. Tettei okát aztán igy fejti meg: A pazar úr hadd legyen vigyázóbb vagyonára; a fösvény hadd fogadja jobban az utasokat; a bölcs és szives gazda a leégett ház romjai között kincsre fog találni; a megölt fiú egy év alatt saját jó nénjét meggyilkolta volna.

Valószinüleg irodalmi uton, talán a szombatosok idejében, jutott ez ősi zsidó mese a székelyek közé. Részletei azonban, nézetünk szerint, elmésebbek, mint az eredeti monda.

11. **Többet tud az apjánál.** Rokon természetü tolvajcsinyek: Gaálnál 24. sz. a. *Az akasztófára rendelt királyfi,* Merényinél I. és IV. k. *Kilinkó* és *Tilinkó*, Grimmnél 192. sz. a.

Der Meisterdieb cz. a. Azonban mindezekben egészen más csinytettek fordulnak elő.

12. **A szép ember és a csalfa asszony.** Az *Ezeregyéjből* került, de tetemesen megromlott. Az *Ezeregyéj*nek legelső meséje szerint, mely egyszersmind az egész nagy gyüjteménynek befoglaló keretéül szolgál, Shahrian szultán hűségtörésen kapván nejét, bátyjával együtt, a kit szintén ugyanazon fátum ért, elindulnak bujdosni, hogy magoknál megcsalatottabb embert keressenek. Találnak egy dzsint (óriást), a ki a feleségét üvegszekrényben hordja a hátán, de ez mégis oly sokszor megcsalja, hogy már egész füzér gyürüje van azon férfiaktól, a kikkel hütlenkedett. Shahrián elszörnyűködve az asszonyi csalfaságon, hazatér, és elhatározza, hogy ezentul minden este más leányt vesz magának, s hogy azt reggel megöleti. Egy ideig meg is teszi, azonban a szép Sheherzade ezer egy éjen tartja őt mesével, mig végre meggyőződvén e leány állhatatosságáról, kegyetlen határozatától eláll.

Mesénk ennek kissé gyarló reminiscentiája.

13. **A fotosi ember polturája.** Változata Jókai Mór *Adomái* közt. *A szegény ember és a zsiványok* cz. a.; továbbá Arany László Népmeséi közt *Dongó és Mohácsi* cz. mesében.

14. **Krisztus-mondák.** Gyüjteményünk első kötetében sikerült tiz Krisztus-mondát összegyüjtenünk; köztök néhány igen szépet, olyanokat is, melyeknek ereteti magyar voltok egyátalán kétségbe nem vonható, mert az egész monda teljesen magyar szó-játékon épül. E sikernek annyival inkább örvendhetünk, mert azelőtt a magyar népköltési gyűtjemények Krisztus-mondákat nem közöltek s mert ennélfogva remélhettük, hogy mihelyt a gyüjtők figyelme ezekre is föl van ébresztve, a gyüjtemény talán gyorsan szaporodni fog. E reményt a jelen kötet Krisztus-mondái csak részben váltják be. Számra sem sok, a mi összekerült s költői értékre és eredetiségre sem állják ki a versenyt az első kötetbeliekkel. Azonban a közlést bizonyára ezek is megérdemlik, már azért is, hogy a gyüj-

tők e kevésbbé méltatott népköltészeti termékekről ezentúl se feledkezzenek meg.

Az egyes mondákra kevés megjegyezni valónk van.

Az 1. számút v. ö. *Gyüjteményünk* I. kötetében a XXIV. sz. Krisztus-mondával, melyhez mind szerkezet, mind erkölcsi tanulság tekintetében rokon.

A 2. sz. alig egyéb, mint egy részlete azon ó héber mondának, melyről lásd fentebb a X. számú meséhez irott jegyzetet.

A 3. számúra nézve v. ö. *Gyüjteményünk* I. köt. XXX. sz.

A 4. sz. már régebben közöltetett irodalmunkban, mint cseh népmese, Waldau Alfréd német nyelvü gyüjteménye nyomán a *Koszorú* 1864. II. félévi 17-ik számában. Variánsunk az ott közlött mondával egészen azonos. V. ö. ezen kivül *Gyüjteményünk* I. köt. XXXIV. számát, mely szintén rokon.

5. sz. Előfordul Wenzig nyugati szláv meséi között. A magyarban még egy változatát hallottuk, de oly élczes fordulattal, a mi magával az eredeti naiv mondával aligha egykorú. Péter t. i. egy élczczel vágja ki magát a bajból s az övé marad az utolsó szó. Mikor Krisztus a féllábon álldogáló ludakra reá rezzent s ezzel akar Péterre piritani, ez teljes nyugalommal azt feleli neki: hessentett volna a sült lúdra is, akkor bizonyosan az is kinyujtotta volna a másik czombját.

15. **Helyi mondák.** Néhány helyi mondát is fölvettünk, leginkább azért, hogy gyüjtőinket ezek gyüjtésére is ösztönözzük. A Kriza Attila-Réka mondája úgy látszik könyvmonda vagy legalább is ily szellemben keletkezett monda. Nagyon érdekes volna, ha összegyüjtve birhatnók mindazon mondákat, melyek Attiláról, nejéről és fiairól élnek a székely nép ajkán. Ez némi világot vethetne az oly sokat vitatott hún monda kérdésére is. A Kriza mondája, valamint az itt közlött többi helyi mondák is, ugynevezett etymologiai mondák, melyeket nemcsak a középkori barátok, hanem maga a nép is kedvelt. Ha költői tekintetben nem is nagy becsüek, de mint a népetymologia adatai mindenesetre érdekesek.

Budapest, 1882. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

